

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1949

ANDRA KAMMAREN

Nr 17

13—17 maj.

Debatter m. m.

Sid.

Fredagen den 13 maj.

Svar på interpellation av herr Johansson i Stockholm ang. diplomatiska förbindelser med staten Israel.....	5
Vid remiss av propositionen nr 314 ang. Sveriges anslutning till Europarådet	11
Interpellation av herr Nilson i Spånstad ang. priskontrollnämndens infordrande av uppgifter å företags tillverkningskostnader	12

Lördagen den 14 maj fm.

Svar på interpellation av herr Ohlin ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd	13
Ändringar i förordningen om nöjesskatt	63
Register över kyrkomötets protokoll 1920—1948.....	66
Översyn av aktiebolagslagen m. m.	69
Ändringar i militära rättegångslagen m. m. (forts. se em.).....	72

Lördagen den 14 maj em.

Ändringar i militära rättegångslagen m. m. (forts. från fm.)	82
Legalisering av den chiropraktiska verksamheten	95
Dyrtidstillägg å folkpensioner.....	110
Landets indelning i bostadskostnadsgrupper m. m.....	113
Statens övertagande av Göta kanal m. m.	115
Utgifter under tredje huvudtiteln:	
Diplomatisk och konsulär personal m. m.	120
Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige	121

	Sid.
Intensifierad medicinsk undervisning och forskning rörande folksjukdomarna	122
Anslutning till Unesco	124
Arbetsmarknadens reglering m. m.	131
Norrbottnens försörjningsproblem	135
Vägbygge Sädvaluspen—Graddis	139

Tisdagen den 17 maj.

Vid justering av kammarens protokoll för den 11 maj	143
Interpellationer av:	
Herr Ekdahl ang. skador på bisamhällen till följd av besprutning av fruktträd och oljeväxter	144
Herr Staxäng ang. förbudet i vissa fall att sälja islandssill	145

Samtliga avgjorda ärenden.

Lördagen den 14 maj fm.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 31, ang. ändringar i förordningen om nöjesskatt	63
— nr 32, ang. förlängd giltighetstid för vissa tilläggstullar	66
— nr 33, ang. avtal med Storbritannien mot dubbelbeskattning och skatteflykt	66
— nr 34, ang. reglering av sockernäringen i riket m. m.	66
— nr 35, ang. fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva varvsindustrirestitution	66
— nr 36, ang. ändrad lydelse av anvisningarna till kommunalskattelagen	66
— nr 37, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva befrielse från inkomstskatt vid fusion mellan försäkringsbolag ..	66
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 30, ang. pensionsunderlaget för rektorer vid statens dövstumskolor	66
— nr 31, ang. sakregister till justitie- och militieombudsmännens ämbetsberättelser	66
— nr 32, ang. register över kyrkomötets protokoll 1920—1948 ..	66
— nr 36, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (trettonde huvudtiteln)	69
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 30, ang. ändrad lydelse av rättegångsbalken, m. m.	69
— nr 31, ang. översyn av aktiebolagslagen m. m.	69
— nr 32, ang. ändring i militära rättegångslagen m. m.	72

Lördagen den 14 maj em.

<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 23, ang. legalisering av chiropraktisk verksamhet	95
— nr 24, ang. fortsatt giltighet av förordningen ang. dyrtidstillägg enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.	110
— nr 25, ang. dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner	110
— nr 26, ang. ändrad indelning i bostadskostnadsgrupper för folkpensionärerna m. m.	113
— nr 27, ang. övertidsersättningen för sjöfolket	115
<i>Andra kammarens andra tillfälliga utskotts</i> utlåtande nr 9, ang. statsövertagande av Göta kanal m. m.	115
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 3, ang. utgifterna under tredje huvudtiteln	119
— nr 131, ang. intensifierad medicinsk undervisning och forskning om folksjukdomarna	122
— nr 132, ang. anslag till universiteten m. m.	124
— nr 133, ang. anslag till tekniska högskolan i Stockholm	124
— nr 134, ang. anslag till skolöverstyrelsen m. m.	124
— nr 135, ang. anslag till yrkesundervisningen	124
— nr 136, ang. Sveriges anslutning till Unesco	124
— nr 137, ang. arbetsmarknadens reglering m. m.	131
— nr 143, ang. granskning av statsverket 1 juli 1947—30 juni 1948 m. m.	135
— nr 144, ang. förbättring av kommunikationerna i Norrland ..	135
— nr 145, ang. Norrbottens försörjningsproblem	135
— nr 146, ang. byggande av väg Sädvaluspen—Graddis	139
— memorial nr 147, ang. vissa anslag under elfte huvudtiteln (propositioner för gemensam omröstning godkända)	140

Fredagen den 13 maj.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande maj.

§ 2.

Svar på interpellation ang. upptagande av diplomatiska förbindelser med staten Israel.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som yttrade: Herr talman! I en interpellation, framställd den 23 januari, har ledamoten av andra kammaren herr Gustav Johansson till mig ställt frågan, huruvida regeringen avser att inom den närmaste tiden upptaga diplomatiska förbindelser med staten Israel.

Ett partiellt svar på denna fråga gavs därigenom, att en kommuniké från utrikesdepartementet, publicerad i pressen den 17 februari, meddelade, att Sveriges minister i Kairo, envoyén Bagge, tillika hittills generalkonsul för Palestina, enligt instruktion från svenska regeringen upptagit de-facto-förbindelser med Israels regering i Tel Aviv. Härmed gavs i sedvanlig form ett erkännande de facto av staten Israel.

Man skiljer i diplomatisk och folkrättslig praxis mellan erkännande av en ny stat de facto och erkännande de jure. Den förra åtgärden har en mera provisorisk karaktär och är icke definitiv; den innebär ej upptagandet av regelrätta diplomatiska förbindelser. Att en regering begränsar sig till ett erkännande de facto av en ny statsbildning kan bero därpå, att den nya statsbildningen ännu icke synes ha nått tillräcklig stabilitet såsom stat eller icke fått sina gränser fastställda eller alltjämt strider

för sin tillvaro. Ett annat skäl för den avvaktande hållning, som ett enbart de-facto-erkännande utgör, kan vara, att den nya staten icke visat sig beredd eller i stånd att respektera andra staters legitima rättigheter och intressen.

För Sveriges del ha flera av här antydda skäl medverkat till att endast de-facto-erkännande hittills givits. Såsom framgått av publicerade meddelanden har svenska regeringen ansett, att Israels myndigheter allvarligt brustit i fråga om skyddsåtgärder för greve Folke Bernadotte, trots att det inte var obekant för myndigheterna, att terrorstelement stodo efter hans liv. Efterspaningarna efter mördarna ha inte verkställts med nödig energi. Först helt nyligen, den 2 maj, mottog svenska regeringen en skriftlig redogörelse från Israels regering för utförda efterspaningar. Det första intrycket av denna redogörelse är att den ingalunda är uttömmande eller tillfredsställande i vad avser vidtagna åtgärder. Redogörelsen är föremål för fortsatt granskning.

Vid sidan av dessa skäl för regeringens avvaktande hållning, vilka speciellt beröra förhållandet mellan Sverige och Israel, ha funnits andra. I likhet med många andra regeringar har svenska regeringen funnit det vara för tidigt att erkänna Israel de jure, innan slutlig, fredlig lösning av Palestina-frågan tett sig tryggad.

Genom Israels ansökan om inträde i Förenta Nationerna har frågan om de-jure-erkännande aktualiserats. Ifall den svenska regeringen hade röstat för Israels inträde, skulle nämligen denna hållning ha varit liktydig med ett erkännande de jure. Av nyss antydda orsaker har svenska regeringen icke för närvarande varit beredd att ge ett sådant erkännande, varför delegationen i

Svar på interpellation ang. upptagande av diplomatiska förbindelser med staten Israel.

Lake Success instruerades att lägga ner sin röst vid voteringen om Israels medlemskap.

Vidare anförde:

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Undén få framföra mitt tack för svaret på interpellationen. Samtidigt vill jag dock beklaga att detta svar, trots att det dröjde i nära fyra månader, i det väsentliga är negativt.

Sverige tillhörde som bekant de nationer, tillsammans med bl. a. Grekland och Turkiet, vilka för ett par dagar sedan slog följde med England, den hårdaste motståndaren till den nya statsbildningen Israel, och lade ned sin röst, när det var frågan om Israels anslutning till F. N. Utrikesministern har här förklarat, att denna demonstration berodde därpå att regeringen icke var beredd att erkänna Israel de jure.

För denna hållning anger utrikesministern två grupper av motiv. Det första motivet är, att man ibland vägrar de jure-erkännande, när en ny statsbildning icke är tillräckligt stabil, icke fått sina gränser fastställda eller alltjämt strider för sin tillvaro. Nu är det emellertid så att staten Israels gränser fastställdes av Förenta Nationerna den 29 november 1947, därvid även Sveriges röst avgavs för gränsdragningen i fråga.

Vad som hänt sedan dess är att denna nya stat överfallits med krig av en rad omgivande stater, vilka stått i tydligt samförstånd med England. Denna nya stat har dock kunnat hävda sin tillvaro, trots att den från början befann sig i vad man kunde anse vara ett hopplöst militärt underläge. Omgiven av välbevärnade fiender, själv nästan vapenlös, lyckades emellertid staten Israel mobilisera sin ungdom och efter det engelska mandatets slut skapa en administration på rekordtid av nästan ingenting. Israel

lyckades slå angriparna tillbaka. Jag anser, att detta om något vittnar om stabilitet och om en stats livsduglighet, låt vara att denna stat icke är så stor som landskapet Uppland. Denna stat tar emellertid dagligen emot tusen flyktingar från den övriga världen.

Under sådana förhållanden frågar jag mig: Har då Sveriges regering verkligen anledning att på sådana grunder som att denna stat kämpar för sin existens och att den därför icke anses vara tillräckligt stabil vägra de jure-erkännande av Israel, samtidigt som regeringen har goda diplomatiska förbindelser med Israels angripare? Den svenska regeringen har ju för övrigt förordat inträde i F. N. för Transjordanien, som är en av angriparstaterna och gör anspråk på en stor del av Palestinas territorium.

Jag vill till detta foga, att det numera, sedan angriparna lidit nederlag, inte längre föreligger några förslag om att taga ifrån Israel några delar av dess territorium. Genom att F. N. som bekant aldrig gjort någonting åt förverkligandet av den planerade palestinska arabstat, som enligt ett en gång fattat beslut skulle leva i tullunion med Israel, kommer kanske Transjordanien att tilldelas det mesta av de arabiska områdena i Palestina. Det är möjligt, att staten Israel under sådana förhållanden kommer med motanspråk. Detta kan emellertid inte tolkas på det sättet, att Israels i november 1947 fastställda territorium skulle vara obestämt.

På grund härav anser jag, att det viktigaste skälet för den svenska regeringens hållning finns i den andra av utrikesministern anförda motivgruppen. Utrikesministern förklarade, att Israels regering allvarligt brustit i fråga om skyddsåtgärder för greve Folke Bernadotte och icke drivit efterspaningarna efter mördarna med nödig energi. Har nu denna utrikesministerns anklagelse verkligen fog för sig?

Svar på interpellation ang. upptagande av diplomatiska förbindelser med staten Israel.

Det parti jag tillhör har alltid fördömt terroristaktioner. Det är icke någon politik att en grupp genom ett politiskt mord undanröjer en delegat för F. N. Det finns ingen i kammaren, som försvarar en sådan gärning. Den fördöms av oss alla. Men ingen kan fördöma denna gärning i hårdare ordalag än Israels egen regering. I ett brev av den 24 april i år från utrikesminister Sharett till excellensen Undén har Israels regering kallat detta mord för ett brutalt brott, för ett fegt lönnmord, som blivit en källa till smärta och stark grämselse för Israels regering och folk. Detta är också naturligt därför att Israels regering själv lidit den största skadan av detta attentat. Man antar, att attentatet utförts av en av de judiska extremistiska ligorna, troligen den s. k. Sternligan. En utredning av en militärdomstol har visat att brottets konspirativa anläggning tyder på att det utförts av en grupp, som var mycket väl förberedd och som länge studerat greve Bernadottes mått och steg i Israel. Denna grupp förstod dessutom mycket väl, hur den skulle dölja sin verksamhet.

Dessa extremistiska ligor äro som bekant en följd av den behandling, som det judiska folket fått utstå. Detta folk har ju varit med om så många svikna löften, varit med om så många besvikelser i sina förhoppningar, speciellt vad det gäller åtgärder från Englands sida. Den judiska befolkningen i Palestina har dessutom fått utstå så många arabiska terrordåd, vilka utförts med stöd från engelskt håll, att man måste förstå, att det finns en psykologisk bakgrund för dessa extremistiska organisationer. Dessa organisationer kallas för övrigt av sina motståndare för närmast fascistiska. Extremistorganisationerna ha upptagit som sin lösen den gammaltestamentliga tesen »öga för öga och tand för tand».

Det är emellertid välbekant att Is-

raels regering och alla de kretsar, som från början samarbetat med den, stått i mycket stark motsatsställning till dessa extremistiska organisationer och förföljt dem på den grund, att man ansett, att dessa organisationer skadat Israels sak. Därtill kommer att det till dags dato faktiskt bara finns mycket starka sannolikhetsskäl men icke några direkta bevis för att Sternligan eller någon annan extremistorganisation verkligen utfört dådet mot greve Folke Bernadotte.

Jag vill ställa en fråga till utrikesminister Undén: Har Sveriges regering något som helst stöd för att bestrida ärligheten hos Israels regering i detta fall? Det finns många ouppklarade brottmål i historien. Detta brott ägde rum under brinnande krig och under ett mycket kaotiskt tillstånd i Palestina. Israels regering och folk ha icke kunnat skydda sig själva för massor av attentat under denna tid. Jag vill här erinra om sprängningen mitt på ljusa dagen av ett helt kvarter vid Jerusalems huvudgata. Detta kvarter har sedan av judarna, på grund av att förövarna spårades till de engelska militärkvarteren, kallats för »Bevin Square». Genom detta attentat dödades närmare ett hundratal människor och sårades två hundra. Inte heller förövarna av det attentatet ha blivit gripna, detta även om också i det fallet vissa sannolikhetsskäl pekade i en bestämd riktning. Mordet på greve Bernadotte begicks i Jerusalem och i ett övergivet arabkvarter. Jerusalem skall som bekant internationaliseras i viss utsträckning och står icke under judisk jurisdiktion.

Det kanske mest anmärkningsvärda i den judiske utrikesministerns brev till F. N. och till excellensen Undén är att man där förklarar, att Israels regering erbjöd greve Bernadotte skydd, men att greven enligt den judiske utrikesministerns uppgift avböjde detta skydd, därför att han icke ansåg sig behöva någon

Svar på interpellation ang. upptagande av diplomatiska förbindelser med staten Israel.

militär eskort. Enligt uppgift voro de judiska förbindelsemännen hos greve Bernadotte t. o. m. obeväpnade.

Det är klart, att det kan vara mycket svårt att spåra upp förövarna till ett dåd, som ägt rum under så extraordinära omständigheter. Därför måste man enligt min uppfattning vara mycket försiktig med att bestrida förklaringen från Israels regering om att den hittills gjort och fortfarande gör sitt yttersta för att spåra upp förövarna till detta dåd, men att man ännu inte funnit några direkta bevis för vilka förövarna äro och att man därför ännu inte kunnat gripa dem.

Jag vill avsluta mitt anförande med att säga, att det även finns en tredje aspekt på denna fråga. Det judiska folkets tragedi genom tiderna och speciellt under det andra världskriget har upprört oss alla. 6 milj. judar, män, kvinnor och barn, dödades i Hitlers gaskamrar och förintelseläger. Även om antisemitismens vidriga pest är tillbakaträngd och utrotad i stora delar av Europa, förvånar det oss inte, att de överlevande judarna söka sig bort från de trakter, där deras käraste ha utrotats och där så många blodiga minnen förfölja dem. Det är förklarligt, att i en sådan situation det judiska folkets tvåtusenåriga dröm om ett nationalhem i Palestina har en så stark dragningskraft. Förföljda spillror av ett jagat folk ha dragit till Palestina från alla jordens hörn. De ha fått öknarna och de kala bergen i Palestina att blomma och bära frukt. De ha arbetat fram sin lilla stat, och de ha sökt leva i fred med den arabiska befolkningen. De skulle ha lyckats härmed, om inte starka imperialistiska intressen jämte de arabiska feodalfurstarnas klassintressen mot sitt eget folk skapat de konflikter, som lett till striderna mellan judar och araber. Men Sverige har väl ändå inget intresse med i den byken. Varför skall Sverige följa England, som ju har en så svart

meritlista just i fråga om Palestina? Engelsmännen ha ju svikit alla de löften, som Bevin och Attlee avgåvo, innan de ännu voro ministrar. Sverige har inga oljeintressen och oljeledningar att bevaka i Palestina. Vi behöva här inte taga några hänsyn till imperialistiska herrefolksintressen och samförståndsintressen med de arabiska ledarna. Vi ha här i landet endast att taga ställning till sakfrågan om det judiska folkets rätt att återförenas och leva som en nation i Palestina.

Staten Israel har redan erkänts de jure av en rad stater genom den omröstning, som nyligen företagits i F.N. Endast arabstaterna röstade emot Israels intagning i F.N., och nio andra stater, däribland England, Grekland, Turkiet och några småstater, däri inräknat Sverige, lade ned sina röster.

Det är i detta fall inte fråga om att Sverige skall göra något som helst avkall på sina naturliga krav att efterforskningarna efter greve Bernadottes mördare skola bedrivas med all kraft. Detta är ett rimligt och riktigt krav. Men det är inte det saken gäller. Det hade varit högsint av Sverige och i stil med ett frihetsälskande folks traditioner, om vi hade följt flertalet andra staters exempel. Vi skulle med andra ord ha röstat på samma sätt som USA, Sovjetunionen och de andra öststaterna samt Schweiz m. fl. länder. Frankrike har ju inte rest liknande anspråk i detta fall, trots att det var en fransman, som stupade på samma gång som greve Folke Bernadotte. Det hade varit bättre, om vi följt dessa staters exempel och givit Israel ett de-jure-erkännande och därigenom erkänt det nationalhem, som det judiska folkets jagade spillror skapat kring Jordan och Jerusalem.

Herr talman! Jag beklagar ännu en gång det negativa svar jag fått på min interpellation, och jag hoppas på en snar omprövning av frågan.

Svar på interpellation ang. upptagande av diplomatiska förbindelser med staten Israel.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDEN**: Herr talman! Jag skall givetvis inte gå in på de uttalanden interpellanten gjorde angående den engelska politiken i Palestina. En dylik karikerande svartmålning av denna politik tycks vara en av de dogmer, som det kommunistiska partiet en gång för alla gjort till sin. Jag skall i stället be att få taga upp ett par uppgifter i interpellantens anförande.

Herr Johansson i Stockholm förklarade, att det inte fanns någon anledning att dröja med erkännandet av staten Israel av det skälet att statens gränser inte vore bestämda. Statens gränser skulle ha bestämts redan 1947 genom Förenta Nationernas resolution i Palestinafrågan. Ja, det är riktigt att Förenta Nationernas församling fattade en resolution, vari den för sin del rekommenderade en lösning med vissa gränser. Det torde dock inte vara interpellanten obekant, att det ingalunda är dessa gränser, som legat till grund för de speciella uppgörelser, som sedermera gjorts. I själva verket hade assemblén inte tillräcklig befogenhet eller auktoritet för att genomdriva de gränser, som den rekommenderade. Under de senaste månaderna har emellertid Israel fört förhandlingar med var och en av de särskilda arabstaterna och med flertalet av dem slutit vapenstillestånds-fördrag. I dessa fördrag ha provisoriska gränser fastställts. Gränserna äro således inte definitiva, eftersom det bara är fråga om vapenstillestånds-fördrag och inte fredsfördrag. Dessa gränser anses emellertid för närvarande så säkra, att de så småningom komma att bli erkända på olika håll.

Först de allra sista månaderna ha alltså sådana avtal ingåtts, och dessa gränser överensstämma inte alls med det förslag, som Förenta Nationernas församling på sin tid antog. Detta visar således, att hela frågan om dessa gränser ingalunda varit klar under nå-

gon längre tid, utan den har börjat klarna först under de allra senaste månaderna. Inte heller i detta avseende är emellertid allting klart; bland annat har hela frågan om Jerusalem ännu icke blivit löst. Detta är ju ett spörsmål, som ju också kan sägas hänga samman med den nya statens område, inom vilket den skall ha suveränitet. — Det var den frågan.

Interpellanten yttrade sig också om den andra gruppen av motiv, och han tog upp frågan om Sveriges speciella klagomål i anledning av det bristande skyddet för greve Bernadotte. Jag skall inte närmare gå in på den frågan. Jag vill bara säga det, att uppgiften i den skrivelse, som Israels utrikesminister avgav till svenska regeringen, att greve Bernadotte hade avböjt erbjudandet om särskilt skydd, bestrides av personer, som från svensk sida varit med där nere. Detta är en av de uppgifter, som kommer att bli föremål för närmare undersökning. Över huvud taget komma alla de frågor, som berörts i rapporten i sammanhang med domstolsförhandlingarna rörande mordet, att ingående prövas från svensk sida.

Slutligen framhöll interpellanten, att det finns en tredje aspekt på denna fråga. Han hänvisade till judarnas fruktansvärda öde under kriget. Ja, just den omständigheten att Sverige dock varit i tillfälle att göra så pass värdefulla insatser av humanitär art till förmån för bland annat judarna — greve Bernadotte har varit en bland dem, som personligen inlagt stora förtjänster när det gällt att rädda spillrorna av de judiska folkelementen i Tyskland — gör det så mycket mera överraskande och smärtsamt, att greve Bernadotte skulle vara föremål för så öppna attacker i Israels press och inom de olika nationalistiska och extremistiska organisationerna. Detta motstånd fortgick ju under hans verksamhet som medlare. Myndigheterna visade sig sakna för-

Svar på interpellation ang. upptagande av diplomatiska förbindelser med staten Israel.

måga att bemästra och kontrollera dessa oansvariga element, som sedan stodo som ansvariga för mordet, trots att greve Bernadottes namn både som svensk och på grund av hans insatser vid räddandet av judarna borde ha gjort honom särskilt respekterad inom staten Israel.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Det är inte, som excellensen Undén säger, någon kommunistisk dogm, att England handlat på ett upprörande sätt beträffande Israel. Det är inte bara kommunisterna i världen, som konstaterat detta. Vi äro nog i mycket liten minoritet bland dem, som ha denna uppfattning. Det konstaterades redan av Attlee och Bevin och hela deras parti på den tiden, då de konservativa ännu hade makten i England och de förstnämnda stodo i opposition. Detta hindrade dem emellertid inte att i regeringsställning till punkt och pricka fullfölja och till och med förvärra Baldwins och Chamberlains politik.

Det är dock ett faktum, att tiotusentals judar stupade för England vid el Alamein och på öarna i Medelhavet. De gjorde det i förvisning om att det äntligen skulle bli allvar av tidigare löften om att det judiska folket skulle få sitt nationalhem. Ändå tror jag att ingen kan bestrida, att Englands alla åtgärder under den sista mandattiden gingo ut på att stödja de arabiska angriparna, som ville omöjliggöra skapandet av den nya judiska staten. Detta stod nämligen i nuvarande politiska konstellation i strid med Englands oljeintressen och Englands intressen i Arabien. Det finns upprörande exempel på hur engelsmännen tryggt arabernas beväpning, samtidigt som judarna in i det sista höllos vapenlösa. Våldsåtgärderna underblåstes och fingo sitt stöd av de engelska garnisonerna i Palestina.

Excellensen Undén säger vidare, att

de gränser som nu fastställts inte äro riktigt desamma som beslötos den 29 november 1947 i FN, ty FN hade ingen auktoritet att genomdriva sina rekommendationer. Ja, men det faktum att FN inte hade styrka och auktoritet nog att genomföra sitt eget beslut kan väl inte gärna gälla som en anklagelse mot staten Israels regering, allra helst som staten efteråt från nästan ingenting skapat en administration och försvarsmakt, som är tillräckligt stark att inom sitt lilla territorium besegra angriparna och slå tillbaka dem så grundligt, att de nu gå med på en gränsdragning, som i stort sett tillfredsställer det judiska folket. Den argumenteringen håller inte.

Beträffande den tredje aspekten så har väl ingen tydligare än Israels utrikesminister betonat greve Bernadottes och svenskarnas tidigare insatser för judarna i koncentrationslägren. Excellensen Undén finner det ändå egendomligt, att det funnits extremistiska grupper, som stodo efter hans liv. Vi skola emellertid komma ihåg vissa politiska fakta. Man ansåg på judiskt håll — och man hade även fog för detta antagande — att greve Bernadottes medlingsaktion i Palestina gick ut på att från denna nya stat stycka av ett stort område, som förut tillerkänts Israel genom beslut av FN. Detta har jag inte sagt som något försvar utan endast som en förklaring till varför det fanns sådana grupper. Jag har tidigare karakteriserat dem; de hade genom tidigare erfarenheter kommit att omfatta devisen »öga för öga och tand för tand».

Om nu sådana grupper existera, är då detta ett skäl för att anklaga Israels regering, som så skarpt fördömt dessa gruppers verksamhet och gjort sitt yttersta för att finna förövarna?

Svenskar i greve Bernadottes sällskap ha, säger utrikesministern, vissa erinringar att göra i frågan huruvida skydd erbjudits greve Bernadotte eller inte. Det är möjligt att judarna i det

fallet endast kunna åberopa ett vittne, nämligen greve Bernadotte själv, som inte längre kan vittna.

Jag tror att ingenting av vad som nu framkommit kan förändra det jag sade i mitt första anförande, att just hänsynen till det judiska folkets sekel-långa tragedi, hänsynen till vad det lidit samt troheten mot Sveriges traditioner borde ha bjudit Sveriges regering att — samtidigt som man hävdat kravet på att mordet skall klaras upp — förena sig med den majoritet av stater i världen, som de jure erkänt staten Israel.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Vid remiss av propositionen nr 214.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarrens bord vilande proposition nr 214, angående godkännande av Sveriges anslutning till Europarådet.

Därvid yttrade

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag vill bara beklaga, att frågan om Sveriges anslutning till den organisation, som startats av Brysselalliansen, skall avgöras så här i riksdagens allra sista skede. Det är omöjligt att taga upp en remissdebatt om denna proposition, bland annat av det enkla tekniska skälet att — trots att regeringen anmälde propositionen redan i onsdags — den utdelades här i kammaren först i dag mellan kl. 1 och 2. Detta, tycker jag, är karakteristiskt för det sätt, på vilket man går till väga när det gäller att förbereda och förelägga riksdagen en fråga med så vittgående konsekvenser, som denna kommer att ha.

Vidare anfördes ej. Propositionen hänvisades till utrikesutskottet, varjämte till utskottet skulle överlämnas det i anledning av propositionen nu avgivna yttrandet.

Vid remiss av propositionen nr 214.

§ 4.

Föredrogs var för sig och remitterades till jordbruksutskottet följande på bordet liggande motioner, nämligen

nr 415 av herr *Norup m. fl.* och
nr 416 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*

§ 5.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 3 samt 131—137 och 143—147.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Ericsson* i Näs vid kammarrens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående ett närmare ekonomiskt samarbete mellan de skandinaviska länderna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Wiberg* vid kammarrens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående Sveriges representation i Colombia.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Larsson* i Luttara vid kammarrens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet i anledning av de statistiska uppgifter, som bostadsstyrelsen inforrdar angående bostadsbyggnad i kommunerna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Interpellation ang. av priskontrollnämnden från företagarna infordrade uppgifter rörande produktionskostnader m. m.

Herr NILSON i Spånstad erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Det råder icke delade meningar om att priskontrollnämnden i sin verksamhet har ett oundgängligt behov av uppgifter från företagarna rörande produktionskostnader m. m. I prisregleringslagen föreskrives också skyldighet för näringsidkare att lämna uppgifter, som befinnas erforderliga för utövning av den priskontrollerande verksamheten. Ifrågavarande uppgifter avse ofta förhållanden, som vederbörande företagare särskilt med hänsyn till konkurrenterna önska hålla hemliga. I prisregleringslagen stadgas dessutom, att dylika uppgifter, lämnade till priskontrollnämnden, ej må yppas »i vidare mån än som erfordras för vinnande av det med bestämmelserna avsedda ändamål». Priskontrollnämnden är alltså *i princip* förhindrad att vid prisförhandlingar med näringsidkare eller näringsorganisationer redovisa material av sådan hemlig beskaffenhet. Var gränsen *i varje särskilt fall* skall dragas är emellertid svårt att avgöra. Uppenbart är emellertid, att i den mån nämnden vid sina förhandlingar eller ställningstaganden i prisfrågor uttryckligen åberopar det hemliga materialet, mycket otillfredsställande konsekvenser måste uppkomma ur rättssäkerhetens synpunkt. I nämndens instruktioner förutsattes, att prisfrågor skola av nämnden avgöras efter förhandlingar och överenskommelser med näringsorganisationer och företagare. Vid nämndens vägran att redovisa sitt interna material komma förutsättningarna för ett förhandlingsmässigt förfarande att bortfalla, eftersom den enskilda parten blir urständsat att bedöma eller sakligt bemöta de faktiska argument, som nämnden åberopar till grund för sitt

ställningstagande. Då en dylik förhandlingsordning torde vara främmande för svensk förvaltningspraxis, är det i hög grad angeläget att den intressekonflikt, som sålunda föreligger, på något sätt finner sin lösning. Jag är för min del icke beredd att framlägga något förslag om hur detta bör ske, men det synes mig — särskilt med hänsyn till frågans principiella betydelse — ofrånkomligt, att denna upptages till omgående behandling inom den förhandlingsdelegation, som vid årsskiftet tillsatts för att verkställa en översyn av priskontrollen. För att icke detta skall uraktlåtas, har jag med denna interpellation velat fästa statsrådets uppmärksamhet på frågan.

Under åberopande av vad jag sålunda anført får jag därför hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet rikta följande frågor:

1) Har statsrådet uppmärksammat den kollision mellan intresset av rättssäkerhet och nödvändigheten av att iakttaga sekretess beträffande vissa uppgifter, som föreligger i fråga om priskontrollnämndens verksamhet?

2) Om så är fallet, är statsrådet beredd att tillse, att vid den pågående översynen av prisregleringslagen även detta spörsmål kommer att bli föremål för behandling?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet, nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 81, angående godkännande av en mellan Sverige och Frankrike träffad handelsöverenskommelse;

från konstitutionsutskottet, nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande;

från statsutskottet:

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till tandläkarhögskolorna;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal be-
träffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1949/50 till oförutsedda utgifter;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till vattendomstolarna;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till utgivande av lagsamling;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till hjälpverksamhet för utlandssvenskar och flyktingar;

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Ebba Eriksson i anledning av olycksfall i arbete;

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnads-

arbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;
och

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor; samt

från andra lagutskottet:

nr 230, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1948 vid dess trettioförsta sammanträde fattade beslut, m. m.; och

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 4.38 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Lördagen den 14 maj.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER** erhöll på begäran ordet för

att besvara herr Ohlins interpellation angående lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd. Svaret hade omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, och hans excellens herr statsministern läm-

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polismynd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

nade endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det i kammarerna utdelade svaret hade följande lydelse:

Herr talman! Med andra kammarernas tillstånd har herr Ohlin till mig ställt följande fråga:

»Anser regeringen lämpligt att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, ja, rentav inta en förtroendeställning i det kommunistiska partiet, och därför kunna misstänkas för oförstånd och opålitlighet i frågor rörande den inre ordningen och landets försvar, fungera som ledamöter av polismynd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd?»

Jag vill här till svara, att regeringen över huvud taget anser det olämpligt, att personer, som kunna misstänkas för oförstånd och opålitlighet, fungera som ledamöter av kommunala nämnder eller andra samhälleliga organ, icke endast de av interpellanten anförda exemplen utan även andra organ, som handlägga för medborgarna viktiga frågor.

Den meningsriktning som regeringen företräder och som klart hävdar, att demokratin är ett av de största nationella värdena, har fört och för alltjämt en hård kamp mot odemokratiska företeelser i samhällslivet, enkannerligen mot kommunisterna. Dess kamp har bl. a. tagit sikte på att reducera det kommunistiska väljarunderlaget och att hindra kommunisters val till förtroendeposter. I dag ser denna strävan ut att krönas med framgång. En enligt regeringens och regeringspartiets mening stor tillgång i detta vårt arbete är, att det har kunnat bedrivas med demokratiska medel. Detta har varit en taktisk fördel, i det att motståndarna icke kunnat framställa sig som förföljda, utan undandragits en argumentering för deras utestängning genom särslagstift-

ning e. d. Men fördelen är också av principiell natur, i det att varje avsteg från kravet på respekt för åsiktsfriheten och på demokratisk metodik har kunnat undvikas. För oss har det sålunda varit lika angeläget att hålla det kommunistiska inflytandet borta som att i strävan därtill obrottsligt använda oss av demokratiska metoder.

Även om interpellanten i detta fall icke har ifrågasatt någon särslagstiftning utan begränsat sig till kravet på en opinionsyttring från de demokratiska riksdagspartiernas sida, tror jag det likväl vara befogat att erinra om regeringens och riksdagens inställning till frågan om en allmän eller partiell förbudslagstiftning mot företeelser i vårt folk som till äventyrs kunde stämplas som samhällsfientliga. Jag vill då först hänvisa till ett uttalande av min företrädare från år 1943, vari statsministern Hansson förklarade, »att förslag till lag med förbud för befattningshavare vid försvarsväsendet och polisväsendet att tillhöra vissa sammanslutningar kommer f. n. icke att framläggas för riksdagen... Man vill t. v. söka komma till rätta med opålitliga element genom sträng uppsikt vid rekrytering, placering och befordran.» Till detta yttrande anknöt min kollega inrikesministern så sent som för ett år sedan, då han i sitt svar på en interpellation om förekomsten av organiserade kommunister inom poliskårerna i denna kammar gjorde den av Hansson uttalade meningen till sin. Vid bägge dessa tillfällen, liksom också då den dåvarande regeringen år 1936 avstod från att följa de särskilt tillsatta sakkunnigas förslag om en förbudslagstiftning av här nämnt slag, var ett av huvudskälen till regeringens negativa inställning misstron till en dylik lagstiftnings effektivitet. Men vid sidan härav förelåg utan tvivel en olust inför åtgärder, som kunde tolkas som oförenliga med åsiktsfriheten.

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

Detsamma gällde debatten kring lagförslaget om upplösning av vissa samman slutningar som av riksdagen antogs år 1940. Lagen tillkom under alldeles speciellt besvärliga yttre förhållanden — den gavs kort giltighetstid och tillämpades aldrig — och vid dess behandling i riksdagen underströks det från regeringshåll, »att man får icke låta sig så påverkas av det tillfälliga läget, att man icke beaktar det intresse, som man i en demokratisk stat måste ha för att bevara sina fri- och rättigheter».

I de anförda exemplen från 1943 och 1948 gällde önskemålen att utestänga kommunister från vissa av det allmänna tillsatta och avlönade befattningar. Om regeringen i dessa fall avvisat tanken på en speciell lagstiftning, måste konsekvensen bli, att den också när det gäller önskemål att utestänga kommunister från valda förtroendeposter ställer sig tveksam inför alla specialåtgärder. Det är uppenbart, att även med den principiella inställning som här deklarerats, man kan ställas inför besvärliga avgöranden, omdömes- och lämplighetsfrågor. Det måste dock fastslås, att de till samhällets representativa organ valda kommunisterna böra ha sin på lagliga grunder motiverade proportionella andel av mandaten i de kommunala styrelser och nämnder, för vilka en sådan valordning gäller eller efter vissa regler kan påfordras. Därom ha alla partier varit ense.

Jag är ense med interpellanten om att en större uppmärksamhet mot kommunisternas verksamhet är påkallad i vårt land efter kuppen i Tjeckoslovakien och de uttalanden som våra hemmakommunister därefter presterade, men framför allt efter de deklarationer som gjorts under debatten om den svenska utrikespolitiken även i denna kammare, t. ex. under remissdebatten och debatten den 9 februari i år, då man från kommunistiskt håll otvetydigt förklara-

de sin anslutning till en viss stormakts politiska linje och sålunda demonsttrade en eventuell illojalitet mot svensk neutralitetspolitik. Det troliga är dock, att just dessa deklarationer komma att utgöra det bästa vapnet mot kommunisterna själva, i det att de öppna människors ögon för innebörden i den kommunistiska verksamheten och undergräva det förtroende som ännu kan återstå därför hos väljarna.

I mitt här avgivna svar har jag sålunda deklarerat såsom min uppfattning, att i ett demokratiskt samhälle kampen mot odemokratiska politiska meningsriktningar i första hand måste avse att minska dessas stöd hos väljarna. Härigenom reduceras deras representation i samhällets beslutande organ, varigenom problemet om deras inval i olika verkställande organ förlorar aktualitet. Det har i kampen mot kommunisterna visat sig vara en tillgång att de icke placeras i särställning utan behandlats som varje annan meningsriktning. Väl kan detta tillvägagångssätt vålla olägenheter i form av insyn i och inflytande på ömtåliga områden. Under normala fredliga förhållanden lära emellertid dessa olägenheter kunna bäras. I en tillspetsad yttre situation, ett beredskapsläge, förbehåller sig emellertid det demokratiska samhället att välja de efter läget anpassade effektivaste metoderna att värja sig för varje antidemokratiskt inflytande.

Vidare anförde:

Herr OHLIN: Herr talman! Jag ber att till herr statsministern få framföra mitt tack för svaret, men tyvärr måste jag konstatera, att jag inte kan anse det tillfredsställande.

Jag vill dela mina kommentarer till statsministerns svar i två delar, dels det som gäller vad statsministern hade att anföra beträffande den i interpellation

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polismynd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

tionen framställda frågan och dels det som föranledes av vad statsministern haft att säga i andra, mer eller mindre angränsande spörsmål, som emellertid inte berörts i interpellationen. Låt mig börja med det senare för att vi under debatten inte skola behöva spilla så många ord på sådana saker, om vilka det i förväg är klart att alla äro överens.

Statsministern hänvisar i sitt interpellationssvar till att det socialdemokratiska partiet söker reducera det kommunistiska väljarunderlaget. Ja, det göra vi ju inom alla de demokratiska partierna. Jag har tidigare i denna kammar kritiserat det socialdemokratiska partiet för dess underlåtenhet att dra en skarp gräns mot kommunisterna och jag har inte minst påtalat det samröre, som bedrevs mellan socialdemokrater och kommunister vid aktionen år 1947 för den s. k. arbetarpressen, en aktion som ju avsåg att främja både socialdemokratiska och kommunistiska tidningar på bekostnad av den borgerliga pressen. Jag är glad att kunna tillägga, att jag tror att en sådan aktion vore otänkbar i dag. Oppositionspartierna bedrevo ju redan det året och även dessförinnan en mycket energisk kamp mot kommunismen, och jag vill också konstatera att socialdemokratien, som under år 1947 förhöll sig relativt passiv, i varje fall på det politiska planet, under år 1948 blev väsentligt mer energisk i detta avseende.

Under sådana omständigheter saknar jag, herr talman, anledning att göra några ytterligare kommentarer på denna punkt. Det räcker med konstaterandet att vi äro överens om att föra en så energisk kamp som möjligt mot kommunismen. Jag tror att den tjeckoslovakiska krisen och den upplysningsverksamhet, som den svenska pressen, inte minst den liberala, har bedrivit i anslutning därtill, har öppnat ögonen på Sveriges folk, och att detta är en hu-

vudorsak, för att inte säga den främsta orsaken, till kommunismens glädjande tillbakagång under de senaste åren.

Statsministern säger vidare i interpellationssvaret, att kampen mot kommunismen bör föras med demokratiska medel, och påpekar att jag för min del ju inte har ifrågasatt någon särslagstiftning. Statsministern vet att det parti, som jag representerar, härvidlag intar en bestämd ståndpunkt. Vi vilja att kampen mot kommunismen skall föras med demokratiska metoder. Liberalismen hävdar att åsiktsfriheten måste respekteras och därmed även rätten att hysa och med lagliga medel verka för demokratiska åsikter. Sätillvida förefaller det mig vara en smula överflödigt att statsministern ägnar mer än hälften av interpellationssvaret åt denna fråga, där han ju vet att i varje fall hans parti och mitt äro överens. Om han gjort detta tillägg till interpellationssvaret av hänsyn till andra partier, vet jag inte, och jag förstår inte heller, varför det i så fall skulle ha skett. Man har svårt att komma ifrån det intrycket, att statsministern har lagt till en del saker, därför att han har tyckt, att hans svar på interpellationen annars skulle framstå såsom mycket magert.

Med den uppfattning, som både statsministerns parti och mitt parti ha rörande olämpligheten av särslagstiftning i detta avseende, är det självklart att vi anse, att om gällande lag föreskriver vissa valmetoder eller om proportionella val kunna påfordras enligt gällande lag, så bör också lagstiftningen respekteras på denna punkt. Om det alltså stadgas eller kan påfordras proportionella val, böra också sådana äga rum.

Men det är inte, herr statsminister, den saken som min interpellation avser, utan den gäller sådana fall där lagstiftningen inte stadgar något dylikt och där de kommunala instanserna alltså ha full rätt att inte ge kommunister-

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

na någon representation i en nämnd, beträffande vilken det dessutom finns särskilda skäl som tala för att kommunisterna, just därför att de äro kommunister, få anses vara mindre lämpliga som ledamöter. Som exempel på sådana nämnder har jag nämnt civilförsvarsnämnden, hemvärnsnämnden och i viss mån även polisenämnden.

Vad säger nu statsministern om denna fråga? Jo, han gör först och främst det tämligen självklara och platoniska yttrandet, att olämpliga personer skola inte utses till ledamöter någonstans där de äro olämpliga. Hans ståndpunkt tycks vara att alla människor, kommunister eller inte, böra prövas med hänsyn till allmän lämplighet. Statsministern avböjer tydligen, trots de uppenbara skäl, som tala för en annan hållning, att i minsta mån diskvalificera kommunisterna som sådana, när det gäller förtroendeposter av det slag som jag här talat om.

Motiveringen för denna ståndpunkt är mycket knapphändig. Statsministern säger att man måste ställa sig tveksam till alla specialåtgärder, och att detta icke syftar på en lagstiftning, framgår av följande mening: »Det har i kampen mot kommunisterna visat sig vara en tillgång att de icke placerats i särskällning utan behandlats som varje annan meningsriktning.» Och statsministern tillägger, att olägenheterna härav i form av insyn i och inflytande på ömtåliga områden kunna bäras under nuvarande fredliga förhållanden.

Detta betyder alltså att statsministern tillråder att kommunisterna, även om de icke på grund av lagstiftningens bestämmelser om valmetoder och om val i övrigt ha rätt till placering i en kommunal nämnd, skola ges en representation i en sådan nämnd, alldeles oavsett om där behandlas försvarsfrågor o. d. eller ej. För min del måste jag beklaga ett sådant ståndpunktstagande. Jag vet

väl att det inom socialdemokratien finns personer, som inte kunna frigöra sig från en hållning, som går ännu längre och som är relativt välvillig till kommunisterna, men jag vet också att statsministern inte delar denna senare uppfattning. Jag har därför haft förhoppningar om att han skulle intaga en annan ställning än han här gjort.

Men i sista meningen av interpellationssvaret säger statsministern: »I en tillspetsad yttre situation, ett beredskapsläge, förbehåller sig emellertid det demokratiska samhället att välja de efter läget anpassade effektivaste metoderna att värja sig för varje antidemokratiskt inflytande.» Statsministern är alltså villig att inta en annan hållning, om vårt yttre läge skulle bli allvarligt. Låt oss antaga, att den situationen inträffar att det utrikespolitiska läget tillspetsas. Om man följer statsministerns rekommendation här i dag, skulle det alltså sitta kommunistiska ledamöter t. ex. i civilförsvarsnämnderna under perioden innan läget, enligt statsministerns uppfattning, tillspetsas. I civilförsvarsnämndernas uppgifter ingår bl. a. följande: att behandla omfattningen av utrustning och materiel för civilförsvaret, att ordna centraler från vilka civilförsvarets ledning under civilförsvarsberedskap skall utövas, att planera vilka områden som skola utrymmas samt antalet och storleken av de allmänna skyddsrummen, att planera alarmeringsanordningar, radioanläggningar, observationsplatser, brandberedskap, att sörja för reservanordningar för vatten-, gas- och elektricitetsförsörjningen samt ordna med förvaring och underhåll av materiel för civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst, brandtjänst och reparations-tjänst.

I civilförsvarsstyrelsens anvisningar framhålles uttryckligen, att den organisationsplan, som skall uppgöras av

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

civilförsvarschefen i samråd med civilförsvarsnämnd, i vissa delar icke får bringas till allmänhetens kännedom. Det anses alltså vara lämpligt att organisationsplanen i viss mån hålles hemlig, men enligt statsministerns uppfattning skola kommunisterna i alla fall lämpligen kunna tills vidare vara medlemmar av civilförsvarsnämnd. Men antag att vårt yttre läge tillspetsas och att man vill försöka att få till stånd en ändring med avseende på kommunisternas ställning i dessa avseenden. Skall man då plötsligt göra upp helt nya planer för civilförsvaret? Är det inte så, att dessa planer i väsentliga avseenden måste bli oförändrade och att man alltså inte kan komma ifrån de risker, som äro förknipade med att planerna äro kända på kommunistiskt håll?

För min del tror jag att det i praktiken kommer att visa sig alldeles ogörligt att ändra om dessa planer för civilförsvaret och att därför den effektiva metod, som regeringen enligt statsministerns utsago är villig att tillgripa, måste innebära att man redan nu sörjer för att sådana nämnder, som behandla försvarsfrågor, såvitt möjligt icke rymma några kommunister.

Att risker uppkomma på grund av kommunisternas speciella inställning och därmed följande opålitlighet är nämligen uppenbart. Det finns många kommunister, som äro så »religiöst» fängade av föreställningen om den internationella kommunismens heliga sak, vilken ju ibland även anknyter till vissa länders förhållanden, att de måste anses vara diskvalificerade, när det gäller att fälla omdömen om frågor som röra svenska demokratiska intressen. Det kan mycket väl ligga ett drag av idealitet bakom en kommunistisk inställning — jag uttalar mig inte här om den saken — men ur svensk demokratisk synpunkt blir dock konsekvensen att det finns risk för opålitlighet, kanske i vissa lä-

gen t. o. m. risk för sabotage. Under sådana osmtändigheter förefaller det mig omöjligt att undgå den slutsatsen, att den enda effektiva metoden är att söka sörja för att kommunisterna inte placeras på sådana förtroendeposter, som nu äro på tal.

Som en liten parentes vill jag framhålla, att vi veta ju mycket väl, hur kommunisterna å sin sida se på hithörande spörsmål. Låt mig som exempel ta en artikel som jag i går råkade få tag i. Den är skriven av en rysk kommunist vid namn Brandenburgskij — namnet kunde ge anledning till vissa reflexioner, som jag dock nu skall hoppa över — och var införd i Sovjetunionens Nyheter för ungefär ett år sedan. »Är det verkligen demokrati att ge demokratiens värsta fiender handlingsfrihet?», heter det i denna artikel, och författaren besvarar själv frågan med nej. Och vi veta ju, att det är på det sättet som man förfar överallt i kommuniststyrda länder.

Här i Sverige vilja vi emellertid, såsom jag redan betonat — det gäller i varje fall folkpartiet, men jag tror att även andra demokratiska partier ha samma uppfattning — ge även odemokratiska partier demokratiska rättigheter. Men det finns inte någon anledning att gå så långt, att man väljer in odemokratiska representanter med denna speciella kommunistiska inställning i nämnder, som behandla spörsmål rörande rikets säkerhet, och att man gör det även när vederbörande parti icke har någon laglig rätt till representation. Att avstå från ett sådant inval har ingenting att skaffa med vare sig demokrati eller icke demokrati. Att välja in kommunistiska representanter i nämnder av det slag, som jag här talat om, finner jag för min del vara rätt och slätt oklokt. Jag vet mycket väl att det på något håll i landet har förekommit, att man även inom folkpartiet har underlåtit att rea-

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polismämd, civilförsvarsnämd eller hemvärnsnämnd.

gera mot dylika inval, men det kan inte i minsta mån ändra mitt omdöme.

Frågan om kommunisternas representation är givetvis viktig i och för sig på grund av de risker, som ett felaktigt handlingsätt kan medföra ur säkerhets synpunkt, men den är betydelsefull även i ett annat avseende, nämligen när det gäller dess återverkan på den allmänna opinionens ståndpunktstagande till kommunismen. Vi på vårt håll vilja stämpla det svenska kommunistiska partiet som en riktning av helt annan art än de demokratiska partierna, och vi vilja att det kommunistiska partiet behandlas i överensstämmelse därmed. Vi vilja alltså ge det kommunistiska partiet i Sverige en särställning, så snart det gäller frågan om pålitlighet ur svensk synpunkt.

Statsministern å sin sida säger, att det har varit en fördel att kommunisterna inte placerats i någon särställning. Enligt min mening är det just för att kunna vägleda den allmänna opinionen nödvändigt, att man intar en mycket klar ståndpunkt, när det gäller kommunismen. Och det sker inte genom att förklara, att övervägande skäl tala för att kommunisterna skola inväljas på förtroendeposter, även när de inte ha laglig rätt därtill, utan det sker tvärtom genom att deklarerat, att man anser kommunisterna på grund av sin allmänna inställning vara olämpliga för dessa förtroendeuppdrag.

Om vi inom de demokratiska partierna vore överens om den saken, är jag alldeles säker på att det skulle påverka den allmänna opinionen. Det skulle mer än som har skett klargöra den kommunismens särställning, som jag är övertygad om att statsministern i andra avsenden har framhållit åtskilliga gånger. Därigenom skulle också kommunismens utsikter att vinna anhängare bland det svenska folket försämrast.

Det är möjligt att det psykologiska läget för några år sedan inte var sådant,

att man redan då borde ha intagit en sådan ståndpunkt, men jag är övertygad om att så som majoriteten av Sveriges folk nu ser på kommunismen, skulle ett markerande av det kommunistiska partiets särställning icke undgå att ha inflytande på de befolkningsskikt, som kanske inte se fullt klart i denna fråga.

Herr talman! Enligt vår mening är det viktigt, att man i svensk politik drar en skarp gräns mellan demokratisk inställning och antidemokratisk. Det är också viktigt att man gör det på ett sådant sätt, att hela vårt folk förstår denna gränsdragning. Detta är alldeles särskilt viktigt, när en underlåtenhet att så förfara kan betyda, att kommunisterna få insyn t. ex. i viktiga försvarsfrågor.

Jag måste beklaga att statsministern här säger sig vilja behandla kommunisterna på samma sätt som varje annan meningsriktning. Tidsläget är redan nu mycket allvarligt — det tror jag inte att statsministern bestrider — och det kräver att de demokratiska krafterna visa fasthet och målmedvetenhet. Om krisläget skärpes, så är det för sent att undgå risker, som kunnat elimineras genom handling i tid. Jag tvivlar ingalunda på att statsministern och det stora flertalet av hans meningsfränder äro lika ärligt intresserade av demokratiens försvar som någon annan, men jag beklagar att det finns hämningar, som hindra statsministern från att i denna sak hävda den svenska demokratiens intressen med fasthet och målmedvetenhet.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:** Herr talman! Herr Ohlin slutade med ett beklagande, och jag vill också göra ett beklagande för att åtminstone på någon punkt följa honom. Jag beklagar att herr Ohlin, trots att han har fått detta svar redan för två dagar sedan, inte har lyckats tillgodogöra sig dess innehåll. Jag tar inte nå-

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

gon större hänsyn till de små felcitat, som tyvärr förekomma i debatterna mellan herr Ohlin och mig, men jag kan inte föreställa mig, att herr Ohlin har en annan upplaga av svaret än den jag har i min hand. Herr Ohlin gjorde i uppläsningen en liten förändring, som är ganska avgörande. Mina slutord lodo: »Under normala fredliga förhållanden lära emellertid dessa olägenheter kunna bäras.» I herr Ohlins uppläsning blev detta: »Under nuvarande fredliga förhållanden lära emellertid dessa olägenheter kunna bäras.» Det är en liten förskjutning, som emellertid icke saknar sitt intresse som belägg för det sätt, på vilket herr Ohlin, tydligen överhopad av en massa annat arbete, har haft tillfälle att läsa mitt interpellationssvar. Trots att det var avsikten att man nu skulle få korta interpellationssvar och på det sättet göra debatterna livligare, nödgas jag försöka sätta in denna fråga i det sammanhang, dit jag trodde att varje uppmärksam läsare själv skulle förstå att den hör.

Detta är uppenbarligen en omdömesfråga, i vilken man utifrån exakt samma principiella inställning kan komma till olika resultat. Jag vill att kammaren skall ha klart för sig att herr Ohlins och min grunduppfattning, vår demokratiska åskådning, äro identiskt lika, men även utifrån gemensamma eller likartade demokratiska uppfattningar kunna omdömena om hur man skall handla i en viss situation växla i någon mån, beroende på vilken vikt man tillmäter den ena eller andra omständigheten. Jag har inte sagt, att jag inte anser det vara förenat med vissa olägenheter, obehag och till och med risker att på viktiga poster ha representanter för ett parti, som visat sig till den grad lyhört för röster inifrån eller utifrån — man får tolka det hur man vill — men i alla fall lyhört för annat än det som vi andra bruka försöka avlyssna, när

vi skola ta ställning. Jag har icke i mitt interpellationssvar bagatelliserat dessa obehag, olägenheter eller risker, men när man går att ta ställning till hur man skall bli av med dessa obehag, olägenheter eller risker, då säger jag, och det trodde jag vi voro överens om, att man icke skall låta kommunisterna få skuggan av en chans att inför okunniga medborgare låtsas som om deras argumentation vore så stark, att man inte vågar ge dem insyn på vissa områden i samhällslivet eller att man icke vågar behandla dem som andra politiska partier.

Här finnas två lika berättigade synpunkter.

Vilken är starkast? Ja, det beror på i vilken situation man yttrar sig. Den ståndpunkten, att man skall låta kommunisterna blotta sig och låta dem bli utsatta för den vanliga argumentationen och ge dem det inflytande, som varje annat politiskt parti har, men sätta in krafterna på att reducera deras väljarunderlag, den är enligt min mening oklanderlig om man bedömer läget så att man har tid på sig. Den andra ståndpunkten är riktig i en situation, då den tiden inte medges, då det gäller att handla raskt.

Jag måste säga herr Ohlin, att jag är överraskad över den formalistiska ståndpunkt han intar. Han säger att han inte vill ha någon lagstiftning riktad mot kommunisterna, och han vill tydligen bara ha en form av påtryckning eller centraldirigering från partiordföranden. Men, herr Ohlin, vad är en lagstiftning annat än ett uttryck för den mentalitet, som finns i riksdagens första och andra kammare? Om herr Ohlin har den uppfattningen, att kommunisterna böra ställas i särklass, varför anser han då att den uppfattning, som han menar finns hos riksdagsmajoriteten, inte skall komma till uttryck i lagstiftningen? Det är en formalistisk ståndpunkt, som jag inte kan förstå.

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civildödsfallsnämnd eller hemvärnsnämnd.

Men låt oss gå tillbaka. Här finns en metod: att släppa fram kommunisterna, låta deras argument gälla för vad de äro, möta dem i öppen diskussion och låta dem få den insyn de tro sig behöva. En annan metod är att slå ut dem, sätta dem i särställning, ge dem chansen att vara martyrer. I vanliga fall är det svårt att vinna enighet mellan herr Ohlin och mig, ty man kan inte experimentera och på det sättet visa, vilken riktning som har rätt, men här behövs inget experiment. Den uppfattning, som det socialdemokratiska partiet har företrätt, har visat sig riktig. Kommunisterna befinna sig för närvarande i ett katastrofläge. De ha dessvärre åtta representanter här, och jag tycker naturligtvis inte det är roligt, eftersom de i varje viktig ekonomisk fråga sluta upp på den borgerliga fronten. Jag tror att landets löntagare och konsumenter med tiden skola konstatera, att det hade varit bättre om de åtta kommunisterna varit socialdemokrater i stället och också för den delen att det hade varit till fördel om några folkpartister ersatts med socialdemokrater.

Det faromoment för den ekonomiska politiken, som splittringen av löntagargrupperna utgör, är emellertid en sak som vi få klara upp för sig. Det är inte på grund av den splittringen som vi rikta kampen så hårt mot kommunisterna, utan det som gör att vi betrakta kommunisterna inte bara som borgerlighetens främsta medhjälpare utan också som en allvarlig fara är deras antidemokratiska åskådning. Om man då bekämpar kommunisterna med sådana metoder, att de kunna säga, att det är de som företråda demokratien och andra som företråda antidemokratien, skänker man dem alldeles i onödan en goodwill, och det skulle man göra i en situation då vi äntligen ha kommit till resultat!

Det är synd att dagens föredragnings-

lista är så lång. Jag skulle annars ha velat tala om för herr Ohlin, hur det socialdemokratiska partiet redan från början fick diskutera det problem, som vi diskutera här i dag. Skulle man, trots att rörelsen startade i ett centralt dirigerat fåmannavälde, som det tycktes hopplöst att försöka bryta, välja demokratiska metoder, och man valde att göra detta, skulle man tillämpa dem så strikt, att man avvisade varje tanke på att använda antiparlamentariska medel? Skulle man med andra ord ta upp en kamp mot de rörelser, vilka som det säges ville gå snabbare till väga?

Under alla de första 30 åren i det socialdemokratiska partiets historia har det förts en diskussion kring det problemet. Under tiden grundmurades den socialdemokratiska uppfattningen, att man inte bara skall sikta mot ett samhälle som är demokratiskt, utan att man dessutom skall välja sådana demokratiska metoder som att byta argument mot argument och inte sätta någon i särställning, även om det skulle medföra vissa risker. Det skulle vara intressant att följa den diskussion, ur vilken det socialdemokratiska ungdomsförbundet sprang fram år 1917 som en reaktion mot den då överhandtagande viljan hos arbetarungdomen att, såsom det sades, under trycket av nöden och händelserna utomlands gå snabbare fram. Vi hade samma diskussion 1932, 1933 och 1934, då arbetslösheten härjade. Vilka var det som höllo rent under alla dessa år? Det var inte herr Ohlins parti, utan det var det socialdemokratiska partiet som gjorde det genom en klar gränsdragning beträffande syftet och metoderna. Nu befinna vi oss i ett läge, då det vore orimligt att byta metod. Jag beklagar återigen att tiden inte räcker till för att visa upp, hur på punkt efter punkt kommunisterna ha pressats tillbaka sedan 1946 och 1948. Vi ha kommunalval i Stockholms stad 1950. Det

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

finns somliga i denna kammare som tagit ut segrar i förskott, men jag skall inte ta ut den nu. Det skulle dock förvåna mig, om den fråga vi här diskutera inte saknar varje spår av aktualitet efter det kommunalvalet.

Sedan vill jag konstatera, herr Ohlin, att det inte är så länge sedan man inom borgerligheten stod på precis samma linje som den jag till min överraskning ensam företrädde i dag. 1948 års hemvärnsnämnd valdes i Stockholm enhälligt av stadsfullmäktige. Då hade alltså herr Ohlins upplysningsverksamhet ännu icke haft någon verkan på hans partivänner. I Göteborg består hemvärnsnämnden av stadsfullmäktiges presidium. Det har såvitt jag vet icke från det borgerliga lägret frånsett högern riktats någon anmärkning mot att man även i år, 1949, fortsätter på samma linje. Jag skulle kunna roa mig med att liksom högerns Svenska Dagbladet gjorde häromdagen räkna upp var folkpartiet har stått vid olika tillfällen. Då skulle väl herr Ohlin säga, att folkpartiet i denna fråga liksom i alla andra frågor har många olika meningar. Det är en omdömessak vilken mening man skall ha. Jag påstår inte, att den åsikt jag företrädde är den enda riktiga, men jag konstaterar, att det finns två metoder att här gå till väga. Den metod, som det socialdemokratiska partiet rekommenderar, har lett till resultat och bör mänskligt att döma befria oss från denna diskussion efter 1950 års kommunalval.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Om statsministern tar alla frågor under ett och gör en statistik över partiernas ställningstagande, tror jag han skall finna, att kommunisterna oftare sluta upp på regeringens sida än på oppositionens. Det kan vara av intresse för statsministern att observera detta faktum.

Statsministern sade, att jag inte hade förstått hans interpellationssvar, men jag hoppas kammaren observerade, att han avstod från varje försök att dokumentera, att jag hade feltolkat honom. Jag har sett efter i mitt manuskript, och där står ordet »normala». Om jag läste ett annat ord, är det beklagligt, men det kan näppeligen ge anledning till missförstånd.

Statsministern framhöll, att han inte har sagt det och det, men jag har heller inte påstått, att statsministern har sagt dessa ting.

Statsministern säger, att det är formalistiskt att inta den ställning jag intar, att vilja ge kommunisterna en särställning i svensk politik men ändå inte vilja vara med om en särlagstiftning för att inskränka de rättigheter, som ett demokratiskt samhälle ger alla partier, även de odemokratiska. Jag måste uttrycka min överraskning över att statsministern inte kan finna någonting annat än formalism i detta. Jag hävdar att det har stort värde att demokratien ger demokratiska rättigheter, rätt att verka för sina åsikter, åt alla meningsriktningar men att detta ingalunda innebär, att man i olika sammanhang, där det finns starka praktiska skäl som tala emot ett sådant förfarande, skulle inbjuda alla riktningar efter vissa proportionella principer att vara med. Jag kanske får ta ett litet exempel. Vi ha demokrati, men vi ha inte alla partier proportionellt representerade i regeringen. Det är inte klart varför vi skulle behöva ha proportionell representation i andra sammanhang, där inte lagstiftningen stadgar detta. Frågan är: Skall man inbjuda antidemokratiska riktningar att vara med i en samverkan till demokratiens försvar?

Om man bekämpar kommunisterna med metoder, som ge dem en chans att säga, att det är de som representera demokratin, försvagar man sin egen

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polismynd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

ställning, säger statsministern. Men statsministern menar väl ändå inte på allvar, att en underlåtenhet att välja in kommunister t. ex. i en civilförsvarsnämnd skulle vara en odemokratisk handling, som skulle ge kommunisterna en agitationsgrundval av denna art? Det måste vara ett förflugit yttrande från statsministerns sida.

Det som frågan gäller är detta: kommunisterna äro på grund av sin anknytning till den internationella kommunismen ett parti, som ur demokratisk synpunkt och ur svensk pålitlighetssynpunkt intar en särställning. Vill statsministern bestrida detta? Det är jag övertygad om att han inte vill. Varför skola då kommunisterna inbjudas att vara med i samverkan i sådana nämnder, där man handlägger även försvarsfrågor? Varför skall man inte ta konsekvensen och säga, att man fäster stor vikt vid att det kommunistiska partiet skall ha de allmänna demokratiska rättigheterna men att man icke vill inbjuda dem att samverka på punkter, där man har anledning att räkna med att de i vissa lägen skulle vara mindre pålitliga?

Statsministern frågar, varför man inte skall våga behandla dem lika med andra partier. Det är inte här fråga om att våga eller inte våga. Det är fråga om huruvida det är lämpligt att ta så stora risker som man tar, om man inbjuder kommunisterna till sådan samverkan. Det kan lätt leda till missförstånd ute bland folket, där det betraktas som om kommunisterna fått ett kvalifikationsbevis, när de sättas in på dessa poster. Statsministern sade till sist, att han räknade med att denna fråga efter 1950 års kommunalval skulle sakna betydelse. Jag instämmer i den förhoppningen. Jag förstår, att han har ganska lätt att tänka på den situation som råder här i Stockholm med den samverkan mellan socialdemokrater och

kommunister, som ännu förekommer där på det kommunala fältet, en samverkan som måhända i någon mån, åtminstone när det gäller en del kretsar, påverkar synen på dessa spörsmål.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag vill endast konstatera, att när jag anmärkte på att herr Ohlin icke uppfattat svaret, berodde detta därpå, att han icke förstätt, att det finnes ett avvägningsproblem och att man utifrån samma principiella uppfattning om kommunisternas ställning kan komma till olika resultat om den lämpligaste metoden att få bort dem ur nämnderna. Jag beklagar, att det tycks vara omöjligt för herr Ohlin att förstå den distinktionen. Men det kan jag tyvärr inte göra något åt. Jag hoppas emellertid att kammarens ledamöter ha fullständigt klart för sig att den likartade, principiella inställningen till demokratien kan leda till olika bedömanden av denna taktiska fråga.

Herr **HAGBERG** i Luleå: Herr talman! Avsikten med den Ohlinska interpellationen såsom jag har sökt leta ut den, är tydligen att åstadkomma en antikommunistisk manifestation här i dag. Vi äro ju fortfarande så efterblivna här i landet, att kommunistiska ledare ännu icke berövats all medborgerlig rätt och det måste ju kränka en så övertygad anhängare av västerländsk kultur och västerländska principer som herr Ohlin. Hans ambition, såsom han uttryckt den i interpellationen, är att få regeringen och de borgerliga partierna, vilka han kallar som »de demokratiska partierna» — varför inte säga vad de i verkligheten äro, nämligen kapitalistiska partier — att genom antikommunistisk retorik öva tryck på de kommunala församlingarna, så att de i strid mot demokratisk praxis och lagstiftning skola beröva den del av folket som föredrar

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polismämd, civilförsvarsnämd eller hemvärnsnämd.

kommunistiska förtroendemän möjlighet att utöva inflytande på handläggningen av viktiga samhällsuppgifter. Han tror, att det skulle göra ett gott intryck hos de barbarer, som skrämma folken med atomkrig och krig med pesthakterier och som föranstaltat om häxprocesser mot oliktankande, om den svenska riksdagen skulle göra en sådan manifestation. Dessutom hoppas herr Ohlin naturligtvis, att han skall kunna animera polis- och militärledningen till ännu starkare antikommunistisk aktivitet.

Den av herr Ohlin förebragta motiveeringen åberopar några uttalanden om kommunisternas ställning i ett tänkt krigsfall liksom han åberopar den kommunistiska idén som sådan. Det vore en fördel om herr Ohlin konkretiserade sina invändningar mot exempelvis vår deklaration. Att han skulle göra det mot kommunismen, innan han anklagade den, vill jag inte begära. Det vore nämligen att begära politisk anständighet, och någon sådan finnes icke i den här framtöten.

Jag förutsätter att herr Ohlin i varje fall icke vill vända sig mot förklaringen att vi skola försvara det svenska folkets frihet och nationella oberoende mot alla angrepp. Jag antar också, att han har svårt förneka att Förenta staterna upprättat hundratals militära baser utanför sitt territorium, söker svetsa ihop block och allianser, bedriver en våldsam upprustning och krigshets och för krig på flera håll i världen, samt motsätter sig förslag om nedrustning och förbud mot atomkrig. Jag tror att han har lika svårt att bestrida vårt påstående i den omnämnda deklarationen, att det var Sovjetunionen som främst krossade den fascistiska koalitionen, som räddade Sverige 1940 och som aldrig hotat Sveriges fred och frihet och ej företagit sig någonting som skulle tyda på att det ville hota Sveriges oberoende.

Vad kan det således vara i denna deklaration, som kan anses vara komprometterande ur oavhängighets- och demokratisk synvinkel? Är det kanske det förhållandet att vi vända oss mot de av amerikanarna organiserade krigsförberedelserna eller är det kanske det, att vi konstatera att om landet dras in i ett reaktionärt krig mot folkets vilja måste varje patriot sätta in sina krafter på att göra slut på kriget och återställa den nationella oavhängigheten? Det är tydligen detta sistnämnda i deklarationen som satt herr Ohlins demokratiska känslor i svallning. Men arbetarrörelsen har alltid ansett sig vara motståndare till reaktionens krig. 1905 hotade Hjalmar Branting kungen med en kula ur folkets djup om han kommenderade ut svenska trupper mot norrmännen. Arbetarrörelsen har också alltid vänt sig mot krig som medel att slita tvister mellan folken. Vi stå därför med denna förklaring på den gamla arbetarrörelsens fasta grund.

Står då detta i strid mot demokratien? Är det icke tvärtom ett demokratiskt axiom, att om folket mot sin vilja dras in i ett reaktionärernas krig, måste det försöka göra slut på kriget och återställa det nationella oberoendet? Om herr Ohlin kunde förmå sig att anlägga ett demokratiskt betraktelsesätt på detta problem, tror jag, att han skulle vara tvungen att svara ja på den frågan.

Det finns ett gammalt ordstäv, herr talman, som säger, att man inte skall kasta sten om man själv sitter i glas-hus. Jag vet, att den kommunistiska deklarationen försvarar sig själv ur patriotiska och demokratiska synpunkter. Men det finnes en annan part som skall sitta på de anklagades bänk, en part som propagerar nationell självuppgivelse och förräderi mot landets officiella politik i nästa tänkta krig. Det är herr Ohlin och en del av hans press. Den 2 maj förra året skrev den ledande folk-

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

partitidningen Dagens Nyheter på ledande plats följande: »Är sålunda den socialdemokratiska regeringen beredd att under vissa förhållanden — t. ex. en neutralitetskränkning från västsidan — bli Rysslands allierade och därmed kämpa för ett system som anses innebära den nationella frihetens och folkstyrelsens undergång. Om svaret blir nej, och bland demokrater måste det bli nej, är hela neutralitetspolitiken en bluff, och en bluff som inte lurar någon.» Så långt Dagens Nyheter.

Tidningen har sedan dess gjort många liknande, ja, ändå mera öppna uttalanden på samma linje. Denna linje, som innebär att vårt folk icke får försvara sig mot amerikanska angrepp, står i direkt strid mot regeringens förklaring, att vi vid en stor konflikt skola försvara neutraliteten mot alla angrepp. Dagens Nyheter propagerar således för nationell självuppgivelse och söker bryta sönder det nödvändiga ideologiska motståndet mot Förenta Staternas expansionspolitik. Den säger åt våra flygare, vårt luftvärn, vår flotta, våra soldater: vägra lyda order, om orden bjuder att skjuta mot amerikanska angripare! Rikta i stället edra vapen mot dem som ge order att försvara landets neutralitet!

Denna öppna, landsförrädiska propaganda är icke någon hemlighet för någon. Herr Ohlin känner den mycket väl. Jag har tidigare läst upp liknande citat ur Dagens Nyheter och bett honom taga avstånd ifrån dem eller tala om, att han är överens med Dagens Nyheter. Men herr Ohlin, som har så svårt att hemlighålla vad han tänker och vad han ännu ej hunnit tänka, har tigit på denna punkt. Jag kan bara tolka denna tystnad så, att han är överens med Dagens Nyheter om att vi icke skola försvara Sverige mot amerikanarna.

Men skulle hans tystnad eventuellt ha ett annat skäl, då hemställer jag till

honom att han med klart ja eller nej besvarar följande fråga: Är herr Ohlin överens med Dagens Nyheter i fråga om dess förut citerade och andra likartade uttalanden?

Ett skäl varför herr Ohlin ej vill ha kommunister i polis-, civilförsvars- och hemvärnsnämnder är, säger han, att dessa nämnder även ha att befatta sig med åtgärder som skola hållas hemliga för allmänheten. Det är möjligt, att de av hans åsiktsfränder, som gilla Dagens Nyheter linje, komma att bevara hemligheterna gent emot allmänheten. Men kan man vänta sig att de skola bevara hemligheterna mot amerikanarna, när de utgå ifrån att amerikanarna skola kämpa i Sverige mot kommunisterna, och att vi i varje fall icke skola försvara oss mot amerikanarna?

Den amerikanska kongressen har nyligen antagit en lag, som förser den amerikanska regeringen med väldiga resurser för köp av utländska politiker och experter, allt som förberedelser för ett kommande krig. Den verksamheten skulle kanske kunna underlättas, om herr Ohlin fick sin vilja igenom och fick åsiktsfränder i nämnda samhällsorgan.

Om jag undantar de nämnda kommunistiska deklarationerna, herr talman, har herr Ohlin ej stött sin framställning med några konkreta anmärkningar i fråga om handlingar från kommunistiskt håll. Det rör sig om *åsikter* som han finner oriktiga. Även om han därvid ej går så långt som det tidigare Japan, som stipulerade dödsstraff även för oriktiga tankar, så tar han ett stort steg från den gamla liberalismens krav på åsikts- och tankefrihet.

Kanske skulle jag komplettera detta med att säga, att han i sin sista replik talade om, att det var på grund av kommunisternas internationella anknytning som han skulle vilja vidtaga särskilda åtgärder mot dem. Nyss var herr Ohlin

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

på en internationell liberal kongress, och om tidningsuppgifterna ej berättade fel, är hans parti anslutet till något slags liberal international. Även socialdemokraterna ha ju en international. Skillnaden i detta konkreta fall ligger däri, att medan både regeringspartiet — den internationella organisation som det partiet tillhör, är ju visserligen litet lös — och folkpartiet deltaga i internationella organisationer såsom medlemmar, tillhöra Sveriges kommunister ingen international, helt enkelt därför att det inte finns någon kommunistisk international. Skall alltså internationell anknytning anses motivera att man vidtar särskilda diskriminerande åtgärder, har herr Ohlin givit adressen på sitt eget parti, om vilket man faktiskt kan säga, att det har internationell anknytning medan detta ej gäller för det parti jag representerar.

För 17 år sedan var det den svenska högern, som ledde anloppet mot kommunisterna. Så sent som 1914 karakteriserades herr Ohlins företrädare, Karl Staaff, som ryssagent, ett smädeord som man ej heller sparade på, när det gällde Hjalmar Branting och hans kolleger. Denna högerns aktivitet växte med Hitlers maktillträde, den kulminerade under de första krigsåren och som bekant knäckte den nästan högerns rygg vid krigsslutet. Det är verkligen ett tidens tecken, att det nu är folkpartiet och dess ledare som hissa dessa besudlade fälttecken.

Man får ej heller glömma, att antikommunismen var den rökdirå bakom vilken man förberedde det andra världskriget. Och så är det även i dag. De värsta antikommunistiska gaphalsarna, de som satsa sin framtid på det nya världskriget, de äro som mest högljudda i Förenta staterna, ha övertagit den Goebbelska vokabulären. Antistrejklagar, rasförföljelser och upprustning ha där blivit det dominerande draget i lan-

dets politiska fysionomi. Det är mycket betecknande, att när herr Ohlin attackerar kommunistiska förtroendemän, ställer han det tänkta nya kriget som en naturlig bakgrund.

Förklaringen därtill är den, att de krigshetsande krafterna betrakta kommunisterna som det allvarligaste hindret mot det nya kriget liksom Hitler betraktade kommunisterna som ett hinder mot kriget och sökte undanrödja dem genom mord och fängelse! Dagens krigsaktivister söka sig icke fram på nya vägar: samma anklagelser, samma argument eller brist på argument gå igen, och det är samma inspiration utifrån som på 30-talet.

Men det finnes också en skillnad, herr talman! Nu ha vi det andra världskrigets erfarenheter, sex års polisstatsmetoder mot kommunisterna och sex års fiasko för försöken att bestyrka dåtidens med dagens likalydande anklagelser mot dem. Dessutom finnas sex års krigserfarenheter för att pröva lödigheten i de demokratiska och nationella bekännelser, som gavs från de borgerliga riktningarnas sida. Det var där Hitler rekryterade sina anpasslingar, som böjde sig för nazismen och som samarbetade och förrådade folket och demokratin. Samtidigt var det överallt i varje land kommunisterna som höjde fanan mot fascismen. Det var överallt kommunisterna som ordnade den nationella försvarskampen mot nazismens planer på världsherravälde. Därför är det ej kommunisterna som avslöjas av herr Ohlins framstöt. Däremot har han givit ett mycket viktigt bidrag, när det gäller att bevisa vems ärenden han går. Han har också avslöjat, att han med demokrati menar kapitalism och därtill den sniknaste, mest aggressiva amerikanska kapitalism. Han har förordat receptet att försvara »demokratien» genom att sätta den ur funktion för arbetarklassens enda socialistiska parti.

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

Det har dömt honom liksom alla ha gjort som mena allvar med sin tro på demokratin.

Ytterligare ett par ord, herr talman, om det svar som givits från regeringsbänken. Det var precis så veligt och ryggradslöst som jag kunde vänta mig av en regering som utestänger kommunisterna från hemvärnet, och nu säger sig vara motståndare till sådana åtgärder. En regering som samtidigt försvargar generalernas sätt att driva propaganda i direkt motsättning mot regeringens teser om utrikespolitiken och Sveriges hållning vid ett tänkt stormaktskrig. Det är rena ynkedomen, att när herr Ohlin nu kräver att hundratusentals fullmyndiga svenskar skola berövas en del av medborgarrätten, svarar regeringen med att instämma i dessa utfall och berömmar sig av sina insatser i kampen mot arbetarnas enda socialistiska parti.

Herr talman! Anpassningen till reaktionen har redan gått mycket långt och genomförts av precis samma män som för fyra år sedan satte in en kommunist i försvarskommittén. Då bemödade man sig om en demokratisk Ehrenrettung. Då började man skämmas för antikomunismen som för en hemlig sjukdom. Det gav på många håll vissa förhoppningar om ett tillfrisknande från socialdemokratiens sida. Jag vill inte säga att herr statsministerns förklaring i dag varit ologisk. Ty det är ju klart att när man kan ta initiativ till en ny utrikespolitik därför att tjeckerna i demokratisk ordning fullfölja den socialistiska rekonstruktionen av sitt land, när man kan föreslå riksdagen att träda in i en utvidgad Brysselallians, när man kan stödja Franco i Förenta Nationerna, när man kan godkänna de portugisiska, grekiska och turkiska regeringarna som åsiktsfränder, så måste man naturligtvis finna att kommunisterna inte passa in i denna nya världsbild.

Jag kan göra samma konstaterande beträffande den inre politiken och bör väl göra det, eftersom herr statsministern sagt, att kommunisterna stödjade borgarna därför att vi röstade mot slaktgodemännens bibehållande. Gör man ett regeringsprogram, som säger att man skall skapa ett i grunden nytt samhälle och utveckla produktionen i socialistisk riktning, och sedan av hänsyn till kapitalisterna springer ifrån detsamma, då är det ju logiskt att man skärper kampen mot kommunisterna.

Det var, herr statsminister, inte så liten symbolik däri, att den bästa presenten till socialdemokratiens sextioårsjubileum — samtidigt som Nanking föll — sades vara segern över kommunisterna i Stockholms metall. Så kunde man också inför 1 maj skryta med att produktionen ifjol ökat med 450 miljoner kronor — medan konsumtionen genom lönestoppet var oförändrad — och nu ligger 43 procent över 1938 års konsumtion — medan arbetarna nått och jämnt återvunnit förkrigstidens reallöner.

Man brukar säga: zebran är ett randigt djur, ränderna gå aldrig ur. Det var nog inte bara miljöskador som våldades socialdemokratiens ledning, när samlingsregeringen under kriget anställde arméer av tjallare och polisövervakare mot kommunisterna, när man transportförbjöd vår press och gjorde i ordning en partiförbudslagstiftning för att vara hitlerismen till lags. Jag tror det var i remissdebatten som statsministern, som nyss försäkrat att hans och herr Ohlins uppfattningar om demokratin äro identiskt lika, förklarade att det för honom innebär det väsentliga i demokratin att han kunde läsa Fröding och andra skalder utan att behöva bekymra sig om huruvida de äro marxister eller kontrarevolutionärer. Det finns ingenting mera diffust än detta tal om demokrati, som man använder sig utav.

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polismynd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

Det har såvitt jag kan förstå hittills bara funnits en fast punkt som är gemensam för anhängarna av detta slags demokrati och det är att det skall vara kapitalism för att den skall kunna godkännas.

Herr statsministern har i dag gjort en både intressant och pikant principdeklaration. Han säger att socialdemokratien gör allt för att hindra kommunisternas val till förtroendeposter, men man vill använda *demokratiska* medel, därför att detta är en *taktisk* fördel. Jag erinrade häromdagen om vilka demokratiska medel man använder, när man tvingar kommunistiska fackföreningsmän att betala bortåt en miljon kronor om året till den socialdemokratiska pressen. Men det må nu vara. Dessutom säger statsministern att det är en *principiell* fördel. Men denna principiella fördel är inte viktigare för dessa superdemokrater än att man kan strunta i den under ett skärpt läge. Statsministern säger — jag citerar — att »demokratien är ett av de största nationella värdena», men sedan säger man sig vara beredd att offra ett utav dessa största nationella värden i ett skärpt läge.

Apropå, utvecklade inte statsministern detta i en polemik mot herr Ohlin som svar på frågan om skillnaden mellan ett normalt läge och nuvarande läge? Enligt vad jag kunde förstå — jag drar den slutsatsen bl. a. av de åtgärder man vidtagit mot kommunisterna i hemvärdet — avfärdade han saken med att det nuvarande läget icke är det normala; vi skulle alltså redan befinna oss i ett läge där man åtminstone en bit kunde gå herr Ohlin till mötes. Jag kan inte beskylla statsministern för det han beskyllt herr Ohlin för; att ha en formalistisk syn på dessa angelägenheter. Enligt min uppfattning tyda hans uttalanden på en mycket ogenerad syn på saken.

Det är också en mycket talande upp-

lysning statsministern ger om varför man inte kriminaliserade kommunisterna under Hitlers segerår. Man kände, säger statsministern, »olust» inför åtgärder som attackerade åsiktsfriheten och dessutom tvivlade man på effekten. Ja, det gjorde man verkligen med all rätt, ty i intet land, även när man gick betydligt längre än man då, 1941, kunde tänka sig gå mot kommunisterna, lyckades man med sådana åtgärder slå ned den kommunistiska rörelsen. Att man trots denna olust och detta tvivel dock tillgrep en rad odemokratiska åtgärder berodde, säger statsministern, på — jag citerar — »speciella yttre förhållanden». Det är ingen hemlighet att det berodde på nazistens påtryckningar.

Ja, så var det med dessa demokrater. Före Stalingrad kriminaliserades det kommunistiska partiet, i varje fall var man beredd därtill, eller såsom den demokratiska borgmästaren Linder sade i första kammaren: Man har skapat en sådan beredskapslagstiftning som möjliggjorde att Hitler skulle kunna genomföra den nazistiska nyordningen utan en enda ny lag. Så var det före Stalingrad, och efter Stalingrad uppträdde socialdemokratien — jag tänker då på herr Allan Voug i Arbetet och den förutvarande statsministern Per Albin Hansson — mot dem som krävde en rekonstruktion av samlingsregeringen och sade, att skall det vara en rekonstruerad samlingsregering måste vi också ta kommunisterna med. Det är principfasthet, eller hur? Då hade man t. o. m. lärt sig så mycket att man var beredd att ta in kommunisterna i regeringen, därest man skulle göra en rekonstruktion. Herr talman, det är litet svårt att inför sådana minnen ta detta tal om det gemensamma sinnelaget och vakthållningen kring demokratien och detta tal om viktiga principer och allt annat riktigt på allvar.

Jag skulle vilja ställa två frågor till statsministern i anledning av hans för-

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polismäänd, civilförsvarsmäänd eller hemvärnsmäänd.

klaringar. När försökte kommunisterna under det andra världskriget sabotera neutralitetspolitiken? Och den andra frågan: När ha kommunisterna sagt — eftersom statsministern gjorde detta gällande — att de ville försvåra en svensk neutralitet under en stormaktskonflikt? Statsministern klagade nyss över att vi ha ont om tid, men jag hoppas att han i alla fall tar sig tid att försöka ge besked på dessa punkter. Ty det kan ha sin betydelse om han är angelägen om att diskutera och skapa klarhet och är angelägen om att låta kommunisterna med lika medel komma inför folket och framföra sina åsikter.

Herr talman! Jag finner inte så litet parodiskt i vad som här förekommit. Dagens Nyheter är lojal, som propagerar för att vi inte få försvåra oss mot amerikansk aggression, våra generaler äro lojala, som propagera för att vi inte skola driva en politik som för oss i motsättning till västmakterna. Men Set Persson, som säger att vi skola försvåra oss mot *alla* angrepp, han är inte lojal. Lojalitet mot folkets frihet och landets oavhängighet är dock något självklart för varje kommunist, medan nu illojaliteten ropas ut genom våra allra största tidningar med alla deras resurser — allt medan krigstidens samlingspartier tiga. Tigandet kan bara tolkas på ett sätt: som ett samtycke. Men tänk ändå ett ögonblick framåt, herr statsminister! Den nuvarande hysterien är en episod, historiskt sett. Antikommunismen som metod för att förbereda ett nytt krig, det är fascismens metod. Men dess tillskyndare komma att göra grundligt fiasko. Deras skräck för socialismen kommer inte att rädda kapitalismens system, helt enkelt därför att vi leva i socialismens århundrade.

När det i statsministerns allra senaste replik förekom ett avsnitt, vari han ville betona att skillnaden mellan socialdemokratien och kommunismen är kommunismens större otålighet och strävan

att snabbt nå målet, skulle jag vilja erinra om ett enkelt faktum. Det finns länder där kommunisterna fått majoritet bland arbetarklassen, en rad länder där man beträtt vägen till socialismen. Det finns en rad länder, ja, i dag äro de ju inte så många — Sverige, Norge, Danmark och några till, men knappast England längre på grund av dess reaktionära politik — men det har funnits en massa länder, där socialdemokratien haft samma möjligheter som kommunisterna att genomföra sitt program. Men, herr statsminister, nämn mig namnet på ett enda sådant land, där socialdemokratien försökt genomföra sitt program!

Jag vet att det är att begära det omöjliga, ty något sådant namn kan inte nämnas, helt enkelt därför att det finns inget land där socialdemokratien, även om den fått majoritet och fått folket med sig, försökt genomföra sitt program. Det är alltså inte bara fråga om otålighet och att vi vill ha en snabbare väg, utan det är helt enkelt så att det bara är kommunismen som representerar en framkomlig väg till socialismen.

Med detta tror jag att jag sagt vad jag behöver säga. När det här ifrån statsministerns sida talats om kommunistisk lyhördhet för röster — han ville inte ange om de kommo utifrån eller inifrån — skulle jag vilja säga att om det finns en inre röst, samvetets röst och sanningsskärlekens röst, tag då och försök ett enda litet ögonblick, herr statsminister, att lyssna på den rösten. Då kanske han skall finna att dessa försäkringar om den fullständiga åsiktsgemenskapen med herr Ohlin inte är komprometterande för det kommunistiska partiet, men komprometterande för honom själv.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER: Herr talman! Jag tror det var av intresse för kammarens ledamöter att få lyssna till detta anförande.

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

Det har säkerligen givit en bild av vilket renhållningsarbete som det socialdemokratiska partiet utför, när det i fackföreningarna och på arbetsplatserna håller rent från denna demagogi, benar upp sådana här anföranden, visar upp hur litet av reellt innehåll de ha. Om inte det arbetet utfördes av tusentals svenska arbetsplatsombud och representanter inom fackföreningsvärlden som ha en socialdemokratisk åskådning, skulle t. o. m. ett sådant anförande som herr Hagbergs ha en icke obetydlig verkan. Jag tycker under sådana omständigheter att orden skulle stocka sig i halsen på dem som inbilla sig att det är den borgerliga pressens skrivelser, som åstadkommit den strömkantning inom den svenska arbetarvärlden som inträffat under de senaste åren.

Det var den ena reflexionen jag ville göra. Detta var en nyttig demonstration, jag tror den tål väl att begrundas. Min andra reflexion är den, att så lätt kommer inte herr Hagberg undan och inte heller herr Ohlin, när de försöka slingra sig ifrån det faktum, att borgerlighet och kommunister bilda en enhetsfront i avgörande ekonomiska frågor, en enhetsfront som undergräver stabiliseringspolitiken. Det gäller inte bara slaktgodemännen, även om det var ett intressant tecken på att man är beredd att bryta en kontrollåtgärd för att på det sättet komma åt ransoneringen. Tänk efter, herrar Hagberg och Ohlin, de båda vapenbröderna, och se efter hur det stått till med balansen av budgeten, med bensinskatten, med de indirekta skatterna. Då kanske man kan förstå när jag säger, att Sveriges löntagare och Sveriges konsumenter så småningom komma att få klart för sig att denna enhetsfront är riskabel för deras intressen.

Diskussionen om vad herr Tingsten sagt och inte sagt behöva vi kanske inte

ta upp kammarens tid med; han har väl ungefär samma politiska inflytande som herr Hagberg. Beträffande generallerna och deras yttranden skall jag säga herr Hagberg att om det är så, att det uppstår inom folket och utanför landet den föreställningen, att exempelvis den militära ledningen och utrikesdepartementet ha en annan syn än den ansvariga utrikesledningen på landets utrikespolitik, då vill jag icke handla som om jag levde i en folkdemokrati och trycka ned dessa åskådningar under jorden. Fram med dem! Fram med dem ur anonymitetens dunkel! Då blir det inte så märkvärdigt. När man kan säga att det är utrikesministeriet eller utrikesdepartementet som har en viss uppfattning, då får man tillmäta den betydelse, men om det är en sekreterare vem som helst, så minskar den i betydelse. På samma sätt med militärerna. Jag har all respekt för våra militärer, men när de börja politisera tror jag nästan att herr Ohlin och jag och herr Hedlund ha större förtroende hos det svenska folket. Så fram med dem, som ha en annan mening! Vi äro inte folkdemokrater, herr Hagberg, missförstå oss inte. Vi äro demokrater!

Sedan jag sagt detta vill jag säga att det är inte, såvitt jag kan se, så förfärligt farliga yttranden som fällt av generalerna. Däremot har det förekommit referat som, med den skicklighet som för närvarande utmärker den svenska pressen när det gäller att referera, inte alltid varit fullt adekvata. Ur dessa referat har det dragits slutsatser, som inte alltid varit så lyckade. Jag tror icke det föreligger någon spänning av den art som herr Hagberg påstår, och föreligger den spänningen, så fram med den! Det är mycket bättre att få en diskussion i öppna former, så få vi låta argumenten tala precis på samma sätt som vi mena att kommunisterna skola behandlas.

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

Herr Hagberg säger: Det är väl skillnad, statsministern utestänger ju oss från hemvärdet men säger att man inte skall förhindra oss genom lagstiftning eller på annat sätt att sitta i hemvärnsnämnder. Återigen denna oförmåga att läsa interpellationssvaret, som också utmärker herr Ohlin. Den representation som kommer fram genom ett demokratiskt val tar sig uttryck i representation i vissa verkställande organ. Det är där som jag är rädd för att trampa de demokratiska principerna under fötterna. Däremot har jag aldrig sagt att man utan att kontrollera pålitligheten hos människor skall släppa in dem på mer eller mindre betydelsefulla poster inom försvaret. Återigen samma oförmåga hos båda oppositionsledarna att förstå vad det är man talar om.

Varför jag begärt ordet var emellertid för att säga följande. Herr Hagberg tar ordet velighet, oklarhet och motsägelsefylldhet i sin mun, icke för att karakterisera sig själv, vilket legat närmast till hands, utan för att karakterisera en meningsmotståndare. Herr Hagberg, som har suttit i detta kommunistiska parti under hela karusellgången ifrån parollen kamp klass mot klass, ifrån kampen mot hitlerismen till försvaret för förbundet mellan Sovjetunionen och nazismen 1939, herr Hagberg som blev demokrat den 22 juni 1941 och som sedan under efterkrigstiden anslöt sig till den socialdemokratiska regeringens ekonomiska politik och som i mars 1947 var beredd att skriva under en lönestoppsdeklaration! Denne man som blev rädd när han trodde att vårt parti på grund av kafferansoneringsrörelsen råkat ut för en folkstorm och som sedermera så lyhört lyssnat på varje skiftning i tonfallet i husbondens röst! Denne man begagnar ordet velighet, icke som självkritik utan såsom ett angrepp emot oss! Jag har sinne för det humoristiska, men i vissa situa-

tioner föredrar jag, att man talar allvar.

Vidare skulle jag vilja säga till herr Hagberg i Luleå: vi mena med demokrati att folk skall ha rätt att tänka vad de vilja, ha rätt att säga vad de vilja och ha rätt att argumentera för sina åsikter. Det är på den punkten som Sveriges liberaler och Sveriges socialdemokrater ha slagits mot en centraldirigerad stat, innan den rätten blev inskriven, och det är där jag tror att det socialliberala partiet står på exakt samma linje som den, som var den ideologiska grunden för Karl Staaffs och Hjalmar Brantings vapenbrödraskap.

Men så finns det en rad andra frågor, där vi skilja oss åt. Att vi med demokrati också mena, att folk skall ha samma möjligheter till ekonomiskt inflytande, och att det är ett problem, som den nya generationen i första hand är satt att lösa, är en sak för sig. I detta stycke skiljer sig ännu så länge herr Ohlin från ett som jag tycker konsekvent hävdande av liberalismens principer och liberalismens krav på respekt för människovärdet. Men i den politiska demokratin tror jag, att det finns en ganska obruten linje: det är inte fråga om velighet från vare sig den ena eller den andra sidan. Vad vi diskutera i dag är — jag betonar ännu en gång, att jag beklagar, att herr Ohlin inte insett detta — icke frågan om den principiella inställningen till demokratiens problem, utan frågan om man inte för att hävda demokratiens principer får vara beredd att ta vissa risker, att låta 1950 års kommunalval åstadkomma den utslagning, som jag för min del är förvissad om skall komma.

Herr HAGBERG i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Jag var naturligtvis mycket spänd på att få höra herr statsministern tala om, hur nödvändigt renhållningsarbetet var, och verkligen

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av poljsnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

bena upp det kommunistiska anföran-det här, eftersom han ju förutsatte, att det eljest skulle ha en icke obetydlig verkan. Men när jag hörde detta »uppbe-nande», föll mig i minnet en gammal strof: »Upp stiga orden, tanken stilla står.» Ty jag måste fråga: Vad var det i för punkter, där statsministern verkli-gen försökte gendriva mitt anförande? Jag ställde ett par enkla frågor till ho-nom, men med sin obegränsade taletid uraktlät han till och med att försöka besvara dessa frågor, och ändå var åt-minstone den senare frågan direkt för-anledd av hans eget svar på interPELLationen: säga vad man vill, men någon anspråkslöshet tyder denna attityd in-te på.

Statsministern sade, att kommunisterna i avgörande ekonomiska frågor göra enhetsfront med de borgerliga. Det av-görande i ekonomiska frågor, ers excel-lens, var vad som skrevs i regeringspro-grammet, däri det sades, att man skulle lägga den ekonomiska ledningen i sam-hällets hand, men där man har gått de borgerliga fullständigt till mötes i det att man skrivit in i marshallprogram-met, att uppgiften för regeringens poli-tik blir att skapa så gynnsamma beting-elser som möjligt för det privata initia-tivet. Beträffande slaktgodemännen så vet herr statsministern lika bra som jag, att frågan om kötttransoneringens vara eller icke vara inte hänger samman med frågan, om man skall bibehålla dessa slaktgodemän eller icke. Han vet också, att det från hans synpunkt sett är myc-ket svårt att konstruera fram en åsikts-gemenskap mellan kommunisterna och de borgerliga partierna emot regeringen beträffande de indirekta skatterna. Ty där ha de borgerliga partierna både i praktik och princip varit på samma linje som regeringen. Att de sedan i frå-ga om bensinskatten ansågo sig böra göra en demagogisk manöver inför väl-jarna är en bisak. Det är regeringen som

tagit initiativet till en politik, som syf-tar till att sänka folkets levnadsstan-dard, något som man för övrigt direkt sagt ut.

Statsministern sade, att professor Tingsten saknar inflytande, men jag tror inte hans tidning gör det. Och det är det som är huvudfrågan: att en stor tidning, som säger sig vara landets största, utan vidare kan propagera för landsförräderi utan att statsministern eller chefen för folkpartiet, för vilket parti ju tidningen ändå skall vara ett språkrör, anse sig med ett enda ord bö-ra fördöma en sådan propaganda. Det-samma tror jag vi kunna säga om gene-ralerna. Det är inte någon folkdemo-kрати här i landet, säger herr statsmi-nistern, och han menar tydligen, att folkdemokrati innebär exempelvis att man inte skall tillåta general Jung och generallöjtnant den och den att driva sin propaganda. Jag skall bara ta ett ci-tat, som säkerligen inte är tillrättalagt utan auktoriserat av general Jung själv. Han säger: »Vårt behov av materialtill-försel i fred under angiven förutsättning av direkt hjälp i krig klarlägger att vår alliansfrihet under inga förhållanden får medföra Sveriges isolering från väst-makterna.» Det är ett uttalande, som står i direkt strid med den deklaration regeringen avgivit, nämligen att vi skola försvara neutraliteten emot varje an-grepp från vilket håll det än kommer, och att vi skola ta hjälp från dem, som äro motståndare till dem, som kränkt landets neutralitet. Det finner han inte alls farligt, men att kommunisterna avge en deklaration, att vi skola försvara Sve-riges nationella frihet emot varje an-grepp, finner han farligt.

Sedan fäste jag mig vid, att, när stats-ministern gick in på frågan om hem-värnet, han inte med ett ord bestred mitt konstaterande av att man redan nu utestänger kommunisterna från hemvär-net. Vad finns då kvar av den deklara-

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

tion, som han avgivit i dag, att man under normala förhållanden skall försöka tillämpa anständiga demokratiska metoder?

I dag fick jag ju i stället för nöjet att höra Frödingexemplet en ny definition på begreppet demokrati, som säger, att demokrati inte är någon dogmatisk marxism utan det förhållandet att människorna skola ha rättighet att tänka vad de vilja. Jag undrar vem som skall kunna förbjuda någon att tänka vad han vill?

Herr andre vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! Herr statsministern yttrade i sitt svar till herr Ohlin, att demokratien är ett av våra största nationella värden, och han underströk i ett senare anförande, att Sverige är ett demokratiskt land. Jag ber att livligt få instämma i hans uttalande om värdet av en demokrati. Jag vill dock tillägga, att ehuru vi böra vara angelägna om att låta alla partier och meningsriktningar, som arbeta på demokratisk grund och som ansluta sig till den svenska självstyrelsen, få delta i samhällsarbetet, få vi inte gå så långt i detta hänsynstagande och i den viljan, att det hela övergår till rena enfalden. Detta förefaller mig dock bli förhållandet, om vi skulle tillåta företrädare för en ideologi, som inte har något med demokrati att göra, att få hand om viktiga poster inom försvar och ordningsmakt. Att det kommunistiska partiet är fullständigt fastknutet och slaviskt underkastat en främmande diktatur är väl ändå något, som de flesta äro överens om och som på så många olika sätt är bevisat. Därmed följer också faran för att detta parti måste lyda order från Moskva, och då kommer det kanske mången gång i en något egendomlig ställning. Jag har här framför mig ett klipp ur en tidning,

som meddelar att tidningen Arbeidets i Oslo förre redaktör, Bugge Olsen, dömts till sex månaders fängelse för rättsstridigt uppträdande. Han var landssvikere i en kritisk tid i vårt lands historia, säger en norsk tidning, och domen över honom var enhällig. Vad har hänt? Jo, det framgår tydligt, att Olsen var kommunist och att, när ockupationen av Norge skedde och tyskarna satte sig fast i Oslo och Bergen, så hade han uppfattat den tysk-ryska pakten som ett dokument, vilket slaviskt måste följas. Och så blev han landssvikere. Det är riktigt som herr Hagberg sagt, att kommunisterna på många håll senare blevo svåra motståndare till tyskarna, men det visar sig tydligt, att det berodde helt på vilka order de i det fallet hade att följa. Vid det förra tillfället hade de order att i stället mottaga tyskarna som vänner — då var det västmakterna, som voro den stora gemensamma fienden. Vad annat skulle ha hänt i vårt land, om det blivit satt i en sådan situation som Norge, än att kommunisterna då också nödgats följa de order, som kommit utifrån? Det är detta förhållande som gör att man på det allvarligaste måste reagera mot att kommunisterna skola återfinnas i nämnder och styrelser, som ha med försvar och ordningsmakt att göra. Vi skola komma ihåg, att när det gäller kommunisterna och kommunismens erövrande av makten, såsom skett i en rad länder i Östeuropa, gälla inte samma spelregler och arbetsmetoder som i ett demokratiskt land. Vår framtid som folk skulle vara hopplös, om vi komme under kommunistisk regim. Ty förutom att den mycket överväldigande delen av svenska folket skulle anse en kommunistisk regim olycklig, ja, mycket mera, fullständigt fruktansvärd, funnes det i en sådan situation inte samma möjlighet att åstadkomma en ändring som det gör i ett demokratiskt styrt land. Jag skall, herr

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

talman, inte bli långrandig, men jag har dock velat betona detta. Herr Ohlin har tidigare i dag påtalat statsministerns uttalande, att därest läget skärps förbehåller sig det demokratiska samhället att välja sättet att värja sig. Jag vill starkt understryka, att man i det avseendet inte får ta hur stora risker som helst; herr statsministern sade ju, att man får ta vissa risker.

Vad herr Ohlin beträffar har jag uppfattat hans interpellation och de uttalanden han i dag gjort från denna talarstol som något, som jag skulle vilja kalla en förbättrad inställning ifrån folkpartiets sida; jag tänker då kanske närmast på vad som vid olika tillfällen utspelats i Stockholms stadsfullmäktige och även på uttalanden som gjorts här i kammaren från folkpartihåll. Jag kan försäkra herr Ohlin, att när han talar om att de demokratiska partierna måste komma överens om att hålla kommunismen på avstånd, vi på vårt håll äro fullt överens med honom på denna punkt och ingalunda tänka svika i det fallet. Herr Ohlin har stor möjlighet att svara för sig själv, men jag vill ingalunda underlåta att säga herr statsministern, att jag reagerade våldsamt när statsministern nyss nämnde herr Ohlin och herr Hagberg i Luleå som vapenbröder. Jag vill tro, att det var en felsägning. När herr statsministern om än litet skämtsamt talade om att kommunisterna i ekonomiska frågor sluta upp tillsammans med de borgerliga partierna uppfattade jag det närmast som en avlastningsmanöver, ty var det ämnat som en kvickhet måste jag säga, att uttalandet var föga lyckat. Till slut få vi väl vara överens både herr statsministern, herr Ohlin och jag, att kommunisterna inte företräda en ideologi, som på något sätt bör ges rum inom den svenska demokratien, och att vi måste hålla samman för att se till, att så inte blir fallet.

Herr HAGBERG i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara kort och gott konstatera likheten i motivationen från den tid, när talesmännen för högerpartiet in i det sista försökte hindra demokratiens genombrott här i landet, och då man i dag motiverar att åtgärder måste vidtagas mot kommunisterna.

Vidare vill jag bara konstatera, att tidningen Arbeiderbladet, vars ansvarige utgivare, Olsen, skulle ha dömts som landssvikere, inte är en kommunistisk utan en socialdemokratisk tidning, ja, den norska socialdemokratiens huvudorgan.

Herr SENANDER: Herr talman! Jag tycker att det är ganska tråkigt att de partier, som eljest äro överens i alla grundläggande och väsentliga spörsmål, nu skola behöva råka i gräl för vår skull. Det finns sannerligen ingen anledning till det, då de ju även i fråga om kommunisterna i allt väsentligt äro överens. Vidare måste jag bestämt vända mig emot herr statsministerns försök att slå ihop oss med borgarna genom förklaringen, att vi utgöra deras stödtrupper emot regeringen, ty var och en i denna kammare kan ju konstatera det faktum, att det tvärtom är så att regeringspartiet och de borgerliga i allra största utsträckning äro överens.

Det är svårt att finna ett parlamentariskt uttryck för att karakterisera herr Ohlins nya försök att hovera sig som en demokratiens riddare utan fruktan och tadel. Om jag emellertid betecknar interpellationen som »Amerikas röst» och interpellanten som en alltid tjänstvillig reproducent av denna röst, har jag därmed bara givit en mycket blek bild av vad jag tänker om honom och hans tilltag.

Som vi litet var känna till förklarade

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

den amerikanske chefen för Marshall-hjälpen vid sin installation här i landet, att hans uppgift bland annat var »att genomföra demokrati». Herr Ohlin har med den beskäftighet, som är honom egen, anmält sig som villig hjälpare. Han anser sig tydligen kallad att begåva svenska folket med den art av västerländsk demokrati, som i dessa dagar praktiseras i USA. Jag är emellertid övertygad om att han tagit sig vatten över huvudet. Han kan omöjligt förmå svenska folket att acceptera en demokrati, som enligt känt föredöme tillåter rasförföljelse i dess värsta form, upphöjer den kapitalistiska utplundringen till en helig och oantastbar institution och som, med utnyttjande av de gamla »korstågsparollerna», försöker driva fram ett nytt världskrig. Lika litet som han och hans vänner i Stockholmstidningen och Kreugerlägret i övrigt på sin tid kunde förmå svenska folket att förlika sig med tanken på underkastelse under den tyska nazismen, lika litet kommer han att lyckas manövrera in det under USA:s fascistiska system.

Herr Ohlin tycks emellertid trots allt besitta den förtjänsten, att han inser svårigheterna i det avscendet. Denna gång är han anmärkningsvärt blygsam, ja, det handlar om så långt driven blygsamhet, att det nära nog gränsar till naivitet. Han kräver inte något ingripande lagstiftningsvägen, och han upprepar inte ens sitt krav på att kommunisterna skola berövas sina fackliga positioner, vilket ju alltid varit en hjärtesak för denne »arbetarliberal». Han nöjer sig med det enkla kravet, att regeringschefen skall utnyttja sin auktoritet för att hindra kommunisterna från att bli ledamöter i vissa nämnder. Skall man döma av den storordiga motiveringen i interpellationen blir detta blygsamma krav nästan överraskande; berget föder en rätta. Inter-

pellationen låter emellertid ana, att den har en dubbel mening. Naturligtvis är den i främsta rummet att betrakta som ett bidrag i hetsen mot kommunisterna, men det förefaller mig också som om »Amerikas röst» ännu en gång önskar undersöka, om statsministern och regeringen befinna sig på den rätta våglängden i kampen mot kommunisterna. Statsministern har också, såsom han här demonstrerat, villigt gått i herr Ohlins fälla och med tillbörlig hövskhet deklarerat sin redobogenhet att kämpa på samma front som herr Ohlin mot kommunisterna och för den västerländska s. k. demokratin.

Interpellationen baseras på det eviga temat om kommunisternas opålitlighet för landets försvar. Naturligtvis kunna herr Ohlin och övriga antikommunisterna här lika litet som de tidigare ivriga spörjarna inom olika partier prestera ett enda bevis för sina fördomsfria tillvitelser mot oss kommunister. Det måste betecknas som minst sagt uppseendeväckande, att statsministern, då han avkräves ett svar på tvenne frågor, som just beröra denna bevisföring, underlåter att svara, liksom också att herr Ohlin icke kan anföra ett enda bevis på att kommunisterna ha brustit i lojalitet mot land och folk.

Så långt sträcker sig icke herr Ohlins »västerländska rättsbegrepp» att han anser sig behöva offra någon tankemöda på ett försök att prestera bevis för sina perfiditeter mot oss kommunister. Svensk rätt hävdar som bekant, att bevisskyldigheten åvilar den sidan som framkastar en beskyllning. Denna anständiga regel, som ju åtminstone tills vidare bör gälla också för amerikanska agenter här i landet, spelar ingen roll för herr Ohlin. Han upprepar om och om igen sina obevisade och obevisbara påståenden i förhoppning om att våra motståndares

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polismynd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

övermäktiga propagandistiska resurser skola leda till att folk så småningom inbillas att det rör sig om fakta.

Jag skall emellertid icke irritera interpellanten med några krav på anständighet i detta avseende. Man kan ju icke ställa alltför stora anspråk i den vägen på en man, som stillatigande finner sig i den »rättvisa» som utövas i Grekland, Spanien och U. S. A. men som däremot med suveränt förakt för objektivitet och sanning låter sin indignation spela över hela registret, då det gäller förhållandena i sådana stater som söka genomföra socialismen.

Jag skall i stället taga upp striden mot herr Ohlin på det plan han själv valt, nämligen frågan om den nationella pålitligheten. Därvidlag tänker jag emellertid icke alls diskutera med honom om *vår* pålitlighet. Detta ämne betraktar jag som utdiskuterat. Om herr Ohlin icke vunnit klarhet om var vi stå i detta avseende, finns det ingenting att göra åt den saken. Det råder ingen tvekan om att det i vårt land finnes personer och grupper, som driva en sådan landsskadlig och folkförädlisk verksamhet, att den i vissa situationer kan komma att resultera i rena landsförräderiet. Men dessa personer och grupper äro att söka på annat håll än inom det kommunistiska partiet. Icke minst äro de att finna i det mest amerikaniserade partiet här i landet, interpellantens eget parti. Jag tänker därför inskränka mig till att syna interpellantens och vissa av hans meningsfränders pålitlighet ur nationell och demokratisk synvinkel samt visa, att de sakna den moraliska rätten att ifrågasätta andras kvalifikationer i detta fall.

Låt mig börja med interpellantens hållning under den tid, då tyskeriet hade sin högkonjunktur här i landet! Då stod han i tjänst hos en herre, som var en så väl sedd gäst hos Hitler, att

han ansåg sig kunna för denne presentera ministerlistor för en kommande quislingregering i Sverige. Herr Ohlin var trägen medarbetare i en tidning, som lindrigast sagt var kryptonazistisk. Redaktören i denna tidning var en herre, som vid den tidpunkten lade ner de allra största ansträngningar på att ena Hitlers svenska drängar och därmed stärka nazismen i Sverige. Herr Ohlin hade icke ett ord att säga till avståndstagande från sin principal eller dennes nazianstuckne redaktör. Samarbetet dem emellan flöt efter allt att döma jämnt och friktionsfritt. Det är sålunda knappast något tvivel om att herr Ohlin haft sitt på det torra, om Hitler landstigit på våra kuster. Hans röst höjdes ej heller till avståndstagande från alla de anslag, som, Hitler till behag, riktades mot den svenska demokratin. Han talade icke om polis-samhälle, då man satte i gång 3 000 poliser för en razzia mot det kommunistiska partiet. Utan att anfäktas av bekymmer för demokratin och rättsordningen här i landet svalde han också under fullständig tystnad förtretet över att den stora härskaran av poliser ej kunde finna ett enda bevis för kommunisternas brottslighet. För herr Ohlin var allt i sin ordning: Leve demokratin! Han gillade transportförbudet mot den kommunistiska pressen, upplösningslagen mot det kommunistiska partiet, cirkulär 3, avskedandet av radikala arbetare, strafftransporterna av statstjänstemän, de militära arbetslägren o. s. v. Hans stämma höjdes aldrig till protest mot det avskyvärda Luleå-mordet, som krävde fem människoliv. Mig veterligen tog han ej ens till orda, då ledaren för hans eget partis stockholmsorganisation visade sig vara en av dem som finansierat detta dåd. Medan andra av hans framtida partivänner i riksdagen och anorstades kämpade mot tyskeriet,

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

tryckte herr Ohlin i stubbåkern. Han samarbetade med tyskvännerna i Stockholms-Tidningen och godtog alla eftergifter för Hitlers Tyskland. Herr Ohlins nationella och demokratiska pålitlighet bestod absolut icke provet under denna tid.

Herr Ohlins hållning i dagens situation visar, att det den gången icke handlade om en tillfällig förvillelse. Nu är han redo att främja det nya herrefolkets syftemål. Han manövrerar visserligen litet försiktigare än de mest burdusa aktivisterna inom hans parti. Men han aktar sig noga för att deklarera ett avståndstagande från dessa verkligt opålitliga element och presumtiva landsförrädare. Herr Ohlin brukar alltid, då han avkräves en förklaring, ha ett standardargument till hands. Om man anklagar honom för tolerans mot dessa element, säger han att folkpartiet icke har något inflytande över folkpartipressen, då denna press befinner sig i privata händer. Naturligtvis är detta bara en undanflykt. Det må emellertid vara hur som helst med den saken: herr Ohlin slipper ändå icke undan. Han har aldrig tagit klart avstånd från den vidriga propaganda, som bedrivs i Dagens Nyheter, Göteborgs Handelstidning och Eskilstuna-Kuriren och som går ut på att Sverige icke skall försvara sig vid ett angrepp västerifrån, giva avkall på vår nationella oavhängighet o. s. v.

Hur vill för övrigt herr Ohlin förklara, att de herrar som svara för denna landsförrädiska propaganda allti-jämt tolereras som medlemmar av herr Ohlins parti och utnyttja folkpartiet som plattform för sin propaganda? Om herr Ohlin ogillar dessa elements verksamhet, varför tar han då icke initiativ i syfte att få dem avlägsnade ur partiet? Det kan väl icke möjligen vara så, att dessa krafter redan äro så starka inom folkpartiet att herr Ohlin ej

rår på dem? Jag tycker eljest, att herr Ohlin, som är så brinnande i anden, då det gäller frågan om andras nationella och demokratiska pålitlighet, borde börja med välgörenheten i sitt eget parti. Men det tycks vara ganska påkostande. Den beslutsamhetens hektiska rodnad, som präglar hans uppsyn så snart det gäller kommunisternas nationella pålitlighet, förbytes i eftertankens kränka blekhet, då det gäller att hålla rent hus i hans eget parti. Då förvandlas han till en tafatt och försiktig partiledare. Tingsten och hans meningsfränder få husera efter behag och breda alltmer ut sitt inflytande inom folkpartiet.

Vi kommunister känna oss emellertid icke alls förvånade över herr Ohlins hållning i detta fall. Det föreligger nämligen bara en nyansskillnad i hans och de krigsaktivistiska och landsförrädiska kretsarnas uppfattning.

Jag tror att jag med detta har visat, att man på goda grunder kan betvivla herr Ohlins pålitlighet för demokratien och den nationella friheten. De beskyllningar, som han riktade mot kommunisterna, återfalla på honom själv och på vissa kretsar inom hans parti. Vi ha utan omsvep förklarat, att vi vilja försvara landet mot varje angrepp, från vilket håll det än må komma. Men kan herr Ohlin lika klart besvara frågan, hur han ställer sig till ett angrepp västerifrån mot vårt land? Jag är övertygad att han antingen icke svarar eller att han söker slingra sig undan.

Hetsen mot oss kommunister är ingenting annat än en dimridå i syfte att dölja vissa förehavanden mot land och folk. Det är den vanliga tag-fast-tjuventaktiken som här tillämpas. Det som försiggår mot oss kommunister är emellertid ingenting nytt. Alla maktägande genom tidernas lopp ha alltid beskyllt dem, som revolterat mot orättfärdighet och förtryck, för att vara ute

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polismynd, civilförsvarsmynd eller hemvärnsnämnd.

i olagliga och ohemula ärenden, och landsförräddarstämpeln har nyttjats som ett av de viktigaste attributen i kampen mot dem som kräva förändringar i samhällsskicket. Allt har skett i syfte att upprätthålla ett fåtal maktägandes herravälde över folken.

Historien upprepar sig alltså i detta avseende. År 1889 skrev Nya Dagligt Allehanda inför anblicken av den framträngande unga socialdemokratiska rörelsens följande: »Man äger ej längre rätt att blunda för denna lagstridiga rörelse, av vilken farorna för varje dag ökas och vilken, innan det blir för sent, måste på lagstiftningens väg stävjas. Vi äro också efter vad som hänt övertygade om att regeringen skall låta sig angeläget vara att omedelbart med kraft gripa in för att göra slut på en samhällsfientlig rörelse, som tyckes sticka upp sitt huvud mot lag och religion och som hotar att helt och hållet undergräva hela samhällsordningen.»

Då var det socialdemokratien som utsattes för den mest förstockade reaktionens hat. Nu är det socialliberalen Ohlin och socialdemokraten Erlander jämte deras övriga samarbetsbröder här i riksdagen som reproducera de grövsta tillvitelserna och ärekränkningarna av 1889 mot socialdemokratien samt utnyttja dem mot kommunismen. År 1889 kämpade liberaler och andra framstegsvänner i den svenska riksdagen — det var innan en enda socialdemokrat placerats här — mot den s. k. socialistlagen. I dag, 60 år senare, sviker herr Ohlin de bästa liberala traditionerna och företräder samma utvecklingsfientliga och odemokratiska linje som den stockkonservativa högern gjorde till sin 1889. Det var icke utan att man funderade på huruvida statsministern verkligen menade allvar, när han påstod, att herr Ohlin upprätthåller »de bästa liberala traditionerna». Herr Ohlin skulle ofelbart 1889 ha kas-

tats ut ur det dåvarande liberala partiet, om han kommit med en sådan interpellation som han framfört här. Den stämmer icke alls med liberalismens frihetstraditioner från den tiden.

Statsminister Erlander, som leder det parti som år 1889 stämplades som landsförrädisk, sluter nu upp vid herr Ohlins sida. Vi kommunister kunna emellertid stolt förklara, att lika litet som dåtidens makthavare kunde hindra den unga socialdemokratien från att bryta igenom, lika litet skall det lyckas att hejda kommunisterna nu, sedan socialdemokratien faktiskt kastat socialismen över bord. Det är därför farligt att liksom herr Erlander med flera läsa gravtal över kommunismen. Det har skett så många gånger tidigare, men ännu har man icke lyckats likvidera kommunisterna, och man kommer ej heller att lyckas. Hitler försökte sig på konststycket; alla veta hur det gick. Hans amerikanska och engelska efterföljare ha under snart fyra år sökt krossa det grekiska folkets frihetskamp, men i dag stå dessa utländska inkräktare och deras grekiska quislingar längre från målet än någonsin. U. S. A. försökte ställa sina överlägsna resurser till förfogande för Chiang Kaisheks regering i Kina för att hindra det kinesiska folkets kamp för friheten. Men de ledande männen i U. S. A. ha nu själva måst erkänna sitt kapitala misslyckande. Det kommer att gå samma väg med herr Ohlins försök att imitera Hitler och de nya korstågsridarna. Det är blott därarna som bygga dammar av is om vårarna!

Herr **HEDLUND** i Rådom: Herr talman! Det är ett svalg befast mellan de demokratiska partierna och diktaturerna, även i de fall där de senare önska att kalla sig för folkdemokratier. Det är något som jag utgår ifrån att alla

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polismämnad, civilförsvarsnämnad eller hemvärnsnämnd.

äro medvetna om. Jag vägrar alltså att taga herr Hagberg på allvar, när han förnekar, att det i fråga om frihetsidealen och det demokratiska styrelsesättet i och för sig finnes en vittgående och oöverstiglig klyfta. Tankefrihet, yttrandefrihet, pressfrihet, frihet att samlas till möten och överläggningar, skyddet för rösträtten o. s. v. äro ju värden, som de demokratiska partierna skatta nära nog högst av allt. Det är dessa friheter som giva innehåll och fasthet åt medborgarskyddet, hindra godtyckliga arresteringar, förvisningar, deporteringar, likvideringar o. s. v. Jag föreställer mig att nära nog alla människor här i landet måste säga sig, att utan sådana garantier skulle livet vara bra mycket mindre värt än det nu är och att man sålunda kan konstatera att enighet i stort sett råder om att vi måste slå vakt kring det demokratiska styrelsesättet. Att alla ansvarskännande svenska medborgare vilja värna sig mot sådana personer, som kunna mistänkas för att gå andras ärenden, det är väl också en uppenbar sak. I fråga om de medel, med vilka man vill nå fram till dessa mål, nämligen att bevara det demokratiska statsskicket och vårt lands frihet, kunna emellertid meningarna gå isär. Detta är ju inte att undra på, bland annat med hänsyn till att i skilda situationer olika medel kunna vara att förorda. I ett kritiskt läge kan man ju faktiskt ha att välja mellan landets frihet och självständighet och den olägenhet, som följer av att temporärt i viss omfattning suspendera garantierna för de demokratiska värdena. Då kan valet vara tämligen lätt, men i andra situationer kan det vara betydligt svårare att fatta ståndpunkt.

Säkert är emellertid att det är klokt att inte medverka till en ordning, som gör att partier och människor, som företräda en antidemokratisk meningsriktning, kunna komma att betraktas

som martyrer. Dess bättre måste man säga, att i dag ser det faktiskt ut som om vi skulle kunna klara av det kommunistiska problemet här i landet utan några som helst tvångslagar. Vi må komma ihåg, att alla sådana tvångslagar kunna bli en bumerang, och i sig själva äro de f. ö. ägnade att uppluckra just de demokratiska värdena. Det är därför av den allra största vikt att man inte tillgriper dem utan att en tvingande situation föreligger. Men en skärpt vaksamhet är nödvändig. Alla demokratiska medel böra utnyttjas i kampen emot demokratiens fiender.

När det gäller de kommunala organens sammansättning, den fråga som närmast förts på tal i interpellationen, hyllar jag den uppfattningen att där det är proportionellt valsätt bör man genom en samverkan mellan de demokratiska partierna söka förhindra att kommunisterna få inflytande och insyn på känsliga och ömtåliga områden i förvaltningen. Det får betraktas som en åtgärd syftande till att placera lämpliga personer på olika poster i samhället och inte som ett utslag av någon vilja att beröva någon grupp dess medborgarrätt, som man har sagt vid något tillfälle här i dag. I en sådan situation bör man emellertid just för att understryka vad man har velat, nämligen endast att förhindra att olämpliga personer placeras på ömtåliga platser, lämna en kompensation i någon annan nämnd eller inrättning där invändning mot vederbörandes placering icke kan göras ur de synpunkter som här diskuteras. Ungefär motsvarande resonemang menar jag att man, bör kunna föra, när det gäller val till nämnder och institutioner, där valet inte sker proportionellt. Man bör i princip tilldela varje parti dess andel i dessa nämnder. Men det är väl ganska onödigt ändå att, om nu herr Set Persson skall ha en borgarrädsbefattning, pla-

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

cera honom på ett ställe, där han har att göra med polisen, låt vara att herr Set Persson inte har någon kommandorätt över polisen i Stockholm eller över huvud taget kanske kan påverka den polisiära verksamheten. Men det skulle förvåna mig, om inte denna befattning ger tillfälle till insyn på områden, där ur de synpunkter jag nyss antydde endast fullt pålitliga personer borde komma i fråga. Jag har i och för sig ingen anmärkning mot herr Set Persson, utan det är endast ur dessa synpunkter, som jag anser det vara oklokt att placera herr Set Persson på just den borgarrådsbefattningen. Samma resonemang tycker jag man kan föra beträffande hemvärnsnämnden i Göteborg, där ju stadsfullmäktiges presidium, vari en kommunist ingår, har kommit att fungera som hemvärnsnämnd. Utan att på något sätt beröva kommunisterna deras anpart i den kommunala förvaltningen föreställer jag mig att man kunde ha ordnat på ett annat sätt med hemvärnsnämnden.

Jag har alltså den uppfattningen, att man med dessa medel, tills vidare i varje fall, bör försöka att komma till rätta med det kommunistiska problemet.

Herr FAST: Herr talman! Jag skall fatta mig ganska kort. Jag tror inte att det hittills har framkommit något nytt i denna debatt, något som inte alla parter visste förut, och jag skulle inte tro att det heller är möjligt att i fortsättningen utvinna någonting av större värde.

Jag blev ganska förvånad, när jag fick se denna begäran att få besked ifrån statsministern, och jag undrade vad det var man egentligen ville komma fram till. Jag har inte blivit på det klara med detta. Det är åtskilligt som ställer sig ganska dunkelt.

Jag erinrar emellertid om att denna

sak ingalunda är ny. Kampen mot kommunisterna ha vi fört ända sedan det kommunistiska partiet bildades och sedan dess antidemokratiska karaktär blivit fullständigt klar, men de metoder, som man har velat tillråda inom de olika partierna, ha varit mycket växlande. Under krigsperioden ville man ju åtminstone från ett av de borgerliga partierna gå till långtgående lagstiftning, tillskapande av undantagslagar. Dessa kommo dess bättre icke till stånd i någon större utsträckning, framför allt av det skälet att man inte ville göra dem liksidiga. Man ville att de bara skulle slå åt det ena hållet, men när det fanns motsvarande rörelser på högerkanten ville man att de icke skulle bli tillämpliga. Vi kunde givetvis icke vara med om en sådan anordning. När jag hört denna debatt här i dag och erinrar mig vad som tidigare förekommit, då man inte kunde tala om fullständig demokratisk enighet inom det borgerliga lägret, så framkallades minnet av en man, som jag tycker att jag i dag vill skänka en särskild gärd av tacksamhet, nämligen amiral Lindman, för den uppfostrargärning i demokratiskt syfte, som han utförde inom det svenska högerpartiet genom den utrensning inom detta parti, som ägde rum av demokratiskt opålitliga element.

Såvitt jag nu förstår har man kommit till klarhet om att man icke vill genomföra en undantagslagstiftning emot kommunisterna. Jag är glad åt att man kommit fram till denna ståndpunkt. På den punkten — det vill jag säga till herr Ohlin — har jag möjlighet att yttra mig. Jag har nämligen levat större delen av mitt liv tillsammans med industriarbetare. Jag känner deras värld och tankebanor och vet, att det är ingenting som är ägnat att i så hög grad vara till gagn för kommunisterna som att man i någon

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

mån gör dem till martyrer. Det är ingen tvekan om den saken. På arbetsplatser och dylikt, där vi äro tvungna att hålla kontakt och driva agitation, ser man detta utomordentligt tydligt.

Oaktat man sålunda är på det klara med att man inte vill ha någon undantagslagstiftning utan säger, att vi skola tillämpa demokratiska metoder, så vill herr Ohlin göra vissa inskränkningar i de demokratiska metoder, som tillämpas i en del kommuner. Det är häri jag tycker att jag finner en viss motsättning. Man förmenar att man inte skulle använda den proportionella valmetoden annat än där den är i speciallagstiftning alldeles särskilt föreskriven. Men nu förhåller det sig så, herr Ohlin, att mångestädes ute i våra kommuner ha vi en överenskommelse, kanske sedan flera år tillbaka, om att tillämpa den proportionella valmetoden även vid val av nämnder, där man inte är lagligen tvungen att använda den proportionella metoden. Det är inte minst folkpartiet som därvidlag har varit utomordentligt angeläget om att denna metod skulle komma till tillämpning. Men har man en sådan överenskommelse och man får kommunister i en stadsfullmäktigeförsamling, går det ju inte att därvidlag göra undantag för kommunisterna utan att man tilldelar dem ett visst martyrskap. Det tål nog vid att därvidlag taga sig en tankeställare.

Vidare måste jag säga, att det brister litet grand också i logiken i övrigt. Det är nämligen inte bara i de här påtalade styrelserna, som man kan få insyn i hemliga handlingar, mobiliseringsplaner o. d., utan det har man ju på en hel del andra områden. Jag erinrar om inte bara rätten utan skyldigheten att låta alla ärenden gå genom drätselkammaren, även således dessa hemligstämplade handlingar, som röra en kommuns angelägenheter. Jag

erinrar om att landstingens förvaltningsutskott få taga del av de hemliga handlingar som beröra de olika länen.

Vi ha ju haft diskussioner tidigare i år och även dessförinnan om huruvida man skall ha ett valsysteem, som gynnar tillkomsten av småpartier och som är särskilt ägnat att åt småpartierna ge en ökad representation. När vi diskuterade denna sak i år i konstitutionsutskottet, ställde jag frågan direkt till åtminstone en ledamot av folkpartiet, huruvida man var beredd att taga de konsekvenser, som ett sådant underlättande för kommunisterna att erhålla utökad representation i riksdagen, landstingen och kommunerna skulle medföra, och man sade att det var man fullt beredd på. Jag invände, att då hoppades jag att vi skulle slippa att ha några kommunistdebatter vidare i våra offentliga församlingar, ty det går inte att intaga en standpunkt den ena dagen och en annan den andra. Är man demokrat och kräver att man skall få millimeterrättvisa, när man delar ut mandaten på det sätt som man gör gällande är det enda riktiga, får man taga konsekvenserna av detta. Det betyder, att i hela raden av församlingar, där man tidigare kunnat hålla kommunisterna utanför, komma de med den vanliga proportionella regeln att få ett visst inflytande. Man skall ha klart för sig vad man resonerar om, så att ens handlande blir något så när konsekvent.

På tal om det samarbete, som statsministern påtalade mellan kommunisterna och de borgerliga, har man inte velat kännas vid detta ifrån någondera sidan. De äro inte alls några såta vänner i dagens läge. Jag vill erinra om att det dock rört sådana frågor som haft inverkan på det ekonomiska stabiliseringsprogrammet. Jag erinrar vidare om att det inte är mer än en eller två dagar sedan en av de borgerliga kvällstidningarna framställde sa-

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

ken så i fråga om t. ex. priset på mjölk, att man sade, att det är nog möjligt att åstadkomma en höjning därvidlag, ty kommunisterna komma säkerligen att följa de borgerliga. Och man liksom läste mellan raderna vilken utomordentlig förtjusning som detta utlöste.

Låt oss konstatera faktum, att det är en angelägenhet för kommunisterna och en angelägenhet för de borgerliga att komma åt den socialdemokratiska regeringen. Det är ingenting mer än deras rätt, och jag säger ingenting därom, men man skall ha detta klart för sig och inte försöka göra några manövrer, som skymma bort detta.

När man talar om att man skall hålla rent för kommunister i våra kommunala församlingar, har under det att denna debatt pågått inte bara jag själv uppträffat mitt minne, utan även riksdagskamrater ha viskat i mitt öra, hurusom ute i kommunerna just de borgerliga ha varit rätt angelägna om att låta kommunisterna bli representerade och till och med komma in på ganska ömtåliga poster. Jag tror att man inte behöver mer än gå till Stockholms stads omgivning för att få detta fastslaget. Det tjänar ju inte mycket till att avge paroller här i riksdagen när det sedan i tillämpningen blir något helt annat. Min ställning bör vara så pass klar i fråga om kommunisterna, att jag inte behöver här upprepa en deklaration, som jag gjorde för inte länge sedan, men låt mig säga, att jag tycker det borde vara litet mera konsekvens i de borgerliga partiernas handlande. När man gör deklarationer och vänder sig speciellt emot det socialdemokratiska partiet och säger: Ni ha aldrig kunnat göra er fria från kommunistiskt inflytande, det är den kommunistiska svansen som styr o. s. v. — det får man ännu höra i bygderna vid åtskilliga tillfällen — då skall man åtminstone göra

rent vid den egna dörren en liten smula.

När jag sade, att man på arbetsplatserna reagerar så snart som kommunisterna eller andra bli utsatta för martyrskap, så är det ingalunda på det sättet — och det vill jag framhålla för de borgerliga här — att samtliga de kommunistiska väljarna äro dogmtrogna, att de utan vidare äro beredda att taga sina order från Moskva, utan det kan konstateras, att många arbetare betrakta kommunisterna uteslutande som ett radikalt arbetarparti och därför röstar därefter. Jag vill, herr talman, säga att med den kännedom jag har om herr Hagberg i Luleå har jag närmast det intrycket, att han vid sitt tal här kände sig eu liten smula besvärad. Jag är inte riktigt övertygad om att ens hela den kommunistiska ledningen känner sig hundra procentigt väl till mods att ha den bundenhet, som man här egentligen har.

Herr Hagberg i Luleå säger i sin slutdeklaration, att kommunisterna komma att kämpa emot att det svenska folket dras in i ett reaktionärt krig mot folkets vilja. Ja, detta är ju en fras utan något som helst innehåll när man vet, att man från den kommunistiska sidan betraktar allting som reaktionärt som inte har med Moskva att göra och som är godtagbart därstädes. Över huvud taget är kommunisternas åberopande och användande av demokratien närmast att karakterisera på det sättet, att man är utomordentligt angelägen om att i varje detalj ha demokratien tillämpbar i vårt nuvarande samhälle men endast för att sedan kunna använda sig av möjligheten att komma till makten och avskaffa demokratien för folket. Det ha vi så många exempel på att det inte tjänar någonting till att förneka det.

Herr talman! Jag har bara velat göra

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

dessas understrykanden i den här debatten, som jag inte tror har egentligen fyllt någon nämnvärd mission. Läget var så pass klart förut, att man inte behövde en längre debatt vid en tidpunkt, då riksdagen i övrigt är så pass arbetstyngd som den är.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **HEDLUND** i Rådombeslut (kort genmäle): Herr talman! När herr Fast talade om samarbete mellan de borgerliga och kommunisterna och i det sammanhanget använde uttrycket »såta vänner», kände jag inte riktigt igen herr Fast. Nog måste han väl vara på det klara med att något sådant samarbete inte föreligger. Det är väl ofrånkomligt att det någon gång råkar bli så, att de borgerliga och kommunisterna komma fram till samma ståndpunkt i en fråga, men jag tycker inte det skall få tas som intäkt för någon beskyllning mot vare sig kommunisterna eller de borgerliga.

Om man tittar litet närmare på vad som tycks utgöra den omedelbara orsaken till irritationen i detta sammanhang, nämligen det förhållandet, att kommunisterna och de borgerliga stodo på samma linje häromdagen när det gällde slaktgodemännen, får man väl ändå säga, att det var en sund reaktion mot Krångel-Sverige. Jag förmodar att det spelade en viss roll i det sammanhanget att alla utom socialdemokraterna kunde ta ställning till den frågan utan att ta prestigehänsyn. I själva verket var det väl bara så, att man tog bort en institution, som uppenbarligen var utan effekt men som samtidigt var irriterande och kostade pengar. Det var en åtgärd, ägnad att rätta till vad som var felaktigt, och det var ett beslut, som syftade till att i en liten detalj komma regleringssamhället till livs.

Herr **HAGBERG** i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Jag anser att det bör noteras, att det i den socialdemokratiska talesmannens anförande icke förekom ett principiellt avståndstagande från tanken på en förbudslagstiftning mot kommunisterna. Han fastslog att det som varit för honom och, såvitt jag kunde förstå, också för hans parti avgörande för att man inte tillgrip kriminalisering var, att de borgerliga partierna inte samtidigt ville kriminalisera dem som ansågos representera den rakt motsatta uppfattningen. Därmed har man ju principiellt upprivit hela gärdet och hävdar att frågan om åsiktsfriheten, om huruvida ett parti skall få verka som ett legalt parti, uteslutande är en taktisk fråga.

När herr Fast tror att varken jag eller den kommunistiska ledningen känner sig väl till mods med att vi skola vara bundna utifrån av förpliktelser, vill jag till sist bara säga, att det förvånar mig att herr Fast kan säga någonting sådant och ändå känna sig väl till mods. Vi äro icke bundna av några förpliktelser utifrån. Vi känna oss bundna av ansvaret för den svenska arbetarklassen och av ansvaret för den politiska idé, socialismen, som vi kämpa för.

Herr **FAST** (kort genmäle): Herr talman! Det allra sista som herr Hagberg i Luleå sade hinner jag inte gå in på, men det är nödvändigt att jag svarar på den första delen av hans anförande.

Herr Hagberg följde illa med mitt anförande, om han ur detsamma kunde dra sympaliska uttalanden för en klasslagstiftning. Jag tar bestämt avstånd från sådant, och det måste ha framgått av att jag sade »tyvärr» i det sammanhanget. Därmed är väl den myten avfärdad.

Sedan vill jag säga till herr Hedlund

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

i Rådom, att jag aldrig påstått, att det funnits något organiserat samarbete mellan kommunisterna och de borgerliga, så att de ha träffat samman och kommit överens om hur de skola uppträda. Visst inte! Men det har faktiskt förekommit ett reellt samarbete av någon anledning — jag förmodar att det inte varit på ideologiska grunder, utan av de politiska skäl, som jag nyss antydde. Det har inte bara hänt vid onsdagens plenum, utan det har förekommit vid flera tillfällen. Men, herr Hedlund, vi kanske kunna få fortsätta denna diskussion om några dagar, då vi komma fram till en punkt, där det också kan bli fråga om att kommunisterna och de borgerliga gå på samma linje.

Herr HEDLUND i Rådom (kort genmäle): Herr talman! Enligt min mening kan man inte använda beteckningen samarbete för enbart det förhållandet, att två personer råka ha samma uppfattning och eventuellt rösta på samma sätt. Jag kommer därför inte heller att anse det som något samarbete, om socialdemokraterna inom kort med en viss besvikelse finna, att de borgerliga och kommunisterna skulle hamna på samma sida vid voteringsarna, när det gäller jordbrukets priser.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Hans excellens statsministern strök under i sitt svar, att hans parti och folkpartiet stå på samma principiella grund i denna fråga. Det är uppenbart att det är på det sättet, och det kan vara skäl att hålla fast den utgångspunkten. Det har också fullständigt klart framgått, att folkpartiet inte ifrågasatt någon ändring av lagstiftningen, utan det är endast fråga om hur man skall uppträda och handla inom ramen för den förefintliga lagstiftningen. Folkpartiet och socialdemokraterna stå alltså på samma principiella grund, och de

vilja operera inom samma legala ram. Då är det riktigt som statsministern säger, att det blir en omdömesfråga. När man har den legala ramen klar, beror det, på det personliga omdömet, hur man skall handla i en viss situation.

Nu säger statsministern om sin ståndpunkt, vilken alltså är ett uttryck för en fri bedömning från angivna utgångspunkter, att den är oklanderlig, om man har tid på sig. Med den pedagogiska förmåga som statsministern har att hamra in ord i medvetandet upprepade han två eller tre gånger, att den ståndpunkten är oklanderlig, om man har tid på sig. Men då hänger oklanderligheten just på frågan: Har man tid på sig?

Statsministern säger i sitt interpellationssvar, att det förhållandet, att man har kommunister i vissa styrelser och organ, kan vålla olägenheter i form av insyn och inflytande på ömtåliga områden. Här äro vi återigen överens. I vissa lägen kan det vålla olägenheter att kommunisterna ha insyn och inflytande. Så fortsätter statsministern i svaret: »Under normala fredliga förhållanden lära emellertid dessa olägenheter kunna bäras.» Statsministern angrep rätt indignerat herr Ohlin, därför att denne skulle ha läst: »under nuvarande fredliga förhållanden». Själv följde jag inte med så noga, att jag kan säga någonting om den saken. Man får alltså inte läsa »under nuvarande fredliga förhållanden», ty det är en grov missuppfattning av svaret. Men då kan jag inte förstå annat än att slutsatsen måste bli att sådana normala förhållanden, under vilka olägenheterna av insyn och inflytande på ömtåliga områden kunna bäras, inte äro för handen nu; i varje fall får man inte säga, att statsministern har påstått det.

I sitt svar åberopar statsministern kuppen i Tjeckoslovakiet och de kommunistiska deklarationerna, bland annat den som gjordes här i kammaren

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

den 9 februari, och det styrker ju uppfattningen, att det för närvarande inte råder normala förhållanden. Vidare sade statsministern i en replik, att man bör kunna ta risken att låta 1950 års kommunalval slå ut kommunisterna. Hans excellens förnekade alltså inte, att det föreligger risk i ett sådant dröjsmål.

Nå, när man har dessa tredubbla reservationer beträffande de normala förhållandena, kan man då egentligen säga, att vi ha tid på oss? Kan hans excellens statsministern slå fast det lika kraftigt som han slog fast, att hans ståndpunkt är oklanderlig? Om vi inte ha tid på oss, då är ju hans ståndpunkt inte oklanderlig. Jag tycker här är en balansgång, som i och för sig knappast är oklanderlig när den presteras av herr statsministern.

Hans excellens gör en annan distinktion i en replik. Vad herr Ohlin har påyrkat är ju ett auktoritativt uttalande från statsministern, vilket skulle kunna påverka utvecklingen ute i kommunerna. — Jag kanske inom parentes får bemöta herr Fasts påstående, att det även från borgerligt håll kan föreligga benägenhet att välja in kommunister. Herr Fast frågar vad det då tjänar för ändamål att ange paroller, men det är att vända saken bak och fram, ty det är ju detta som motiverar parollerna. Det är från folkpartiets håll parollerna äro givna; från socialdemokratiskt håll efterlysas de men saknas ändå. — Vad som här har begärts är alltså ett auktoritativt uttalande. När hans excellens statsministern skall motivera att han inte vill göra ett sådant uttalande, säger han, att en lagstiftning inte är någonting annat än ett uttryck för den mentalitet, som gäller i riksdagen. Jag kan inte förstå att detta kan bli logiskt, såvida man inte sätter likhetstecken mellan lagstiftning och uttalanden från regering. Lagstiftningen är ett uttryck

för vad som rör sig i riksdagen, det är alldeles tydligt. Auktoritativa uttalanden äro också uttryck för detta men av en annan art, med andra konsekvenser och i varje fall annat praktiskt innehåll. Nu säger statsministern, att han inte tycker det är någon större skillnad. Det tycker jag är en onödigt och oriktig begränsning av statsledningens operationsmöjligheter inom demokratiens ram.

Låt mig ta ett exempel från ett annat område! Socialdemokraterna ha ju hållit styvt på att någon lagstiftning beträffande lönesättningen icke bör ifrågakomma, och det är en mening som vi dela, men nog kan ett sådant läge uppkomma i vår ekonomiska politik, att auktoritativa uttalanden från statsledningens sida för att vägleda och påverka arbetsmarknadens parter äro befogade. Skulle det alltså vara lika principiellt oriktigt som en lagstiftning? Jag anser det inte vara riktigt att på det sättet begränsa operationsmöjligheterna.

Jag skall be att få ta upp en punkt till i statsministerns framställning. Hans excellens gör ju anspråk på att all ära för kommunismens tillbakagång tillkommer socialdemokraterna. Visserligen trodde vi ju alla, att det kommunistiska partiet i rätt hög grad påverkas av de internationella konjunkturerna — statsministern har ju själv återopat krisen i Tjeckoslovakien — men de ha tydligen inte gjort någonting. Den icke socialdemokratiska pressen, som läses av de flesta socialdemokrater, har tydligen intet inflytande i det avscendet. Hela det mångsidiga och starka folkpsykologiska samspel, som vi ha haft under det senaste året, betyder ingenting. Kommunismens tillbakagång beror bara på socialdemokraternas insatser, och de andra partierna skulle tydligen göra bäst i att hålla fingrarna borta — någon annan slutsats kan man inte dra.

Jag skulle vilja vända på den här

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

frågan. Om det är så att all ära av kommunismens tillbakagång tillkommer socialdemokraterna, tillkommer då all skuld för kommunismens frammarsch i andra länder också socialdemokraterna? Kunna icke andra partier inverka på händelseutvecklingen, så att de gynna en kommunistisk frammarsch? Det bör väl i all rimlighets namn vara så, att om de borgerliga partierna helt och hållet stå utanför det kraftspel, som påverkar kommunisternas ställning, kunna de inte påverka vare sig deras tillbakagång eller deras framgång.

Statsministern har gång efter annan ända sedan han för första gången talade i denna kammare som statsminister framhållit, att det kommunistiska partiet bör upplösas genom att kommunisterna bli socialdemokrater. Det vore för all del bättre än som det nu är, men å andra sidan kan man ju inte säkert veta, hur böljegången går. Läget i denna värld är dock oerhört labilt. De dynamiska krafterna äro fruktansvärda, och kommunisternas kurs är som sagt starkt påverkad av internationella förhållanden. Man vet aldrig vad framtiden bär i sitt sköte. Jag tycker därför inte det skulle vara något socialdemokratiskt intresse att i fortsättningen ensamma ta ansvaret för den kommunistiska gruppen.

Herr LAGER: Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile försökte liksom ursäkt folkpartiets aktion i dag med att säga, att den icke avser att få någon undantagslagstiftning genomförd mot det kommunistiska partiet. Jag tror emellertid att det yttersta syftet med denna aktion nog är någonting i stil med det som herr Svensson i Ljungskile ville bestrida att det var, ty det som mest slår en när man läser interpellationen eller lyssnar på debatten är att någon saklig bedömning icke kan ligga till grund för aktionen.

Interpellanten säger i sin fråga till statsministern, att kommunister inte böra få delta i polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd av den anledningen, att de kunna misstänkas för oförstånd och opålitlighet i frågor rörande den inre ordningen och landets försvar. Vad det första beträffar, oförstånd som skulle diskvalificera, vill jag bara säga, att i det borgerliga samhälle, som herr Ohlin representerar, ha väl aldrig begränsade förståndsgåvor ansetts diskvalificera för visst ämbete — inte ens för vissa höga sådana. För att skingra folks tvivel på den punkten gjorde man i ordning ett standardargument, som, om jag icke minns fel, lyder på följande sätt: den Gud ger ett ämbete ger han också förmågan att sköta det. Argumentet att kommunisterna skulle vara speciellt oförståndiga och av denna anledning diskvalificerade att sitta i hemvärnsnämnder, polisnämnder och civilförsvarsnämnder tror jag därför att man kan skjuta åt sidan.

Det återstår sålunda, att kommunisterna skulle vara opålitliga i nationellt hänseende. Detta förutsätter, att de nämnda organen äro av mycket stor betydelse för vårt nationella försvar. Även om man nu skulle göra det orimliga antagandet, att herr Ohlin tror på vad han skriver och säger, måste man finna, om man ser efter vad dessa organ ha att syssla med, att hela hans argumentering hänger i luften. Polisnämnderna ha mycket begränsade befogenheter. De ha att avgiva vissa yttranden, men polisväsendet i dess helhet skötes av statliga myndigheter. Kommunerna ha också mycket litet att säga till om i det hänseendet. Nu tror jag emellertid, att när det gäller vissa polisnämnder och i varje fall polisnämnden i Stockholm, vilken varit utsatt för en speciell attack, har det varit av värde att ha kommunister med där. Det förekom för en tid sedan, att en år 1945 häktad och

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

dömd tysk agent, som hade varit polisman här i staden, begärde att bli återtagen i polistjänst. Han var dömd för olovlig underrättelseverksamhet och spioneri på norska flyktingar under kriget. Hans återanställning tillstyrktes av vederbörande kriminalkommissarie. När saken kom till nämnden, restes från kommunisternas sida motstånd mot detta. Jag är icke säker på att om exempelvis högerpartiets ledamot i polisnämnden hade haft att fälla avgörandet, denne tidigare nazistiske agent icke skulle ha blivit återanställd, i synnerhet som representanten för högerpartiet under de många år hitlerismen fört sina största triumfer var en av de drivande krafterna i svensk-tyska sällskapet i Sverige.

Civilförsvarsnämndernas uppgifter äro mycket imponerande att döma av vad herr Ohlin räknar upp av alla deras befogenheter. Jag tror emellertid, att instruktionerna icke riktigt överensstämma med praktiken i det fallet. Vi hade en diskussion om kommunisternas rätt att sitta i civilförsvarsnämnd och hemvärnsnämnd för någon tid sedan i Stockholms stadsfullmäktige, också den föranledd av en framstöt från folkpartiets sida. En av de kommunistiska tidigare ledamöterna i civilförsvarsnämnden redogjorde där för vad civilförsvarsnämnden hade att syssla med. Jag tillåter mig att ur stadsfullmäktiges protokoll från december 1948 läsa upp några rader: »Utan att på något sätt vilja förringa nämndens insatser kan jag säga, att så vitt jag kommer ihåg bestod ledamöternas medverkan i regel däri, att de nickade bifall till de förslag som föredragande sekreteraren framförde. Det gällde förvaring och uppläggning av slangar, kläder och skor, förflyttningar av latrinkärl, uthyrning av vissa lokaler o. s. v.» Detta är tydligen det triviala arbete och de praktiska sysselsättningar, som civilförsvars-

nämnden har att sköta. Gjorde man en undersökning rörande de ärenden, som kunna betraktas som hemliga i civilförsvaret, komme man säkerligen till resultatet att de snarare skulle falla under fastighetsnämnden, där också en kommunist sitter som ordförande till herr Ohlins stora förtret. Det är alltså icke några militära eller andra hemligheter, som stå på dessa kommunala organs dagordning.

Det finns icke något sakligt underlag för den framställda interpellationen, och när herr Ohlin försöker dubba sig till den nationella vaksamhetens ridhare är det misslyckat. Hans framträdande här måste snarare åsättas beteckningen hyckleri. Om herr Ohlin hade varit ärlig och uppriktig, skulle han ha sagt: Vi äro motståndare till kommunisterna, vi vilja likvidera både kommunismen och kommunisterna, och därför kräva vi detta och detta. Men det verkar som sagt hyckleri att komma med fullständigt orimliga motiveringar och söka öppna vägen för hårdare åtgärder. Syftet kan icke vara annat än att diskriminera och så småningom kriminalisera den kommunistiska rörelsen. Herr Ohlin har för all del högt föredöme i Amerikas förenta stater, vars president för ett par år sedan formulerade den bekanta Trumandoktrinen, som bl. a. innehåller, att varhelst kommunister finnas i regeringar i något land, utgöra dessa ett hot mot Amerikas förenta stater. Herr Ohlin har tydligen fattat det hela så, att han måste slaviskt överföra Trumandoktrinen till Sverige och försöka göra — skola vi kalla det för en Ohlindoktrin — att varhelst det finns en kommunist i en hemvärnsnämnd, en civilförsvarsnämnd eller en polisnämnd, utgör denne ett hot mot herr Ohlins borgerliga Sverige. För att undvika alla missförstånd vill jag säga, att i politiskt inflytande och politisk styrka är herr Ohlin naturligtvis en lille-

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polismämd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

putt i jämförelse med Mr Truman, men å andra sidan är en hemvärnsnämnd icke heller jämförbar med en regering i ett land. Och man tager vad man haver.

Syftet är emellertid klart: man vill göra en aktion för att söka diskriminera och så småningom kriminalisera det kommunistiska partiet. Det är inte första gången så sker. En sådan aktion inleddes på 1930-talet under påverkan av utrikespolitiska händelser. Den kulminerade sommaren 1941, då man mycket allvarligt övervägde — man hade, om jag icke är alltför fel underrättad, t. o. m. lagtext färdigtryckt — att sätta i kraft de undantagslagar, som skulle medföra förbud mot det kommunistiska partiet. Statsministern gav nyss för övrigt en intressant belysning åt denna lilla detalj i svensk politik, när han sade att kommunisterna blevo demokrater den 22 juni 1941. Jag skulle gärna vilja interpellera honom, huruvida detta förhållande, att vi enligt hans mening blevo demokrater den 22 juni 1941, var motiveringen till att regeringen omedelbart därefter hetsade hela den svenska poliskåren på partiets ordförande för att få fatt honom och att man just då började plocka fram undantagslagarna som avsågo att kriminalisera det kommunistiska partiet. Aktionen kulminerade som sagt 1941. Den kunde icke gärna ha till orsak, att man väntade ett angrepp från Sovjetunionen. Vid den tidpunkten var Sovjetunionen nämligen militärt sett på reträtt. Det måste således föreligga några andra skäl. Och det är ingen tvekan om att det kommunistiska partiet skulle ha stått i främsta frontlinjen i kampen mot det hot, som det nazistiska Tyskland då utgjorde mot den svenska nationella oavhängigheten.

Nu har en ny kampanj satts i gång, även om den icke har kulminerat ännu utan befinner sig i ständig stegring.

Denna kampanj utgår från det håll, där världsreaktionen numera har sitt fäste. Jag tror icke att det är fråga om att man i Sverige i allmänhet går omkring och känner sig ängslig för angrepp från Sovjetunionen. Jag ser, att utrikesministern är här. Han kan möjligen upplysa oss om den svenska regeringen känner sig hotad av Sovjetunionen just nu. Däremot är det alldeles uppenbart, att den amerikanska politiken är ganska aggressiv gentemot Sverige. Detta sammanfallande till tiden av båda dessa antikommunistiska framstötter med aggressiv politik från den ena gången Hitlertyskland, den andra gången Amerika, gör att jag drager slutsatsen, att det *icke är fruktan för att kommunisterna skulle vara nationellt opålitliga, som dikterar herr Ohlins framstöt, utan att det snarare är fruktan för att de äro nationellt pålitliga*, som gör att han vill utrensa dem ur vissa samhälleliga organ. Det är detta som jag tycker karakteriserar herr Ohlin och de flesta av det parti han representerar. Det är ju populärt numera på borgerligt håll att säga, att den nationella oavhängigheten är något som historien har gått förbi, något som vi ha vuxit ifrån. Nu måste vi inställa oss på universaliteten, nu skola vi uppgiva den nationella oavhängigheten och underordna oss det mäktiga Amerika. Vi dela icke denna uppfattning. Vi anse att det nationella oberoendet fortfarande har ett mycket stort värde och vilja försvara detta.

Så till sist bara en liten replik till statsministern. Han menar i sitt interpellationssvar, att det är befogat med större vaksamhet gentemot kommunisterna, därför att de skulle ha demonstrerat en »eventuell illojalitet mot svensk neutralitetspolitik». Herr Hagberg i Luleå har redan bett om ett svar på frågan, när detta skulle ha skett. Ett sådant svar har icke lämnats. Om nu emellertid statsministern menar, att det

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

är befogat med skärpt vaksamhet gentemot sådana, som man kan befara äro illojala mot regeringens neutralitetspolitik, ligger det då icke närmare till hands, att regeringen ingriper mot sådana element inom det socialdemokratiska partiets egen riksdagsgrupp, som öppet framträda mot regeringens neutralitetspolitik? Är det icke mer befogat att ingripa mot de generaler, som framträda och deklarera en illojalitet gentemot regeringens neutralitetspolitik? Nu sade statsministern senare, att om generaler äro ute och politisera och företräda en annan uppfattning än regeringens i utrikespolitiken, så låt dem i all rimlighets namn diskutera och sjunga ut med vad de ha på hjärtat. Detta skall alltså vara tillåtet för generaler. Men det skulle tarvas skärpt vaksamhet, om en kommunistisk ledamot i en hemvärnsnämnd i landsorten uppträder på samma sätt — vilket han dock i allmänhet icke gör. Därav måste man draga den slutsatsen, att just det förhållandet, att kommunisterna förfäktat en alliansfri utrikespolitik, gör att man måste överväga skärpt övervakning av dem. Jag menar, att om regeringen skall börja tillämpa skärpt vaksamhet gentemot sådana element, som kunna befaras vara nationellt opålitliga, får den vända sig åt annat håll, än mot kommunisterna, om den vill ha framgång i sina aktioner.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Herr Lager säger, att det icke finns någon saklig grund för uppfattningen, att kommunisterna representera ett oförståndigt och opålitligt element i samhällslivet. Det är väl ingen som begär en sådan självövertvinnelse av herr Lager, att han här skulle stå upp och deklarera något sådant. I stället är det vad man känner till om hur kommunisterna i olika kritiska situationer ha

uppträtt, som dömer både herr Lager och hans meningsfränder. Jag skall be att strax få komma tillbaka till den saken.

Jag skall bara, herr talman, i korthet taga upp några synpunkter.

Såvitt jag förstått har syftet med herr Ohlins interpellation varit tvåfaldigt. Han har velat klargöra folkpartiets egen ställning och dessutom möjliggöra en mera allmän överläggning kring dagens diskussionsämne. Jag tycker att båda dessa syften äro mycket lofvärda. Vi veta allesammans — och man måste vara medveten om det även inom folkpartiet — att detta partis ställningstaganden till dessa ting i hög grad har gått än hit än dit. Folkpartiets förflutna i fråga om hållningen till kommunisterna företer minst sagt en synnerligen brokig bild. Det är framför allt förhållandena i Stockholms stadsfullmäktige, som här ha väckt uppmärksamhet, och jag vill bara i förbigående nämna, att ännu för kort tid sedan, för bara något år sedan, var det högerpartiet ensamt som fick göra sig till tolk för de synpunkter, som nu även ha framförts av herr Ohlin. Jag tycker att det är mycket glädjande, att vi ha kommit därhän, att folkpartiet slutit upp på samma linje som den högern redan tidigare har varit inne på. Jag skulle bara, herr talman, vilja fråga, om det icke vore tänkbart, att denna större samstämmighet i ställningstagandet från högerns och folkpartiets sida skulle kunna utvidgas något litet.

Det är ju kanske icke bara sammanställningen inom dessa olika kommunala nämnder, som har framkallat uppmärksamhet, utan även besättningen av vissa andra poster i den offentliga förvaltningen. Jag tänker speciellt på presidieposterna i de större kommunala församlingarna. Säkerligen vilja vi väl alla i vårt land se innehavarna av dessa poster såsom företrädare icke bara för en

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförvarnsnämnd eller hemvärnsnämnd.

viss meningsgrupp utan för ett allmänt samhällsintresse, och jag tror, att det hos mycket stora medborgargrupper i detta land framkallar en stark känsla av otillfredsställelse att på posterna i fråga finna företrädare för det kommunistiska partiet. Denna ståndpunkt gav högern och folket uttryck åt när det gällde valet av presidium i Stockholms stadsfullmäktige. Däremot fick man icke motsvarande enighet i en fråga av samma innebörd i Göteborg. Nu skulle jag vilja fråga herr Ohlin, om han icke här skulle vilja avge en liten deklaration om valen till presidieposterna, som skulle underlätta för våra meningsfränder i Göteborg att även få folktoparterna där nere över på samma linje som folktoparterna i Stockholm.

Sedan skulle jag, herr talman, vilja rätta en missvisande uppgift, som statsministern lämnade i en av sina repliker. Statsministern nämnde, att vid valet av medlemmar i hemvärnsnämnden i Stockholm 1948 skulle ha rätt enighet mellan de olika partierna. Detta är icke med verkligheten överensstämmande. Saken låg till på det sättet, att i valnämnden hade framkommit två förslag, ett majoritetsförslag, som bl. a. upptog en kommunist, och ett minoritetsförslag, där det kommunistiska namnet var ersatt av ett socialdemokratiskt. Endast några timmar innan valet skulle äga rum avsåg sig denne socialdemokrat kandidaturen. Detta blev emellertid för minoriteten i fullmäktige icke bekant förrän strax innan valet skulle förrättas. Från högerpartiets sida yrkade man då på att valet skulle bordläggas, vilket socialdemokraterna och kommunisterna, som i detta fall tydligen bildade enhetsfront, icke ville vara med om. Det fanns då icke någon annan teknisk möjlighet för oppositionspartierna i detta fall än att nedlägga sina röster och att framföra sin uttryckliga protest mot valet, och detta var vad som skedde.

Det svar statsministern lämnade på interpellationen föreföll mig i stort sett innebära en serie kringgående rörelser. Det kanske mest anmärkningsvärda var, att han i en diskussion, där det gällde att demonstrera allmän enighet mot antidemokratiska element, sökte framställa saken så som om det skulle föreligga en enhetsfront mellan de borgerliga och kommunisterna. Jag tycker att man hade väntat sig ett annat svar från statsministerns sida, ett svar som på ett tydligt sätt hade kunnat samla alla de demokratiska meningsriktningarna i en opinionsyttring, vilken hade visat vår vilja att hålla de kommunistiska elementen utanför sådana institutioner, som främst ha till uppgift att skydda vår demokrati. Precis samma skäl som tala för att icke taga med några kommunister i den nyligen tillsatta försvarsutredningen, precis samma skäl finnas för att icke insätta kommunister i de kommunala organ, som det här är fråga om. Vi kunna väl vänta och se, menade statsministern, hur ett kommande val kan utfalla. Det kan reducera den kommunistiska representationen. Det önskar vi alla, men de tillfälliga valkonjunkturer kan icke få vara avgörande för huruvida kommunisterna skola släppas in i dessa kommunala organ eller icke. Den moderna tekniska utvecklingen har — tyvärr kan man ju från denna synpunkt sett säga — givit eventuella sabotörer helt andra möjligheter än de någonsin tidigare ha haft. Vi ha många erfarenheter ifrån andra länder, som visa varthän det leder, om man till följd av godtrogenhet eller av andra skäl inte vill observera denna utveckling. Är det något, som dessa erfarenheter ha visat, så är det väl, att det är av stor betydelse, att insyn inte i förväg beredes åt potentiellt landsförrädiska element. Om en sådan insyn möjliggöres, kan det äventyra den beredskap i ett kritiskt läge,

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

om vars nödvändighet vi här alla äro överens.

Jag hade, herr talman, inte väntat mig, att en så klok och erfaren socialdemokrat som herr Fast skulle framföra det gamla argumentet om att man inte skall göra kommunisterna till martyrer. Nu tror jag inte, att martyrollen så särdeles väl passar det kommunistiska partiet. Jag tror, att det är mycket svårt att få människor att tro på att kommunisterna bli martyrer, därför att man inte sätter in dem i sådana samhällsorgan, där de kunna få tillgång till material, med vars hjälp de i ett allvarligt läge kunna lamslå det demokratiska samhället.

Vad till sist beträffar kommunisternas egna deklarationer är det väl inte många av oss, som fästa så mycket avseende vid dem. Vi veta allesammans, att sådana deklarationer, som kommunisterna ha gjort här i dag, ha de gjort i alla länder tidigare, inte minst i sådana länder, som sedermera ha utsatts för sovjetrysk aggression. Med anledning av att herr Hagberg i Luleå ville göra gällande, att den norske redaktör, som nyligen hade blivit dömd till straffarbete för landsförräderi, i själva verket skulle vara en socialdemokratisk tidningsman, skall jag be att få ta herr Hagberg ur den villfarelsen. Det var en kommunistisk tidningsredaktör, och domen över honom har i det socialdemokratiska huvudorganet i Norge kommenterats på följande sätt: »Situasjonen burde etter det nazistiske overfallet ha vært tindrende klar for alle. Særlig for et parti som sa seg å være antifascistisk i sitt livssyn og i sin politikk. Men de ledende kadrer i Kommunistpartiet sviktet då det gjaldt som mest. De trodde på den tysk-russiske pakt og ble av den grunn fullstendig forvirret. Deres presse ropte på fred med overfallsmannen, advarte mot sabotasje og

franktirørvirksomhet, skjelte ut vår nye allierte, Storbritannia, rakket ned på myndigheter som sto i brodden for frihetskampen, mistenkeliggjorde Landsorganisasjonen og Arbeiderpartiets ledelse midt foran fiendens øyne.» Så opptråda det kommunistiska partiets spelsar i en kritisk situation för det egna landet, och det är, tycker jag, utomordentligt belysande.

Jag skulle, herr talman, vilja sluta med att citera några ord, som jag läste härom dagen i en utomordentligt intressant bok, som skrivits av en författare vid namn Erik de Laval. Boken heter Det polska dramat. I den får man en sammansällning av alla de skändligheter, som av den kommunistiska regimen ha begåtts mot det fria Polen. I boken har författaren också återgivit några ord av herr Hagbergs och hans meningsfränders högste andlige ledare Stalin. Det är ord som jag tror att man har anledning att komma ihåg både i dagens debatt och i många andra debatter. Stalin har nämligen yttrat följande: »Ord få inte ha något samband med handlingar — vad skulle då diplomati ha för mening. Ord äro en sak, handlingar en annan. Goda ord äro en mask för att dölja dåliga gärningar. Uppriktig diplomati är någonting lika otänkbart som torrt vatten eller järn av trä.»

Herr HAGBERG i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle i anledning av vad herr Hjalmarson sade, när han ryckte till herr Skoglunds undsättning, vilja säga, att jag har inte ifrågasatt, att det inte har kunnat finnas en kommunist eller en, som åtminstone har kallat sig för kommunist, som blivit dömd för »landssvik». Vad jag ifrågasatte var, att tidningen Arbeiderbladet inte gärna, såsom herr Skoglund gjorde gällande, kunde ha en

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polismännd, civilförsvarsmännd eller hemvärnsnämnd.

kommunist som ansvarig utgivare, och det var på den punkten jag gjorde ett tillrättaläggande. Om det sedan går att komma med nya förklaringar är det inte min sak utan herr Skoglunds, som uttrycker sig så illa.

Med anledning av att man nämner exempel från andra länder på att det verkligen har funnits kommunister, åtminstone till namnet, som ha svikit sitt folk, vill jag erinra om att den franska socialdemokratien fick kasta ut två tredjedelar av sina riksdagsmän på grund av sådant svek och att den franska högerns ledare ju högtidligen hängdes på grund av samma sak.

Herr **HJALMARSON** (kort genmäle): Herr talman! Det var ett hörfel av herr Hagberg. Det var inte tidningen Arbeiderbladet utan tidningen Arbeidet, vilken lär vara en kommunistisk tidning.

Vidare vill jag, herr talman, påpeka, att det inte var några enstaka kommunister, som uppträdde som landsförrädare i Norge, utan det var sannerligen herr Hagbergs meningsfränder in corpore som gjorde det.

Herr **HAGBERG** i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Det var inget parti i Norge, som förlorade så många av sina ledande män på grund av att tyskarna sköto dem som det kommunistiska; det var inget parti utom det kommunistiska, i fråga om vilket tyskarna satte ut höga pris på vederbörandes huvuden.

Herr **LAGER** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga till herr Hjalmarson, att det är ganska oförsynt att, som han gör, beskylla den kommunistiska rörelsen runt om i Europa för att den skulle ha förrått sina länder, när de angreps av den tyska nazismen. Det ha kommunisterna inte gjort. Det

har funnits enstaka förrädare. Det fanns en i Frankrike, som hette Gitton. Han straffades av kommunisterna själva. De kommunistiska partierna stodo i förgrunden i den nationella försvarskampen mot nazismen. För herr Hjalmarson skulle det vara lättare att räkna dem av hans partivänner, som höllo fast vid den nationella fronten mot nazisterna, än dem som sveko. För oss är det tvärtom.

Herr andre vice talmannen **SKOGLUND** (kort genmäle): Det säges här från kommunistiskt håll, att i Norge inget parti stod så i förgrunden i kampen mot tyskarna som just det kommunistiska och att inget parti förlorade så många i denna kamp som just kommunisterna. Jag upprepar vad jag sade tidigare: kommunisterna voro visserligen i ett senare skede med i kampen mot tyskarna men vid tiden för ockupationen då kommunisterna hade erhållit order från Moskva att ta emot tyskarna som vänner och bekämpa västmakterna som fiender voro förhållandena helt annorlunda. Det var detta jag sade, det är detta jag upprepar, och jag tror man måste medge, att herr Hjalmarson hade fullständigt rätt, när han sade, att vid den tidpunkten sveko kommunisterna över hela linjen.

Herr **HAGBERG** i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Jag vill med anledning av herr Skoglunds sista anförande säga, att det är ju redan ett framsteg, att herr Skoglund erkänner, att kommunisterna någon gång kämpade mot nazisterna. Jag konstaterar emellertid samtidigt, att vid den tidpunkt, då kommunisterna enligt hans mening övergingo till aktiv kamp mot nazismen, avsatte herr Skoglunds och andra borgerliga och socialdemokratiska partiers meningsfränder på den tyska nazistiska ockupationsmaktens

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

Önskan den norske kungen och den norska Londonregeringen.

Herr OHLIN: Herr talman! Det är inte ofta, som vi få lyssna till att herr Fast framställer en hård kritik mot statsminister Erlander, men det fingo vi ju göra för en stund sedan, när herr Fast slutade sitt anförande med att uttrycka sitt missnöje över att denna debatt har måst äga rum vid en tidpunkt, då kammaren har så mycket annat att syssla med. Med anledning därav ber jag att få erinra herr Fast om att min interpellation väcktes för fem veckor sedan och att statsministerns svar i dag inte ens med den välvilligaste tolkning kan anses ha tagit mer än en vecka att sammanställa. Statsministern hade alltså haft möjlighet att svara för fyra veckor sedan, när kammarens plena voro mindre arbetsstygda. Sedan vill jag ha tillagt, att jag vet, att statsministern gjort allvarliga ansträngningar för att försöka få en annan tidpunkt för debatten, som mindre skulle interferera med det vanliga arbetet, men att detta av vissa skäl visade sig omöjligt. Jag tror för övrigt för min del, att om kammaren kan ägna några timmar åt att debattera slaktgodemännen, en i och för sig viktig fråga, kan den nog ägna några timmar åt denna fråga också.

Om de kommunistiska talarna kommer jag att fatta mig mycket kort. Herr Lager valde att karakterisera civilförsvarsnämndens uppgifter med att citera vad en kommunistisk talare har sagt i Stockholms stadsfullmäktige. Jag har läst upp utdrag ur instruktionerna, vilka torde vara mera auktoritativa än vad det faller en kommunistisk talare in att nämna som en liten interiör.

Herr Senander betvivlade min demokratiska pålitlighet. Jag ber att få framföra ett hjärtligt tack till herr Se-

nander för detta uttalande, ty i en kommunist mun är uttrycket demokratisk pålitlighet liksom allt annat som gäller demokrati raka motsatsen till vad vi på vårt håll mena med demokrati. Jag är ej blott i herr Senanders mening demokratiskt opålitlig. Jag är en pålitlig motståndare till den Senanderska formen av demokrati.

Till herr Hagberg i Luleå skulle jag vilja säga, att det behövs väl ändå inte så mycket konkretisering, ty det är ju allmänt bekant, att den internationella kommunismen enligt en lång rad av uttalanden av dess ledare arbetar med, skola vi säga, en form av filialsystem i olika länder och att det har visat sig möjligt för denna rörelses ledning, som inte är förlagd till Sverige, att åstadkomma en disciplinering av de kommunistiska partierna, som skulle vara beundransvärd, om inte dess resultat ur många synpunkter vore så beklagliga. De svenska kommunisterna ha på olika sätt klargjort, att de äro villiga att foga sig i denna disciplin. De ha gjort detta vid kovändningen 1941, som herr Skoglund påpekade. De ha gjort det i fråga om Tito i Jugoslavien, som ifrån att ha varit en stor hjälte plötsligt blivit en förrädare enligt kommunisternas uttalanden, detta på grund av signal utifrån, att nu skulle kommunisterna tycka på det sättet.

Det kan inte annat än framkalla ett småleende, när man hör herr Hagberg säga, att i motsats till det liberala partiet ha kommunisterna inte något sådant internationellt samarbete, som kan vara bindande. Det finns ingen kommunistisk international, säger herr Hagberg. Ja, det verkar som om han ville inge oss det intrycket, att den förbindelse, som finns mellan de svenska kommunisterna och kommunisterna i andra länder, saknar varje praktisk betydelse. Det får emellertid herr Hag-

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

berg inte någon enda av kammarledamöterna att tro, inte ens de kommunistiska, som veta motsatsen bättre än andra. När herr Hagberg alltså tycks vilja antyda, att man inte alls inom den svenska kommunismen har någon förbindelse t. ex. med Moskva, så undrar man verkligen, om herr Hagberg tänker gå så långt i vänlighet, att han överlåter åt herr Norrman och andra socialdemokrater att upprätthålla denna kontakt.

Vad beträffar den kommunistiska förklaringen för några månader sedan skall jag, herr talman, inte ta upp tiden med att diskutera den i detalj. I den finnas många underfundiga formuleringar, men totalintrycket av denna förklaring är mot bakgrunden av vad man vet om kommunistiskt ställningstagande i Sverige och andra länder klart nog. Det är ett totalintryck, som till fullo överensstämmer med det som man fick, när det kommunistiska partiets ledare i Sverige herr Linderot så tidigt som 1946 skrev en större hyllningsartikel till den finske landsförrädaren Kuusinen, som startade en regering mot folkflertalet i samarbete med en angripande utländsk makt. När ett sådant förfaringsätt hyllas såsom en frihetskamp, så förstår man, att det kommunistiska sättet att tänka är ett, som är oss andra främmande. Då behöva vi inte granska de kommunistiska förklaringarna ord för ord för att förstå, att orden ha en annan mening än enligt gängse terminologi.

Beträffande Dagens Nyheters utrikespolitiska artiklar kan jag bara säga, att, som herr Hagberg väl vet, min inställning till dagens utrikespolitiska frågor är en annan än Dagens Nyheters, även om jag vill tillkännage min fulla sympati för den hårda antikommunistiska politik, som Dagens Nyheter företräder. Min sympati går mycket långt på de flesta andra punk-

ter också. Men förstår inte herr Hagberg, att det är två skilda saker, å ena sidan att med demokratiska medel verka för en annan politik än den sittande regeringens och å andra sidan att gilla och hylla ett sådant politiskt uttredande, som det vilket t. ex. Kuusinen står som sorglig representant för? Om herr Hagberg inte kan fatta denna distinktion, kan jag inte hjälpa honom.

Talet om att kommunisterna skulle vara demokratiens förkämpar är många gånger bemött. Det är inte demokrati, när man vill, som Bucharin har sagt vid något tillfälle, att *ett* parti skall ha diktatorisk makt och de andra partierna skola vara i fängelse. Herr Hagberg och hans vänner kunna vara tacksamma för att den svenska demokratin är en äkta demokrati, som ger dem helt andra rättigheter än de skulle ha i ett land under folkdemokratiskt styre, om man nämligen kunde tänka sig, att ett annat parti än det kommunistiska skulle försöka sig på folkdemokratiskt styre.

Jag måste säga, herr talman, att mitt intryck av statsministerns replik i ett avseende var rätt nedslående. Han försökte göra gällande, att jag inte hade förstätt hans interpellationssvar. Jag hade inte talat om den avvägning, som det enligt hans mening gällde att göra. Emellertid observerade nog kammaren, att jag läste upp just den mening i hans svar, där det talades om denna avvägning. Statsministern har inte på en enda punkt kunnat dokumentera, att jag har misstolkat honom. Vad skall det då tjäna till att gång efter annan komma med detta, att man har blivit missförstådd? Om jag råkade läsa ett ord fel i mitt manuskript, men statsministern inte kan bestrida, att även det ord, som jag råkade läsa fel — jag vet inte, om jag gjorde det — täcktes av hans uppfattning, så frågar jag: Vad har det för intresse att påpeka ett läs-

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polismynd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

fel på ett ord, när statsministerns mening även täckte detta andra ord? Som Waldemar Svensson nyss påpekade skulle man kunna draga vissa andra slutsatser av statsministerns yttrande. Jag hänvisar till herr Svenssons anförande och instämmer på den punkten med honom.

Kvintessensen av statsministerns uppfattning är ju den, att om man inte vill tillgripa tvångslagstiftning, så är det mycket formalistiskt och märkvärdigt att ändå vilja hävda att de demokratiska riktningarna skola komma överens om en viss attityd mot kommunisterna, och att de inte skola släppa in dem i vissa nämnder, som syssla med försvars- och ordningsfrågor, eftersom de inte ha demokratisk rättighet därtill. Får jag då erinra statsministern om att inrikesminister Mossberg för ungefär ett år sedan på tal om polisen förklarade, att medborgarna måste kunna hysa ett obetingat förtroende för samhällets ordningsmakt. Förutsättningen härför vore bland annat, att polismännen i allmänhet omfattade samma demokratiska rättsprinciper och grundsatser för samhällslivet som folkets stora flertal. Han förklarade sedan varför han å ena sidan inte ville ha någon särslagstiftning mot kommunisterna på detta område men gav å andra sidan tydligt till känna, att han ville försöka hålla kommunisterna utanför. Där har man en uppfattning, som är precis densamma som statsministern nu i dag vänder sig emot. Man skall alltså inte ha någon särslagstiftning men försöka att inom demokratiens ram hålla kommunisterna borta från de områden, där de uppenbarligen icke ha de rätta kvalifikationerna. Det är bara synd att herr statsministern inte har delgivit statsrådet Mossberg den uppfattning, som herr statsministern har företrätt här i dag.

Man kan fråga sig: Varför skola vi försöka undgå kommunisterna i polisen men ha dem kvar i polismynd och civilförsvarsnämnder och på dylika ställen, när de inte ha någon demokratisk rättighet därtill? Jag undrar om man verkligen såsom herr statsministern gjorde på allvar kan hävda, att om man håller kommunisterna ute inte bara i de fall då herr Mossberg ville göra det utan även från vissa nämnder, så ger man dem en plattform för propaganda. De få ingen plattform för propaganda genom att bli utestängda i de fall då regeringen vill utestänga dem. Men på dessa andra punkter, där det är så viktigt att de inte få vara med, där skulle utestängandet ge dem en plattform, från vilken de kunna driva propaganda! En sådan inställning förefaller mig alldeles orimlig. När herr Fast och andra säga, att kommunisterna genom att stängas ute ha möjlighet att bli martyrer, ställer jag mig frågande liksom herr Hjalmarson gjorde.

Herr Fast säger, att vi i kommunerna ha överenskommelser om att kommunisterna skola ha representanter i viss proportion. Jag får lov att säga, herr Fast, att den överenskommelsen i varje fall inte gäller i Stockholm. Där har ju herr Z. Höglund givit kommunisterna t. ex. förste ordförandeplatsen, fastän kommunisterna är det minsta partiet. Motiveringen är ganska intressant. Den är, att socialdemokraterna och kommunisterna tillsammans bilda en majoritet och betraktas som ett block, vilket kan konstateras med anledning av dagens debatt. Det skulle verkligen vara ett uttryck för ett förvånande gott hjärta hos Z. Höglund, om kommunisterna skola ges befattningar, som de inte ha rättighet till, och detta för att de inte skola bli martyrer.

Till herr Hjalmarson skall jag be-

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

träffande presidieposterna bara säga, att jag tycker inte att det är nödvändigt med några principdeklarationer rörande dessa. De ha faktiskt inte samma praktiska betydelse som de poster jag här har diskuterat — om kommunisterna skulle vara med och äta några presidiemiddagar är kanske den olyckan inte så förfärligt stor. Med detta vill jag bara förklara, att jag inte har tillkännagivit någon principiell uppfattning vare sig av det ena eller det andra slaget på denna punkt, som förefaller mig mindre viktig. Men däremot tycker jag det är ganska klart, att kommunisterna icke böra ges sådana poster långt utöver varje som helst proportionellt räkningsätt, ty då är det en utmärkelse, som ges dem och som naturligtvis är alldeles överflödigt.

Herr statsministern hörde visst inte herr Hjalmarsons anförande, vari denne påtalade det av herr statsministern med mycken bravur framförda påståendet, att så sent som 1948 invaldes i Stockholm i hemvärnsnämnden i full enighet mellan partierna en kommunistisk representant. Denna skildring, herr statsminister, är alldeles oriktig. Jag skall inte ta upp tiden med att redogöra för hur det gick till, men alla veta, att när man begärde bordläggning av frågan på borgerligt håll för att kunna föra fram en annan kandidat än den socialdemokratiska kandidaten, som hade av sagt sig och med vilken högern och folkpartiet hade velat ersätta den kommunistiske kandidaten, vägrades denna bordläggning av socialdemokraterna och kommunisterna.

Såvitt jag kan förstå, herr förste vice talman, är den uppfattningen, att man skulle få större kraft i kampen mot kommunismen genom att släppa in dem i de här ifrågavarande nämnderna, mycket svagt grundad. När demokratiska partier samverka för att skydda demokratin, böra de inte in-

bjuda odemokratiska riktningar att vara med att lösa demokratiens säkerhetsproblem. Att släppa in dem i sådant sammanhang är ingalunda att hävda några demokratiska principer, lika litet som det skulle vara det att intaga en annan ställning än statsrådet Mossberg beträffande polisväsendet.

Jag vill beträffande den historiska sidan av saken med hänsyn till tiden inte säga någonting annat än att det är uppenbart, att under de första åren efter kriget har åsiktsbildningen på detta område av många skäl inte varit stadgad. Det har varit min förhoppning att just denna debatt skulle kunna bidra till att skapa en klarare och fastare opinion i denna sak. Debatten skulle i så fall kunna bli ett led i opinionsbildningen och därigenom få inflytande även på de kommunala instanser, som ju äro allena bestämmande när det gäller dessa ting. Jag antecknar med tillfredsställelse de deklarationer, som ha kommit från ledamöter av högern och bondeförbundet.

Men, herr förste vice talman, till sist måste jag i alla fall, eftersom det har talats så mycket om kampen mot kommunismen och eftersom statsministern har försökt att för sitt partis räkning taga äran av kampanjen mot kommunisterna och de framgångar som där ha uppnåtts, tillägga ett par ord. Jag har ingalunda bestritt, att den socialdemokratiska agitationen ute på arbetsplatserna under 1948 och naturligtvis även i år säkert har haft en betydande kraft. Jag bara beklagar, att den tydligen inte drevs på det sättet under 1947, då ju agitationen för socialdemokratiska och kommunistiska tidningar närmast var av rakt motsatt slag. Men när statsministern på ett ganska nedlåtande sätt säger, att den borgerliga pressens skrivelser inte ha haft någon vidare betydelse, så måste jag säga att detta uttalande är förbluffande. Alla kommenta-

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

rer till händelseutvecklingen i Tjeckoslovakien, som ha förekommit i tidningspressen — eftersom den liberala pressen är mycket större än den socialdemokratiska kanske jag får säga inte minst i den liberala pressen — skulle sålunda inte ha haft något inflytande på opinionsbildningen på detta område, i alla fall inte i någon som helst jämförelse med den agitation som statsministern talar om. Jag förstår nu, att statsministern är en person, som inte tycker att det som kommer fram i pressen har någon väsentlig betydelse. Förut har jag aldrig förstått gåtans lösning, t. ex. när man kunde konstatera som jag gjorde i en radiodebatt för ett år sedan, att statsministern under hela 1947 i alla sina många och långa TT-referat ägnade en tredjedels procent, säger en tredjedels procent av utrymmet åt kommunisterna. Förklaringen är tydligen den, att statsministern menar att det spelar en relativt liten roll vad som står i pressen och vilka av honom uttalade åsikter som framföras i pressen. Det är agitationen på arbetsplatserna som enligt hans mening är allena avgörande. Jag undrar om inte statsministern ändå underskattar betydelsen av pressens roll i detta sammanhang och även underskattar den roll, som han i detta samband hade kunnat spela och, det vill jag gärna tillägga, på ett helt annat sätt än tidigare har spelat under de senaste tolv månaderna.

När emellertid statsministern försöker att trolldom fram någon sorts närmare samverkan mellan den demokratiska oppositionen och kommunisterna och därvid nämner som exempel debatten och beslutet om slaktgodemännen, så kanske jag får erinra statsministern om att det inte alls var på det sättet, att det var de s. k. borgerliga partierna och kommunisterna, som tillsammans skaffade fram majoriteten i denna fråga i första kammaren, som först fattade be-

slut i saken. Nej, det skedde med stöd från framstående socialdemokratiska ledamöter, herr Lindström, herr Schlyter, herr Krügel, herr Fritjof Ekman och några till. Denna samverkan var tydligen av ett speciellt slag och icke ägnad som grundval för sådana slutsatser som statsministern har dragit. Men om det är så, att kommunisterna i ett mycket större antal fall rösta med regeringen än rösta med oppositionen mot regeringen, skulle vi då ändå inte kunna konstatera, att dessa små försök att få fram någon sorts föreställning om en koalition mellan oppositionen och kommunisterna, ifall det någon gång händer att vi rösta på samma sätt, äro tämligen misslyckade? Skola vi verkligen tala allvar om den här saken, herr statsminister, vilka partier som stå varandra närmast, de icke socialistiska oppositionspartierna och kommunisterna eller socialdemokraterna och kommunisterna, ja, då kan det väl inte råda mer än en uppfattning, som jag är säker om att även statsministern nödgas instämma i, om han tar till orda i dag eller vid något senare tillfälle, nämligen att det finns en åsiktsgemenskap mellan socialdemokraterna och kommunisterna på väsentliga punkter, vilken bottnar i den gemensamma socialistiska grundvalen för deras principiella åskådning, låt vara att de sedan skilja sig när det gäller demokratin och andra väsentliga ting. Jag tror att man inom socialdemokratien begär en stor dumhet om man tror, att man kan vända bort uppmärksamheten från denna grundläggande åsiktsgemenskap i socialiseringsfrågan, inte i fråga om metoder utan allmänna riktlinjer, genom sådana trollkonster, som herr Fast och andra, även statsministern, ha försökt här i dag.

Herr statsministern säger till sist, att folkpartiet och socialdemokratien ha samma inställning till demokratin. Även jag har konstaterat detta. Men han

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

säger att vi skilja oss åt, när det gäller att på det ekonomiska området ge människorna samma möjligheter till inflytande och likställighet eller vilka uttryck han nu använde. Då ansåg han att man hade att räkna med en annan inställning — det framgick av sammanhanget — ett motstånd från liberalt håll. Nej, herr statsminister. Denna skildring är icke riktig. Vi få väl tillfälle att senare diskutera den saken. Den socialistiska centraldirigeringen ger icke människorna lika chanser och lika möjligheter på det ekonomiska området. Vi liberaler äro lika intresserade som någonsin socialdemokratien, när det gäller att bereda människorna samma chanser och samma möjligheter i livet, det må nu gälla ekonomiska eller kulturella eller andra områden. Skillnaden är, att vi anvisa *en annan väg* till en mera fullständig demokratisering av samhället, vad vi tro vara en bättre väg.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Jag vill först säga till herr Ohlin, att några trollkonster har jag aldrig försökt mig på. Jag är inte tillräckligt skicklig på det området. Det går nog lättare för herr Ohlin än för mig att utföra sådana.

Sedan vill jag bara fästa uppmärksamheten vid att jag icke har vare sig tagit avstånd ifrån eller gillat den kommunalpolitik, som i Stockholm har förts av den socialdemokratiska gruppen. Jag har inte yttrat mig därom. Men jag vill tillägga, att om det var denna politik man avsåg med denna interpellation, kunde man ju begära att få en bedömning över hela fältet. Hade jag vetat vad man syftat till skulle jag ha haft material till mitt förfogande i dag, som hade ådagalagt att vad som förekommit i Stockholm inte varit någon sällsynt

företeelse utan att ute i landet — vilket jag också påvisade — ha kommunisterna haft samarbete med det parti, som herr Ohlin representerar. Under sådana förhållanden begär jag i varje fall, att bedömandet blir sådant, att det inte när denna debatt är slut skall stå i tidningarna, att det har visat sig att socialdemokraterna äro opålitliga i demokratiskt hänseende.

Till sist vill jag bara säga till herr Ohlin, att när jag fällde uttrycket martyrskap var det inte i samband med en sådan småsak som att man skulle kunna avstänga kommunisterna ifrån vissa val, för vilka den proportionella valmetoden icke är i lag föreskriven. Jag avsåg i detta sammanhang transportförbudet och en undantagslagstiftning mot kommunisterna. Jag tror att herr Ohlin är ense med mig om att transportförbudet var en dumhet. Ty aldrig någonsin har den kommunistiska pressen haft så lätt att vinna spridning som under den tid då man vidtog sådana åtgärder. Det var mot en fortsättning av en sådan politik, som jag ansåg mig ha anledning att varna, då jag talade om martyrskap.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER: Herr talman! Jag föreställer mig att kammaren håller mig räkning för att jag inte tar upp någon diskussion med herr Ohlin med anledning av hans sista uttalande. Låt mig bara göra ett par påpekanden.

Det är ändå litet besynnerligt att presidievalet i Stockholm tydligen är av stor betydelse, under det att de borgerligas godkännande av att en kommunist valdes in i Göteborgs stadsfullmäktiges presidium inte har någon annan betydelse än att han kanske får deltaga i middagsätande. Här föreligger dock den skillnaden, att presidiet i Göteborgs stadsfullmäktige samtidigt är hemvärnsnämnd. Det kan kanske vara ett påpekande att fundera på.

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

Jag delar fullkomligt herr Mossbergs uppfattning, att man inte skall släppa in opålitliga element i handhavandet exempelvis av polisens funktioner, element, som kunna misstänkas för att utnyttja sina informationer i ett kuppläge. Polisnämnden har emellertid ingenstades mycket att säga till om på den punkten.

Vad jag här har sagt är, att det icke är något annat än en omdömesfråga, om den sammansättning, som förefinnes i de beslutande organen, skall avspeglar sig i de förberedande organen, som bland annat ha att bereda budgetfrågorna. Anslaget till polisen och civilförsvarsanslaget förberedas i viss utsträckning av dessa verkställande organ. Det måste väl ändå vara rimligt att säga, att om ett parti har stort inflytande i den beslutande församlingen, skall det också ha möjligheter att taga reda på vart de pengar gå som de bevilja. Det är inte fråga om att utöva polisens funktioner. Den som inte ser skillnaden kan jag för att använda herr Ohlins älsklingsuttryck inte göra något vid.

Trots att det förhåller sig, som här har sagts, ha alla mina inlägg i denna debatt präglats av den uppfattningen, att det mycket väl kan tänkas situationer, då man får draga ett streck över principen, därför att ännu större värden stå på spel. I en kritisk situation kan det tänkas bli nödvändigt att handla på annat sätt. Därvid spelar naturligtvis kommunisternas eget uppträdande i hög grad in. Det är klart — vilket också framgår av interpellationssvaret — att inställningen till kommunisterna blir en annan, när de öppet deklarerar, att de inte begripa vårt tal om demokratin. Det var därför som jag tillmätte den till synes betydelselösa felläsningen en viss betydelse.

Vad jag säger är följande: Vi ha kommunala val om ett år. Den metod som har använts för att bekämpa kommu-

nisterna har gått hyggligt. De slås ut undan för undan, deras inflytande minskas. Jag uttrycker då den förhoppningen, att vi inte skola komma i svårigheter under mellantiden, och då få kommunisterna liksom andra politiska partier sin chans att vara med om budgetbehandlingen av dessa ärenden. Det föreligger icke någon principiell skillnad mellan vår uppfattning och de övriga demokratiska partiernas om önskvärdheten att få bort kommunisterna ur nämnderna. Det gäller allenast en fråga hur man skall gå till väga. Jag tycker verkligen att det är litet konstigt, att en sådan relativt liten fråga, som gäller en ren omdömessak, skall behöva ta så lång tid i anspråk att klara upp.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Jag delar självfallet herr Ohlins uppfattning att överläggningen i dag syftar till att få till stånd en klar och fast opinionsyttring till förmån för de demokratiska krafterna. Det var därför jag tillät mig hemställa till herr Ohlin, att han också skulle göra ett uttalande om presidieposternas besättning i de stora kommunala församlingarna. Jag måste säga, att det är en mycket egendomlig uppfattning herr Ohlin har om vad som tilldrar sig i presidierna, om han anser att middagsätandet är den främsta uppgiften för innehavarna av dessa poster. Jag visste verkligen inte om att presidiet i Göteborgs stadsfullmäktige dessutom är hemvärnsnämnd, vilket gör folkpartiets uppträdande där nere ännu mera anmärkningsvärt. Men alldeles oavsett detta måste väl ändå herr Ohlin förstå, att han har gjort både sina egna meningsfränder och oss inom högern en mycket stor björntjänst genom att här förklara, att en fråga, som man i varje fall i Stockholm fäster mycket stort avseende vid, skulle vara av relativt liten betydelse. Jag skulle

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

också verkligen vilja vädja till herr Ohlin att han tar detta uttalande under omprövning.

Herr Ohlin har uttryckt en önskan om att statsministern skulle begagna sitt inflytande för att nå en så bred opinion som möjligt. Jag beklagar för min del att statsministern inte har gjort ett sådant uttalande, vilket skulle ha haft den effekt på opinionen, som både herr Ohlin och jag ha åstundat.

Men skulle åtminstone inte herr Ohlin ändå vilja kosta på sig den lilla självövertvinnelsen att ge en liten signal till sina meningsfränder i Göteborg, att de skola sluta upp på samma linje som vi här i Stockholm och säga ifrån, att på framskjutna förtroendeposter, där man många gånger skall tala å alla medborgarnas vägnar — inte bara på middagar, utan även i andra, viktiga sammanhang — vilja vi icke ha representanter för det kommunistiska partiet. Ett sådant uttalande tycker jag skulle göra dagens opinionsyttring litet mera fulltonig.

Herr **SENANDER** (kort genmäle): Herr talman! Jag sade i mitt förra anförande, att herr Ohlin skulle krypa undan svaren på de direkta frågor, som jag riktade till honom, och det gjorde han också. Men det kan ändå inte ta bort det faktum, att han under krigsåren, när den demokratiska lödigheten hos våra politiker här i landet sattes på allvarligt prov, visade sig icke hålla måttet. Därom vittnar bland annat hans medarbetarskap i den tidning, som väl var det främsta organet här i landet för dem, som propagerade för Sveriges anslutning till det »nya Europa», som det då så vackert hette.

Sedan måste jag säga, att det närmast är skrottretande att se vilken möda herr Ohlin lägger ned på att söka klargöra skillnaden mellan vad han i detta

fall önskar och en direkt lagstiftning. Till arten och karaktären är nämligen det, som herr Ohlin föreslår, detsamma som om han skulle rekommendera en lagstiftning. Herr Ohlin söker här utnyttja regeringschefens och regeringens auktoritet, d. v. s. statsmaktens auktoritet, för att förhindra kommunisternas representation i vissa nämnder och styrelser. Dessutom är det uppenbart, att om man skulle beträda herr Ohlins linje, så skulle detta leda till sådana konsekvenser, att vi så småningom få en undantagslagstiftning på detta område. Att konsekvensen skulle bli just den, det vet säkerligen herr Ohlin.

För övrigt är det löjligt att bara hålla sig till de av herr Ohlin omnämnda institutionerna. Om man drar ut konsekvenserna av den motivering, som ligger till grund för förslaget om kommunisternas utestängande från ifrågakarande institutioner, så måste en sådan åtgärd också träffa en rad andra områden. Hur skola vi exempelvis kunna sitta här i riksdagen, om vi inte kunna sitta i en civilförsvarsnämnd? Här äro vi ju ändå med om att besluta om våra lagar. Det kan också förekomma hemliga sammanträden här. Det skulle vara intressant att veta hur herr Ohlin tänker bete sig, för den händelse att vi finge ett hemligt sammanträde i riksdagen. Herr Ohlins linje måste väl fullföljas? Det får väl vara någon konsekvens i den! Och hur skall man förfara med de kommunister, som äro ute i militärtjänst?

Herr **HÄCKNER**: Herr talman! I motsats till herr statsministern har jag svårt att inse, att den fråga, som i dag behandlas, är en liten fråga. Den gäller ju ändå om vi skola medverka till att personer, som i vissa lägen på goda grunder kunna misstänkas begå landsförräderi, placeras på poster, där de

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polismynd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

kunna missbruka sin ställning. Jag tycker att detta är en stor fråga, som det är farligt att bagatellisera. Att avfärda denna fråga såsom av obetydlig vikt kan — till stor skada — missförstås av folket.

Jag har i en viktig punkt blivit förekommen av herr Ohlin, nämligen i fråga om kommunisternas landsförrädiska deklaration här i riksdagen den 16 mars, och jag skall därför, med hänsyn till att tiden är långt framskriden, endast nöja mig med att på denna punkt instämma med herr Ohlin.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag skall be att få göra några konstateranden, nu när denna debatt börjar lida mot sitt slut.

Jag vill först bemöta statsministerns uttalande, att han ställer sig misstrogen när en kommunist säger sig inte begripa vad vederbörande menar med sitt tal om demokrati. Vi begripa mycket väl vad som menas med demokrati, och vi ha aldrig förnekat att vi ha förstått vad han har menat därmed. Han har med demokrati tyvärr menat en ordning med kapitalism — vilket jag konstaterade i mitt första anförande — medan den socialistiska ordningen har framställts som motsatsen till demokrati.

Sedan vill jag för herr Ohlin påpeka — det var närmast han som uppkallade mig här — att han i sitt resonemang om kommunismens filialsystem blandade ihop olika begrepp. Herr Ohlin har i sin interpellation försökt göra gällande att kommunisterna, på grund av sin bundenhet till krafter utanför vårt land, i en viss situation kunna komma att uppträda opålitligt. Gentemot det påståendet har jag deklarerat, att vi icke ha några organisatoriska förbindelser utåt, medan däremot herr Ohlins eget parti tillhör en

international och därför verkligen kan sägas ha en viss bundenhet utåt. Jag skulle kunna exemplifiera vilka det är, som nu införa främmande inflytande i vårt land. Det är inte vi, som ha skapat Marshalladministrationen här i Stockholm o. s. v. Det är ett faktum att folkpartiet tillhör en internationell organisation, vilket däremot kommunisterna icke göra.

Herr Ohlin vänder på det och säger, att vi ha försökt förneka alla inflytelser utifrån. Vi ha inte alls försökt det. Vi stå inte likgiltiga för att det i den internationella politiken finns en gruppering, som arbetar för krig, och en annan gruppering, som arbetar för fred. Vi stå sannerligen inte likgiltiga till dessa. Medan vi äro motståndare till den förstnämnda riktningen äro vi helt solidariska med den senare, som arbetar för fred. Vi ha i vårt program sagt ifrån, att vi äro helt solidariska med socialismens förkämpar i alla länder. En sådan ideologisk gemenskap finns, men den skall man inte försöka blanda ihop med den fråga, som vi här diskutera. Jag konstaterar därför, att herr Ohlin har brustit i bevisningen, när det har gällt för honom att styrka sitt påstående att kommunisterna, på grund av att de skulle vara bundna, icke äro pålitliga i den nationella frågan.

Med anledning av vad herr Ohlin sedan sade om den kommunistiska deklaration, som han har åberopat i sin interpellation, vill jag också rikta uppmärksamheten på att jag punkt för punkt har tagit upp denna deklaration och frågat herr Ohlin: Vad är det man angriper? Är det det eller det? Och vad säger herr Ohlin, när han skall gå i svaromål? Jo, han säger: »Tiden tillåter mig inte att ingå på denna deklaration.» Tiden tillåter honom inte att försöka ge ett besked om vad det är i deklarationen, som han anklagar

Svar på interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisinämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

kommunisterna för. Det är ganska viktigt att man håller detta i minnet! Nog borde väl herr Ohlin, på den tid han använde för sitt senaste anförande, ha kunnat ägna åtminstone en halv minut åt den saken och säga vilka punkter i deklarationen, som äro förgrifliga ur nationell och demokratisk synpunkt! Man kommer inte ifrån det bara genom att tala om att vi ha sådana underfundiga formuleringar, herr Ohlin!

När jag sedan frågade herr Ohlin om han är solidarisk med och godkänner Dagens Nyheters propaganda, som jag citerade ett prov på, eller om han tar avstånd från densamma, sade han, att Dagens Nyheter för en annan utrikespolitik än han själv gör. Det råder ingen tvekan om det klart landsförrädiska syftet med Dagens Nyheters propaganda. Syftet är att uppmåna de svenska försvarskrafterna att icke försvara Sveriges neutralitet, om vårt land blir angripet av Amerika. Herr Ohlin underlåter att ta avstånd från detta och gör sig därmed solidarisk med denna politik. Även om herr Ohlin säger, att han för en annan utrikespolitik än Dagens Nyheter — och dit kommer jag nu — så kan man ändå fråga sig om skillnaden mellan herr Ohlins och Dagens Nyheters utrikespolitiska linje är så stor. Den 9 februari sade han nämligen följande:

»Såsom den världspolitiska utvecklingen blivit kan Skandinavien — och det gäller även Sverige — enligt min mening icke föra en politik, som leder oss i motsättning till de stora demokratierna.»

Men dessa demokratier föra en politik, som syftar till att förbereda krig — herr Ohlin har inte gjort något försök att bestrida våra konstateranden därvidlag — och de blanda sig också i andra länders inre angelägenheter. Jag tänker här inte bara på Grekland och Kina, utan jag tänker även på den

politik, som de föra genom Marshallorganisationen, och på de offentliga deklarationer, som den amerikanska regeringen och presidenten ha gjort, i vilka man har proklamerat, att man inte kommer att tillåta att kommunismen genomföres i något land. Jag tänker på allt detta och på de konsekvenser, som det måste leda till.

Herr Ohlin förklarar, att vår politik aldrig får föra oss i motsättning till de västliga »demokratierna». Men om dessa länder komma och kräva baser i Sverige, så blir ju konsekvensen av hans uttalande fortfarande densamma, nämligen att vi under inga förhållanden få föra en politik, som ställer oss i motsättning till dem — och var finns då den faktiska skillnaden mellan Dagens Nyheters och herr Ohlins ståndpunkter i denna fråga?

Till slut, herr talman, sade herr Ohlin att opinionsbildningen mot kommunisterna inte har hunnit att stadga sig efter det andra världskriget. Nej, tänk att den inte har hunnit det! För några år sedan skulle det aldrig ha fallit herr Ohlin in att i Sveriges riksdag hålla sådana anföranden och framställa sådana interpellationer och resa sådana krav på regeringen om hur kommunisterna skola behandlas, som han har gjort i dag. För några år sedan hade han inte vågat göra det, men nu, under trycket av de amerikanska vindarna, tror han att dagen är inne att upprepa den politik, som man förde mellan första och andra världskriget.

Herr Ohlin sade, att kommunisterna borde vara tacksamma för att de få bedriva legal verksamhet. Där tror jag att vi ha liberalen Ohlin i ett nötskal! Man skall vara *tacksam* för att man får bedriva en legal verksamhet, utge tidningar och välja representanter i kommunalförsamlingar och i riksdagen och, tyvärr, kanske också får polemisera mot herr Ohlin.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Jag hade inte tänkt att begära ordet i denna fråga, men när man sitter och lyssnar på debatten timma efter timma och när man vet att det innerst gäller en kommunal angelägenhet, så kan man verkligen fråga sig, vad en sådan debatt som denna tjänar till. Man har i dag kunnat konstatera, att kommunisterna äro mycket glada över denna debatt. Man hörde på såväl herr Lager som på herr Senander och herr Hagberg i Luleå med vilken glädje de togo upp debatten och verkligen fingo tillfälle att vädra ut i dag. När så herr Lager säger: »Den Herren ger ett ämbete, den ger han ock förstånd», så vill jag fråga om herr Ohlin har blivit bortglömd — när han kan ta upp en debatt sådan som denna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2.

Föredrogs den av herr Nilson i Spånstad vid kammarrens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet angående av priskontrollnämnden från företagarna infordrade uppgifter rörande produktionskostnader m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Ändringar i förordningen om nöjesskatt.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i förordningen om nöjesskatt.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Bevillningsutskottets här föreliggande betänkande redovisar ett antal motioner, i vilka påyrkas viss ändring av nöjes-

Ändringar i förordningen om nöjesskatt.

skatteförordningen. Vad som särskilt intresserar mig är det, som gäller 15 §, ehuru självfallet också den motion, som avser 9 §, är av ett visst intresse.

Bevillningsutskottet har här pekat på att sedan motionerna väckts har det inom finansdepartementet tillsatts en utredning, som man väl får anse också har att ta hänsyn till innehållet i den promemoria, som upprättades inom finansdepartementet redan den 8 december 1947.

Av utskottsutlåtandet framgår det också vilka skäl vår motion grundar sig på, speciellt när det gäller 15 § i nöjesskatteförordningen. När denna nöjesskatteförordning år 1945 antogs, hade nog bevillningsutskottet och riksdagen den meningen, att de föreningar, som nu på grund av regeringsrättens utslag icke ha kunnat medges rätt till nöjesskattelindring, ändå borde ha fått komma i åtnjutande av sådan lindring. Orsaken till att dessa föreningar icke ha fått rätt till nöjesskattelindring är den, att deras stadgar ha blivit föråldrade, och regeringsrätten har på grund av bestämmelserna i dessa stadgar ansett sig böra förklara, att föreningarna i fråga enligt förordningen icke skola ha denna rätt. Bevillningsutskottet har alldeles säkert inte avsett att nöjesskatteförordningens bestämmelser skulle tillämpas på det sätt, som här har skett.

Emellertid är det ett faktum att utredningen är tillsatt, och när nu riksräkenskapsverket har fått i uppdrag att verkställa utredning om de i motionerna framförda önskemålen, så skulle det vara värdefullt om folketshusföreningarnas riksorganisation och Folkets parkers centralstyrelse hade kunnat få någon representant med i en dylik utredning. Utskottet har självt inte ansett sig böra göra något uttalande om denna sak eller tillkännage någon mening om huruvida utskottet anser, att det i denna paragraf kan ligga den meningen att föreningar av här omnämnt slag borde ha rätt till avkortad

Ändringar i förordningen om nöjesskatt.

nöjesskatt. Det förefaller oss motionärer som om det inte hade varit ur vägen att bevillningsutskottet hade sagt ifrån, att tillämpningen icke står i god överensstämmelse med vad vi tänkte oss, när vi år 1945 voro med om denna lagstiftning. Jag hoppas att bevillningsutskottets talesman här skall bli i tillfälle att deklarera, att man i utskottet har samma mening om dessa saker som motionärerna ha.

Herr talman! Med detta ber jag endast att få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr ERICSSON i Sörsjön: Herr talman! Jag har ibland under sista tiden försökt inrikta mig på att erhålla ändring i eller att avskaffa vissa bestämmelser, som riksdagen har antagit. Det har varit bestämmelser, som jag funnit vara onödiga och meningslösa och som kanske också till sina verkningar ha varit direkt orättvisa för enskilda medborgare. Erfarenheten har emellertid lärt mig, att det är ganska svårt att få sådana ändringar till stånd. Ibland kan det vara nästan lika svårt som att pressa en kamel genom ett nålsöga — även om bestämmelserna till sina verkningar medföra uppenbara orättvisor.

I den av mig väckta motionen i denna kammare, nr 268, har jag hemställt om en utredning i syfte att åstadkomma sådan ändring av bestämmelserna i nöjesskatteförordningen, att en person, som besöker en restaurang endast för att intaga måltid och som inte alls är intresserad av att deltaga i dans, icke mot sin vilja skulle kunna tvingas att erlägga avgift för dansbiljett. Sådan tvångsavgiftsbeläggning förekommer nu på skilda platser i landet. Det är just detta förhållande som jag för min del vill beteckna som orimligt och orättvist. Detta är ett rättskränkande missförhållande, som det bör vara angeläget för riksdagen att få tillrättalägga. Jag utgår ifrån att tillämpningen av be-

stämmelserna inte sker på samma sätt inom olika landsdelar. På ett ställe, föreställer jag mig, tillämpar man bestämmelserna mera tolerant, under det att man på andra ställen är mer restriktiv.

Nu har utskottet uttalat sig ganska försiktigt rörande den ifrågavarande motionen. Såvitt jag kan finna har utskottet egentligen avstått från allt polemiserande mot motionen. — Annars bör enligt min mening ligga nära till hands att fråga sig, varför en person, som inte är intresserad av dans, icke undviker att över huvud taget besöka en restaurang, där dans anordnas. Om en sådan person för intagande av måltid besöker en dylik restaurang, utsätter han sig ju för risken att påtvingas avgiften för en dansbiljett. Rent teoretiskt kan detta resonemang låta ganska bra. Men i praktiken i de enskilda fallen visar sig detta resonemang vara synnerligen ohållbart. Jag föreställer mig, att det i en sådan stad som Stockholm nog går ganska bra att undvika dylika dansrestauranger, såvida man inte är alldeles obekant med de förhållanden, som här råda. Här i Stockholm finns det nämligen många matställen av enklare beskaffenhet, vilka äro öppna ända till inemot midnatt. Så är emellertid inte förhållandet i andra städer och större samhällen här i landet. Där stänger man nämligen de enklare matställen rätt tidigt, och där bli således senkomna resande, vilka äro i behov av en måltid, hänvisade till att besöka en restaurang med spritservering och där dans även förekommer.

Jag skall här draga fram ett litet exempel, som illustrerar hur det kan gå till på en sådan restaurang. På grund av vissa omständigheter har jag vunnit åtminstone någon personlig erfarenhet på detta område. — Vid ett tillfälle företog jag en resa tillsammans med en del personer till en stad i Mellansverige, dit vi anlände ungefärligen vid niotiden på kvällen. Då vi kände

Ändringar i förordningen om nöjesskatt.

oss hungriga, försökte vi först finna något enklare matställe för den måltid, som vi ansågo oss vara i behov av. Men tyvärr visade det sig, att serveringen på dessa matställen hade upphört vid den tiden på dagen. På grund härav styrde vi kosan till en av stadens mer lyxbetonade restauranger, där vi placerades i en serveringslokal med ett stort antal bord. Jag vill påpeka, att det i samma lokal fanns ett antal andra gäster, vilka liksom vi hade kommit dit endast i avsikt att intaga en måltid. Någon dans förekom icke i denna serveringslokal men väl i en närliggande, som hade förbindelse med vår serveringslokal genom en dörr. När klockan hade blivit vid pass elva på kvällen och vi således hade hunnit mitt in i intagandet av den beställda måltiden, uppenbarade sig betjäningen och avkrävde gästerna betalning för dansbiljett. Det uppstod ett ganska högljutt protesterande vid en del av borden i lokalen. Och detta var ju inte heller att undra på, då man ditkommit endast för måltidens skull. Ingen av oss hade det ringaste intresse för den dans, som försiggick i den närliggande danslokalen. Bland de gäster, som intogo måltid i denna serveringslokal, var en 74 år gammal person, som jag var bekant med sedan mycket lång tid tillbaka. Denna person led av en mycket stark åderförkalkning och befann sig både psykiskt och fysiskt i en mycket dålig kondition. Jag äger icke kännedom om huruvida han någonsin i sitt liv har dansat, möjligen för 40—50 år sedan. Men även denna gamla person måste vid detta tillfälle betala den honom avkrävda avgiften för dansbiljett.

När man kan konstatera dylika verkningar av den nuvarande nöjesskatteförordningen, har man enligt min uppfattning all anledning att reagera. Det är också i anslutning till dylika personliga iakttagelser jag väckt denna motion i syfte att så småningom åstadkomma en ändring på detta område.

Till undvikande av allt missförstånd vill jag framhålla, att jag för min personliga del inte har någonting emot dansen som sådan. Jag tolererar gärna dansen såsom en förströelse liksom så många andra rörelser i tiden.

När nu utskottet avstyrkt motionen på grund av den översyn av nöjesskatteförordningen i dess helhet, som skall företagas, vill jag för min del framhålla, att det inte är tillräckligt att endast försöka åstadkomma enhetliga regler. Ty därmed är det inte alls sagt att man avskaffar de orättvisor i lagstiftningen, som jag här tillåtit mig att beröra. Ligger det faktiskt så till, att det är omöjligt att åstadkomma någon rättelse i det avseende, varom nu är fråga, då menar jag, att det är bäst att helt avskaffa dessa bestämmelser.

Herr talman! Jag har intet yrkande att framställa, eftersom denna fråga, liksom de andra vilka aktualiserats i övriga motioner, skall bli föremål för översyn av en utredning inom en nära framtid.

Herr BJÖRKLUND: Herr talman! Då det inte framställts något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, skulle jag givetvis kunna avstå från att här yttra mig. Jag har emellertid begärt ordet därför att det råder en oklarhet på en viss punkt beträffande vad utskottet menat, när det talat om den av Kungl. Maj:t igångsatta utredningen.

Utskottet — i varje fall dess första avdelning, som förberedelsevis handlagt detta ärende — har nog i likhet med motionärerna den uppfattningen, att den tolkning av 15 § i nöjesskatteförordningen, som riksräkenskapsverket här gjort, inte står i överensstämmelse med vad bevillningsutskottet och riksdagen avsågo när denna nöjesskatt genomfördes. Denna paragraf gäller, i den mån jag här berör den, folketshus- och folketsparksföreningarna. Klago-

Register över kyrkomötets protokoll 1920—1948.

mål häröver ha emellertid ingått till Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har på grund av dessa klagomål igångsatt en utredning. Jag kan inte säga vad direktiven innebära i och för sig för denna utredning. Det bör väl ändå stå klart för var och en, att Kungl. Maj:t här tydligen ansett att det behövs en ny utredning i förevarande fall och att på grund härav en utredning kommit till.

Jag kan mycket väl förstå herr Ericsson i Sörsjön och hans missbelåtenhet med förordningens bestämmelser rörande restaurangdansen för en gäst, som intar en måltid på en dansrestaurang men inte på något sätt ämnar delta i dansen. En sådan gäst får ju inte endast betala nöjesskatt utan därtill kanske ett oproportionerligt högt pris på den måltid, som serveras i samband med dans. Men även denna fråga kommer ju på grund av Kungl. Maj:ts beslut att utredas, och man får väl under sådana förhållanden ge sig till tåls till dess utredningen färdigställts. Först då blir det möjligt att konstatera, om denna utredningskommitté, som ju egentligen är riksräkenskapsverket, kan åstadkomma en ändring till det bättre i ifrågavarande fall.

Herr talman! Jag skall inte längre upptaga tiden med denna fråga. Jag har emellertid ansett det vara angeläget deklarerera, att 15 § i nöjesskatteförordningen av vederbörande ämbetsverk icke tolkats på det sätt som riksdagen och bevillningsutskottet förutsatte, när skatten i fråga genomfördes.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i det föredragna utlåtandet hemställt.

§ 4.

Föredrogos vart efter annat

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Storbritannien för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringsen i riket m. m.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva visst undantag från gällande villkor för åtnjutande av rätt till varvsindustriestitution;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva befrielse i vissa fall från skyldighet att erlagga inkomstskatt vid fusion mellan försäkringsbolag; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckta motioner angående tjänste- och familjepensionsunderlaget för rektorsbefattningar vid statens dövstumskolor; och

nr 31, i anledning av väckt motion om upprättande av sakregister över riksdagens justitie- och militieombudsmäns ämbetsberättelser.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 5.**Register över kyrkomötets protokoll 1920—1948.**

Föredrogos bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utarbetande och tryckning av register över kyrkomötets protokoll jämte bihang för åren 1920—1948.

Register över kyrkomötets protokoll 1920—1948.

I en den 11 mars 1949 dagtecknad proposition nr 149, som hänvisats till bankoutsrottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att a) uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta utarbета och i en upplaga av omkring 600 exemplar trycka register över kyrkomötets protokoll jämte bihang för åren 1920—1948; b) besluta, att kostnaden för registrets utarbetande och tryckning skulle bestridas ur förslagsanslaget till Allmänt kyrkomöte.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Statsrådet QUENSEL: Herr talman! Det nu föreliggande tryckta registret över kyrkomötets protokoll omfattar tiden från 1868, då det första kyrkomötet hölls, fram till och med år 1918. I propositionen äskas nu medel för att tryckningsarbetet skall kunna fortsättas för den därefter följande tiden. Bankoutsrottet har emellertid funnit, att inga olägenheter föreligga av att tryckningsarbetet uppskjutes.

Under den första perioden, som således omfattar 50 år, hölls 13 kyrkomöten. Under de därpå följande 30 åren ha 11 hållits, varför en jämförelse mellan 50 år och 30 år blir missvisande. Det är tvärtom så, att under den senare perioden ha långt flera och större ärenden behandlats än under den tidigare, varför behovet av tryckning nu är större än det var förra gången. Olägenheterna av frånvaron av register erfaras naturligtvis av dem, som ha att syssla med hithörande frågor, och de bestå helt naturligt däri att arbetet ökar, men framför allt ock-

så däri, att risken för förbiseenden blir betydligt större.

Jag vill också erinra om att riksdagen i andra sammanhang alltid visat sig mycket tillmötesgående när det gällt att skaffa vederbörande behövlig arbetshjälp, i detta fall en överskådlig uppslagsbok.

Utskottet åberopar också ett annat skäl och säger, att statsutgifter för närvarande böra beviljas endast när det är nödvändigt. Detta är naturligtvis ett skäl, som alla måste böja sig för och som ingen vare sig kan eller vill bestrida. När man emellertid inom regeringen — och där har ju också finansministern varit med — tillstyrkt framläggande av denna proposition, så har det berott därpå, att man ansett att en ganska måttlig summa här skulle tillgodose ett kännbart behov. Dessutom är det en annan sak att lägga märke till, vilken framhålles i propositionen. Ett bifall till propositionen kommer icke att innebära någon anslagsbelastning för nästkommande budgetår, utan kostnaderna komma att fördelas på den därefter följande tiden. Men vad man behöver göra nu är att igångsätta arbetet för att det skall bli färdigt om några år, och därtill behövs riksdagens medgivande.

Jag kan således inte finna annat än att mycket goda skäl äro anförda för ett bifall till denna proposition.

Herr WIBERG: Herr talman! Ett bifall till propositionen skulle, som statsrådet Quensel framhöll, innebära, att ett register redan nu skulle börja utarbetas för tiden 1920—1948, omfattande elva kyrkomöten.

Kostnaderna för 600 exemplar av ett register över dessa kyrkomötesprotokoll beräknas uppgå till omkring 34 000 kronor, eller med andra ord till omkring 60 kronor per exemplar. Någon absolut säkerhet för att det angivna beloppet skulle räcka, har man

Register över kyrkomötets protokoll 1920—1948.

emellertid icke. Det har ju också föreslagits, att riksdagen skulle lämna ett principbemyndigande, enligt vilket de kostnader, som kunde komma att uppstå, skulle bestridas ur förslagsanslaget till allmänt kyrkomöte och belasta det budgetår, som börjar den 1 juli 1950.

För undvikande av varje missförstånd vill jag gärna understryka, att man inom utskottet icke alls principiellt ställt sig avvisande mot att ett register så småningom upprättas. Vi ha emellertid menat, att det vore fråga om en utgift, som mycket väl skulle kunna anstå. Det är ju vidare endast fråga om protokoll för sammanlagt elva kyrkomöten. Vi veta alla vilka hårda nedskärningar som under denna riksdag ha måst göras på alla anslagsområden. Jag behöver t. ex. endast erinra om en framställning, som riksdagen tidigare haft att taga ställning till. Det var chefen för nationalmuseum, som hade hemställt om ett belopp på cirka 19 000 kronor för täckande av kostnader för renovering av vissa värdefulla konstverk, som skadats vid evakueringen under kriget. Regeringen fann sig inte kunna framlägga förslag till riksdagen. Saken togs upp i en motion, men riksdagen följde statsutskottet och avslag motionen.

Om vi sålunda, vilket också framgår av utskottets skrivning, i princip ställt oss förstående för ändamålet som sådant, så har utskottet som bekant enat sig om att saken icke hade den angelägenhetsgrad, att man inte skulle kunna låta frågan anstå.

Jag vill göra det tillägget, att det inom utskottet ingalunda berett oss någon tillfredsställelse att behöva avstyra den föreliggande propån, som i regeringen framförts av statsrådet Quensel som föredragande. Tvärtom är det säkerligen många inom utskottet och även här i kammaren som med beklagande funnit, att det varit nödvändigt för oss i utskottet att intaga denna ståndpunkt, trots att den föredragande

genom omständigheternas makt varit statsrådet Quensel, vars oförvitliga ämbetsmannagärning och stora insatser inte minst på det kulturella och kyrkliga planet vi akta mycket högt. Det är emellertid nu en gång så, att det är såväl utskottens som riksdagens skyldighet och rättighet att förutsättningslöst pröva de förslag till utgifter, som framläggas — de må komma i den ena eller den andra formen. Vi ha att på objektiv grundval taga ställning till förslag, vare sig de ha karaktären av proposition eller av motion. Vi ha, som jag nämnt, kommit till den uppfattningen vid vårt övervägande, att det inte skulle stå i överensstämmelse med riktlinjerna för den ekonomiska politik, som inte endast utskottet utan även regeringen och i olika sammanhang riksdagen har skisserat, om vi förordade ett bifall till propositionen.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa, att andra kammaren i likhet med första kammaren måtte bifalla utskottets hemställan.

Herr HEDLUND i Östersund: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att ställa ett formellt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Statsrådet Quensel har så övertygande bevisat nödvändigheten av att detta anslag får användas, att jag inte vidare vill orda om det. Jag förstår inte alls bankoutskottets resonemang, eftersom de pengar som behövas för detta ändamål inte utgöra den minsta belastning för kommande års budget.

Då inga principiella invändningar gjorts från bankoutskottets sida och då det här inte är fråga om en budgetår sak — alla erkänna ju också att det är önskvärt, att det register, varom det här är fråga, sättes i skick — ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Häruti instämde herrar *Rylander* och *Hoppe*.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Hedlund i Östersund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat:

bankoutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, såvitt angår trettonde huvudtiteln; och

första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 kap. 4 § rättegångsbalken, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Översyn av aktiebolagslagen m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckt motion om översyn av aktiebolagslagen m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 284, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Wiberg* hemställt, att riksdagen ville besluta

dels att sista meningen i 30 § lagen den 14 september 1944 om aktiebolag måtte få följande lydelse: »Ej heller må på grund av sådan förpliktelse talan, sedan ett år förflutit från registreringen, väckas mot dem, som handlat å bolagets vägnar»,

dels att i 224 § samma lag till näst sista stycket skulle fogas: »Där styrelse består av endast en person eller endast en likvidator finnes erfordras emellertid icke att avskrift bestyrkes av mer än en person av den kategori, som nu nämnts»,

dels ock att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av aktiebolagslagen dels i formellt avseende för att göra densamma överskådligare och lättbegripligare, dels ur saklig synpunkt i förenklande syfte och för att antingen genom komplettering av lagen eller en särskild lagstiftning få till stånd regler, som bättre än nuvarande lag lämpade sig för sådan företagsamhet, som för närvarande i allmänhet utövades genom de mindre bolagen, samt om framläggande för riksdagen av det resultat, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte för sin del antaga ett av utskottet framlagt förslag till Lag om ändrad lydelse av 30 § lagen den 14 september 1944 om aktiebolag;

B. att förevarande motion, II: 284, i den mån den icke blivit besvarad ge-

Översyn av aktiebolagslagen m. m.

nom vad utskottet i utlåtandet anför och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr WIBERG: Herr talman! Utskottet har faktiskt helt och fullt instämt i den kritik av den nya aktiebolagslagen, som jag tillåtit mig framföra i motionen. Utskottet har sålunda vitsordat att lagen är svåröverskådlig och har en alltför detaljerad utformning och att avfattningen på många punkter är svår-förståelig. Vill man ha en komplettering av denna nog så hårda karakteristik, behöver man endast gå till remissutlåtandena. Det framhålles sålunda i Advokatsamfundets yttrande, att lagen på grund av sina många föreskrifter medför onödigt arbete och onödiga kostnader. De praktiska synpunkterna, tillägger man, hade icke tillräckligt beaktats vid lagens tillkomst, och lagen hade utan tillräckliga skäl i många avseenden blivit alltför betungande.

Vid fjolårets riksdag gjordes ett tillägg till § 72. I år föreslås genom min motion, med instämmande av utskottet, en ändring av § 30. 1947 års insynskommitté har föreslagit en ändrad lydelse av § 103. I en inom justitiedepartementet upprättad promemoria ifrågasätts ändringar i bland annat § 223.

Advokatsamfundet har anför, att det icke varit möjligt för vederbörande att under den korta remisstid, som stått till buds, genomföra en fullständig och systematisk sammanställning av de anmärkningar, som enligt styrelsens mening kunde riktas mot aktiebolagslagen. Att en sådan sammanställning skulle komma att leda till erinringar mot ett säkerligen mycket stort antal föreskrifter får man nog klart för sig, bara man ser de exempel, som sams-fundsstyrelsen anför och vilka återfinnas å s. 11 och 12 i utskottets utlåtande.

Att en översyn av lagen förr eller senare måste ske och att en sådan också ur alla synpunkter skulle vara till gagn, därom torde man vara allmänt ense. Utskottet menar emellertid att man ännu bör vänta något. Lagen har endast varit i kraft ungefär 1½ år. Utskottet syftar synbarligen på några års tillämpning för att härigenom tillräcklig erfarenhet, som man uttrycker saken, skall ha vunnits för att en mera genomgripande revision skall kunna företagas.

Såväl Industriförbundet som Advokatsamfundet tillstyrker emellertid att redan nu en utredning igångsättes. Patent- och registreringsverket, som ju närmast har att göra med de rent formella föreskrifterna, menar däremot att man bör vänta.

Jag har för min del den uppfattningen, att man inte vinner något på att skjuta på frågan. När det ändå är ett faktum, att en överarbetning inom kort måste ske, kan det knappast vara annat än riktigt att företaga operationen så snart som möjligt.

Jag är icke fullt på det klara med hur utskottet i praktiken tänkt sig utvecklingen innan den tidrymd förflutit, som faller under det av utskottet använda begreppet »några års tillämpning». Utskottet förklarar sig nämligen icke nu berett att taga definitiv ställning till sakliga ändringar i lagen utan menar, att den sakändring som jag påyrkat i ett avseende tills vidare skall anstå. Man skall, enligt utskottet, först ta ställning härtill i samband med att förslag framlägges beträffande eventuella ändringar av §§ 103 och 223. I verkligheten skulle detta förmodligen innebära, att utskottet vid nästa års riksdag skulle vara berett att företaga de sakliga ändringar, som då antagligen motionsvis komma att yrkas. Nu är det emellertid, som synes av den exemplifiering jag förut berört, ett behov av sakliga ändringar av en hel del andra paragrafer. Menar utskottet så-

Översyn av aktiebolagslagen m. m.

lunda, att man vid nästa års riksdag, om det då väckes motioner, skall vara böjd för att föreslå de sakliga förändringar som man, i förbigående nämnt, redan nu kan se äro befogade. Jag tycker för min del icke att detta är en rationell ordning. Man kan väl knappast begära av Kungl. Maj:t att förslag till ändring av ett antal paragrafer skall framläggas genom proposition utan att en utredning i någon form företagits. Det riktigaste är enligt min mening, att departementet i lämplig form i samråd med de organisationer, som ha erfarenheter på detta område, gör en översyn för att se efter vad som lämpligen kan förenklas och förbättras.

Vad § 224 beträffar är det onekligen ganska säreget att utskottet, som tydligen medger att den nuvarande utformningen icke är till fyllest, ansett sig behöva peka på en omväg för att på detta sätt finna en utväg. Jag är för min del sedan mycket länge fullt på det klara med denna utväg till en praktisk lösning. Det är inte heller av denna anledning, som jag berört paragrafen i min motion. Att jag fäst uppmärksamheten på saken beror snarare på den omständigheten, att jag ansett att det var en fråga av ett visst principiellt intresse.

Jag har, herr talman, inte någonting emot de förslag till omformulering av § 30, som utskottet framlagt i anledning av motionen. Det första yrkandet i min motion — den omfattar tre olika yrkanden — kan jag sålunda frånträda och nöja mig med utskottets förslag. Däremot anser jag mig ha all anledning att vidhålla de senare yrkandena.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till vad utskottet anfört under punkt A samt om avslag på vad utskottet anfört under punkt B, och att riksdagen i stället måtte bifalla de tvänne sista yrkandena i min motion, vilka återgivas på s. 1 i utskottets utlåtande.

Herr RYLANDER: Herr talman! Jag saknar anledning att här gå in på de delar av utskottsutlåtandet, som herr Wiberg förklarade sig nöjd med. Herr Wiberg har påyrkat ändring i sakligt hänseende av 224 § i aktiebolagslagen. Det är ju möjligt, att man inte bara på denna punkt utan också på åtskilliga andra punkter skulle kunna genomföra vissa förenklingar. Utskottet har emellertid inte ansett sig nu vilja gå in på frågan om förenklingar av vissa olika paragrafer i sakligt hänseende. Det skulle säkerligen vara oklokt att göra det, eftersom en saklig förenkling även måste sammanhånga med den förenkling i formellt hänseende som påyrkas.

Vad 224 § beträffar finns det så mycket mindre anledning att där förorda några förändringar, som patent- och registreringsverket där anvisat en utväg, som synes väl så enkel. Om nu herr Wiberg vill kalla detta för en omväg, så ha vi i utskottet ingenting att invända däremot. Jag tycker att man kan ta fasta på den utväg, som här anvisats. Det är ganska förbluffande att man inte tidigare tänkt på det.

Vad sedan beträffar yrkandet om en översyn av aktiebolagslagen i formellt hänseende, så synes det ganska uppenbart, att man inte sätter i gång med en vidlyftig formell översyn av en lag, som gällt endast ett och ett halvt år och antagits efter ett långvarigt lagstiftningsarbete. En översyn synes så mycket mindre lämplig som patent- och registreringsverket — den myndighet som haft att handha den formella tillsynen av bestämmelsernas efterlevnad — anser att lagen varit i kraft under alldeles för kort tid för att en revidering av lagen bör komma till stånd. Ett annat skäl är, att det pågår andra utredningar — särskilt då revisionen av den föreningsrättsliga lagstiftningen — som kanske kunna giva anledning till en del ändringar i just denna lag, och dessa utredningar bör man inte gärna föregripa.

Herr Wiberg begär slutligen en över-

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

syn av aktiebolagslagen ur saklig synpunkt i förenklande syfte, som skulle gå ut på att införa särskilda bestämmelser beträffande småbolagen. I detta hänseende ha förekommit mycket vidlyftiga utredningar i själva lagstiftningsärendet. Särskilt under förarbetet hade man vissa tankar på att mer eller mindre gå efter de linjer, som man beträffande dessa mindre bolag valt i vissa främmande länder, t. ex. Tyskland. Efter ett moget övervägande såväl inom lagberedningen som inom lagrådet och slutligen inom det särskilda utskott, som riksdagen tillsatte för att förbereda aktiebolagslagen, tog man emellertid avstånd från detta. Såvitt utskottet kunnat finna har här icke förebragts något nytt skäl, som talar för stiftandet av en lag med särskilda bestämmelser för småbolagen. Nu har man, som sagt, så mycket mindre anledning att gå in för den sak, som en revision av den föreningsrättsliga lagstiftningen möjligen kan komma att ge anledning till en viss omarbetning och förenkling och framför allt skapandet av nya organisationsformer för de juridiska personer, som avses i denna del.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till vad utskottet hemställt dels ock på bifall till det av herr Wi-berg under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.**Ändringar i militära rättegångslagen m. m.**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472), m. m., jämte i ämnet väckt motion, dels ock

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän och lag angående ändrad lydelse av 66, 68 och 69 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472).

Genom en den 18 februari 1949 dagtecknad proposition, nr 98, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472); samt

2) lag angående ändring i lagen den 30 juni 1948 (nr 450) om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig.

Vidare hade Kungl. Maj:t genom en den 4 mars 1949 dagtecknad proposition, nr 104, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid denna proposition fogade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän; och

2) lag angående ändrad lydelse av 66, 68 och 69 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472).

Båda propositionerna hade hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet.

I samband härmed hade utskottet förehaft en av herr *Johansson* i Stockholm i anledning av propositionen nr 98 inom andra kammaren väckt motion, nr 330.

I nämnda motion hade föreslagits, »att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 98 i vad den avser förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1948 om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig».

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

Utskottet hemställde, att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i de genom propositionerna nr 98 och 104 framlagda lagförslagen, samt med avslag å motionen II: 330 — måtte för sin del antaga av utskottet framlagda förslag till

1) lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472);

2) lag angående ändring i lagen den 30 juni 1948 (nr 450) om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig; samt

3) lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän.

I det under 2) upptagna lagförslaget var 11 § av följande lydelse:

11 §.

Ståndsdrätt må meddela dom allenast om den finner uppenbart

1. att den tilltalade förövat gärningen och förskyller dödsstraff därför, samt

2. att uppskov med dödsstraffets verkställande skulle medföra synnerlig fara för krigslydnadens eller motståndsviljans upprätthållande eller eljest för krigsföretags framgång, militäravdelnings säkerhet eller rikets väl.

I vardera frågan skall verkställas särskild omröstning, och erfordras för den tilltalades dömande att ordföranden och minst åtta av ledamöterna äro ense samt besvarat båda frågorna jakande.

I domen skola antecknas namnen å ståndsdrättens ordförande och ledamöter samt angivas den gärning som den tilltalade förövat och de lagrum varå domen grundas ävensom hur omröstningen utfallit i vardera frågan med angivande av förekommande avvikande mening.

Sedan ordföranden och de ledamöter som jämte honom förenat sig om domen underskrivit denna, skall rättens

avgörande offentligen avkunnas i den dömdes närvaro. Därefter skall domen, försedd med anteckning om dagen och klockslaget för dess avkunnande, genast överlämnas till högste militäre chefen på stället.

Utfaller omröstningen så, att dom icke kan meddelas, skall ordföranden förklara ståndsdrätten upplöst och omedelbart skriftligen underrätta nämnde chef om förhållandet.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Lindblom*, som hemställt, att riksdagen icke måtte bifalla det genom propositionen nr 98 framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1948 om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig;

2) av herr *Olsson* i Mellerud, som hemställt, att 11 § förslaget till lag angående ändring i lagen om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig måtte erhålla följande lydelse:

11 §.

Ståndsdrätt må — — — (= utskottet)
— — — rikets väl.

I vardera frågan skall verkställas särskild omröstning, och erfordras för den tilltalades dömande att *samtliga ledamöter av ståndsdrätten* besvarat båda frågorna jakande.

I domen — — — (= utskottet)
— — — om förhållandet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Borås: Herr talman! Man kan nog säga att många av de frågor, som detta år legat på riksdagens bord, ha gått förbi utan att bringa så värst mycket oro i själ och sinne. Jag kan för min del inte säga, att så är förhållandet med den fråga som vi nu gå att behandla. Den griper ganska djupt och ger en rätt besk bismak i munnen. Det är detta som gjort, att jag har dristat mig att begära ordet för att framföra några synpunkter.

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

Jag har med allra största intresse lyssnat till den debatt, som har förts i utskottet, och jag vill betyga, att man där icke har tagit lätt på saken — jag tycker att det är tillbörligt att nämna detta. Jag har också satts i tillfälle att taga del av alla de till ett 20-tal uppgående remissyttranden som inkommit i ärendet, och jag måste säga att studiet av dessa har gjort mig än mer betänksam inför lagstadgandet om ståndrätt. Jag säger detta med all respekt för utskottets strävan att söka tränga till botten av problemet.

Jag tillåter mig nu, herr talman, att anmäla några reflexioner som ha fört mig till ett annat mål än det utskottet har kommit fram till.

Att domstol kan tillsättas på sätt som här föreslås, med befogenhet att döma vederbörande till döden med omedelbar verkan, måste anses som ett av de allra viktigaste lagförslag som riksdagen i år haft att ta ställning till. Extra domstolar med den oerhörda maktbefogenhet det här gäller kunna, såvitt jag förstår, svårligen sägas vara förenliga med principerna för vår rättsskipning. Det synes vara uteslutet att man alltid kan försäkra sig om att i ståndrätt finnes lagfaren person, utan ståndrätten kommer nog i vissa, kanske rätt många fall att helt sakna juridiskt inslag. Enbart denna möjlighet kommer mig att bäva för rättens förmåga av oväld. Man har i lagen visserligen framfört mycket bestämda krav i fråga om ledamöternas kvalifikationer, men i väsentliga sammanhang har man dock måst inskjuta ett »om möjligt», och det är alldeles klart att detta tillägg lämnar fallet ganska öppet.

Hovrätten för Västra Sverige anser sig icke kunna tillstyrka, att ståndrätt fungerar utan att åtminstone en lagfaren person ingår i densamma. Kan detta icke ske, finnas, erinrar hovrätten, möjligheter att temporärt oskadliggöra den misstänkte. Här möter alltså en icke oväsentlig betänksamhet, men

man har dock icke ansett sig kunna i det föreliggande lagförslaget taga hänsyn till denna hovrättens betänksamhet.

Rörande sådant fall, att lagfaren ledamot saknas i ståndrätt, uppstår frågan om vem som skall anses vara kompetent att tolka gällande lagrum så, att ingen orätt sker. Hovrätten över Skåne och Blekinge anser, att i ett sådant fall åtminstone bör krävas, att för fällande av dom rätten skall vara enhällig och icke, såsom nu föreslås, att endast åtta ledamöter plus ordföranden äro ense. I denna synpunkt instämmer också riksåklagarämbetet.

Jag vet väl att häremot kan invändas, att många andra remissinstanser ha tillstyrkt förslaget utan ändringar. Men det bör likväl framhållas, att de instanser, som jag här nämnt, accentuera starkt sin tveksamhet, om man nu skall använda ett så milt ord.

Lagtextens ord om att den skyldige »skall träffas på bar gärning» torde knappast få anses så entydigt, att det utan vidare kan förstås av juridiskt oskolade personer, utan det torde komma att bereda en hel del tolkningssvårigheter. Försvarsstaben har påpekat att det kan råda tveksamhet om vem som skall ha träffat den misstänkte på bar gärning för att den i lagen angivna förutsättningen skall anses föreligga. Skall det vara en eller minst två personer som göra det? Måste den eller de, som upptäcka brottet, tillhöra förbändet i fråga? Man torde få, såsom försvarsstaben gör, förutsätta att det räcker med en vittnesgill person, vare sig denne tillhör krigsmakten eller polisväsendet eller är civil. Men om så är fallet, uppställer sig frågan: Vilka garantier har man för att vederbörande verkligen är vittnesgill och kan fälla ett adekvat omdöme, som icke är influerat av ovidkommande ting eller brisande psykisk balans?

1945 års krigsdomstolsutredning avböjde tanken på ståndrätt eller häremot svarande extraordinära krigsdomstolar.

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

Det vore säkerligen lyckligare, om man alltfört ginge fram på den vägen.

Då ståndrätts tillsättande motiveras med att det i vissa situationer måste handlas snabbt, så är denna argumentering, synes det mig, bärande ett gott stycke, men knappast så långt, att den med logisk nödvändighet för fram till ståndrätten. Ståndrätt skall ju bestå av tio ledamöter plus en ordförande, och av dessa skola enligt lagförslaget åtta plus ordföranden rösta för fällande dom, om dödsstraff skall utmätas. Om sju ledamöter äro för och tre emot, blir den anklagade icke fälld, utan då skall målet förvisas till behandling vid vederbörlig krigsdomstol. Men den misstänkte kan ju vara en högst farlig individ och bör då, såsom starkt misstänkt, tagas i förvar. Det synes mig att det borde vara möjligt att tillämpa samma förfaringssätt även i de övriga fallen.

Ståndrättens sammansättning och det föreslagna förfarandet i övrigt kunna enligt min mening icke sägas utgöra en i allo tillfredsställande garanti för rätts-säkerheten. Styrelsen för Sveriges advokatsamfund framhåller i sitt remissyttrande, att ståndrätten icke skapar trygghet för den tilltalades behov av rättsskydd. Det kan, framhåller man, bli så, att den rättegång, som bestämmer över en människas liv, kan komma att handläggas av en domstol, där en kapten är ordförande och alla de övriga äro militärer, samtliga utsedda av en major. Denne äger även att utse åklagare samt försvarare. Den misstänkte skulle likväl få rätten att själv utse försvarare, och detta skulle respekteras »om så är möjligt» — jag vet inte för vilken gång i ordningen man skjuter in dessa ord i lagtexten.

Svårigheterna att utan dröjsmål anlita de vanliga rättsinstanserna torde i vissa situationer vara utomordentliga men knappast så vägande, att de motivera ett summariskt förfarande, då frågan är om en så allvarlig påföljd som att beröva en människas livet — något annat

straff än döden kan ju en ståndrätt ej utdöma.

Motiveringen till att ståndrätt tillsättes skulle även vara den, att militären eljest skulle ta saken i egna händer och skipa rätt på stående fot. Det ligger någonting i detta argument, men det bygger på ett antagande och är i varje fall icke i minsta mån övertygande. Man kan nog även ifrågasätta, om inte en ståndrätt i ett psykiskt påfrestande läge kan förfalla till att avkunna domslut under inre och yttre tryck. De värnpliktiga män i ledet, som anmanas eller kanske kommenderas att inträda i ståndrätt som domare, kunna de tänkas så helt frigjorda från obehöriga inflytelser som man kan kräva av människor, vilka skola döma över liv och död? Den frågan framställer sig, vilket som är allvarligast: felaktig dödsdom i statlig regi eller liknande dom av enskild person. Det synes mig höra till de primära kraven på en rättsstat, att den icke på någon punkt kan ge efter på kravet på oväld och sakkunskap vid fällande av domar. Ger den efter på dessa krav, har man beträtt farliga vägar. Ståndrätt straffar ju endast med döden, och dom skall verkställas inom 24 timmar, vilket utesluter varje tanke på upprättelse.

Man kan inte heller undgå att fråga, vilken även har skett: Vem dömer och bestraffar den som tillsatt ståndrätt, då sådan kanske ej bort tillsättas? Vem utmäter straff över dem som dömt till döden en misstänkt, när detta sedermera visar sig ha varit oberättigat? Den maktbefogenhet, som ståndrätten skall utrustas med, är oerhörd, ty ingen står ju över ståndrätten. Att misstag icke är uteslutet kan man förutsätta, och dödsstraff utan säkraste rättsliga skydd är ett dystert perspektiv även med tanke på krig.

Det är också märkligt att varken England eller USA gått så långt i fråga om domstols bemyndigande som enligt det föreliggande förslaget, om vilket Sveri-

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

ges riksdag nu har att besluta. Detta är så mycket mera märkligt som båda dessa stormakter ha en utomordentligt heterogen befolkning i fråga om både ras och livsåskådning med alla de problem som detta för med sig. Nationalkänslan kan där knappast ha så starka rötter som den har hos Sveriges folk.

Engelsk lag kräver att fältskyddsdom fällande dom konfirmeras av en officer, som särskilt bemyndigats till denna uppgift, och dödsdom får icke verkställas förrän efter konfirmation av vissa högre chefer. Den dömde äger även att hos den konfirmerande myndigheten framställa begäran om att hans sak särskilt granskas. Även i USA gäller den ordningen, att dödsdom ej får verkställas utan konfirmation av en kommanderande general. — Alla dessas ting ha framkommit vid utredningen av denna fråga.

Jag anser givetvis, herr talman, att gällande lagar skola följas i såväl freds- som krigstid och att straff skall utmätas i enlighet med dessa lagar, så att den brottslige får skörda sina gärningars lön, och att straffet skall stå i proportion till brottets omfång, men detta straff får under inga förhållanden utdömas och verkställas utan att fullt betryggande rättsligt förfarande tillämpas. Jag kan icke se, att ståndrätten garanterar detta. Det är ej värdigt ett kultursamhälle att stifta lagar, vilkas konsekvenser man ej kan överblicka. Även under extraordinära förhållanden bör den misstänkte komma i åtnjutande av det rättsskydd, som eljest gäller i en kulturstat.

Med all tillbörlig respekt och aktning för utskottet ber jag likväl, herr talman, att få yrka bifall till herr Lindbloms reservation.

Häruti instämde herr *Stjärne*.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Dagens dagordning är av sär egen art. Den har börjat med långa och vackra demokratiska deklarationer,

och den slutar med ståndrätt. Andra kammaren står inför ett prov, och genom utgången av det provet skola vi bättre kunna skilja mellan de antidemokratiska krafterna och de demokratiska.

Herr Gustafsson i Borås har i flera avseenden föregripit mitt anförande genom att ge exempel på hur godtyckligt och farligt ett ståndrättsförfarande kan bli. Själva motiveringen för utskottets ställningstagande liksom för departementschefens är också ganska sär eget. Det kan befaras, säger man, att det ansvariga militärbefälet tar saken i egna händer och låter skjuta den misstänkte. Därför vill man i stället införa en hastig procedur, som gör det möjligt för befälet att skjuta den misstänkte med stöd av lagen. Man skapar, för att undvika godtycke, en lag som legaliserar godtycket och sätter det i system.

Hur barock denna motivering är, framgår tydligt, om man vidgar den. Det händer ju många saker i krig; det företas många slags excesser, och det kan också tänkas att det sker plundring och brandstiftning. Men skall perfektionsraseriet i fråga om vår lagstiftning behöva ta sig sådana uttryck, att man även när det gäller sådana förhållanden under krig skall känna sig pliktig att stifta regler för alla förekommande fall? Såsom herr Gustafsson i Borås har påvisat, saknas det regler om bestraffning av den som har förordnat om ståndrätt och frammanat ståndrättsdom för en person, som sedan visat sig vara oskyldig.

Departementschefen och utskottet anse att man genom de föreslagna bestämmelserna gararderar sig mot godtycke. Så är inte alls fallet. Herr Gustafsson i Borås har redan visat det, och jag skall göra det ytterligare.

Det heter att lagen endast får tillgripas i samband med visst krigsföretag, geografiskt begränsat, och om någon kan tagas på bar gärning för brott,

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

som kan förskylla dödsstraff, men vanligt rättegångsförfarande icke kan avvaktas utan »synnerlig fara för krigslydnadens eller motståndsviljans upprätthållande eller eljest för krigsföretags framgång, militäravdelnings säkerhet eller rikets väl». Men, märk väl, på nästan alla punkter lägges avgörandet hos en enda man. Framför allt gäller detta frågan om huruvida ståndrätt skall tillgripas. Ståndrätt får t. ex. inte pröva spörsmålet, huruvida brottslingen tagits på bar gärning. Den officer, som tillsätter ståndrätt, skall visserligen på förhand samråda med tre andra personer, nämligen med den äldste officeren, den äldste underofficeren och den äldste bland underbefälet. Men det är att minnas, att alla dessa tre stå i militärt lydnadsförhållande till honom, och han skall bara samråda med dem. Därefter tillsätter vederbörande officer — sedan de tre andra tillfrågats — alla elva medlemmarna av ståndrätten, ja, han tillsätter t. o. m. den anklagades advokat. Herr Gustafsson i Borås har här visat, att även bestämmelsen om att den anklagade har inflytande över tillsättandet av sin advokat har kringgårdats med en mängd undantag som göra bestämmelsen värdelös. Och vidare avgör samme major, överste eller general, som tillsätter ståndrätten, fullkomligt egenmäktigt, om ståndrättsförfarandet skall vara offentligt eller ej.

Redan genom att *en* man efter vissa regler avgör, vilka som skola sitta i rätten, kan han säkra en fällande dom, ty han kan ju välja människor som tänka som han. Det finns vissa rent tekniska regler för hur ståndrätt skall vara sammansatt, men den kan dock mycket väl bli, såsom Sveriges advokatsamfund har framhållit, sammansatt av en kapten som ordförande och tio andra militärer som ledamöter.

Utskottet medger också att saken egentligen är avgjord för den anklagades del genom att beslut om ståndrätt

fattats. Ståndrättens medlemmar ha bara att yttra sig om huruvida den anklagade är skyldig och om arkebusering skall ske genast. Och det räcker, såsom har framhållits, om nio ledamöter äro överens om detta. Herr Olsson i Mellerud vill visserligen att antalet skall vara elva, men jag förmenar att den skillnaden inte har så stor betydelse. Kan en major eller överste eller vem det nu är få nio man, som fälla den dom som han önskar, så kan han också leta fram två till. Det fördröjer inte heller avrättningen, om de återstående ledamöterna — jag tänker nu på utskottsförslaget — hävda att den anklagade är oskyldig. Han blir i alla fall skjuten inom 24 timmar.

Redan i 1700-talets lagstiftning var det vanligt att hovrätt måste yttra sig, innan någon kunde avrättas. Nu tillsätter en enda man både rätt och advokat, och allt går ut på att få den anklagade skjuten så fort som möjligt, ty efter 24 timmar är domen ur kraft. Det finns ingen möjlighet att klandra eller ändra en sådan dom, om det dagen efter eller en vecka senare kanske visar sig, att domen var obefogad och att den anklagade var oskyldig. Han har i alla fall tolv kulor genom pannan och hjärtat och kan inte väckas till liv igen.

Jag har i denna kammare tidigare givit många exempel på de svaga och i vissa fall löjliga grunder, varpå vanliga domstolar under krigsåren kunde döma människor till långa fängelsestraff. Hur mycket större är inte den faran under en spänd krigssituation, i en uppjagad stämning vid en front, när så mycket makt lägges i händerna på en officer och på några av hans underlydande.

Det har här redan framhållits, att för ett par år sedan voro de sakkunniga eniga om att ett ståndrättsförfarande icke vore förenligt med nutida lagstiftning. Men då pågick också ett arbete med att humanisera lagstift-

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

ningen. Jag antar att den nya ordning, som arméchefen här har begärt och som den socialdemokratiska justitieministern har fört fram genom sitt lagförslag, utgör ett led i den våg av brutalisering, som nu har satt in.

Jag förvånar mig över att en socialdemokratisk justitieminister har kunnat framlägga en sådan lag som den föreliggande. Vad skulle de veteraner, som skapade det socialdemokratiska partiet och vilkas minne man i april firade, ha sagt om en socialdemokratisk justitieminister som nu 60 år senare lägger fram en lag om ståndrätt? Jag vet av samtal med kammarens medlemmar, att tveksamheten är stor bland herr Zetterbergs partivänner, och den tycks också vara minst lika stor — det visar redan herr Gustafssons anförande — inom folkpartiet.

En av folkpartiets största tidningar, Expressen, har rent av fört en kampanj i frågan om ståndrätt. Det är inte så ofta jag har anledning att instämma med Expressen, men jag måste säga att i denna fråga har den intagit en riktig ståndpunkt, vilket bekräftar det gamla ordet, att det kan komma något gott också från Kapernaum. Jag vill därför citera en del av vad Expressen skriver.

Expressen rubricerar sin första artikel i frågan: »Nej till ståndrätten!», och jag adresserar dess ord särskilt till lagutskottets ordförande och den andre folkpartisten som ha medverkat till majoritetsförslaget. Det heter i artikeln att det är kuriöst »att man inrättar ett ur allmän rättssynpunkt mycket tvivelaktigt organ bara för att undvika direkt rättsstridande handlingar från vissa i ett givet ögonblick maktfullkomliga människor. Såsom sådan», heter det, »måste man nämligen betrakta en militär chef i ett läge, där ståndrätt skulle kunna inrättas. I det läget hade det onekligen förefallit naturligare att skapa ytterligare garantier mot rättsstridiga handlingar än att ge ett visst lagligt utrymme för sådant som måste strida

mot allmänt rättsmedvetande. — En av de mera betänkliga delarna av det nu föreliggande förslaget är att endast den militäre chefen har rätt att avgöra om en sådan situation föreligger, att ståndrätt kan inrättas. Justitieministern säger uttryckligen ifrån att ståndrätten själv, i vilken dock i lyckligaste fall skall sitta lagfarna ledamöter och civila lekmän, icke har rätt att göra en sådan prövning. Detta vittnar om en sådan tilltro till militära myndigheters omdömen i krigslagen från justitieministerns sida, att den näppeligen kan delas av så värst stor del av den civila opinionen.»

I fortsättningen av artikeln framhåller tidningen, att man tvärtom har mycket tråkiga erfarenheter av de militära myndigheternas maktbefogenhet, och tillägger: »Att i detta läge ge de militära cheferna denna rätt att utan möjlighet till överklagande döma en människa till döden genom en 'domstol', som kan bestå av enbart militärer, är fullständigt oförenligt med principerna för vår nuvarande rättsskipning.» Och man slutar med att säga: »Nej, i detta fall gäller utan vidare med en lätt travestering regeln om att en dödsdom är en alldeles för allvarlig sak för att överlätas åt generaler och majorer, ja, åt militärer över huvud taget.»

När utskottsutlåtandet förelåg, skrev Expressen: »Hade exakt samma lagförslag lagts fram under tjugutalet förefaller det otroligt att de socialdemokratiska ledamöterna då gått med på ett sådant här förslag, som innebär en så kraftig eftergift till en militär rättsskipning att den inte är förenlig med det demokratiska rättsväsendets skydd för den anklagades rätt, särskilt som det här gäller avkunnandet av en dödsdom.» Vidare heter det: »Även två folkpartiledamöter ha sällat sig till utskottsmajoriteten. Man hade i det längsta hoppats på att folkpartirepresentanterna i utskottet enigt skulle gå emot detta verkligt antiliberala förslag. Så

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

skedde inte. Endast hr Lindblom höll fast vid den enda riktiga liberala inställningen.»

Det skall bli intressant att höra utskottets ordförande freda sig mot denna anklagelse från ett av hans egna partiorgan.

Efter voteringen i första kammaren, där yrkandet om rent avslag samlade 44 röster från olika partier, skrev samma tidning som jag förut citerat, att de som yttrat sig voro en del gamla damer och herrar, som inte riskerade att stå inför ståndrätt och som inte ville tänka på den ungdom, som kan komma att göra det. Tidningen säger om ståndrätten: »Dess eventuella svarande var icke representerad bland de förnumstiga talare, som i går eftermiddag ordade om fosterlandets farliga lägen och dess rätt att 'skydda' sig genom att utan godtagbart rättegångsförfarande bara skjuta ned en människa. Den enskilde värnpliktige, som en gång kanske kommer att stå inför en 'domstol' bestående av en kapten och tio militärer, vilka begriper mycket litet av syftet med och andemeningen bakom de paragrafer med vilkas stöd de skall döma honom till omedelbar arkebusering, den enskilde värnpliktige, som också skulle stå där utan möjlighet att vädja till högre rätt och utan hjälp av en enda lagfaren människa, han kunde inte göra sin stämma hörd i första kammarens debatt. Men han kanske skulle ha kunnat sätta sig in i och ge uttryck åt de förtvivlade känslor som en anklagad inför ståndrätten måste känna, när han — utan det skydd och den hjälp samhället annars ger varje brottsling, vilket brott denne än begått — vet att hans liv ligger i händerna på elva militärer, som uppjagade av krigspsykosen går att ta ställning till om han är skyldig eller ej, om han skall dö eller inte. — — — Man erkänner indirekt att ståndrätten inte är förenlig med demokratisk rättsskipning, men den tillskapas ändå för

att ge ett sken av rättvisa över ett summariskt beslut om att skjuta ihjäl en människa. Äro verkligen juristerna så fångna i det juridiska perfektionsraseriet att de inte märka hur de här tumma på grundprincipen för den rättsskipning som de själva varit med om att skapa och som vi med rätta äro stolta över? — — — Så löst rotad var alltså grundtanken i den demokratiska rättsskipningen i riksdagens första kammare! Vågar man då hoppas på dess andra kammare?»

Jag instämmer. Vågar man hoppas att de, som i förmiddags talade så vackert om demokratien, ha så mycket demokratisk lödighet, att den håller nu när det gäller att införa ståndrätt?

Jag har här citerat en av folkpartiets tidningar. Jag tror man inom många partier i dag måste känna, att man ger sig in på ett farligt område, som man för något år sedan icke hade en tanke på att beträda.

Det ligger någonting symboliskt i själva dagens datum. I dag är det den 14 maj. Det är i dag jämnt 18 år sedan fem arbetare stupade för militära kulor i Adalen. Det skedde också enligt lagen. Den officer, som fällde den domen, hade också en lag bakom sig, en lag om att militär får skjuta om upplopp eller uppror hotar. Är det någon i denna kammare som i dag vill stiga upp och säga, att dessa fem människor eller någon annan i demonstrationståget till Lunde för 18 år sedan voro upprorsmän och att det var en riktig dom? Den kritiserades med språkets starkaste ord av representanter för det parti, som herr Zetterberg tillhör. Vill någon i dag säga, att den tyder på gott omdöme hos den militär, som gav order om eld mot fredliga demonstranter? Hur mycket farligare är det då icke att sätta en sådan lag i händerna på folk under en krigssituation. Folk kunna dömas oskyldigt. Människor kunna bli skjutna emedan officerare ta rättsskipningen i egna händer. Kammarens ledamöter

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

skulle bättre freda sina samveten om de icke ge någon sorts laglighet åt ett uppenbart godtycke. Jag kan icke se att det finns några skäl att frångå den uppfattning man allmänt hade för två år sedan.

I likhet med föregående talare yrkar jag bifall till herr Lindbloms reservation.

Herr OLSSON i Mellerud: Herr talman! Jag är ledsen att vi på en punkt i vår strävan för humanisering ha fått stöd av en företrädare för ett parti, som sannerligen icke strävar mot en humanisering.

Det är onekligen med en känsla av olust vi nu gå att besluta om införande av ståndrätt. Jag tillhörde de sakkunniga, som skulle utreda det militära rättegångsväsendet. Vi voro där överens om att icke föreslå införande av ståndrätt utan sköto hela denna fråga på framtiden. Det kan måhända sägas, att det icke var särskilt karlaktigt att göra så, men bakom beslutet låg åtminstone hos många av oss den tanken, att vi kanske skulle kunna slippa handlägga denna dystra angelägenhet.

Jag har under överläggningen i utskottet försökt komma till rätta med mig själv på denna punkt, och jag får erkänna, att jag inte är övertygad om att ståndrätt är någonting som vi ovillkorligen behöva. Det har tidigare framhållits, att åtskilliga av dem, som haft att yttra sig på denna punkt, ha uttalat tveksamhet. Vi ha ju i alla fall möjlighet att utmäta dödsstraff under de former bestämmelserna om krigsrätt och överprövning i hovrätt ange, och det för enligt min mening ganska långt om man nu utöver detta skapar en rättsinstitution sådan som ståndrätten, vilken ju måste få alla tecken av primitivitet över sig.

När jag gått att ta slutgiltig ståndpunkt, har jag sagt mig, att jag tvivlar på att det behövs ståndrätt men att jag

inte vågar ta på mitt ansvar att avstycka införande av densamma. Men om jag inte går så långt som till ett avstyckande, vill jag åtminstone att man vidtar alla de försiktighetsåtgärder gentemot misstag, som man kan vidta. Vi få komma ihåg, att införandet av ståndrätt medför ett ingrepp av högst allvarlig innebörd. Ståndrätten är både till sin konstruktion och till sin funktion ett nödinstrument, möjligen nödvändigt men dock skattande åt primitiviteten på detta område, där grundlighet och säkerhet icke kunna få det utrymme de normalt ha inom den svenska straffrätten. Inte minst i det knappa tidsutrymmet ligger enligt min mening en stor fara.

Misstag kunna såvitt jag förstår ingalunda anses uteslutna. Det kan bära till så, att som ordförande för ståndrätten sitter en ung kapten, och ledamöterna kunna bli uteslutande militärer i underordnad ställning. Jag ifrågasätter allvarligt, om man under sådana förhållanden har skapat de garantier för människolivet, som man har rätt att kräva. Alla åtgärder för vinnande av rättssäkerhet, som äro förenliga med detta instrument, måste enligt mitt förmenande ovillkorligen vidgas. Jag har ansett, att man skulle vinna en högre grad av säkerhet, om man krävde *enhällighet* bland ståndrättens samtliga ledamöter. Man kan givetvis kritisera även detta förslag, men det medför i alla fall större säkerhet än vad utskottsmajoritetens förslag gör. Jag vet att man i ett tidigare utkast hade tänkt sig ståndrätten sammansatt av åtta ledamöter och att man då hade räknat med att det skulle fordras *enhällighet* bland dessa åtta för fällande dom. Av olika anledningar har man övergivit denna ståndpunkt och byggt ut rätten till elva ledamöter men samtidigt släppt kravet på enighet, så att nu ordföranden och åtta ledamöter skola kunna fälla utslaget. Jag ber kammarens ledamöter försöka förestäl-

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

la sig den situation med stor tidsnöd och under ytterst primitiva förhållanden, i vilken en ståndrätt skall fastställa, med den stora grad av osäkerhet som måste råda i en sådan situation, vad som är rätt och vad som är orätt, vad som är konstaterat och vad som icke är konstaterat, och jag vill för min del allvarligt mana kammarens ledamöter att åtminstone sträcka sig så långt som att kräva enhällighet bland ståndrättens samtliga ledamöter för fällande dom.

Förslaget om enighet är ingen torped under lagförslaget. Det ökar rätts säkerheten, det ger lät mig säga ökad helgd åt kultursamhällets normala inställning om människolivets okränkbarhet. Jag har till min reservation fogat ett lagförslag, som råkat att på ett par punkter av förbiseende inte bli så särdeles lämpligt avfattat. Jag har nu med sekretariatets hjälp fått denna lagtext översedd, och denna nya formulering av § 11, som jag nu tillåter mig föreslå, är också prövad och godkänd av propositionens författare.

Herr talman! Jag klandrar ingen, som i detta stycke har en annan mening än jag. Jag beklagar att jag blivit ensam i utskottet om min reservation, men jag hoppas, att kammarens ledamöter vid närmare eftersinnande skola finna, att den väg jag föreslår om enhällighet bland ståndrättens ledamöter för fällande dom i detta avseende är en framkomlig väg och ger åtminstone det minimum av säkerhet, som man i detta stycke enligt min mening har rätt att kräva.

Herr talman! Jag yrkar sålunda bifall till min reservation med följande ändrade lydelse av 11 §:

Ståndrätt må meddela dom allenast om den finner uppenbart

1. att den tilltalade förövat gärningen och förskyller dödsstraff därför, samt

2. att uppskov med dödsstraffets verkställande skulle medföra synnerlig

fara för krigslydnadens eller motståndsviljans upprätthållande eller eljest för krigsföretags framgång, militäravdelnings säkerhet eller rikets väl.

I vardera frågan skall verkställas särskild omröstning, och erfordras för den tilltalades dömande att båda frågorna enhälligt besvarats jakande.

I domen skola antecknas namnen å ståndrättens ordförande och ledamöter samt angivas den gärning som den tilltalade förövat och de lagrum varå domen grundas.

Sedan ordföranden och ståndrättens övriga ledamöter underskrivit domen, skall rättens avgörande offentligen avkunnas i den dömdes närvaro. Därefter skall domen, försedd med anteckning om dagen och klockslaget för dess avkunnande, genast överlämnas till högste militäre chefen på stället.

Utfaller omröstningen så, att dom icke kan meddelas, skall ordföranden förklara ståndrätten upplöst och omedelbart skriftligen underrätta nämnde chef om förhållandet.

Herr GUSTAFSSON i Borås (kort genmäle): Herr talman! För att inte någon skall tro, att jag influerats av herr Johanssons i Stockholm tankegångar, kan jag gärna bekänna inför kammaren, att jag inte läst hans motion vare sig före eller efter det jag utformade mitt anförande. Vare sig det är en styrka eller en svaghet, så är det likväl fallet. Ha våra tankar i någon mån sammanfallit, är det alltså inte mitt fel. Herr Johansson tycks för övrigt inte vara särskilt tilltalad av mitt sällskap, och jag kan ärligt försäkra kammaren, att känslan är i hög grad ömsesidig. Herr Johansson har liten aktning för folkpartiet, det förstår man så väl. Han ansåg sig kunna vitsigt tillägga: »Kan något gott komma från Kapernaum?» Jag skulle vilja säga herr Johansson, att känner han folkpartiet lika litet, som han känner den heliga skrift, så

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

borde han gå hem och läsa på, innan han yttrar sig. Det står nämligen inte: »Kan något gott komma från Kaper-naum?» utan »Kan något gott komma från Nasaret?» När man citerar, skall man citera rätt.

Herr JOHANSSON i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! Jag vet inte hur pass dåligt det hörs mellan talarstolen och boråsbenken, men jag ber att få betona, att jag på en rad punkter instämde med herr Gustafsson i Borås och inte på någon punkt tog avstånd. Jag citerade tvärtom ett långt avsnitt ur en av folkpartiets tidningar

som stöd för vår gemensamma uppfattning.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ämnen till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 5.05 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Lördagen den 14 maj.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes därvid förhandlingarna till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.**Ändringar i militära rättegångslagen
m. m. (Forts.)**

Herr andre vice talmannen anmälde, att överläggningen rörande första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472), m. m., jämte i ämnet väckt motion, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän och lag angående ändrad lydelse av 66, 68 och 69 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472) nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr RYLANDER, som yttrade: Herr talman! Herr Johansson i Stockholm har velat framställa utskottets utlåtande rörande införande av ståndrätt, om vilket alla ledamöter utom en varit ense, som ett utslag av starka antidemokratiska krafter, som här sökte att gå in för en brutalare straffprocess och straffverkställighet. Jag tror att det blir ganska svårt för herr Johansson i Stockholm att få kammaren att gå med på detta. Herr Johansson har ansett, att här skulle anställas ett prov på sant demokratiskt tänkesätt. Jag tror att det nog kan ske. Men hur skulle det ha gått för herr Johansson i Stockholm, om han i stället velat förlägga detta prov till något av de länder, vilkas demokrati mera överensstämmer med hans åsikter? Där synes det mig som om det skulle varit svårt att få ledamöterna av en församling att yttra sig allt efter sin mening och stå för den. Om man får tro vad som berättas av personer, som från sådana länder fått fly för sitt liv, är där

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

processen ganska kort, om det nu över huvud blir någon process.

Det har syns utskottet som om erfarenheterna från de senaste världskrigen tydligt givit vid handen, att det i krig kan uppstå sådana extraordinära lägen, att den vanliga domstolsorganisationen ej är i stånd att fungera. Som vi veta kan man i krig enligt redan nu gällande lag döma till dödsstraff i vissa fall.

Då uppstår frågan, om man redan i fredstid skall i lagstiftningen beakta sådana situationer eller om man skall vänta till dess behov av lagbestämmelser för dessa fall uppstår i händelse av krig.

Det är ju i så fall nödvändigt att på betydelsefulla punkter uppgiva de garantier för rättssäkerheten, som eljest upprätthållas och som vi äro stolta över att kunna upprätthålla i vårt land. Jag behöver säkerligen icke säga för kammarens ledamöter, att det ingalunda har varit med giatt hjärta som utskottet har gått in på prövning av denna fråga. Kanske vågar jag säga, att ett sådant avgörande ter sig tyngst och svårast för den, som själv har sitt livskall uti att tjäna detta rättsskydd och där ser, huru alla de detaljerade bestämmelser som finnas samverka till en hög grad av rättssäkerhet.

Det finnes skäl som tala för att man nu icke skulle giva sig in på en sådan lagstiftning. Det viktigaste av dessa skäl är att man i det längsta skulle vilja avvara alla regler, som icke fylla högsta måttet av vad man vill begära i fråga om garantier för rättssäkerheten. Men å andra sidan kan man icke frångå det skälet stor betydelse, att det är mycket viktigt att ett sådant här avgörande kan fattas under fredsförhållanden och icke i en farofylld tid, då man icke kan komma ifrån att stämningar som föranledas av de rådande krigsförhållandena göra sig gällande i fråga om själva lagstiftningsarbetet. Det kan också bli så, att det över hu-

vud taget icke blir tid att stifta någon lag. Vi ha under det senaste kriget sett, hur händelserna kunna utveckla sig så snabbt, att det över huvud taget ej blir någon tid över för de lagstiftande församlingar som finnas att träda i funktion. Jag vill erinra om hurusom ett par av våra nordiska grannländer under den idylliska tid, som vi upplevde under 1920-talet, då många av oss kanske ännu levde i tron, att nu blir det aldrig mera krig, gjorde sig av med alla regler för krigsförhållanden. Jag har anledning att särskilt påpeka detta, eftersom herr Johansson i Stockholm just sade, att det skulle vara roligt att se, hur riksdagen skulle ha ställt sig under 1920-talet, och att det vore otroligt, att man då skulle ha gått in för denna lag.

Ja, herr Johansson i Stockholm, det är mycket möjligt, att det skulle ha varit otroligt. Då levde människorna i föreställningen att det icke skulle bli något krig mera eller att det i allt fall skulle dröja mycket länge. I våra grannländer fick man aldrig tid att skaffa sig några regler, med påföljd, att där, under försöken att komma åt folkfienter och förrädare, olika saker skedde som ej tålde dagens ljus och som man nu helst icke vill tala om. Det kallades för likvidationer.

Det är inför utsikten att kunna förebygga, att något sådant skulle inträffa i vårt land, som utskottet efter moget övervägande valt att nu förorda, att en lagstiftning göres i detta ämne.

Det är klart att om man skall gå in för att över huvud taget någon gång ha en straffprocess av den karaktär som ståndrätten utgör, så har man att komma över mycket av sådant som talar däremot. Man vill icke gärna gå in för en så summarisk process, i all synnerhet inte när det gäller en människas liv. Men när man bedömer denna sak måste man göra klart för sig, att det ej heller är under normala förhållanden som man tillämpar detta förfa-

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

ringssätt. Icke ens livet har för dem, som dagligen och stundligen stå med döden för ögonen, samma värde som under normala förhållanden. Ståndrätten är ju tänkt att skola komma i tillämpning blott i vissa extraordinära situationer. Det är situationer, då alla samhällets medlemmar eller i varje fall mycket stora grupper av samhällets medlemmar så gott som varje stund sväva i livsfara. Om då någon äventyrar det gemensamma bästa genom ett grovt brott mot de plikter som åligga honom som medborgare, måste det föreligga ett behov av att man snabbt skall kunna på ett effektivt sätt dels oskadliggöra en sådan person och dels statuera de exempel, som erfordras under detta oerhört skärpta läge, då det fordras stora offer av alla medborgare och då det verkligen betyder någonting, att plikten utkräves för varje ögonblick. Man kan då fråga sig, om en sådan brottsling, som äventyrat kanske rikets eller i varje fall flera medborgares säkerhet och liv, skall åtnjuta större garantier för sin frihet, sitt rättsskydd och sitt liv än alla de andra, vilkas säkerhet han äventyrat.

Jag vill gärna nämna ett exempel. Jag vill säga, att det med flit väljes ganska tillspetsat. Vi tänka oss att vårt land hastigt blir anfallet av en eller flera främmande makter; stora delar av landet bli ockuperade ganska snart, men här och var hålla sig kvar motståndsgupper, större och mindre. Vi kunna förstå hur små förutsättningarna under sådana förhållanden måste vara att över huvud taget sätta den normala domstolsapparaten i gång eller att under någon längre tid ens med erforderlig trygghet bevaka en brottsling, som blivit gripen och kan väntas hava förskyllt dödsstraff för en förrädisk handling. Kanske ha, när han gripes, många redan fallit på grund av gärningar som han begått, sabotage eller dylikt. Kanske är det fara värt att han, om han kommer lös, kan fortsätta sin brotts-

liga verksamhet till obotlig skada för landet och för många liv. Under sådana förhållanden är det ganska självfallet, att det existerar något som heter samhällets nödvärnsrätt, då samhället eller något organ för samhället helt enkelt tar och befriar sig från en sådan brottsling. Det är emellertid mycket litet tillfredsställande, om inskridandet emot en sådan brottsling skulle vila i en enda mans händer utan att det sker någon annan dom än den som han må avkunna i djupet av sitt hjärta, utan att ens den tilltalade kan under betryggande former höras, utan att denne ens haft någon som försvarat honom och utan att den, som utövar nödvärnsrätten, fått rådgöra med någon annan. Det är icke rimligt att man kräver detta. Det är dock kanske just vad som kräves i ett visst ögonblick av den, som är satt att föra befälet över en militär styrka, om några bestämmelser om hur det skall gå till icke finnas.

Man får icke heller bortse från den allmänpreventiva verkan, som under dessa svåra förhållanden ligger i att det redan finnes laga möjlighet att inrätta en ståndrätt. Det måste ändå under sådana förhållanden vara mycket svårt att upprätthålla disciplinen, att kommandera folk ut att kanske offra sina liv, samtidigt som måhända någon, som blivit gripen för ett sådant här brott, åtminstone tills vidare sitter i den största säkerhet som över huvud taget kan erbjudas på platsen.

Dessa skäl för inrättande av en ståndrätt har utskottet funnit övertygande. Det är visserligen sant, att förutsättningarna för ståndrättsförfarandets tillgripande i lagtexten angivits ganska allmänt. Men det ligger i sakens natur, att det ej heller går att angiva dem på annat sätt. Departementschefen synes här ha föreslagit de preciseringar som äro möjliga. Skulle man gå längre i detaljbestämmelser, skulle lagstiftningen helt visst icke kunna fylla sin uppgift.

Jag vet icke om jag var den ende

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

som blev oangenämt berörd, när jag hörde herr Johansson i Stockholm tala om den militäre chefs roll i ett sådant här sammanhang. Jag tyckte, att herr Johansson i Stockholm framställde denna på ett — låt mig säga — cyniskt sätt. Herr Johansson talade om den militäre chefen, som nog skulle förstå att säkra en dödsdom. Man fick det intrycket icke blott att den militäre chefen, när han bedömde en sådan här allvarlig sak, a priori vore inställd på att den brottslige mannen skulle skjutas, utan även att alla, med vilka det vore anbefallt att han skulle samråda, skulle kujoneras av honom, så att de icke skulle våga komma fram med sin åsikt. Alla som skulle sitta i en ståndrätt skulle också draga sig för att komma med någon annan uppfattning än den chefen lagt i dagen genom att föreskriva ståndrätt.

Jag tror att herr Johansson i Stockholm i detta hänseende totalt missräknat sig på vårt folk och dess omdömesförmåga. Det är möjligt att det mera överensstämmer med herr Johanssons i Stockholm uppfattning om åsiktshet, att det går till på detta enkla sätt. En militär chef anbefaller ståndrätt. Sedan komma alla de tre, med vilka han skall rådgöra, in och bara jamsa med vad chefen säger. Och alla de elva, som skola utgöra ståndrätten, få icke ha någon egen mening. Utskottet tror icke detta. I valet mellan att här säkra något mått av rättsskydd och att icke gå in för något rättsskydd, vilket t. ex. skulle kunna innebära att en person av någon halsstarrig befälhavare skulle kunna nedskjutas som en hund, har utskottet icke haft några betänkligheter att här verkligen söka skapa en så god ordning som är möjligt under de extraordinära förhållanden, det här gäller. Ligger det icke något i bara detta, att chefen, sedan man fått höra en sådan här händelse, måste taga sig den betänketid, som måste uppstå genom att han nödgas rådgöra med tre personer

från olika kategorier av militärer? Och ligger det icke något av rättssäkerhet bara i den procedur, som måste föregå innan ståndrätten är färdig med sin dom? Jag för min del kan icke anse annat än att det, i det läge då en ståndrätt skall kunna komma till, är en betydande grad av rättssäkerhet, även om denna icke alls är av den storleksordning som jag skulle ha önskat men som man över huvud taget icke kan tänka sig förverkligad under de onormala förhållanden, som då råda.

Herr Johansson i Stockholm har i motionen — jag vet icke om han även här var inne på alla dessa saker — påtalat att ordföranden ensam skall bestämma, huruvida förhandlingarna i ståndrätten skola vara offentliga eller ej. Ja, det är naturligt att det måste ske så, ty innan ståndrätten kommer till, kunna ju ståndrättens ledamöter omöjligen ha någon egentlig kännedom om målet. Ledamöterna veta alltså icke vad som där kommer i fråga. Det kanske är saker och ting som icke kunna yppas utan att riket eller den del av krigsmakten det gäller skulle råka i fara. Kanske är det någonting som måste hemlighållas även för truppen. Kanske är det någonting om förbandets allvarliga läge, som det icke vore lämpligt att omtala för de kämpande därför att det skulle nedslå deras mod. Allt detta medför att man måste kunna göra avsteg från offentlighetsprincipen. Men det ligger i sakens natur, att det bör vara angeläget för en militär chef, som förordnar om ståndrätt, att om oavvisliga hinder ej ligga i vägen bestämma att rättegången skall vara offentlig.

Herr Johansson i Stockholm talade om att det icke vore lyckligt, att den militäre chefen skulle utse alla dessa ledamöter av ståndrätten; det skulle icke vara demokratiskt. Det är klart, att det icke är demokratiskt. Man skulle hellre ha önskat att ett val på något sätt kunnat ske. Men jag tror att herr Johansson ger mig rätt i att det är

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

omöjligt att, om man går in för detta institut, ordna med något valförfarande under sådana omständigheter som dem, varunder ståndrätten skall verka.

Vad sedan beträffar frågan, om enhällighet skall fordras för fällande dom, så kan det väl vara olika meningar om den saken. Utskottet har här ansett, att departementschefen har gjort en skälig avvägning, då han kommit till det resultat som föreligger i propositionen. Men självfallet kan man också välja andra vägar. Jag för min del vill icke ställa mig alldeles avvisande till att man skulle välja en sådan väg som herr Olsson i Mellerud föreslagit. Det synes mig emellertid som om man i så fall icke borde ha en så stor domstol som elva ledamöter, utan att man borde gå in för ett lägre antal. Att utskottet gått den väg som utskottet har gjort har föranletts av att utskottet anser, att rättssäkerheten är större om man har ett större antal ledamöter men därvid medger möjlighet till någon skiljaktighet. Lämpligheten av att ha ett större antal ledamöter framgår av att ledamöterna ju enligt 6 § andra stycket skola utses på visst särskilt sätt från olika kategorier. Jag får ju säga, att när herr Johansson i Stockholm här talar om att ståndrätten skall kunna bestå av exempelvis bara militärer, så tar han ju för det första ett fall, som rimligen bör bli ett undantagsfall. Man får ju tänka på att det är ganska stora styrkor det gäller. Chefen måste vara minst regementsofficer. I krig är det en ganska stor styrka som står under befäl av en major. Om det är möjligt skola ju ledamöterna utväljas på det sätt som står i 6 §. Det bör alltså om möjligt ingå även civila personer. Finns det civila krigsrättsnämndemän, böra de anlitas. Vidare är det ju sörjt för att olika kategorier av militärer bli representerade. Det är alltså icke bara befäl, utan det skall vara fast anställda och värnpliktiga, befäl och meniga.

Det förefaller mig alltså som om de,

som ej vilja godtaga Kungl. Maj:ts och utskottets förslag i denna del, ha bortsett från att det ju dock fordras, att ståndrättens ledamöter skola svara ja på båda de frågor som äro upptagna i 11 §. Man kan alltså icke säga, att en persons öde är beseglat bara därför, att ståndrätten finner utrett att han förövat den gärning det är fråga om och att denna gärning förskyller dödsstraff. Den måste också ha jakande besvarat, att ett uppskov med dödsstraffets verkställande skulle medföra synnerlig fara för krigslydnaden eller motståndsviljans upprätthållande eller eljest för krigsföretags framgång, militäravdelnings säkerhet eller rikets väl.

Jag tror att man, med den lugna besinning som glädjande nog utmärker vårt svenska folk, kan räkna med att man i det längsta skall söka undvara ståndrätter, även om bestämmelser där om böra finnas för enstaka tillfällen, då en del av krigsmakten befinner sig i ett svårt läge.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anförde:

Herr **JOHNSON** i Stockholm: Herr talman! Här ha återgivits några utdrag ur folkpartitidningar, i vilka de bägge folkpartister angripits, som i utskottet gått på utskottets linje. Jag finner det därför nödvändigt att nu deklarerera min ståndpunkt i frågan.

Jag vill då först säga, att det nog är överflödigt, att någon enda talare söker undervisa dem av utskottets ledamöter, som formulerat utskottets beslut, om hur oerhört allvarlig denna fråga är. Det ha vi alla varit medvetna om, och jag kan gott instämma i herr Gustafssons i Borås yttrande, att problemet lämnar en besk bismak i munnen. Jag sade också i utskottet att om jag bara skulle följa mina känslor, skulle jag ansluta mig till herr Lindbloms avslagsyrkande. Mitt slutliga ställnings-

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

tagande beror på att jag efter mycket övervägande ansåg mig ha kommit till den övertygelsen, att den i propositionen föreslagna möjligheten att hävda samhällets nödvärnsrätt måste finnas.

Jag kan inte se denna fråga uteslutande ur den enskilde individens synpunkt, d. v. s. ur den människas synpunkt, som skulle bli föremål för ståndrättsförfarandet. Göra vi det, måste vi anlägga precis samma synpunkter, som reservanterna här göra sig till talesmän för, på hela militärväsendet. Det är ju egentligen lika fruktansvärt att vi öva unga människor i vapnets bruk i den klart uttalade avsikten, att de skola döda och på order av en högste krigsbefälhavare vara beredda att marschera mot döden. I dylika lägen kan man säga, att samhället dömer tusenden till döden. Det är också något, som lämnar en besk bismak i munnen. Varför kan då ett civiliserat samhälle som vårt göra något sådant? Jo, det sker därför att vi som folk inte vilja uppge värden, som vi anse dyrbarare än enskilda människoliv. Kanske är detta en felsyn. Jag är i själ och hjärta pacifist och skulle ingenting hellre se än att vår ungdom aldrig behövde övas i vapnets bruk för att döda eller riskera att dödas. Men mitt sinne för realiteter säger mig, att världen av i dag ingalunda är sådan, att vi kunna undandra oss den risken. Vi måste säga oss, att när samhället är i livsfara få enskildas öden, hur bittert det än är, underordnas det gemensammas bästa. Jag har inte kunnat se annorlunda på det här problemet. Jag tror, att det är en felsyn då man menar, att det inte i ett krig kan uppstå lägen, då samhällets eller gruppens nödvärnsrätt måste hävdas med utomordentliga medel. Förutsätt bara, att en soldat eller en befälsperson ertappas med att ge fienden upplysningar, som ofelbart, om de följdes, skulle leda till att en mängd krigsfolk försattes i livsfara eller att försvarsarbetet äventyrades, och att detta skedde i ett läge, då ett normalt

rättsförfarande inte kunde komma till stånd. Är det någon som tror att om detta bleve känt av dem, som varit föremål för förräderiet, dessa skulle anse rättfärdigheten tillfredsställd med att den brottslige fördes bakom linjerna i relativt lugn, medan de själva finga bära de genom förräderiet ökade riskerna. Men vilket är i det läget bäst, att riskera att den som ertappar den brottslige i brist på andra möjligheter själv gör processen kort med honom och därigenom hindrar honom att fortsätta sin landsskadliga gärning — att det kan gå till på det sättet, om ingen annan utväg finnes, finga vi rikliga belägg för under ockupationstiden — eller att det finns laga föreskrifter om hur en sådan brottsling skall behandlas? Ståndrättsförfarandet avses ju endast skola ifrågakomma i de, som vi få hoppas, ytterst sällsynta fall, då inga möjligheter förefinnas att ställa den brottslige inför laga domstol. Jag upprepar: ytterst sällsynta fall; ty skulle det röra sig om upprepade förseelser, är läget tydligen sådant, att befälhavaren inte har annat val än att ge upp striden.

När jag anslutit mig till utskottets förslag har det skett därför att jag ansett, att ståndrättsförfarandet kringgärdats med så många säkerhetsregler, att jag har svårt att tänka mig, att verkliga risker därvidlag föreligga. Först ha vi nämligen den omständigheten, att brottslingen skall gripas på bar gärning. Det heter visserligen, att det behövs bara en person, som omvittnar den saken. Denna person måste emellertid därefter tala därom med tre andra, som skola pröva saken. Vidare skall den anhallne få en försvarare. Jag kan inte tänka mig, att han skulle kunna dömas mot sitt nekande, om icke hans skuld ligger i absolut öppen dag, och jag finner en betryggande säkerhet i det avseendet ligga däri, att det fordras nio röster av elva för fällande dom. Jag kan inte heller tänka mig, att om det under handläggningen skulle bli klar-

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

lagt, att vederbörande handlat av tvång, i överilning, i oförstånd, eller om han i klar insikt om vad han ställt till med uppenbarligen ångrar sitt brott och om ingenting kunde anses vara vunnet vare sig ur samhällets eller annan synpunkt med en dödsdom, att han då skulle dömas till döden. Jag delar inte den missstro, som här kommit fram i fråga om militärens förmåga att bedöma sådana här saker, för den händelse det skulle bli så att hela rätten bestode av militärer. Är det nämligen inte underligt, att vi kunna anförtro hela vårt samhällsskydd åt militären men inte skulle kunna lita på militärens förmåga att objektivt behandla en enskild människa? I ett läge, där truppens eller försvarsmaktens säkerhet är i fara, är det väl militären, som bäst kan bedöma farans och brottets vidd. Jag är för min del övertygad om att våra officerare, när det gäller livet för en av dem de haft under sitt befäl, hellre skulle fria än fälla, om de nämligen inte vore alldeles särskilt övertygade om hans skuld. I varje fall kan väl militären uppfostras till en sådan syn, innan det här med ståndrätten behöver träda i funktion, vilket vi väl alla hoppas aldrig skall behöva ske. Det får väl ingå i militärutbildningen vad en militärperson har att iakttaga vid ståndrätts upprättande. I ett krig få alla känna, att vad de företaga sig göra de med livet som insats. Det får den känna som strider för sitt land; den som viger sig åt förrädarens roll och strider mot sitt land får också vara på det klara med detta. Det är väl detta, lagen på ett alldeles särskilt sätt vill inskräpa.

Herr talman! Jag skall naturligtvis inte sörja alltför mycket, om detta lagförslag faller. Men i förhoppning om att denna lag aldrig skall behöva tillgripas och i den tron, att den, med den utformning den fått, likväl i ett farligt läge skall kunna skydda väsentliga samhällsvärden, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr SPÅNGBERG: Herr talman! Den förste ärade talaren i denna debatt, herr Gustafsson i Borås, trodde sig kunna vittna om att utskottet har tagit mycket allvarligt på denna fråga. Jag är övertygad om att utskottet har gjort det, men nog förefaller detta vara en lag på beställning från håll med militärt tänkande. Utskottet har liksom förslagsställaren lyckats undertrycka all rättssäkerhet. Herr Rylander ansåg, så vitt jag inte missuppfattade honom, att det senaste världskriget gav exempel på behovet av ståndrätt, erfarenheter, som vi nu skulle ta vara på. Men är det inte så, herr Rylander, att den sakkunnigkommitté, som tillsattes efter det senaste världskriget, kom till den uppfattningen, att en lagstiftning liknande den vi nu gå att besluta icke ur någon synpunkt är behövlig för vårt lands vidkommande? Jag har det intrycket, att svenska folket den dag som är ger sin anslutning till en sådan uppfattning och att en folkomröstning med mycket, mycket stor majoritet skulle leda till avslag på en lagstiftning om ståndrätt. Krigsdomstolsutredningen ansåg, att det icke fanns några skäl för genomförande av en dylik lagstiftning. Vad är det då som inträffat? Jo, chefen för armén visade sig vara av en annan mening än utredningen. När man följer alla uttalanden, som göras om nödvändigheten att införa ståndrätt, från utskott till proposition och vidare till de sakkunniga, stöter man till sist på chefen för armén, som var den som ville ha ståndrätt. Han ansåg nämligen, att ståndrätt var nödvändig bland annat ur den synpunkten, att militärbefälet inte skulle gå vid sidan av lagen och självt låta verkställa dödsstraff. Därför ville han ha denna rätt åt militärbefälet att utföra detta dödande av svenskt krigsmanskaper och därmed ha laglig sanktion för något, som eljest skulle betecknas som mord. Detta är innebörden i vad vi nu gå att besluta om. Vad som ligger där bakom är sålunda skrämsel från

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

högsta militärledningen, en skrämsel, som tycks ha förlamat utskottet i dess mänskliga tänkande och sökande efter rättsgrundsatser vid stiftandet av lagar som gälla människors vara eller icke vara.

Den senaste talaren, herr Johnsson i Stockholm, ansåg, att han av erfarenheterna från de nordiska länderna under ockupationen kunde dra den slutsatsen, att ståndrätt var nödvändig. Jag bodde nära norska gränsen under kriget och hade mycket god kontakt med den norske hemmefronten och kunde ganska bra följa dess verksamhet; jag är inte heller, fastän jag inte haft samma kontakt med Danmark, alldeles ovetande om hur ockupationen tedde sig där. Men, herr Johnsson i Stockholm, är det verkligen på det sättet, att förefintligheten av ståndrätt varken i Danmark eller i Norge under ockupationen skulle ha kommit att gagna hemmafronten? Det återstår att bevisa att det finns någon som helst mening bakom ett sådant tal. Blanda inte in de nordiska ländernas ockupation i detta sammanhang! Det finns ingen anledning att göra det. Danmark var aldrig i krig, och Danmark hade aldrig fått någon användning för ståndrätt, vare sig man haft aldrig så gott folk och aldrig så rättsinriktat folk att sätta i ståndrätterna. Danmark var aldrig i det läget, och då vet jag inte varför man skall ta ett exempel, som fullständigt saknar värde. Och i Norge var det ju många bland militärbefälet, som stodo på quislingarnas linje. Det torde därför vara mycket svårt, herr Johnsson i Stockholm, att bevisa, att en ståndrätt i Norge skulle ha lett till ett för hemmefronten gott resultat.

Jag har försökt sätta mig in i hur en sådan här ståndrätt kan komma att arbeta. Jag skall nu knyta an till vad herr Olsson i Mellerud sade, då han skildrade nödsituationen, svårigheterna och det upprörda tillstånd, som råda då en ståndrätt skall träda i funktion.

Jag skall bara hänvisa till den bilden och icke uppta någon tid med att upprepa herr Olssons i Mellerud illustration av detta tillstånd. Det gäller sålunda en del av den militära organisationen, som skilts från den övriga delen och står inte i någon förbindelse med vederbörande krigsdomstol. Den kan vara isolerad på en ö, vid en avskild del av gränsen, den kan vara instängd i en fästning, eller den kan befinna sig ombord på ett fartyg ute till havs. Enligt förslaget skulle en militär i regementsofficers grad ha att på eget initiativ, om han anser det nödvändigt, tillsätta ståndrätt att pröva och utmäta dödsstraff. Någon annan uppgift har ju icke ståndrätten: antingen döda eller också fria. Det har sannerligen inte mycket med rättssäkerhet att göra att lägga en sådan uppgift i händerna på en officer på platsen. Dennes meriter äro väl ändå rent militära. Jag måste säga att man får en känsla av otäckt obehag när man läser dessa bestämmelser, och detta obehag växer med antalet paragrafer i förslaget. Jag tvekar inte att säga, att detta är det ruskigaste papper jag haft i mina händer under de 30 riksdagar som jag har varit med här i kammaren.

Jag skall erkänna, att det gjorts försök att fernissa upp det hela, att ge de olika paragraferna ett visst skimmer av rättspatos och säkerhet. Men barbariet och rättslösheten lyser igenom, och dessa försök påminna mera om det camouflage som militären skyddar sig med i det tekniska utöväandet av sin uppgift. Om man skrapar litet grand på fernissan, får man den bestämda uppfattningen, att det är fernissa och att det döljer sig något av rättslöshet bakom det hela. Se på § 6! Det börjar rätt bra. Det heter där, att till ordförande i ståndrätt utses krigsdomare eller auditor eller annan person inom eller utom krigsmakten, som utövat domarämbete. Det är sålunda en säkerhet att få en person till ordförande som antingen har varit med i krigsrätt eller vid civil dom-

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

stol såsom domare. Men vad värde har egentligen detta? Det ser ganska bra ut, då man börjar läsa denna paragraf, men då man läst igenom förslaget i dess helhet ordentligt, har man kommit ur den villfarelsen. Jag hänvisar till vad exempelvis justitierådet Geijer och regeringsrådet Quensel samt justitieråden Dahlman och Lech säga om värdet av denna bestämmelse. De förra uttala, att mot bestämmelserna i paragrafen kan anmärkas att de i vissa fall lämna alltför litet utrymme för och i varje fall icke tillräckligt framhålla den hänsyn, som bör tagas till lämpligheten hos den person, som avses för uppdraget. Så utgör den omständigheten, att en person tidigare utövat domarämbete, näp- peligen någon säkerhet för att han vid tiden för ståndrättens tillsättande är lämplig att vara ordförande i ståndrätt, liksom lagfarenheten icke under alla förhållanden innefattar någon verklig garanti för lämplighet att fungera såsom ledamot. Ungefär på samma sätt uttrycka sig justitieråden Dahlman och Lech.

Men om man fortsätter och läser i denna paragraf, finner man att även denna lilla garanti tages bort. Garantien var ju den, att det skall utses en krigsdomare eller auditör som ordförande i ståndrätten. Men så heter det vidare: »Kan sådan ordförande icke erhållas, må i stället förordnas annan befattningshavare vid krigsmakten av lägst kaptens grad eller tjänsteklass.» Där går man helt och hållet från de kvalifikationer, som ett deltagande i en domstol utgör, och säger, att får man inte fatt på en domare, må i stället förordnas en kapten — en person som kanske aldrig har bevistat en rättegång. Det vet man ju inte om han gjort. Det är väl många kaptener som aldrig ha gjort det. Men honom, som aldrig har bevistat en rättegång, skall man ta som ordförande, ifall man saknar sådan som först föreskrives! Man lämnar sålunda all tanke på lämpligheten hos ordföran-

den och lägger det hela helt på militära kvalifikationer för ordförandeposten i ståndrätten. Ja, mina damer och herrar, går det, så går det, men nog får man en vision — för att använda en mild bild — av elefanten i glashus, när man läser det här!

Så finna vi vidare, att av ledamöterna i ståndrätten skall hälften vara civila och hälften militära. Det civila inslaget skall väl vara en garanti för att åtminstone vissa ledamöter skola ha undgått den förråande inverkan, som givetvis kriget har på militären, och det är ju alltid ett litet halmstrå — det skall jag erkänna — att hålla i. Men, herr talman, strået blir inte gammalt. Halmstrået försvinner snart. Det heter omedelbart: »dock må i den mån till uppdraget lämpliga civila personer ej äro att tillgå i stället utses militära ledamöter». Hela ståndrätten kan sålunda komma att bestå av uteslutande militärer med en kapten som ordförande, en kapten som är inriktad på att den tilltalade och misstänkte skall dödas.

Nu säger herr Rylander i sitt anförande, att man inte kan säga att denne kapten är inriktad på att den tilltalade skall dödas. Men chefen för armén säger ju, att den här kaptenen skall ha den makten, eljest kan han taga saken i egna händer! Vad är det för dunkel mening som finns i det pratet? Är det den, att om ståndrätt inte får tillsättas, så kan han själv skjuta den misstänkte? Det kan inte finnas någon annan mening bakom den redovisning, som arméchefen har givit i beställningen av den här lagen.

Det finns, förlåt mig, en bestämmelse till, som skall lämna något slags garanti: En av de militära ledamöterna — en — skall i alla fall vara krigsrättsnämndeman. Då åtta av de tio kunna döma till döden, så betyder ju inte den där ende så värst mycket, och tydligen har utskottet resonerat precis på samma sätt, ty utskottet säger omedelbart, att han »om möjligt» skall

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

vara krigsrättsnämndeman. Har man ingen sådan, så tar man det man har, och då kan domstolen komma att bestå av folk, där inte en enda har beklätt ens denna befattning eller bevisat en rättegång.

Denna lag kan icke tolkas på annat sätt än jag här gjort. Om någon skulle vara av den meningen, att jag överdrivit, är jag mogen för den kritiken, men det skall då visas att jag tolkat denna lag fel. Ingen skulle vara tackammare för sådana upplysningar än jag. Jag är rädd att ingen kan leverera dem.

Så finna vi till sist uttalandena om tillsättande av åklagare och försvarsadvokat, nej förlåt, »försvarare» — en advokat är det ju inte säkert att det blir. Det är i stil med övriga vidunderligheter i detta lagförslag, att den som tillsätter ståndrätten skall tillika förordna åklagare vid ståndrätten samt försvarare för den misstänkte.

Nu ha vi kommit så långt att vi ha domstolen fix och färdig med ledamöter, ordförande, försvarare och åklagare. Alla äro tillsatta av den officer, som från början anser att den tilltalade skall dödas. Så återstår det att finna ståndrätten i funktion. Den skall sammankallas så fort som möjligt. Den sammantrafsade ståndrätten skall sammanträda så fort som möjligt — det skall den upprörde kaptenen sköta om — och förhandlingarna i ståndrätten skola föras till slut utan uppskov. Allt är utstakat som ett hastverk: hastigt skall man döma till döden, avrättningens skall ske så snart som möjligt. Och pastor Johnsson i Stockholm gav detta sin välsignelse! Jag kom verkligen att tänka på någonting, jag, som närmast är hedning. Jag läste den paragraf, där man i denna karikatyr av rättsinstans blandar in, som det står, Gud, den allsmäktige. Jag hade väntat mig att herr Johnsson i Stockholm skulle ha tänkt på något av den lära han förkunnar och den religion vars åbero-

pande så ohyggligt missbrukas av många. Jag måste säga, att då jag läste om Gud den allsmäktiges inblandning i den här ståndrätten, tänkte jag: Blandade inte in den här makten, tag hellre den andra. Den hör mera hemma här. Det är faktiskt mera upplagt, tycker jag, för den andre potentaten. Gud får ju i alla fall ingenting att säga till om. Han skulle ju kunna säga: Du skall icke dräpa. Skulle inte pastor Johnsson kunna tänka litet på det, innan han lägger sin röst för denna ståndrätt?

Nu betyder ju en röst ingenting, enligt utskottets mening. De åtta ledamöterna, som anse att den misstänkte skall dödas, skola döma honom till döden. Det finns bara ett straff: döden. Eller frikännande. Blir det döden — och det blir det väl gärna i en sådan där ståndrätt, när den upprörde kaptenen bestämmer vilka som skola sitta där, från försvarare till åklagare och ordförande — så skall domen överlämnas till den högste militäre chefen på stället att genast befordras till verkställighet. Herr Rylander ansåg att det kunde vara nödvändigt att verkställa den, ty det skulle vara ett äventyr att låta en sådan människa leva. Han skulle kunna skapa en sådan oreda, att han äventyrade både den militära truppens och landets säkerhet, och då vore det en gudelig, preventiv åtgärd att döda denna människa. Men hör nu, herr Rylander, och hör nu, herr Johnsson! Ha herrarna inte tänkt på att det finns något som man kan lägga sig till med i krig som heter krigsfångar? Ha herrarna tänkt på det? Ha herrarna tänkt på att man till och med kan ta många fångar? Men man får enligt internationella överenskommelser icke döda krigsfångar. Dem skall man bevara och draga försorg om, och det är riktigt, naturligtvis, att man inte får döda dem. De som döda krigsfångar äro krigsförbrytare, och över dem kan det falla hårda internationella domar. Men kan man klara ett hundratal

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

krigsfångar, nog kan man klara en misstänkt svensk krigsman och låta en krigsdomstol döma honom i stället för att ställa honom inför denna ståndrätt, som saknar all kompetens att avgöra om liv eller död för den tilltalade krigsmannen.

Det är en otäck väg, herr talman, vi äro inne på. Det är ett steg tillbaka till barbariet. Vi trodde, när krigsdomstolarna avskaffades i fredstid och man uteslöt ståndrätten i krig, att vi hade hunnit ett stycke fram i lyftning av vårt folk på humanitetens väg, till en human syn. Ståndrätten är ett främmande inslag i vårt lands lagstiftning. Herr talman! Mitt samvete och min aktning för liv, rätt och människovärde tvingar mig att avstå från att medverka vid tillkomsten av denna lag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Lindblom avgivna reservationen.

Herr HEDLUND i Östersund: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att polemisera mot herr Spångberg — det är det mest hopplösa någon i kammaren kan ta sig till — men bland alla hans felaktiga påståenden bör dock det, att riksdagen skulle ha avböjt all lagstiftning på detta område tillbakavisas. Tvärtom uttalade riksdagen i fjol, att med lagstiftning för exceptionella förhållanden finge tills vidare anstå.

Jag skulle förstå denna debatt, om den rörde frågan, huruvida vi skola lagstifta i år eller vänta tills vi se, om en lagstiftning blir nödvändig. Jag skulle också förstå dem som menade, att med detta får anstå tills dess behov av en sådan lag inställer sig. Eftersom jag nu delar justitieministerns uppfattning, att det är bättre att lagstifta under lugna förhållanden än när krig råder, föredrar jag att lagstiftningen genomföres nu.

Det har här talats om humanitet. Vi medge alla, att den lag om ståndrätt,

som här är föreslagen, inte på långt när fyller de anspråk man har lov att ställa på ett rättsförfarande under normala tider. Ståndrätt kan aldrig mäta sig med krigsdomstol eller underrätt, men skola vi, därför att vi inte kunna skapa en effektiv domstol, lämna detta område oreglerat? Jag måste säga, att den som anser, att vi skola lämna detta område oreglerat, företräder en mera inhuman uppfattning än den som föreslår, att det skall regleras om än med ett otillfredsställande rättsinstitut. Antingen vi anse lagen om ståndrätt riktig eller otillfredsställande, veta vi, att i den situation, som råder när ståndrätt skall konstitueras, har samhället sin nödvärnsrätt. Man skjuter förbrytare utan rannsakan och dom, och i ett område som är isolerat är även civilbefolkningen underkastad krigslag. Är det då inte en aning tryggare att få en dödsdom prövad av en, låt vara icke så kvalificerad domstol, än att låta den här av herr Spångberg så fruktade kaptenen ta revolvern och skjuta? Den som vill överlåta samhällets nödvärnsrätt åt en enskild man och gör det i humanitetens namn, den begriper inte vad humanitet är. Den däremot, som anser att vi skola skapa ett rättsinstitut, varigenom mänskliga intressen bli tillgodosedda, den bevakar bättre de humanitära intressena.

Jag må för övrigt säga om denna debatt, att det är orättfärdigt, att framställa militären som de människor, vilka sakna känsla för rättträdighet och humanitet. Jag protesterar häremot och bestrider att förslaget om ståndrätt är ett påfund som militären själv av kårintresse vill skapa. I den kommitté, som har utrett denna fråga, har deltagit ett justitieråd, en lagbyråchef, jag och en militär, och inte märkte jag att den militäre representanten var mindre angelägen än vi civila ledamöter att föreslå en lag, som tillgodoser humana och rättvisa krav.

Vi inse alla att ståndrätten är ett

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

bristfälligt rättsinstrument, men när ingen kan presentera något bättre, ha vi ingenting annat att göra, försåvitt vi vilja reglera dessa förhållanden genom lag, än att ta detta eller låta det gå som det går. »Jag protesterar», säger herr SPÅNGBERG, »mot att nödvärnsrätten finns» — men den finns i alla fall, herr Spångberg, så vitt vi ej vilja taga bort den med ståndrätt.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HÄCKNER: Herr talman! Den fråga vi här ha att avgöra är synnerligen svår. Det finns ju ytterst starka humanitära skäl som tala emot ett införande av ståndrätt, men å andra sidan måste man medge, att samhället har en nödvärnsrätt. Vi veta att när vi komma i en svår krigssituation, gäller det gamla romarordet, att lagarna få tåga. Man kan aldrig skapa tillräckliga rättsliga garantier i krig, men å andra sidan borde man försöka införa bättre garantier än som finnas i det föreliggande förslaget, om man nu skall reflektera på att införa ståndrätt.

Det är dock ett faktum, att man i de demokratiska länderna England och USA, trots att man nyss varit med i ett stort världskrig, har garantier i form av en överprövning av högre myndighet. Man kan ifrågasätta, varför inte vi skulle kunna förfara på liknande sätt i vårt land. Denna sak har tydligen inte blivit prövad tillräckligt, och jag har inte sett några vägande skäl anföras mot det engelska och amerikanska systemet.

Jag kan inte stå till svars med att här förorda ett förslag, beträffande vilket vi inte ha säkerhet för att alla de garantier, som kunna erhållas, också äro införda. Herr Olssons i Mellerud reservation är ju något mera betryggande, men där saknas en överprövning, och det anser jag vara en avgörande sak. Denna fråga är inte så

brådsakande, att vi inte böra kunna få den prövad på nytt.

Ur dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Lindbloms reservation.

Herr SPÅNGBERG: Herr talman! Jag vill rikta en replik till herr Hedlund i Östersund. Herr Hedlund säger, tydligen riktande sig mot mig, att de sakkunniga inte tagit emot någon beställning av chefen för armén, och inte heller skulle det vara riktigt vad jag tidigare sagt om riksdagens och 1945 års krigsdomstolsutrednings förslag. Krigsdomstolsutredningen säger i sitt betänkande, att i en blivande lagstiftning synas icke böra upptagas bestämmelser om någon mot ståndrätt svarande extra ordinär krigsdomstol. Detta uttalande finnes återgivet i det betänkande som jag här har i min hand — det är det betänkande, som herr Hedlund varit med om att utarbete. I fortsättningen säga de sakkunniga, att arméchefen framhållit, att »det jämväl i sådana fall, då förhållandena gjorde det omöjligt att anlita krigsrätt, måste finnas en laglig möjlighet att beivra brott mot krigslydnaden, så att ej vederbörande chef nödgades att för disciplinens upprätthållande tillgripa åtgärder vid sidan om lag».

Sedan kunna kammarens ledamöter själva dra sina slutsatser av arméchefens uttalande.

Herr OLSSON i Mellerud: Herr talman! Innan denna debatt slutar vill jag gärna rikta ett varningens ord till dem som säga, att om man inte här lagstiftar om ståndrätt, leder det bara till att militären tar saken i egna händer. Sådant får icke ske, och skulle det mot förmodan ske, tillkommer det vederbörande myndighet att se till, att saken så fort ske kan blir prövad. Det är enligt min mening omdömeslöst att lagstiftare över huvud taget förutsätta,

Ändringar i militära rättegångslagen m. m.

att tagande av människoliv får ske vid sidan om lagen.

Härmed var överläggningen slutad. På därå av herr andre vice talmannen given proposition blev till en början utskottets förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 av kammarerna godkänt.

Beträffande utskottets förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1948 om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig, utom i vad anginge lagförslagets 11 §, gav herr andre vice talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till lagens avfattning i dessa delar dels ock på bifall till den av herr Lindblom avgivna reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna godkänner första lagutskottets föreliggande förslag till lag om ändring i lagen om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig, utom i vad angår lagförslagets 11 §, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit den av herr Lindblom avgivna reservationen.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Spångberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 78 ja och 47

nej, varjämte 7 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså godkänt utskottets ifrågavarande förslag.

I avseende å 11 § i nyssberörda lagförslag gav herr andre vice talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag dels ock på godkännande av den lydelse av paragrafen, som under överläggningen föreslagits av herr Olsson i Mellerud; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Olsson i Mellerud begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna godkänner första lagutskottets förslag till lydelse av 11 § i utskottets förevarande förslag till lag om ändring i lagen om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna godkänt den lydelse av ifrågavarande paragraf, som under överläggningen föreslagits av herr Olsson i Mellerud.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarernas ledamöter röstat för nej-propositionen, vadan kammarerna godkänt den av herr Olsson i Mellerud under överläggningen föreslagna lydelsen av paragrafen.

Slutligen blev på herr andre vice talmannens därå givna proposition utskottets förslag till lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 30 juni 1948 om disciplinstraff för krigsmän av kammarerna godkänt.

Legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

§ 2.

Legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner angående legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 114 i första kammaren av herr *Lindblom m. fl.* och nr 155 i andra kammaren av herr *Gustafsson* i *Bogla m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta anhänga hos Kungl. Maj:t om skyndsam utredning angående legalisering av den chiropraktiska verksamheten samt att för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner I: 114 och II: 155 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att Kungl. Maj:t ville med beaktande av de synpunkter utskottet anfört låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning rörande den chiropraktiska verksamheten samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

B. att motionerna I: 114 och II: 155, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits dels av herrar *Forslund*, *Wistrand*, *Lundberg* och *Huss*, vilka hemställt att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd

dels ock av herr *Hagård*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr LUNDBERG: Herr talman! Andra kammaren har i dag en märklig fråga

och ett särregt utskottsutlåtande sig förelagda till behandling. Frågan kanske ur en del synpunkter kan synas löjväckande, och måhända mena somliga, att satiren skulle kunna fira triumfer i dag. Jag anser dock att en sådan behandling av denna fråga skulle vara felaktig, ty själva bakgrunden är av så allvarlig innebörd, att jag anser det vara uteslutet.

Då jag tillhör reservanterna, som yrka avslag på såväl motionen som utskottsutlåtandet, är det måhända nödvändigt att jag motiverar min ståndpunkt. Jag är fullt medveten om att denna fråga hör hemma på ett plan, där känslor och mystik inta en framträdande plats. Det är nödvändigt att fastslå, att utövandet av läkarkonsten i vårt land i princip är tillåtet även för lekmän. Undantagsbestämmelser stadga straff endast om någon utan behörighet behandlar veneriska sjukdomar, tuberkulos, kräftsjukdomar eller smittsamma sjukdomar.

Frågan om rätten för lekmän att utöva viss läkarverksamhet är, såvitt jag kan förstå, ingen dagsaktuell fråga, men förhållandena ha medfört att vi fått alltför många former av sjukdomsbehandling i vårt land, och sjuka personer äro i många fall utsatta för en hänsynslös utpressning av folk, som utan skrupler utnyttja de sjukas tillstånd för att bereda sig egen vinning. Det är allmänt känt, att sjuka personer ofta söka alla till buds stående medel för att bli friska, ty det mänskliga kynnet är sådant, att ingen person, hur sjuk han än må vara, släpper tron och hoppet på ett tillfrisknande så länge det finns liv. Att de sjuka under dessa förhållanden blivt en givande vingård för även mindre nogräknade personer är självklart. Därtill kommer att dessa personer ofta utnyttja de primitiva instinkterna genom att utge sig för att på ett mystiskt sätt kunna bota olika sjukdomar. Vid sidan av våra läkare, som vi genom en allsidig, grundlig och därmed kostsam utbildning sökt göra skickade för att bota sjuka, har det därför växt fram en vild-

Legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

flora av kvaacksalvare, som äro medvetna om att det primitiva hos människan finns kvar. Därmed finns det även plats för en för de sjuka kostsam och ofta farlig verksamhet, som för kvaacksalvarna blivit en ekonomiskt givande källa, varur de ösa.

Bland dessa s. k. läkekonster intar chiropraktiken en uppmärksammas plats. Dess metodik synes kunna ha en viss botande inverkan på patienternas nerv- och själsliv vid de åkommor, där den s. k. överrumplingsterapien kan komma till hjälp. Om det är en tillfällighet, kroppens egen självläkeförmåga eller chiropraktikern, som orsakar tillfrisknandet, lär väl ingen kunna bevisa, ty vad tro och övertygelse kan uträtta i psykiskt avseende kan nog ingen mäta, och det spelar mindre roll, de troende komma alltid att tillskriva chiropraktikern äran. Om chiropraktikerna begränsade sin verksamhet till dessa sjukdomar, skulle måhända deras verksamhet vara mindre farlig. Men när man läser om deras obegränsade verksamhetsfält, där de mena, att praktiskt taget alla sjukdomar kunna botas genom knådning av ryggkotorna, så kan och bör ingen ha rätt att blunda för den oerhörda skadegörelse, som genom deras verksamhet kan förorsakas både sjuka människor och samhället. Att en sjuk människa kanske icke själv inser denna fara är förklarligt, ty en sjuk människas psykiska tillstånd är ofta nedbrutet, och hennes handlingsförmåga och omdöme äro ofta nedsatta. Men, ärade kammarledamöter, det skulle vara nästan brottsligt, om riksdagen ens skulle ge en antydning om att den ville sanktionera en verksamhet, om vilken den mest sakkunniga medicinska församling sagt, att den utgör en allvarlig farokälla. Förnufts- och sakskalet och icke känsloskalet måste ligga till grund för kammarens ställningstagande i denna fråga.

Naturligtvis har ingen rätt att ifrågasätta motionärernas goda tro, när de

kräva en skyndsam utredning angående legalisering av den chiropraktiska verksamheten. Jag är även medveten om att en del av utskottsmajoritetens medlemmar vilja ha en utredning endast därför att de anse, att man genom en sådan skulle kunna komma till rätta med den mytbildning, som ligger till grund för chiropraktikernas verksamhet. Även om man kan säga, att detta syfte kan vara vällovligt, så har jag likväl den uppfattningen, att man inte på denna väg har möjlighet att komma till rätta med detta problem. Jag har alltså förståelse för utskottsmajoritetens inställning på denna punkt. Däremot måste jag sätta ett mycket stort frågetecken, när utskottsmajoriteten kräver en allsidig och förutsättningslös utredning och samtidigt förordar, att denna utredning skall verkställas icke uteslutande av läkare utan under medverkan av chiropraktiker och lekmän. Ty i och med detta komma vi in på en fråga av allra största och allvarligaste betydelse.

Visserligen har en chiropraktiker föreslagit, att legaliseringen av chiropraktikerna skulle försiggå på det sättet, att Kungl. Maj:t omedelbart skulle legalisera alla yrkeskvaacksalvare, som praktiserat i tio år och kunna uppvisa en petition med namnunderskrifter av ett eller ett par tusen myndiga personer bland hans patienter, vilka yrka på att han hedras med legitimation. »Han är ju då utvald av folket som synnerligen skickad för sin uppgift, och det blir då en verkligt demokratisk legitimation.» Även om andra lagutskottet snuddat vid något, som kan ha liknande karaktär, så har jag emellertid mycket svårt att föreställa mig, att 1949 års riksdag är beredd att överlämna sjuka människor, men framför allt vetenskapen till ett omröstningsförfarande. Kärnpunkten i detta sammanhang är, att det är fråga om ett principiellt ställningstagande av största betydelse. Om riksdagen följer utskottet och motionärerna i denna fråga, så innebär det nämligen, att vi

Legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

ge oss ut på ett farligt gungfly och att vi låta godtycke och primitivt känslotänkande komma in på ett område, där det borde vara självklart, att man måste kräva exakthet och vetenskaplig noggrannhet.

Vi ha offrat miljarder på sjukhus och utbildning av våra läkare. Vi ha inte gjort det slumpartat och godtyckligt utan därför att vi ansett, att vi skola försöka få ned riskprocenten på sjukvårdens område till den i mån av mänsklig förmåga minsta möjliga. Vi äro också medvetna om att trots att vi utan självförhåvelse kunna säga, att vi ha en läkarkår, som måhända är den bästa i världen, kunna ändock misstag och feldiagnoser göras. Vi ha inte heller sagt, att vi skulle låta allt vara som det är på läkekonstens område, utan vi ha försökt eliminera bristerna genom att ge våra läkare grundligare utbildning och på det sättet komma till rätta med svårigheterna, och jag får säga, att vi ha ernått goda resultat på den vägen.

Jag vill icke förneka, att det finns lekmän, som kunna ha fallenhet och sinne för sjukvård. De kunna givetvis utöva gagnelig verksamhet, speciellt såsom massörer, men detta bör icke föra med sig, att kreti och pleti skola ha en allmän legalisering. Vi skola komma ihåg att verksamheten som sådan icke är förbjuden.

Vi ha verkstadsarbetare i vårt land, som fullt ut kunna mäta sig med ingenjörer i praktisk kunnighet. Men ingen kommer på den idén, att vi skola legalisera dessa verkstadsarbetare och ge dem titeln ingenjörer och samma förmåner som ingenjörerna. Och ändå måste man väl erkänna, att detta fall vore mindre farligt än det förra. Jag är också säker på att om vi på en arbetsplats skulle företaga omröstning om frågan, huruvida dessa verkstadsarbetare skulle ha legalisering som ingenjörer och därmed följande löneförbättring, det skulle visa sig att den svenske arbetaren hade en mycket sund syn på

dessas ting och icke skulle falla för frestelsen.

Men vi böra komma ihåg, att det här gäller något annat och något viktigare. Jag har den övertygelsen, att varken de sjuka eller den vetenskapliga forskningens inom en demokrati, som har respekt för liv och människovärde, få bli föremål för ett godtyckligt omröstningsförfarande. En sådan primitiv demokrati river sönder själva fundamentet för sitt bestånd.

Den föreslagna utredningen kan enligt mitt sätt att se föra till att hela gärdet kan bli upprivet vad kvacksalveriet beträffar, och jag hoppas, att kammarens ledamöter be Gud bevara oss från ett sådant elände. Ty det borde ändå vara utslutet, att riksdagen i stället för att värja sig mot och sanera detta underliga kärr, går in för att göra dymarken än farligare och djungellik.

Vi äro väl alla på det klara med att vi i kvacksalverifrågan röra oss på ett känsloområde, där vi tyvärr tvingas gå fram med en viss försiktighet. Den primitiva mystiken har en förunderligt stark förmåga att göra sig gällande. Dessa krafter kunna endast successivt drivas tillbaka, och det gäller för statsmakterna att icke komma med en förbudslagstiftning utan att söka genom upplysning och åter upplysning skapa ökad klarhet i dessa frågor.

Det kan givetvis anföras från utskottets sida, att en begäran om en utredning icke innebär ett ställningstagande i frågan. Men alla som läst chiropraktisk och liknande litteratur veta, att dessa människor noggrant anteckna alla uttalanden, som kunna tolkas som ett erkännande av deras verksamhet, och jag vågar säga, att om utskottets utlåtande skulle godtagas, skulle det tolkas på det sättet. När man tager del av listan på alla de sjukdomar, som chiropraktikerna anse sig kunna bota, får man ett intryck av att riksdagen bör akta sig för att på något sätt göra reklam för en verksamhet, som skulle

Legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

öka riskzonen för de hårt prövade som träffas av sjukdom.

De som nu gå på utskottets linje komma givetvis att anföra, att den medicinska fakulteten i Uppsala begärt en utredning, och de komma också att försäkra, att det finns tusentals brev från folk som blivit helbräddagjorda och att verksamheten är erkänd i olika länder. Jag skall villigt erkänna, att medicinska fakultetens i Uppsala uttalande genom sin utformning har spritt en del förvirring, och man kan väl beteckna detta uttalande närmast som en slentrianmässig blamage. Man kan också säga, att det är ett varnande exempel på hur farligt det är att avgiva utlåtanden, som genom sin bristfällighet kunna förvirra vid ett ställningstagande. Men även om jag gör detta erkännande, vill jag i rättvisans namn ändå tillägga, att fakulteten icke begärt att utredningen skall handhas av läkare, chiropraktiker och lekmän. Fakulteten har tydligt och klart sagt ifrån, att det skall vara en vetenskaplig utredning. Man kan ju förstå, att den kan ha haft en önskan att genom en sådan utredning få fram vad chiropraktiken är, om detta över huvud taget är möjligt.

Då det gäller intyg och gränsdragning mellan olika grenar av kvacksalveriet vill jag icke tillmäta dylikt någon större betydelse. Om vi skola ha diplomerade eller odiplomerade kloka gummor, chiropraktiker, handpåläggare etc., blir väl den ena villan större än den andra, och jag vill se den riksdag eller utredning, som skall bli överdomstol för kvacksalveriet i vårt land. Jag tror ju, att det kan vara en slump som kan göra, att den ena eller den andra människan börjar med en sådan verksamhet, och jag har även den uppfattningen, att därest riksdagen skulle gå in för en utredning och man skulle ge vissa chiropraktiker legalisering och diplom, detta nog skulle medföra, att det klientel som söker sig till chiropraktikerna skulle gå till de icke diplomerade.

Själva grunden för kvacksalveriet är att det måste ha något mystiskt över sig. Vi kunna säkerligen icke komma till rätta med detta problem på annat sätt än genom att på upplysningens väg skingra mörkret.

Reservanterna, till vilka jag hör, ha icke — jag vill särskilt poängtera det — föreslagit en förbudslagstiftning. Jag är övertygad om att, som jag förut sagt, det är nödvändigt att gå försiktigt fram i denna fråga. Chiropraktikerfrågan kommer givetvis att enligt inrikesministerns uttalande i kammaren för någon tid sedan underkastas prövning, när frågan om läkekonstens utövning upptages till omprövning inom en framtid. Det behövs därför ur den synpunkten ingen utredning nu. Då jag har den uppfattningen, att de sjuka icke ha något att vinna men mycket att förlora på en sådan, vill jag säga att jag icke kan vara med på densamma, och jag har den uppfattningen, att den svenska riksdagen och andra kammaren klart och tydligt böra säga ifrån sin mening i saken. Det är samtidigt angeläget, att när vi fatta detta beslut, vi komma ihåg att det är ett principiellt ställningstagande till frågan, om vi skola utlämna dylika viktiga frågor till ett allmänt omröstningsförfarande. Jag vet mycket väl att många äro kritiskt inställda mot vår läkarvetenskap i olika avseenden, men det skulle förvåna mig, om man skulle låta dessa känslor bestämma härvidlag.

Jag har, herr talman, med detta velat deklarerat min ståndpunkt i frågan och ber att få yrka bifall till reservationen, vilket innebär yrkande om avslag på både motionen och utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Wiberg*.

Herr **HUSS**: Herr talman! Eftersom herr Lundberg redan gjort sig till tolk för reservanterna och eftersom denna fråga i praktiken redan är avgjord, kommer jag att fatta mig helt kort och

Legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

skall endast anföra några praktiska synpunkter.

För det första är det ju så, att en hemställan från riksdagen till Kungl. Maj:t om utredning brukar ju förut-sätta, att inte Kungl. Maj:t håller på med eller är i färd med att igångsätta en utredning i ifrågavarande ärende. Statsrådet Mossberg har den 16 februari i år i denna kammare deklarerat, att han ämnar uppta frågan om lagen om behörighet att utöva läarkonsten till en revision. Utskottet erkänner i sitt utlåtande detta och förklarar, att efter-som Kungl. Maj:t alltså skall ta upp hela denna fråga i hela dess vidd, sak-nar utskottet anledning att begära ut-redning om en sådan revision. Sam-tidigt begär emellertid utskottet utred-ning om en liten detalj i hela detta frågekomplex. Den logiska slutsatsen av detta måste ju bli, att utskottet be-traktar Kungl. Maj:t som kompetent att revidera lagen i dess helhet, men när det gäller en liten detalj av lagen tycks man inte lita riktigt på Kungl. Maj:t, utan i fråga om den vill man ha en spe-ciell utredning.

Innan man gör en hemställan till Kungl. Maj:t om utredning brukar man ju också fordra, att utredningen kan väntas ge några resultat av praktiskt värde. Hur förhåller det sig med den saken i detta fall? Som alla veta, ha ju chiropraktikerna för närvarande full rätt att utöva sin konst; det finns bara de inskränkningar, som man har infört i behörighetslagen, som säger, att man inte får behandla kräfta och smittsam-ma sjukdomar, att man inte får använda hypnos och att man inte får behandla människor så att de skadas av behand-lingen. Jag skulle tro, att det knappast finns någon ledamot i kammaren, som vill stå upp och förklara, att han anser, att chiropraktikerna böra få rätt att också behandla kräfta och smittsamma sjukdomar och använda hypnos.

Vad är det då som ligger bakom den-na framställning? Det är alltså inte syf-

tet att få utökad rätt att utöva yrket. Det huvudargument som anföres är, att det skulle föreligga en fara i att ofull-ständigt utbildade chiropraktiker få till-fälle att utöva sin konst till skada för saken som sådan. De s. k. diplomerade chiropraktikerna, som fått sin utbild-ning i Förenta Staterna, anse, att *de* allena äro riktigt utbildade, och de vilja förmena övriga chiropraktiker här i landet rätt att utöva chiropraktik. Man begär uttryckligen, att endast de, som gått igenom erkända skolor, skola få tillstånd att utöva konsten; de övriga skulle förbjudas. Det är en ståndpunkt, som är alldeles främmande för den svenska lagstiftningen.

Vi ha inte här i landet något mono-pol vare sig på läkartiteln eller på lä-karverksamheten eller på någon sär-skild behandlingsform som sådan, men här begär man monopol på chiroprak-tikernamnet och på rätten att utöva chiropraktisk verksamhet. Det är givet-vis en amerikansk förebild, som ligger bakom. I Amerika utfärdar man licens för dem, som genomgått vissa skolor, och den som utövar yrket och inte har denna licens riskerar straff. Hur skulle nu en legalisering av vissa chiroprakti-ker te sig? Ja, det skulle bli så, som det för närvarande är i fråga om sjuk-gymnasterna, att man skulle ha exem-pelvis i telefonkatalogen en rubrik, som omfattar legitimerade chiropraktiker — vi ha en som heter legitimerade sjuk-gymnaster och en annan som heter öv-riga utövare av sjukgymnastik och mas-sage. Det skulle med andra ord betyda, att om vi finge legitimerade chiroprak-tiker, skulle de som inte legitimeras till-höra den grupp, som visserligen finge utöva sin verksamhet, men som inte finge använda uttrycket legitimerade chiropraktiker. Vidare skulle de patien-ter, som vårdades av legitimerade chi-ropraktiker, åtminstone i de fall då en läkare skickat dem till chiropraktikern, få ersättning av sjukkassa för behand-lingen. Summerar man allt, finner man,

Legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

att det är mycket litet, som är att vänta som resultat av en utredning.

Jag glömde ett par andra argument. Det framhålls i motionen, att man sannolikt kommer att kunna lösa frågan om chiropraktikernas rätt att använda röntgen, om vissa chiropraktiker legitimeras. Detta är emellertid inte riktigt. Rätten att utöva radiologiskt arbete är en sak, som tillhör en speciallagstiftning, och när 1937 en grupp sjukgymnaster här i landet legitimerades, blev på intet sätt rätten att använda röntgen lättare åtkomlig för den legitimerade gruppen än den hade varit förut.

Vidare säger man, att en legalisering skulle medföra ökad kontroll över verksamheten. I själva verket är det redan nu samma kontroll på läkare som på icke legitimerade utövare av läkekonsulten, och i det avseendet skulle inte någon förändring ske i händelse av en legitimation.

Utskottet fann ju också, att man inte kunde gå på motionärernas linje. Men skälet var ett annat än vad jag nu har nämnt. Man fann, att man inte gärna kunde begära en utredning om legalisering, enär detta skulle innebära en rekommendation av kravet på legitimering. Det skulle ligga något rekommenderande i själva utredningsuppdraget. Utskottet har därför valt att i stället begära en utredning om en allsidig undersökning av den chiropraktiska verksamheten. Därmed har emellertid utskottet faktiskt råkat ur askan i elden, kan man säga. Om det kan anses vara en uppgift för en parlamentarisk kommitté att undersöka, om en verksamhet bör legaliseras, är däremot en utredning av hela den chiropraktiska verksamheten en rent vetenskaplig fråga. Vi böra betänka, att med denna fråga besläktade problem dryftas och utredas årligen vid hundratals kliniker världen runt, och det är snarast förmätet att tro, att en parlamentarisk kommitté skulle kunna i all hast knäcka denna fråga.

Den allvarligaste nackdelen av ett bifall till utskottets förslag är emellertid den prejudicerande effekten. Utskottet talar om den fara, som uppkommer av att chiropraktiker, som inte äro tillräckligt utbildade, få bedriva sin verksamhet, och denna fara skulle särskilt accentueras av att de inte kunna ställa diagnos på ett riktigt sätt. Man glömmer då alldeles, att samma fara, kanske förstärkt, finns när det gäller all annan inte legaliserad verksamhet. Vi ha att vänta oss liknande framställningar från homeopater m. fl., ifall riksdagen tillmötesgår, vilket nu knappast kan ske, denna framställning. År 1937 framfördes i första kammaren en motion av herr A. Bergström, som yrkade, att man skulle hos Kungl. Maj:t begära en förutsättningslös och vetenskaplig utredning angående värdet av den homeopatiska läkemetoden. Första kammarens första tillfälliga utskott hemställde, att motionen inte måtte till någon kammarens åtgärd föranleda. Utskottet anförde några satser, som jag anser vara gällande ännu i dag för alla former av icke legaliserad verksamhet. Det hette i utskottets utlåtande: »Homeopatien är en sedan länge känd och i vårt land praktiserad form för sjukdomsbehandling. Några hinder ha inte förelegat för densamma att inom den medicinska vetenskapen göra sig gällande efter måttet av sitt värde. Den förutsättningslösa och vetenskapliga utredning angående värdet av den homeopatiska läkemetoden, som av motionärerna blivit ifrågasatt, torde vid sådant förhållande anses opåkallad.»

Herr talman! Detta är några av de rent praktiska argument som jag har att anföra för att hemställa om bifall till reservationen.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Fru JOHANSSON i Norrköping: Herr talman! Jag tror att när det gäller att

Legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

bedöma den chiropraktiska verksamheten är det ingen egentlig skillnad mellan reservanterna och utskottsmajoriteten. Det är endast den skillnaden, att reservanterna ha ansett, att det vore bäst att bara helt och hållet avslå alltsammans, medan utskottet i stället har tyckt, att det kunde vara av ganska stor betydelse att få denna fråga riktigt belyst, så att man finge klarhet om verksamhetens rätta värde.

När jag lyssnade till debatten i första kammaren, hörde jag, att man där sade, att man inte riktigt kunde förstå utskottsutlåtandet, ty av detta kunde man utläsa en viss välvilja mot chiropraktiken, men samtidigt talades det där om att det vore en fara, om den verksamheten skulle fortsätta. Vad som skrivits i utskottsutlåtandet är egentligen ingenting annat än vad som har kommit fram i en hel del av remissyttrandena. Man har ifrån den medicinska sakkunskapen sagt, att man inte kan fränkänna den chiropraktiska verksamheten en viss betydelse. Det har också sagts av en läkare i utskottet, som i sitt första anförande i utskottet ganska välvilligt talade om chiropraktiken, så att jag tror, att alla utskottets ledamöter fingo den uppfattningen, att den läkaren åtminstone hade ganska stora sympatier för hela den chiropraktiska verksamheten.

När vi från utskottets sida ha gått in för en utredning, har anledningen just varit, att vi ha ansett, att det ligger en så stor fara i hela denna vidskepliga inställning inom stora delar av vårt folk, att det vore nödvändigt att belysa frågan riktigt ordentligt. Motionärerna ha företett en massa intyg från personer, som ha blivit botade av chiropraktiker. Det bevisar ju, att man har en tilltro till den chiropraktiska verksamheten, som inte kan vara nyttig. Hur skall man komma till rätta med detta, om man har i riksdagen tycker, att detta är en fråga, som det inte är riksdagen värdigt att ta hand om, och därför utan vidare

avslår kravet på att frågan skall utredas? En utredning kan kanske göra stor nytta. Den kan måhända bevisa, att den chiropraktiska behandlingen kan vara farlig inom vissa områden, nämligen när chiropraktikerna ge sig in på sådana sjukdomar, som de inte kunna bota, så att de som lida av sådana sjukdomar och tro på att chiropraktikerna kunna bota dessa sjukdomar för sent gå till läkare, som kanske kunnat ge dem den bot, som de skulle behöva för sitt onda. Det har varit denna inställning som legat till grund för utskottets yrkande. Vi ha sagt oss, att det väl ändå är farligt, när man från chiropraktikerhåll t. ex. talar om att en lungtuberkelbacill icke är något annat än ett renhållningshjon, som icke kommer till lungan förrän lungan är sjuk och då har samma uppgift att fylla som ett vanligt renhållningshjon. När man hör sådant förstår man, att det är fara å färde. Om människor sätta tilltro till dylikt, kan man göra större skada genom att tåga ihjäl saken än genom att söka få ordentlig upplysning genom en utredning.

Man har gått till storms mot utskottet därför att vi talat om att utredningen borde göras av både medicinsk sakkunskap och lekmän. Det kan hända, att vi ha misstagit oss på den punkten, men vi ha sett frågan så, att om bara den medicinska sakkunskapen skulle utreda frågan, skulle allmänheten säga sig, att det är naturligt att alla läkare gå emot den chiropraktiska verksamheten. Om också lekmän komme med i utredningen, tänkte vi oss att den stora allmänheten lättare skulle sätta tilltro till densamma.

När herr Lundberg talade om utskottet, satte han likhetstecken mellan utskottets inställning och motionärernas. Han menade att utskottet gått motionärernas ärenden. Men det är detta vi icke göra på något sätt. Tvärtom. Vi vilja i stället bevisa, att vad motionärerna kommit med icke håller streck.

Legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

Herr Lundberg slutade med att säga, att han hoppades att riksdagen icke skulle räcka en hand åt chiropraktiken genom att besluta en utredning. Jag undrar, om man icke genom att med en utredning sprida upplysning bland vidskepliga människor gör större nytta än genom att helt enkelt säga nej till alltsammans och därmed visa, att man icke vill taga hand om frågan och få konstaterat, vad saken verkligen är värd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HUSS (kort genmäle): Herr talman! Fru Johansson anförde — och jag har även hört det tidigare — att jag skulle i utskottet ha uttalat sympatier för chiropraktiken under första behandlingen av ärendet. Jag vill säga att jag fann min uppgift vara den att ge en fullt objektiv bild av den chiropraktiska metoden. Jag uppehöll mig särskilt vid huruvida man kunde vänta sig något praktiskt resultat av en utredning eller icke. Jag fann vid granskningen av frågan, att något resultat av praktiskt värde icke stod att vinna. Jag underlät emellertid att själv uttala någon personlig mening förrän vid sammanträdet slut, då frågan ställdes, vilka som omfattade förslaget och vilka som reserverade sig. Därvid reste jag mig tillsammans med två reservanter.

Herr LUNDBERG (kort genmäle): Herr talman! Skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna är ganska markant. Utskottsmajoriteten anser, att en utredning av lekmän, läkare och chiropraktiker skall kunna ge svaret på om vi skola legalisera chiropraktikerverksamheten. Motionerna som ligga till grund för utskottsutlåtandet gå ut på att man vill ha en utredning om legalisering av chiropraktikerna. Här har jag två uttalanden, ett från Diplomerade chiropraktorers förening u. p. a. och ett från ordföranden i Svenska chiropraktikföreningen. De som ha di-

plom förorda en utredning, under det att de andra, som utföra »samma gagneliga verksamhet» som de diplomerade, försäkra att de diplomerades utbildning är mycket bristfällig och mekanisk och att skillnaden mellan den ena och den andra parten ligger i att den ena kunnat köpa ett diplom. Tror någon att de som gå till chiropraktiker och kotknackare verkligen skola kunna sätta tilltro till en utredning därför att läkarna säga sitt, chiropraktikerna sitt och lekmännen sitt? Hur skall man då genom en utredning få fram något som kan skingra mörkret? Det behövs upplysning.

Men här ha vi också den andra frågan, som jag påpekade, och det är det principiella ställningstagandet till om riksdagen skall utlämna vetenskapen till ett omröstningsförfarande. För egen del tror jag att den frågan är minst lika viktig som den första.

Fru JOHANSSON i Norrköping (kort genmäle): Herr talman! Till herr Huss vill jag säga, att det är riktigt att han reste sig upp och yrkade avslag tillsammans med två andra ledamöter, men detta var för oss andra i utskottet en fullständig överraskning.

Sedan vill jag försäkra herr Lundberg, att vi icke vilja ha en utredning i motionens syfte. Detta var legalisering, men vad vi begära är en förutsättningslös utredning. Vi gå emot legalisering i hela vår motivering.

Herr HALLBERG: Herr talman! Jag skall icke taga upp någon lång stund med att ägna andra lagutskottets utlåtande kritik eller granskning. Jag tycker att det är tillräckligt med vad som sagts i detta avseende och de omdömen som fällts om utskottets mycket motsägelsefulla och egendomliga uttalanden med anledning av den föreliggande motionen. Andra lagutskottets talesman här i kammaren må ursäkta, om man icke har fått så värst stor respekt för

Legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

utlåtandet, då utskottets representanter söka övertyga riksdagen — det skedde i första kammaren, och det sker nu i andra kammaren — att utskottet i själva verket icke har velat ge ett positivt stöd åt motionärerna utan tvärtom velat genom att föreslå en förutsättningslös utredning upplysa allmänheten om att chiropraktiken är en läkekonst som är mera farlig än nyttig och att den icke bör understödjas. Men är det icke så, fru Johansson, — åtminstone har jag fattat saken så — att när riksdagen beslutar en utredning, ligger dock i beslutet, även om man markerar att utredningen skall vara förutsättningslös, en positiv inställning till själva den sak som skall utredas? Jag har tyckt mig finna att i och med att riksdagen beslutar en utredning i det ena eller det andra ärendet har riksdagen förklarat att den är intresserad för att det skall bli ett positivt resultat av denna utredning.

I övrigt finner jag för min enkla del och ur ren lekmannasynpunkt, att det är uteslutet att läkarna i vårt land skulle vara så okunniga om en enda detalj i människokroppen, i det här fallet kotorna och lederna och därmed sammanhängande nerver, ischiasnervens egenskaper o. s. v., som man har velat göra gällande i detta sammanhang. För övrigt kanske det förtjänar erinras om att det här i landet pågår en översyn av läkarutbildningen. Som bekant satt det en läkarutbildningskommitté under åren 1941—45, vilken lade fram fyra olika betänkanden, och åtminstone tre av dessa betänkanden befinna sig ännu i dag på utredningsstadiet hos en ny utredningskommitté, som på sin tid tillsattes av ecklesiastikdepartementet. En förutsättningslös utredning om läkarutbildningen pågår alltså redan nu, där alla olika synpunkter kunna komma fram. Skulle den svenska läkarkåren under sin utbildning hittills inte fått någon som helst undervisning beträffande de olika kotorna i människokropp-

pen, vilket jag anser vara orimligt, så skulle väl den utredningskommitté, som sysslar med översynen av läkarutbildningen, kunna ta upp dessa ting. Själv tvivlar jag på att okunnigheten kan vara så stor på detta område. Ty särskilt röntgendiagnostiken har ju gjort så stora landvinningar och framsteg på senare år och fått en allt rikare apparatur, som står till förfogande för röntgenläkarna och röntgenavdelningarna vid sjukhusen, att jag finner det alldeles uteslutet att man från läkarnas sida och på sjukhusen skulle vara ur stånd att bota de människor, som ha några snedvridna kotor eller någon därmed sammanhängande åkomma i sin kropp.

Från motionärernas sida ha ju presenterats en rad tacksamhetsskrivelser och intyg från patienter som ha botats av kotknackare, eller chiropraktiker för att använda ett något mindre utmanande namn. Till och med en av motionärerna säger sig ha blivit botad på detta sätt. Det skulle emellertid intressera mig och jag förmodar även kammaren nästan mera, om man kunde få fram några skrivelser eller utlåtanden från alla dem som dessa kotknackare ha misslyckats med. Man vet nämligen inte hur mycket av realiteter och verkligt botande av dessa krämpor, som ligger bakom dessa tacksamhetsskrivelser.

Vid landstingens centrala sjukhus går ju utvecklingen sedan många år i den riktningen, att man inrättar allt flera specialavdelningar. Det är specialavdelningar för ögonsjukdomar, hals- och nässjukdomar, gynekologiska avdelningar och en hel del annat. För att anknyta till vad jag nyss sade föreställer jag mig, att inrättandet av dessa avdelningar på specialvårdens område måste medföra att man även skall kunna ta upp ett sådant problem som det här gäller, ifall det därvid skulle brista någonting hittills.

Men så säger andra lagutskottet, åtminstone dess talesmän i riksdagen, att om man finge en legalisering av denna

Legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

verksamhet ungefär i den form som motionärerna föreslå, skulle man därmed avlägsna kvacksalveriet på området. Är det någon människa som tror på den saken? Jag tror det inte alls. Ty om vi skulle göra det tankeexperimentet, att vi skulle följa motionärerna och andra lagutskottet, som i själva verket ha givit motionärerna ett positivt stöd med sitt utredningsförslag, och genomföra en legalisering av chiropraktikerverksamheten, kunna vi vara absolut förvissade om att kvacksalveriet på området skulle fortsätta. F. d. brottare och andra personer utan varje som helst utbildning i läkaryrket skulle fortsätta sin praktik i alla fall och tjäna grova pengar på människors okunnighet på det här området.

Jag säger som den förste reservanten, som yttrade sig i debatten, att detta är en mycket allvarlig sak. Det skulle vara livligt att beklaga, om andra kammaren nu ville ge ens ett finger åt en sådan här verksamhet, som bör bekämpas med en så allsidig upplysning som möjligt ute bland allmänheten. Denna upplysning bör icke bedrivas på det sätt som andra lagutskottet tror att man kan göra, d. v. s. genom att man verkställer en utredning i den stil utskottet har föreslagit.

Jag skulle vilja sluta detta lilla anförande med att citera ett par rader ur Svenska Dagbladet, som på ledande plats häromdagen skrev följande: »Det är och förblir en fatalitet, att en sådan riksdagsfråga icke bara har kommit upp utan också fått utskottsstöd.»

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Hellbacken* och *Bark*.

Herr GUNNARSSON: Herr talman! Anledningen till att jag stigit upp i denna talarstol — det är för övrigt första gången — är att jag under debatten i denna fråga i första kammaren hörde herr Rickard Lindström läsa upp ett

par satser ur någonting som han kallade Chiropraktiska lexica. Jag får ju förutsätta att vad han läste upp var riktigt. Där talades det bland annat om 18 månaders utbildning för chiropraktiker. I en annan mening sades det att människan eller människokroppen är en maskin. Jag har ingen anledning att betvivla att uppgiften om denna 18 månaders utbildning är riktig. Jag kan också gå med på, inte bokstavligen men som en liknelse, att människokroppen är en maskin. Själv har jag ju litet kunskap om maskiner — det var egentligen därför jag begärde ordet.

Det skulle alltså räcka med 18 månaders utbildning för att bli skötare av den mest sinnrika maskin, som är konstruerad i universum. Vi äro ju annars så gammalmodiga att vi ha 9—11 års utbildning för våra läkare. Som gammal praktisk industriman börjar man på att bli litet förvånad att omkring år 1950 en sådan sak skall kunna diskuteras i riksdagen. I egenskap av industriman skall jag anknyta till resonemanget om maskinen. Man kan konstatera att det finns massor av vanliga enkla arbetare, reparatörer och montörer, med ingen eller i varje fall mycket liten specialutbildning, vilka i det praktiska livet kunna bli mycket goda maskinreparatörer och maskinskötare. Mången gång kunna dessa, åtminstone när det gäller enkla maskiner, gå långt utanpå ingenjören. Det har jag för min del konstaterat, och andra ha säkert samma erfarenhet. Men varför ha de blivit så duktiga att de kunna sköta denna maskin? Jo, det ligger en lång praktik och ett visst experimenterande bakom. Men när det nu i alla fall gäller den finaste maskinen som finns, människokroppen, kan jag inte vara med om något praktiserande eller experimenterande. Då måste det ställas krav på utbildning. Även när det gäller mera komplicerade industrimaskiner måste ingenjören anlitas. Det förstå dessa verkstadsarbetare, montörer och reparatörer. Jag tyc-

Legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

ker att min liknelse inte kan halta alltför mycket. Jag tror inte på dessa 18-månadersutbildade reparatörer, när det gäller den fina maskin som människokroppen utgör.

För min del får jag säga att det aldrig skulle falla mig in när jag skall beställa en kostym — i den mån jag nu inte köper konfektion — att gå till skomakaren och inte till skraddaren, även om någon god vän påstår att skomakaren kan sy lika bra som skraddaren. Det skulle heller aldrig falla mig in att fara till en läkare för att få bilen reparerad, även om läkaren i fråga förstår sig på bilar. Jag far då givetvis till en bilreparatör. Det tycker jag är en självklar sak.

Vidare har det i detta sammanhang sagts någonting om vidskepelse. Jag skall inte närmare ge mig in på den frågan. Jag vill bara spörja: Hur skall det gå till att utreda vidskepelse? Jag skall belysa detta med ett exempel. I våra trakter vallfärda massor av människor till en f. d. skjutspojke i en gästgivargård. Jag skall inte nämna några namn. Men hälsingarna veta var den ligger någonstans. Enligt vad jag hört har han fullt av besökande hela dagarna. Till och med min mor var dit en gång. Hon hade magsår — det var något fel på tolvfingertarmen tror jag — och kom sedan till karolinska sjukhuset. Där blev hon opererad och blev bra. Men kotknackaren behandlade kotorna på henne, och hon var lika sjuk när hon kom hem från denne. Jag kan som sagt inte tro på möjligheten av att utreda vidskepelse.

Nu har i alla fall utskottet föreslagit en utredning av denna fråga. Jag läste i en aftontidning häromdagen, att om det skulle bli en utredning är det alldeles klart att inga läkare skulle delta däri. Men hur skall man kunna tänka sig en utredning som berör människan och människokroppen utan att läkare äro med? Jag förutsätter givetvis att om det skall bli en utredning måste både

läkare och chiropraktiker delta i densamma — och så naturligtvis de på området mer eller mindre troende riksdagsmännen. Men resultatet av utredningen blir helt beroende på vilka som komma i majoritet vid tillsättningen av utredningskommittén. Är det någon som tror att läkarna kunna övertyga chiropraktikerna eller tvärtom? Resultatet av en sådan utredning blir väl helt beroende på vilka riksdagsmän och vilka lekmän som komma att sitta i utredningen. Situationen blir då precis densamma som den varit förut. Jag kan därför inte finna annat än att en utredning är fullkomligt lönlös. Men jag skulle gärna vilja säga till de läkare som finnas här i kammaren, och även till dem som inte finnas här, att jag naturligtvis inte kan bedöma huruvida det vore önskvärt att någon av de metoder, som dessa chiropraktiker begagna, skulle komma till användning. Jag fransäger mig bestämt förmåga att bedöma den saken. Men jag säger: Om det skulle finnas någon sådan metod, har man väl rätt att förvänta, att läkarvetenskapen skall vara objektiv — det bör väl i alla fall all vetenskap vara — och taga reda på vad som möjligen finns av värde i denna konst — om jag får använda ordet konst om denna verksamhet. Antagligen finns även där någonting av värde.

Till chiropraktikerna själva skulle jag vilja säga — jag vet inte om det finns några sådana på läktaren; när frågan behandlades i första kammaren såg jag att åhörarläktaren var fullsatt — att om jag vore chiropraktiker skulle jag absolut motsätta mig en utredning — jag förutsätter att det är ett yrke som lönar sig. Ty om ni skulle bli legaliserade och få någon sorts bildningsstämpel på er, komme folk att vallfärda till sådana som inte ha någonting sådant. Den saken är ingenting att göra åt.

Med det lilla jag nu har sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

Herr GUSTAFSSON i Bogla: Herr talman! Jag skall inte hålla något långt anförande i denna fråga. Dels har ju frågan fallit genom första kammarens beslut att avslå andra lagutskottets hemställan, alldeles oavsett vilket beslut som andra kammaren än månne fatta, dels är ju tiden långt framskriden. Jag förmodar därför att intresset för denna fråga inte är så över sig stort. Nu har emellertid herr Gunnarssons anförande påkallat en viss uppmärksamhet.

Jag skall inte polemisera vare sig mot dem, som inte ansluta sig till utredningskravet, alltså mot reservanterna, eller i något annat avseende. Jag vill endast säga, att alldenstund frågan om chiropraktikerverksamheten är en så omstridd fråga, där det råder så delade meningar, så borde detta förhållande i och för sig vara ett tillräckligt skäl för en utredning. Till herr Hallberg, som nyss från talarstolen talade om att riksdagen då den beslutar utredningar alltid förväntar ett positivt resultat av desamma, vill jag säga, att det dock inte alltid förhåller sig på det sättet. Ty riksdagen beslutade för kort tid sedan en utredning om partiernas valkostnader, och såvitt jag vet var det knappast någon som förväntade att det skulle framkomma något positivt resultat av denna utredning. Jag föreställer mig att frågan om chiropraktikerverksamheten med hänsyn till att denna fråga är så omstridd förtjänar att utredas på samma sätt som den fråga jag nyss nämnde.

Herr Lundberg talade om upplysning. Ja, det skulle väl vara ett mycket bra sätt att sprida upplysning, om man finge en allsidig utredning, vilken enligt vad vi föreställa oss skulle kunna klarlägga, huruvida det finnes något värdefullt i den chiropraktiska verksamheten. Jag ansåg för min del det väsentliga i motionen vara, att vi begärt en utredning. Därför har jag ingenting att invända mot utskottets motivering,

även om utskottet där anlägger litet andra synpunkter på frågan.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till andra lagutskottets förslag i förevarande fråga.

Herr BERGSTRAND: Herr talman! När man läser utskottets utlåtande och hör fru Johansson i Norrköping tala för detsamma, kommer man ganska lätt underfund med att utskottet tydligen har befunnit sig i ett mycket svårt dilemma, när det skulle formulera sitt utlåtande över den här motionen. Det är inte så särskilt svårt att förstå vari detta dilemma har bestått. Utskottet har fått in en hel del utlåtanden ifrån officiella medicinska institutioner och vetenskapliga institutioner och vid granskningen av dessa otvivelaktigt kunnat lägga märke till att praktiskt taget alla instanser, som ha uttalat sig i sakfrågan, ha avstyrkt förslaget och sagt direkt ifrån att det för närvarande veterligen inte finns någonting som kan anses vara av värde i chiropraktisk teori. Men å andra sidan har över utskottet liksom över alla riksdagsmän singlat ner en hel del intyg av olika slag ifrån patienter, som ansett sig ha blivit befriade ifrån sina sjukdomssymtom genom behandling av chiropraktiker.

Det är alltså tydligt att ett motsatsförhållande föreligger. Jag är angelägen betona, att jag inte tror att alla dessa intyg bara äro ett uttryck för suggestion. Jag tror att många människor verkligen ha blivit förbättrade genom chiropraktiska ingrepp. Läser man uttalanden från de vetenskapliga instanserna får man i viss mån även stöd för denna uppfattning. Den avoga inställningen gentemot chiropraktikerna har förvisso inte alls med detta förhållande att göra, ty vad man vänder sig emot är inte att enstaka med ryggskott eller med ischias behäftade personer

Legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

ha kunnat bli bra genom sådana ingrepp.

Om man läser vad som finns skrivet om chiropraktiken, så märker man, att chiropraktorernas anspråk äro väsentligt mera vittomfattande. Chiropraktorerna göra anspråk på att ha en allmän-giltig teori för sjukdomar över huvud taget. Den teorien känna vi till. Den innebär, att praktiskt taget alla sjukdomar äro orsakade av nervösa rubbningar, vilka i sin tur bero på att de nerver, som gå till de olika organen, skadats vid sitt utträde ur ryggraden, genom att ryggradens kotor blivit förskjutna inbördes. Det är sjukliga förändringar i ryggraden som gör det. På det sättet anse sig chiropraktorerna kunna förklara praktiskt taget alla sjukdomar. Detta är en bisarr idé för modernt, medicinskt vetande.

Jag har försökt fundera ut varifrån denna uppfattning kan ha kommit. Jag var en gång tidigt i våras på ett offentligt möte, som chiropraktorerna hade annonserat om och där de skulle agitera. På det mötet var också en av dagens motionärer närvarande, och han sade: »Ni skola komma ihåg, att chiropraktiken ingalunda är något nytt. Den är tvärtom någonting, som har funnits sedan långa, långa tider tillbaka. Den emanerar från antiken.»

För mig, som var litet kritiskt inställd, uppställde sig ögonblickligen den frågan: Om denna metod har haft tillfälle att göra sig gällande under så lång tid, varför har den då inte lyckats slå igenom bättre än den har gjort?

Jag gick i alla fall hem från föredraget med föresatsen att försöka ta reda på vad som kunde ligga bakom den högst egendomliga teorien att en skada i ryggraden skulle kunna vara upphov till *alla* sjukdomar.

I antikens och medeltidens medicin ända fram till 1600-talet är det *en* idé, som dominerar och som för resten kommer tillbaka ideligen på många olika områden. Det är den idén, att man skall

försöka få in alla olika fenomen under en enda gemensam synpunkt. I den medicinska historien betyder detta, att man försöker förklara alla sjukdomar från en enda orsak. Den teorien har spelat en mycket, mycket stor roll i det medicinska tänkandet, och det är otvivelaktigt så, att den nuvarande chiropraktikens teori är en sen utlöpare av denna idéhistoriska linje. Det är inte den enda. Vi kunna mycket lätt finna många, många andra. Det finns t. ex. många människor, som påstå att speciella dietformer spela en likartad roll. Vi ha en mycket påträngande lära för närvarande, som direkt säger ifrån: »Kom ihåg, att om ni bara äter så och så, så försvinna alla sjukdomar.» Det är en utlöpare av samma medicinska tänkande. För den exakta medicinska forskningen ter sig detta i våra dagar som något bisarrt. Vi ha fått lära oss att ta fenomenen var för sig sådana som de uppträda utan att försöka tränga ihop dem på detta sätt.

Om en människa får en tuberkulos-sjukdom — för att komma tillbaka till fru Johanssons i Norrköping exempel — där vi kunna följa bacillerna från den stund, då de komma in i kroppen, och ända till dess de ge upphov till en sjukdom, så tycka vi, att det vore högst besynnerligt att säga, att förutsättningen för att få en tuberkulos, där tuberkelbacillerna slå sig ned i lungorna, är att vi först måste ha en sjukdom i ryggraden. Om vi — för att ta ett exempel från ett annat område — få »stenlunga», så tycka vi att det är ganska lätt att förstå, att om vi ofta andas in stendamm, så medför detta direkta skador på lungan. Vi tänka oss inte, och vi anse det fullständigt orimligt att tänka så, att det först uppstår en skada på ryggraden, som orsakar en nervös rubbning, och sedan kommer stendamm in och gör skada. Detsamma gäller för praktiskt taget alla sjukdomar. Jag har bara tagit dessa som exempel.

Legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

Nu går naturligtvis inte modern medicin till den direkt motsatta överdriften och säger, att en sjukdom inte kan komma från ryggraden. Tvärtom. Det finns exakt avgränsade sjukdomsbilder, där det är mycket klart och tydligt och mycket påtagligt att sjukdomen står i direkt samband med skador i ryggraden. Dit höra bland annat vissa former av ryggskott och ischias m. fl. Under sådana omständigheter ha vi all anledning i världen att angripa just dessa sjukdomar genom att behandla ryggraden.

Vore det nu så, att chiropraktorerna direkt sade ifrån, att de vilja ha rätt att arbeta med dessa speciella saker, så hade man ganska säkert inte haft så förfärligt mycket att invända mot det. De ha för övrigt strängt taget redan nu den rätten. Att de nu vilja ha något mera är ganska säkert. Där komma vi tillbaka till vad herr Lundberg pekade på och som jag också framhållit, nämligen att den chiropraktiska läran kräver, att *alla* sjukdomar skola behandlas chiropraktiskt. När därför en chiropraktor vill bli legitimerad, så är det en undermening med det, nämligen den att han vill ha legitimation att under vissa omständigheter yrkesmässigt behandla inte bara ischias och ryggskott och sådant utan även andra sjukdomar.

Jag har svårt att tro, att kammaren skulle kunna tänka sig att gå med på detta, ty vad innebär en legitimation? Jo, för det första innebär den rätt att utöva läkaryrket. Inom vissa gränser finns den rätten förut även för lekmän. Vidare innebär den att chiropraktorerna skulle få rätt att skriva ut sjukkasintyg. Äro vi verkligen beredda att medge en sådan sak? Är det någon inom denna kammare, som verkligen på allvar vill förorda att vi låta i utlandet utexaminerade personer få rättighet att skriva ut intyg, vilka skulle kunna medföra ganska dryga kostnader för våra sjukkassar? Jag tvivlar på den saken.

I den mån det över huvud taget kan

tänkas, att de chiropraktiska metoderna inte skulle vara tillräckligt observerade inom den officiella medicinen — det var herr Gunnarsson som rörde vid den saken — är jag fullkomligt övertygad om, med den kännedom jag har om intresset hos våra läkare, att dessa utan särskild anmodan komma att ta hand om den saken. Dessa chiropraktiska metoder äro närmast att hänföra till den speciella sjukvård, som vi kalla för hållningsgymnastik, och de höra sålunda till sjukgymnastikens verksamhetsområde.

Det är klart, att sjukgymnastiska metoder kunna utövas på olika sätt. Det är också klart, att det under vissa omständigheter kan tänkas, att den speciella form av sjukgymnastikrörelser, som chiropraktiken arbetar med, under vissa betingelser kan vara till nytta. Jag är också fullständigt övertygad om att sjukgymnasterna och sjukgymnastiklärarna, som äro läkare, ha sin uppmärksamhet riktad på detta. Men jag kan inte förstå att en utredning av det slag, som utskottet här har gått i selen för, skulle komma att ge något som helst resultat.

Av vad jag här sagt bör väl framgå varför man aldrig kan tänka sig att läkarna skola gå med på chiropraktikens teorier. Man måste också å andra sidan förstå, att en chiropraktor aldrig kan ta avstånd från den teori, som han har anslutit sig till, ty i samma stund som han gör det är han inte längre chiropraktor. Då är han bara sjukgymnast.

En utredning av det slag, som utskottet här begärt, ger ingenting. Det är klart av vad jag här sagt, att jag ansluter mig till reservationen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Det har redan sagts så mycket vettigt här mot chiropraktiken, att jag inte kan ge något ytterligare bidrag för att

Legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

karakterisera densamma. Men eftersom detta är en fråga, där jag tror att samtliga riksdagspartier utom det kommunistiska äro splittrade, skall jag ändå med några ord säga varför vi för vår del anse, att man härvidlag inte kan följa utskottet.

Utskottets motivering är i verkligheten en motivering mot en utredning, när det konstaterar, dels att det är i hög grad tveksamt, huruvida den chiropraktiska metoden kan tillerkännas något värde, och dels att ett fritt utövan- de av den chiropraktiska verksamheten kan bli farligt samt att allmänhetens förtroende gör faran ännu större.

Vi se saken så, att ett positivt beslut i enlighet med utskottets förslag rent principiellt skulle innebära en bräsch i ett gammalt, uppbyggt hälsosystem. Vi anse också, att ett dylikt positivt beslut skulle komma att av allmänheten uppfattas som ett steg mot legalisering av chiropraktikens metoder. Och vad man än kan säga om chiropraktorerna, så kan man inte förneka att de ha förmåga att rent propagandistiskt utnyttja varje liten möjlighet. Vi tro också, att de skulle komma att utnyttja ett positivt utredningsbeslut som en triumf för sina idéer.

Utskottet har som motiv för en utredning anført, att det är många människor som anlita chiropraktorerna och tro på deras trollmetoder. Ja, de inbilla sig till och med att de blivit hjälpta genom desamma. Det var också många som trodde på fru Iversen, och det har funnits många, som trott på häxor och på nödvändigheten av att bränna dem. Vi kunna vidare, utan att gå långt tillbaka i tiden, finna exempel på att många människor trott på de galna nazistiska rasteorierna.

Vi kommunister anse inte läkarvetenskapen fullkomlig. Detta gäller särskilt den medicinska läkarvetenskapen. Vi förstå också mycket väl att en sjuk och olycklig människa kan göra snart sagt vad som helst för att bli botad och att

hon därför mycket lätt blir bedragares byte. Jag tror inte, att jag kommer med någon nyhet, om jag säger, att läkarvetenskapens dagliga segrar i kampen mot sjukdomarna i vissa människors tankar och medvetande väga ganska lätt, jämförda med enstaka förmenta framgångar för chiropraktorerna. Vi bestrida inte, att man kan vinna enstaka framgångar med suggestion och, inte minst, genom att exempelvis homeopater och kloka gubbar och gummor praktisera kanske hundraåriga erfarenheter, och att sådant i ganska många fall får väga tyngre än alla de fiaskon, som dessa metoder att bota krämpor ha resulterat i.

Vi tro inte, att det behövs någon vetenskaplig utbildning för att konstatera, att den teori måste vara falsk, som hävdar att tuberkulos, syfilis och andra smittosjukdomar föranledas av förskjutningar av kotorna och som betraktar bakterierna som bundsförvanter i kampen mot sådana krämpor. Vi tro, att man mycket väl kan förneka chiropraktorernas idéer utan att därför bestrida nyttan av sjukgymnastik och massage. Jag tror också man kan förneka dem utan att därför bestrida suggestionens betydelse vid botandet av vissa sjukdomar. Vi tro inte heller att man behöver vara doktrinär eller att man behöver svära på varje ord från läkarna, ty läkarvetenskapen är icke något fullkomligt. Den är ännu behäftad med många brister, och den har ännu många utforskade områden. Men det är en väsentlig skillnad mellan å ena sidan läkarvetenskapen och å andra sidan chiropraktiken och andra liknande idéer. Skillnaden är den, att läkarvetenskapen bygger på vetenskapliga metoder och på erfarenheter. Dessutom ha läkekonstens utövare verkligen fått den utbildning, som vetenskapens hittillsvarande nivå har givit dem möjligheter till.

Vi anse därför, att ett positivt beslut i enlighet med utskottets förslag skulle

Dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner.

bli ett votum för en behandlingsmetod, som inte har vetenskapligt underlag, som strider mot kända fakta och mot det sunda förnuftets uppfattning om smittosjukdomarna och vars utövande slutligen är ett lukrativt geschäft, som kan vålla sjuka människor mycken skada.

Jag skulle kunna förstå utskottets resonemang om att den utbredda positiva inställningen till chiropraktiken skulle kunna motivera en utredning, därest icke frågan redan hade varit utredd. Men den är utredd, och jag tycker att utskottet, i stället för att tala om att denna utredning icke är tillräckligt bekantgjord, borde ha föreslagit åtgärder för att verkligen bekantgöra det för chiropraktiken så förkrossande resultatet av den utredningen.

Vi gå därför, herr talman, mot utskottets förslag, och vi komma att rösta för reservationen. Vi vilja nämligen försvara vetenskapen mot vidskepelsen. Jag vet, att det bland anhängarna till utskottets linje finns både människor, som ha en avancerad uppfattning i vetenskapliga ting, och sådana, som äro mycket vidskepliga. Det finns också människor, som ännu tro på djävulen och helvetet och som anse att de inte kunna tro på Gud, om de inte samtidigt också tro på hans kontrahent.

Det kanske kan belysa det bisarra i hela denna historia om jag erinrar om att en av de ivrigaste förespråkarna för chiropraktiken i Sveriges riksdag nyligen har avgått ur riksdagen därför att han, enligt vad jag erfarit, har reumatism. Jag tror inte att man behöver säga mer för att det skall bli uppenbart, på vilken bräcklig grund de stå, som företräda kravet på en utredning av chiropraktiken.

Herr talman! Med det sagda skall jag be att för min del få yrka bifall till reservationen.

Herr von FRIESEN: Herr talman! Efter den grundliga och sakliga medi-

cinska utredning av detta ämne, som herr Bergstrand presterat och vilken jag till alla delar kan instämma i, skall jag vid denna sena timme avstå från att komma med något särskilt yrkande. Frågan har ju redan fallit genom första kammarens beslut. Jag tycker inte heller att det finns någon anledning att ge vare sig andra lagutskottet eller chiropraktikerna något särskilt tröstpris genom att låta dem få en voteringsseger i denna kammare.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Forslund m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 3.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 4.**Dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 4 mars 1949 dagtecknad proposition, nr 170, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bi-

Dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner.

lagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner.

I förslaget var 1 § av följande lydelse:

1 §.

Den som åtnjuter folkpension eller uppbär hustrutillägg skall, under de förutsättningar och i den ordning nedan sägs, erhålla dyrtidstillägg därå för år 1949 med belopp, utgörande

30 kronor för änkepensionsberättigad och för den som uppbär hustrutillägg,

40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter folkpension eller till vars hustru utgår hustrutillägg, samt

50 kronor för annan pensionsberättigad.

Före propositionens avlämnande hade vid innevarande års riksdag väckts en motion angående dyrtidstillägg å folkpensioner, nämligen motionen nr 50 i andra kammaren av herr *Senander m. fl.* I denna motion hade hemställts, »att riksdagen beslutar att dyrtidstillägg på folkpensionerna för innevarande år måtte utgå med 20 procent, motsvarande en förhöjning av folkpensionernas generella belopp med 200 kronor för ensamstående, 160 kronor för vardera av två makar och 120 kronor för änka».

I anledning av propositionen hade vidare väckts två likalydande motioner, nämligen motionerna nr 274 i första kammaren av herr *Emil Petersson m. fl.* och nr 343 i andra kammaren av herr *Fröderberg m. fl.*, i vilka motioner yrkats, att riksdagen med ändring av det i propositionen nr 170 framlagda förslaget till lag om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner måtte besluta att tilläggen skulle utgå efter en kompensationsgrad av tio procent eller med dubbelt så stora belopp som de i Kungl.

Maj:ts förslag angivna och att det under femte huvudtiteln, punkt 85, äskade förslagsanslaget Bidrag till folkpensioner m. m. måtte höjas till 760 miljoner kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte — med avslag å motionerna I: 274, II: 50 och II: 343 — bifalla förevarande proposition nr 170 oförändrad.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Sunne*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **FRÖDERBERG**: Herr talman! Jag har tillsammans med några andra ledamöter väckt en motion om att tillägget på pensionerna skulle utgå med 10 procent i stället för 5 procent.

Jag ber att få yrka bifall till den motionen.

Herr **SENANDER**: Herr talman! Det har vid upprepade tillfällen deklarerats från statsmakternas sida, att de voro angelägna om att bevara folkpensionernas realvärde. Redan då de nya pensionerna fastställdes och vid varje tillfälle då vi ha motionerat i frågan, har man försäkrat, att man skulle se till att folkpensionerna blevo tryggade mot en försämring i köpkraften — man ville dock inte skriva in en regel direkt i lagen om rörligt tillägg. Vad som har skett på senare tid tycks emellertid tyda på att man inte har menat så allvarligt med dessa försäkringar. Det definitiva förslag om indexreglerade pensioner, som nu är ute på remiss, bevisar riktigheten av vad jag här säger. Detta förslag siktar nämligen på att skapa en särskild index för folkpensionärerna, och givetvis då en index som ger mindre än den allmänna index. Detta jämte en hel rad andra företeelser i samband med frågan om folkpensionerna tyder på, att man alltjämt handlar enligt småfuttiga principer då det gäller folkpensionärerna.

Dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner.

När man konstruerar en särskild index för folkpensionärerna, så sätter man faktiskt dessa i en särklass i jämförelse med andra folkgrupper. Denna linje om en särskild index för folkpensionärerna är ju — det anser jag mig böra framhålla i detta sammanhang — ursprungligen folkpartiets idé. Redan då det gällde beslutet om en ny folkpensioneringslag föreslogs det nämligen från folkpartisternas sida en utredning i syfte att skapa en särskild index för folkpensionärerna. Jag säger detta därför att folkpartiet alltid har sökt göra ett stort nummer av att de haft en särskilt god omtanke om folkpensionärerna. Denna linje, som alltså har rekommenderats av folkpartiet, tänker man nu följa, och den ligger också till grund för det provisoriska, mycket snäva dyrtidstillägg, som nu föreslås av utskottet efter proposition från regeringen.

Vi anse en sådan behandling av folkpensionärerna vara orättvis och inkonsekvent, ty skall man för folkpensionärerna fastställa en speciell index med hänsyn till deras levnadsförhållanden, så bör man ju också göra det för praktiskt taget varje samhällsgrupp. När man icke har gjort detta utan ställer folkpensionärerna i undantagsställning, då måste jag ännu en gång understryka, att de utfästelser statsmakterna tidigare ha gjort om full kompensation åt folkpensionärerna för prisstegringar icke ha varit allvarligt menade.

Förra året motionerade vi om ett dyrtidstillägg, som motsvarade 12 procent. Riksdagen stannade vid 5 procent. Därvidlag hävdade man, att förlusten av livsmedelsrabatterna icke borde medräknas vid ett bedömande av kompensationsgraden för folkpensionärerna. Man framhöll bland annat från socialdemokraternas sida, att det vid de nya folkpensionernas fastställande hade förutsatts, att livsmedelsrabatterna skulle försvinna. Jag har synnerligen noga gått igenom den omfattande propo-

sition, som låg till grund för den nya folkpensionslagen, och i denna finns icke ett ord, som kan tyda på att riksdagen för sin del hade förutsatt, att förlusten av livsmedelsrabatterna skulle öva inflytande på ett eventuellt fastställande av dyrtidstillägget på folkpensionerna i syfte att bevara deras köpkraft för framtiden. Vår motion förra året om en 12-procentig kompensation — motionen grundade sig på en utredning, som hade företagits av socialvårdskommittén — var sålunda fullt befogad för den händelse man verkligen ville ge full kompensation åt folkpensionärerna. Sedan dess har ju som bekant en mycket betydande prisstegring ägt rum, och jag överdriver inte om jag säger, att denna prisstegring — räknat från den tid då vi avgåvo vår motion — belöper sig till omkring 12 procent. I den motion vi ha avgivit i år ha vi emellertid endast begärt 20 procent, och jag skall, herr talman, med vad jag här sagt be att få yrka bifall till denna motion.

Herr HELLBACKEN: Herr talman! Vid denna sena timme skall jag nöja mig med att med hänvisning till vad Kungl. Maj:t har anfört i propositionen, nr 170, samt med hänvisning till utskottets motivering i denna fråga yrka bifall till utskottets utlåtande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring, som följde av bifall till motionerna I: 274 och II: 343; samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 50; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Senander begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) angivna propositionen följande vo-

Landets indelning i bostadskostnadsgrupper.

teringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till motionen II: 50 av herr Senander m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Senander begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 103 ja och 7 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.**Landets indelning i bostadskostnadsgrupper.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner dels om ändrad indelning av landet i bostadskostnadsgrupper för folkpensionärerna, dels ock angående viss ändring av 5 § lagen om folkpensionering.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen de likalydande motionerna nr 111 i första kammaren av herr Ivar Persson m. fl. och nr 130 i andra kammaren av

herr Hansson i Skegrie m. fl. samt motionen nr 286 i andra kammaren av herr Senander m. fl.

I motionerna I: 111 och II: 130 hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att antalet bostadskostnadsgrupper med avseende på bostadstilläggen till folkpensionärerna minskas till fyra och att orter, som för närvarande tillhöra den lägsta gruppen, flyttas upp i närmast högre från den 1 januari 1950 och erhålla samma bostadstillägg, som utgå i den nuvarande lägsta gruppen».

I motionen II: 286 hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta, att 5 § och 15 § 2 mom. lagen om folkpensionering skulle erhålla ändrad lydelse på sätt i motionen angivits.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner I: 111, II: 130 och II: 286 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Hallagård och Carlsson i Bakeröd, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville med beaktande av de synpunkter reservanterna anfört låta verkställa utredning om folkpensioneringslagens bestämmelser om bostadstilläggen samt för 1950 års riksdag framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

B. att förevarande motioner I: 111, II: 130 och II: 286, i den mån de icke besvarats genom vad reservanterna under A hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr CARLSSON i Bakeröd: Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande ha herr Hallagård och jag fogat en reservation, där vi föreslå en framställning till Kungl. Maj:t om en ytterligare utred-

Landets indelning i bostadskostnadsgrupper.

ning i syfte att få sådana bestämmelser i folkpensioneringslagen, att folkpensionärerna på samtliga orter i riket kunna få ekonomiska möjligheter att inneha bostad av ungefär lika standard.

Redan när denna fråga år 1946 behandlades i riksdagen anmärkte vi på att man räknade med folkpensionärernas direkta bostadskostnader och icke tog hänsyn till standardskillnaden på de olika orterna. Det är ju en känd sak, och det understrykes också i den senast verkställda utredningen, att folkpensionärernas bostadsstandard på landsbygden är betydligt sämre än t. ex. i Stockholm.

Jag är naturligtvis medveten om att en rad av de bekvämligheter, som folkpensionärerna i en storstad kunna skaffa sig — även då det gäller bostaden — inte kunna erhållas på landsbygden. Men nog kunde folkpensionärerna på landsbygden få betydligt bättre bostäder än de i allmänhet ha, om de hade större ekonomiska resurser. Den omständigheten att folkpensionärerna på landsbygden måste bo mera primitivt och nödgas försaka många av de fördelar, som tätorten ger, borde ju kompenseras genom möjligheten till en något bättre levnadsstandard i andra avseenden, helst som de ofta långa avstånden draga med sig dryga resekostnader då det gäller att skaffa förnödenheter o. d. Detta är ju kostnader, som folkpensionärerna i tätorten icke behöva vidkännas.

Det finns givetvis ingen som bestri-der, att bostadskostnaderna äro högre i en storstad än på landsbygden, även om dessa kostnader variera ganska betydligt också i storstaden. Bostadskostnaderna på landsbygden och i ortsgrupp II äro dock mycket ofta ganska likartade såväl i fråga om standard som i fråga om hyrespris. Det är därför ett rättvisekrav, att också de fattiga gamla på landsbygden få någon hjälp till sina bostadskostnader. Vi ha i en motion föreslagit, att samma belopp, som utgår

i bostadstillägg i ortsgrupp II, skulle — efter samma inkomstprövning som gäller i övriga ortsgrupper — också utgå i ortsgrupp I.

Det förefaller som om man gärna ville övervärdera de bostadsförmåner, som folkpensionärerna på landsbygden stundom ha. Det är riktigt, att många folkpensionärer på landsbygden ha egna bostäder, men ofta äro dessa i hög grad bristfälliga, och dessutom bör man ta hänsyn till reparations- och underhållskostnaderna. Gör man detta, så bli inte heller dessa bostäder så billiga. De sakkunniga framhålla ju också i sitt betänkande, att skillnaden i bostadskostnader mellan dyra och billiga orter till inte obetydlig del är en skillnad i bostadsstandard. Detta är också alldeles riktigt, och därför bör det, enligt min uppfattning, vara en mycket angelägen uppgift för riksdagen att söka höja bostadsstandarden för de i detta avseende sämst ställda folkpensionärerna.

Jag vill, för att inte bli missförstådd, understryka, att jag inte alls anser bostadstilläggen i de högre ortsgrupperna vara för höga. De äro säkert välbehöfliga. Jag vill dock framhålla, att vi måste sträva efter att förbättra bostadsförhållandena även för landsbygdens folkpensionärer. Härför erfordras, att dessa folkpensionärer få ekonomiska resurser att skaffa sig bättre bostäder.

Det hade naturligtvis varit önskvärt, att en ändring i lagen hade skett redan vid denna riksdag, då ju en inplacering av de olika orterna i bostadsgrupper skall göras i år. En sådan lagändring går emellertid tydligen inte att genomföra nu, och därför föreslå vi att denna gruppering endast skall gälla ett år. Jag vill hoppas, att frågan skall komma att lösas vid nästa års riksdag. Då emellertid denna fråga knappast torde kunna lösas utan en förnyad utredning, som tar sikte på just dessa problem, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Bo-man* i Stafsund.

Herr **SENANDER**: Herr talman! I vår motion nr 286 ha vi ställt ett yrkande, som går i samma riktning som det herr Carlsson i Bakeröd talade för. För att få största möjliga enighet mellan dem, som företräda samma uppfattning, skall jag kort och gott be att få instämma i det yrkande, som ställdes av herr Carlsson i Bakeröd.

Herr **HELLBACKEN**: Herr talman! Jag skall endast med några ord erinra om att det spörsmål, som här har påtalats av motionärerna och reservanterna, är föremål för uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts sida. Vid behandlingen i utskottet av denna fråga har utskottet för sin del funnit, att det i nuvarande läge icke fanns något annat att göra än att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Det vore olämpligt att begära en ytterligare skrivelse i den riktning, som reservanterna här påkalla.

Jag ber med dessa ord att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammarerna utskottets hemställan.

§ 6.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser angående övertid ersättning för sjöfolket.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Statens övertagande av Göta kanal m. m.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, över motion angående statens övertagande av Göta kanal m. m.

Statens övertagande av Göta kanal m. m.

I motionen II: 232, vilken hänvisats till andra kammarens andra tillfälliga utskott, hade herr *Lindberg* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla dels om utredning i syfte att Göta kanal måtte övertagas av staten, samt föreläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning, och dels att Kungl. Maj:t ville använda sitt inflytande i kanalbolagets ledning så att personalens anställnings- och bostadsförhållanden förbättrades.

Utskottet hemställde, att motionen II: 232 icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **LINDBERG**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att få vara med om den högtidliga jordfästningen av den motion, som jag har väckt i detta ämne. Det är nästan alltid så, att klockan börjar närma sig tolvslaget när de frågor komma upp, som jag har något att göra med. Det är då inte så värst många av kammarens ledamöter, som äro intresserade av dessa frågor. Det var för övrigt inte mindre än 115 ledamöter frånvarande vid den föregående voteringen.

Den motion jag väckt om förstatligande av Göta kanal synes av utskottet närmast ha uppfattats som ett skämtsamt förslag, jag kan kanske tillägga som en skämtsam åtgärd från min sida för att få till stånd ett kollektivavtal för den personal, som sysslar med arbetet vid Göta kanal. Motionen har varit utsänd till en rad institutioner, som ha avgivit yttranden över densamma. Statskontoret har bl. a. sagt: »Kontoret förutsätter emellertid, att staten gör sitt inflytande i kanalbolaget gällande, så att personalen tillförsäkras skäliga anställningsvillkor, om något därutinnan skulle visa sig brista.» Detta uttalande har utskottet uppmärksammat och gjort

Statens övertagande av Göta kanal m. m.

den kommentaren, att det är parternas egen sak att göra upp om lönefrågor o. d. I motionen har jag påpekat, att anställnings- och löneförhållandena för personalen inte äro huvudorsaken till kravet på förstатligande av kanalleden eller rättare sagt kravet på en undersökning om huruvida ett förstатligande skulle vara behöfvligt och om kanalleden har något intresse ur samhällelig synpunkt.

Om man nu stannar ett ögonblick vid vad statskontoret har sagt och utskottet har understrukit, så måste man ju ställa frågan: Varför har inte styrelsen för Göta kanal observerat personalens beträngda läge under de 20 år som ha gått, sedan sjöfolksförbundet började organisera sluss- och brovakterna vid Göta kanal? Styrelsen för Göta kanal har haft många tillfällen att syssla med den frågan, men man har inte brytt sig om det förrän nu, när styrelsen sände ut en av statens representanter för att undersöka bostadsförhållandena för personalen vid Göta kanal. Det är således första gången man haft något intresse för personalen. För övrigt har man inte haft andra intressen än att följa bestämmeelserna, där det heter att styrelsen skall tillse att kanalen hålles i trafikabelt skick. Om personalen har man således inte haft så värst stora bekymmer.

Vaktpersonalen, sluss- och brovakterna, ha varit anställda enligt det gamla systemet med kontrakt, ett system som har tagits bort för landet i övrigt för cirka 30 år sedan. Detta system praktiseras allt fortfarande, och så sent som i förrgår vägrade kanalbolagets underhandlare att taga bort dessa personliga kontrakt, dessa verkliga slavkontrakt, vilkas innehåll daterar sig från något datum i slutet på 1800-talet. De äro således inte ens moderniserade till sin utformning.

Bostäderna utgöra en löneförmån för kanalpersonalen, och det kan således sägas, att dessa skola ingå i de för-

handlingar, som röra ett kollektivavtal. Man har dock för länge sedan gått ifrån bostäder som löneförmåner för de sämst ställda grupperna, statarna och statdrängarna. Dessa ha numera inte bostäderna som löneförmåner. På samma sätt är det med bruksarbetarna. Även de hade förut bostäderna som en löneförmån, men det är nu borttaget. Det är, såvitt jag vet, bara vid den av staten ägda Göta kanal — jag påstår detta trots alla andra uppgifter — där man behåller detta gammalmodiga system.

Vidare äro sluss- och brovakterna skyldiga att bruka den jord, som tillhör den åbyggnad de bebo. Detta answer bolaget vara en så viktig skyldighet för sluss- och brovakterna, att man till och med förskotterar pengar till dem som så önska för att hålla dragare eller andra djur på egendomen. Genom att man förskotterar på detta sätt har man emellertid låst fast sluss- och brovakterna vid denna sysselsättning för år framåt. Deras lön är ju nämligen inte sådan, att de i brådrasket kunna betala av sådana lån. De äro således fastlåsta vid stället.

Sluss- och brovakterna ha icke rätt att försälja något av den gröda, som växer på den brukade jorden, med mindre kanalbolagets ledning går med därpå. Skall en anställd sluta sitt arbete vid kanalbolaget och anställningen skall upphöra på höstkanten, så får han inte sälja den gröda han bärgat in på hösten med mindre bolaget ger sitt tillstånd. Detta sker oftast i den formen, att efterträdaren övertager den gröda, som finns. Det är ganska lätt att förstå, att den gröda, som inte kan fraktas bort utan måste övertagas av nästa ägare, inte betalas med så värst stora pengar.

Det har i några fall gått så långt, att kanalbolaget t. o. m. skall bestämma vilken dam, som sluss- och brovaktaren skall få lov att gifta sig med. Damen i fråga skall nämligen granskas av bo-

Statens övertagande av Göta kanal m. m.

lagsledningen i förväg för att man skall vara säker på att kvinnan skall kunna ersätta sluss- och brovaktaren, därest han av någon anledning inte skulle kunna klara öppnandet av slussarna. Man kan tycka, att detta låter inte så litet löjligt, men faktum är, att det förhåller sig på detta sätt, och det tycks inte vara någonting att göra åt det.

Nu är det som sagt inte lönefrågan och därmed sammanhängande förhållanden, som är huvudsaken i detta sammanhang. I motionen har jag påvisat, att staten har skänkt mesta delen av den mark, som kanalen flyter igenom. Staten har dessutom skänkt stora skogs-egendomar till kanalbolaget. Om dessa gåvor ha ägt rum i den formen, att det finns några möjligheter för staten att taga tillbaka gåvorna i fråga, känner jag inte till. Inte heller utskottet har klarat ut detta. Det måste naturligtvis göras en ganska ingående utredning för att få klarhet på den punkten. Faktum är emellertid, att staten tidigare har återtagit gamla förläningar, som staten har gjort både hit och dit, och det skulle väl inte vara alldeles otänkbart att förfara på samma sätt även här.

Det har ifrån trafikanternas sida framförts rätt många klagomål emot skötseln av själva kanalen. I vilken mån dessa klagomål ha varit berättigade eller ej, kan jag omöjligen avgöra. Men även detta skulle naturligtvis en utredning kunna klara ut. Utskottet har konstaterat, att kanalen är bra så långt som utskottets granskning har gett vid handen. Vid tidigare tillfällen har det emellertid framförts önskemål om dels breddningar av kanalen och dels uträtningar av den på en del ställen för att den skulle bli mer lättrafikabel än den f. n. är. Dylika frågor kräva naturligtvis en ganska ingående utredning av sakkunniga personer.

Utskottet tycks ha funnit, att kanalen är ett så dåligt ekonomiskt företag, att det skulle bli ganska dyrt för staten att övertaga kanalbolaget. Ja, det var ju den

frågan, som skulle klaras ut genom en utredning, dvs. huruvida det är ett statsintresse att kanalen över huvud taget finns till. Eftersom utskottet självt inte har kunnat göra denna utredning och eftersom de tillfrågade myndigheterna inte ha brytt sig om att svara på den frågan, hade det väl varit naturligt, om utskottet hade förordat en utredning av hela detta problem. Om det är ett statsintresse att kanalen finns till, kan ju inte den omständigheten, att ett övertagande av kanalen skulle komma att kosta en del pengar, få lägga hinder i vägen för att kanalleden bibehållas. Vad tror man från utskottets sida, att resultatet blir, därest de av kronan överlämnade skogarna inte skulle täcka förlusten på kanaldriften? Vem kommer då att få lov att betala underskottet? Jo, naturligtvis staten som meddelägare i själva kanalen. Staten har ju fått satsa rätt mycket pengar vid flera tillfällen på detta företag, och staten lär nog inte komma ifrån detta i fortsättningen, om det skulle visa sig, att kanaldriften inte går ihop.

På den tiden, då kanalen byggdes, var det ett stort intresse för hela landet, att denna vattenväg kom till stånd. Det kanske är ett stort intresse även nu, att denna kanal bibehållas. Därom vet man inte så värst mycket. Under alla förhållanden är emellertid Göta kanal en turistled av första klass. Det kan hända, att det bara ur den synpunkten kan anses vara ett intresse för landet, att kanalvägen bibehållas.

Herr talman! Jag skulle kunna tillägga åtskilligt mera i denna fråga. Jag skall emellertid inte ytterligare uppehålla kammarens tid. Jag vill därför avsluta mitt anförande med att kort och gott hemställa om bifall till den av mig väckta motionen.

Herr SEHLSTEDT: Herr talman! Jag skall be att i all korthet få betyga för motionären, att utskottet självfallet inte har uppfattat det som någon skämsam

Statens övertagande av Göta kanal m. m.

åtgärd, att herr Lindberg har väckt denna motion. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på — herr Lindberg underströk själv detta starkt i sitt anförande — att motionen i sin motivering i hög grad pekar på de anställnings- och bostadsförhållanden, som råda utefter kanalen. I detta avseende äro vi inom utskottet medvetna om att allt inte är till fyllest. Vid den studieresa, som utskottet har gjort i anledning av motionen — vår resa omfattade sträckan mellan Mem och Vreta Kloster — kunde man notera, att bostäderna ömsom voro tämligen hyggliga och ömsom ganska dåliga. Jag tror inte man kan säga, att egentligen någon bostad var alldeles fullgod. Jag tror också, att vi utan vidare i allt väsentligt kunna vitsorda herr Lindbergs uppgifter om löne- och anställningsförhållandena. Utskottet anser det emellertid som ganska naturligt, att dessa omständigheter i och för sig inte kunna få vara avgörande för frågan om Göta kanals eventuella förstatligande. I detta hänseende måste det väl till helt andra motiveringar för en utredning.

Ett eventuellt statens övertagande av Göta kanal kan, såvitt utskottet förstår, tänkas sakligt motiverat antingen av en genomgripande ombyggnad — en ny farled mellan Östersjön och Vänern skulle i så fall anses påkallad — eller också om det kan anses föreligga risk för att kanalbolaget inte på ett tillfredsställande sätt kan upprätthålla driften vid kanalen. Utskottet har för sitt vidkommande inte funnit, att Göta kanal ur trafiksynpunkt inte fyller de krav, som kunna ställas. Om det är så att det brister i underhållet av kanalen, så kan rättelse härutinnan uppenbarligen åstadkommas efter hänvändelse till vederbörande myndigheter. Villkoret för statsbidrag vid kanalens byggande var ju, att den skulle underhållas av bolaget.

Vissa representanter för redarna ha enligt Redareföreningens remissvar i ärendet gjort en del inte närmare spe-

cificerade anmärkningar mot kanalen. Utskottet fann för sin del att de slussar, som utskottet inspekterade, voro i ett användbart och hyggligt skick. Ej heller strandskoningen kunde ge någon anledning till anmärkning. Däremot hade vi ingen djupdykare med oss på vår inspektionsfärd. Vi kunde därför inte se, hur kanalen såg ut under vattenytan. Jag tror emellertid, att man kan taga fasta på vad kanalbolagets representant yttrade härom, nämligen att bolaget årligen utför ganska omfattande reparationsarbeten utefter kanalen på de sträckor, där sådana arbeten kunna anses vara nödvändiga.

Den omständigheten, att staten har ett ganska betydande inflytande i kanalbolagets styrelse, gör, att staten har erhållit betryggande möjligheter att gripa in i företagets skötsel. Kungl. Maj:t utser en representant i styrelsen, och en av de fyra övriga styrelseledamöterna utses av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret. De markupplåtelser, som staten har gjort till kanalen, gälla för all framtid, och de anslag, som lämnades redan under 1800-talet, när kanalen byggdes, ha sedermera avskrivits. Som villkor för dessa upplåtelser och anslag gäller dock, att bolaget skall underhålla kanalen på ett sådant sätt, att den befinna sig i trafikdugligt skick.

Jag vet inte vilken betydelse kanalen kan ha i trafiktekniskt avseende. Det säger ganska mycket, att antalet båtar, som trafikera kanalen, numera genomsnittligt äro sju per dygn. Den omständigheten, att trafiken sjunkit i så pass stor utsträckning, sammanhänger självfallet med alla de moderna trafikmedel, som ha kommit till sedan kanalen färdigställdes någon gång i mitten av 1800-talet.

Herr talman! Jag tror, att det räcker med det anförda. Utskottet har inte funnit att det i motionen eller på annat sätt har förebragts tillräckliga motiveringar för denna utredning. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Statens övertagande av Göta kanal m. m.

Herr LINDBERG: Herr talman! Jag vill i anledning av vad herr Sehlstedt här har anfört hänvisa till vad som anföres i min motion på s. 15. Jag citerar: »Även om man bortser från personalens ställning, vilken dock icke är oviktig i sammanhanget, så förefaller det som om statens intressen borde vara så stora, att denna vattenväg med bikanaler borde övergå i statens ägo.» Löneställningen vid kanalen är således icke något huvudargument. Vad den saken beträffar, ha vi förresten bara för en kvart sedan på förslag av andra lagutskottet beslutat i en lönefråga, som rör anställda vid sjöfarten och vilka äro organiserade i Svenska sjöfolksförbundet.

Jag vill emellertid fråga, vad det kommer att bli av utskottets uttalade önskemål om vissa saker, som kanalbolagets styrelse bör iakttaga osv., därest kammarerna nu bifaller vad utskottet har föreslagit, dvs. avslår motionen? Jag tror inte att dess styrelseledamöter under sådana förhållanden komma att få reda på vad som har stått i detta utskottsutlåtande, såvida inte vederbörande ha ett personligt intresse av att studera denna. Dessa handlingar komma säkerligen att läggas i papperskorgen på samma sätt som fallet blir med de handlingar i ärendet, som inte inflyta i riksdagstrycket. Något annat blir det inte därav. Det är bl. a. av denna anledning, som jag är angelägen att motionen bifalles.

Herr SEHLSTEDT: Herr talman! Jag vill endast säga ett par ord. — Jag vill då först erinra om, att därest staten skulle övertaga Göta kanal, så är det alldeles uppenbart, att staten därigenom skulle inveckla sig i ganska dyrbara engagemang. Det är alldeles obestridligt, att kanalen är en dålig affär, vilket bl. a. beror därpå, att slussavgifterna äro ganska låga. Dessa avgifter ha sedan slutet av 1800-talet höjts med endast 35 %.

Herr Lindberg var orolig för att om

riksdagen inte skulle bifalla hans motion, så skulle hela denna fråga hamna i papperskorgen. Ingen i bolagsledningen skulle under sådana förhållanden över huvud taget bry sig om de spörsmål, som ha varit föremål för utskottets uppmärksamhet. Men, herr Lindberg, det finns väl ändå en genväg över Svenska sjöfolksförbundet? Förbundet skulle väl kunna tillställa kanalbolagets styrelse samtliga riksdagshandlingar i detta ärende.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övernående ja besvarad. Herr Lindberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteeringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammarerna bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Utgifter under riksstatens tredje huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts fram-

Diplomatisk och konsulär personal m. m.

ställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 4.***Diplomatisk och konsulär personal m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr **WIBERG**, som yttrade: Herr talman! I motion nr 241 har jag hemställt, att riksdagen måtte besluta om upprättande av en självständig diplomatisk representation i Uruguay, och jag ber att nu något få beröra det läge, vari saken har kommit genom statsutskottets utlåtande. Med hänsyn till den sena timmen skall jag försöka fatta mig kort.

Jag vill till en början konstatera, att utskottet klart och otvetydigt har sagt ifrån, att motionen är sakligt motiverad. Utskottet skriver nämligen, att utskottet beträffande det motionsvis gjorda yrkandet vill framhålla, att det jämväl enligt utskottets mening förefaller befogat, att en självständig svensk representation upprättas i Uruguay.

Utskottet har inte heller i år hänvisat till statsfinansiella skäl som något hinder. Utskottet har fastmer erinrat om den sakkunnigberedning, som Kungl. Maj:t tillsatte under hösten 1948 under ordförandeskap av förutvarande statsrådet Gjörös. Givetvis möter det inte något hinder för denna kommitté att avge ett utlåtande. Jag är övertygad om att de sakkunniga gärna skulle komma med ett specialutlåtande, om hans excellens utrikesministern så skulle önska. Jag känner mig lika förvissad om att de sakkunniga skulle förorda, att en särskild diplomatisk representation inrättas.

På punkt 4 är det som bekant fråga

om förslagsanslag. Även utrikesministern har väl anledning att med tillfredsställelse notera den ståndpunkt, som statsutskottet har intagit. Sedan de sakkunniga ha avgivit yttrande torde det, om Kungl. Maj:t så skulle önska, icke vara något hinder för handen att, om så skulle erfordras, med överskridande av anslaget inrätta den nu ifrågavarande posten. Utskottet har emellertid gått ännu längre. Man har fullt riktigt sagt sig, att det vore tänkbart att det, som man menar, väl motiverade yrkandet i motionen skulle kunna bifallas utan att detta skulle behöva medföra någon ökad utgift under kommande budgetår. Tänkbart är nämligen, att det kan ske en omflyttning av befattningshavare inom departementet, varigenom en självständig svensk representation i Uruguay skulle kunna komma till stånd.

Jag har ingen anledning att närmare ingå på arten av denna representation. Jag vill endast för ordningens skull understryka, att under begreppet »sjelvständig svensk representation» näppeligen kan ingå en befattning som chargé d'affaires ad interim. Jag föreställer mig också att vad man inom utskottet närmast har åsyftat är en chargé d'affaires en pied med en ställning svarande mot de svenska beskickningschefernas i Chile och Venezuela.

Jag vill, herr talman, sluta med att säga, att man har anledning att vara glad över den mycket välvilliga ståndpunkt, som utskottet har intagit. Uruguay är ett land, som vi allmänt uppskatta i hög grad här i Sverige. Dess näringsliv har en sådan konstruktion, att det i viss mån kan sägas komplettera vårt eget lands, och av allt att döma bör i en framtid utbytet på det kommersiella planet liksom säkerligen också på det kulturella och andra plan mellan de båda länderna kunna utvidgas.

Jag har, herr talman, ingen anledning att framställa något säryrkande

Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige.

utan hemställer om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets i punkten gjorda hemställan bifölls.

Punkterna 5—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under tredje huvudtiteln (punkt 22) föreslagit riksdagen att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 800 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Nordenson (I: 202) och den andra inom andra kammaren av herr Wiberg m. fl. (II: 240), hemställts, att riksdagen måtte till upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige anvisa ett anslag av 900 000 kronor, varav såsom bidrag till Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet 500 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 202 och II: 240, till Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 800 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr WIBERG: Herr talman! Jag är ledsen att än en gång behöva ta kammarens tid i anspråk vid denna sena timme, men även på denna punkt föreligger en motion, som i första kammaren har väckts av herr Nordenson och i andra kammaren har framförts av mig. Saken gäller, såsom framgår av handlingarna, en utökning av anslaget till Svenska institutet med 100 000 kronor.

Jag skall endast göra en kort argumentering. Jag vill först och främst fästa uppmärksamheten på att statsutskottet självt har vitsordat, att grunden för denna motion är fullt befogad. Det säger nämligen, att såväl i institutstyrelsens anslagsäskanden som i den föreliggande motionen goda skäl ha anförts till stöd för en ytterligare höjning av bidraget.

Jag vill vidare påminna om att man kan finna ett verkligt starkt stöd för motionen, om man går till departementschefens uttalande i statsverkspropositionen. Hans excellens utrikesministern gör där starka uttalanden om den gagnarika gärning, som Svenska institutet utför. Det är alltså alldeles klart att institutet har varit av stort värde. Inte minst har det genom sin verksamhet åstadkommit en ganska omfattande avlastning av det arbete, som eljest skulle ha åvilat utrikesdepartementets pressavdelning.

Intresset för Sverige på det kulturella planet har under årens lopp vuxit i påfallande grad i andra länder, något som säkerligen delvis kan hänföras till institutets verksamhet. Men det är uppenbart att i den mån intresset blir större, bli arbetsuppgifterna också mera krävande och omfattande. Jag kan nämna, att enbart antalet in- och utgående skrivelser, som föranleda en särskild behandling, uppgår till ungefär 20 000 årligen. Det är min åsikt att man, även om man i nuvarande situation måste iaktta stor återhållsamhet med utgifter, har behandlat institutets anslagsframställningar väl snävt.

Jag kan som en parallell nämna, att man i Schweiz nyligen har inrättat en motsvarighet till Svenska institutet — för övrigt efter mönster av detta — och att man där omedelbart har anslagit ett belopp av 600 000 schweizerfrancs. Det kan kanske också intressera kammaren att höra, att Englands anslag till British council är ungefär sju gånger så stort som dess anslag till

Intensifierad medicinsk undervisning och forskning rörande folksjukdomarna.

Unesco, under det att man här i Sverige förordar ett anslag till Unesco, som är ungefär dubbelt så stort som det förordade anslaget till Svenska institutet.

Det skulle givetvis, herr talman, kunna anföras åtskilliga skäl för bifall till motionen. Jag skall emellertid med hänsyn till den sena tidpunkten inskränka mig till vad jag nu har sagt, och jag ber med hänvisning härtill att få hemställa om bifall till motionen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Det är klart att jag såsom departementschef känner det tacknämligt, att herr Wiberg visar så stort intresse för denna liksom för andra anslagsfrågor inom departementets huvudtitel, och jag skall gärna vitsorda, att det skulle finnas utrymme för större utgifter än dem, som äro möjliga inom ramen för den budget, som är föreslagen.

Man kanske bör tillägga, att när det gäller upplysningsverksamhet om Sverige i utlandet finns det nära nog obegränsade möjligheter att använda medel på ett sätt, som i och för sig är nyttigt. Man behöver ju bara tänka sig att man utvidgar denna upplysningsverksamhet till nya länder, utövar den i större omfattning än tidigare och sträcker ut den till skilda områden, film, nyhetsverksamhet, lektorat o. s. v. Det är klart att det där finns stort utrymme för anslag, som i och för sig skulle vara nyttiga och önskvärda.

Å andra sidan är det givet, att man måste göra en avvägning mot de statsfinansiella synpunkterna. När Svenska institutet för några år sedan grundades, byggde man dess ekonomi på den tankegången, att det skulle lämnas lika mycket medel från enskilt håll som från staten, men det har visat sig, att den grunden för institutets budget inte har kunnat vidhållas. De enskilda bidragen ha inte influtit så som man be-

räknat. Man har därför fått mjuka upp bestämmelserna och fått acceptera den konsekvensen, att staten i sista hand garanterar för utgifterna och åtar sig att bestrida en del av de medel, som annars skulle ha influtit från enskilt håll.

Med detta har jag velat säga, att det givetvis i och för sig är önskvärt med högre anslag men att vi här liksom på så många andra områden ha fått iakttä en viss återhållsamhet och få nöja oss med den ökning, som föreslås i årets statsverksproposition.

Herr WARD: Herr talman! Jag har begärt ordet för att blott i korthet yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Wiberg nämnde här, att han hade motionerat om en ökning av anslaget med 100 000 kronor, och det är riktigt om man jämför motionen med Kungl. Maj:ts förslag till årets riksdag, men motionens förslag innebär en höjning med 240 000 kronor i förhållande till anslaget under nu löpande budgetår. Kungl. Maj:t har föreslagit en höjning med 140 000 kronor, och det tycker jag är ganska generöst i de tider, som vi nu leva i.

Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkterna 21—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Intensifierad medicinsk undervisning och forskning rörande folksjukdomarna.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 131, i anledning av väckta motioner an-

Intensifierad medicinsk undervisning och forskning rörande folksjukdomarna.

gående intensifierad medicinsk undervisning och forskning rörande folksjukdomarna.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr BERGSTRAND: Herr talman! Kammaran hörde nyss, att utskottet har föreslagit, att denna motion inte skall föranleda någon åtgärd. Jag har inte begärt ordet för att yrka någon-ting annat utan för att be kammarens ledamöter vara vänliga att titta, och titta noggrant, på det utlåtande, som utskottet här har framlagt. Läser man igenom utlåtandet måste man säga sig, att det egentligen borde leda till ett tillstyrkande av motionen eller i varje fall till ett förslag om utredning i motionens syfte.

Nu kommer motionen som sådan tydligen att falla, men jag hoppas den faller med en så kraftig duns, att ecklesiastikministern märker den, och jag hoppas det betyder ett fall framåt och att ecklesiastikministern så fort som möjligt vidtar åtgärder i motionens syfte.

Denna motion är ute i ett mycket angeläget ärende. Den utgår från ett uttalande från medicinska fakulteten i Lund, där man pekar på våra folksjukdomars alltmer stigande betydelse. Man framhåller särskilt de reumatiska sjukdomarna, ålderssjukdomarna, tumörsjukdomarna, sinnessjukdomarna och i viss mån tuberkulosen, och i motionen begärs en utredning om hur forskningen beträffande dessa sjukdomar skall kunna intensifieras. Nu har man sagt, att detta väl strängt taget är något, som redan nu utforskas vid universiteten. Ja, det är sant, men det är en sanning med stor modifikation. Motionen visar hur det förhåller sig med den saken, och det framgår där, att det finns en hel del brister.

Vad är det egentligen för sjukdomar det är fråga om här? Det är i väsentlig mån sådana sjukdomar, som få

sin stora betydelse med stigande ålder. Eftersom nu genomsnittsåldern hos det svenska folket stiger så tydligt som den gör, är detta en fråga som kommer att få allt större betydelse, eftersom dessa sjukdomar framför allt drabba de äldre, och vi ha bekymmersamt redan nu att sköta om de gamla. Det skulle i allra högsta grad vara önskvärt att vi hade bättre möjligheter än vi nu ha att ta hand om dem. Det skulle betyda en avlastning av det svenska folkshushållet.

Av de utlåtanden, som ha kommit från de olika fakulteterna, framgår tydligt, att dessa fakulteter inse betydelsen av en intensifierad verksamhet på detta område. Fakulteterna inta emellertid en mer avvaktande hållning än vad medicinalstyrelsen gör, som ju överallt i sitt yttrande uttalar sig klart positivt. Vilken kan orsaken vara till denna skillnad? Jo, den är ganska säkert den, att vid universitetssjukhusen vårdas för närvarande huvudsakligen sådana, som äro akut sjuka; det finns där inte plats för några kroniskt sjuka. Men därför har man inte heller vid universitetssjukhusen i samma höga grad på känn hur stor betydelse de här berörda sjukdomarna ha för den svenska folkhälsan, vilket medicinalstyrelsen däremot i allra högsta grad har. Lundafakulteten har också framhållit, att även om man tills vidare vet ganska litet om dessa sjukdomars orsaker och behandling, så finns det dock en hel del angreppspunkter, och om det bara skapades bättre möjligheter för forskning genom inrättandet av specialkliniker och anställandet av flera forskare, så skulle man nog, kanske både snabbare och säkrare än vad vi nu tro, kunna komma fram till förebyggande åtgärder.

Jag vill inskränka mig till detta. Jag hoppas, som sagt, att motionen dock faller framåt och att ecklesiastikministern tänker mera på vad utskottet säger i sitt utlåtande än i den egentliga

Anslutning till Unesco.

klämnen. Jag hoppas också att det inom en inte alltför avlägsen framtid skall finnas möjligheter för ecklesiastikministern, som jag vet är intresserad av dessa frågor, att tillgodose de krav, som ha framförts i motionen.

Jag skall, herr talman, sluta med att egendomligt nog yrka bifall till utskottets förslag. Jag gör det på begäran av utskottets representant, som har sagt att han annars måste ta till orda, något som han gärna vill undvika så här sent på kvällen.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogs varit efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till universiteten och karolinska institutet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till tekniska högskolan i Stockholm;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om vissa anslag för budgetåret 1949/50 till skolöverstyrelsen m. m.; och

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till yrkesundervisningen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Anslutning till Unesco.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till Förenta Nationernas organisation

för uppfostran, vetenskap och kultur (Unesco) jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 107, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 mars 1949, föreslagit riksdagen att dels medgiva, att Kungl. Maj:t vidtog de åtgärder, som erfordrades för Sveriges anslutning den 1 januari 1950 till Förenta Nationernas organisation för uppfostran, vetenskap och kultur (Unesco), dels till Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 400 000 kronor, dels ock till Unescos rörelsefond för budgetåret 1949/50 å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket anvisa ett investeringsanslag av 90 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wistrand m. fl.* (I: 262) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 331), dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Niklasson m. fl.* (I: 263) och den andra inom andra kammaren av herr *Onsjö m. fl.* (II: 333).

I motionerna hade hemställts, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 107.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 262 och II: 331 samt I: 263 och II: 333,

a) medgiva, att Kungl. Maj:t vidtog de åtgärder, som erfordrades för Sveriges anslutning den 1 januari 1950 till Förenta Nationernas organisation för uppfostran, vetenskap och kultur (Unesco);

b) till Kostnader för Sveriges med-

Anslutning till Unesco.

lemskap i Unesco för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 400 000 kronor;

c) till Unescos rörelsefond för budgetåret 1949/50 under fonden för förslag till statsverket anvisa ett investeringsanslag av 90 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo, Ohlön, Heiding, Bergh, Svensson* i Grönvik, *Boman* i Kieryd, *Hjalmarson, Kollberg* och *Önnsjö*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 262 och II: 331 samt I: 263 och II: 333, avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr ONSJÖ: Herr talman! Man måste heklaga att ett arbetsplenum med en så diger föredragningslista som dagens beläggas med en interpellationsdebatt under den effektivaste arbetstiden — en debatt som man för övrigt har svårt att förstå, att den tjänade något förnuftigt ändamål.

Vad beträffar frågan om anslag till Unesco, är jag där både motionär och reservant, och jag kan därför inte underlåta att säga några ord, men jag hoppas att jag skall kunna fatta mig kort.

När det gäller syftet med den internationella organisation, som Unesco utgör, äro vi alla, såvitt jag förstår, fullkomligt eniga. Jag har velat understryka detta, för att ingen skall behöva polemisera mot mig på den punkten. Vem vill inte verka för fred och gott samarbete och understöd åt kulturella och vetenskapliga ändamål osv.? I den trasiga värld, vari vi leva, är det självklart, att man bör göra allt vad man kan för att gagna det goda syfte, som Unesco sålunda har, och jag tror som sagt att vi alla äro överens därom.

I detta sammanhang vill jag beröra en sak, som kanske kommer att här åbe-

ropas, nämligen att ungdomsorganisationerna ha krävt anslutning till Unesco. Att ungdomsorganisationerna ha gjort detta beror väl just på det som vi alla äro överens om, nämligen det goda syfte som Unescos verksamhet skall tjäna. Något annat ha säkerligen inte dessa organisationer tänkt på.

Jag tror också att vi kunna vara eniga i ett annat avseende, nämligen att Unescos verksamhet hittills inte har blivit vad man hade hoppats eller velat att den skulle bli. Vi ha ju fått en del uppgifter och redogörelser för verksamheten, och för den, som är van att stå med fötterna på marken, verkar det många gånger nästan skrattretande att finna, hur vittsvävande Unesco varit i sin verksamhet.

Så långt tror jag att alla äro överens, men sedan är nog enigheten slut.

De, som nu anse att vi skola ansluta oss till Unesco, äro liksom man är i propositionen av den uppfattningen, att denna organisation har nu så att säga börjat finna sin form. Den har fått en ny chef, och man hoppas att han skall kunna rätta till det hela. Vi, som ställa oss på den andra sidan, anse att man bör vänta och se vad som händer och om organisationen verkligen kan begränsa sina uppgifter, så att den fyller det ändamål som är tänkt. Som det hittills varit, har ju organisationen tagit på sig arbetsuppgifter, som äro praktiskt taget obegränsade. Jag skall emellertid inte gå närmare in på den saken, ty det skulle föra alltför långt.

Jag får också för min personliga del säga, att tyvärr tror jag inte att organisationen kan uträtta så värst mycket av vad man har velat åstadkomma genom inrättandet av densamma. Erfarenheten visar att alla dessa stora församlingar, som kosta så mycket pengar, bara bli diskussionsklubbar, där man spekulerar teoretiskt än hit och än dit. Jag hoppas emellertid livligt att mina farhågor i den vägen inte skola — ty som saken ligger till blir det väl så att Sverige

Anslutning till Unesco.

kommer att ansluta sig — gå i uppfyllelse.

Det finns emellertid också en annan anledning till att vi reservanter ha ställt oss betänksamma, och det är att man inte heller i denna fråga kan undgå att ta ekonomiska hänsyn. Inom statsutskottets andra avdelning har jag ofta fått vara med om att pruta på tusenlapparna när det har gällt olika kulturanslag, och man frågar sig då — det var av den anledningen jag kom att väcka min motion — om det verkligen är rätt använda pengar att slänga ut en miljon på en sådan sak som anslutningen till Unesco. När vi behandlade åttonde huvudtiteln, framhöll en aktad ledamot av denna kammare, nämligen herr Bladh, i anslutning till frågan om anslag till det frivilliga folkbildningsarbetet, att det är beklämmande att se, hur det måste prutas på sådana anslag, när man samtidigt vet, att riksdagen kommer att bevilja 1 miljon kronor i anslag till Unesco. Det är en uppfattning, som jag tror att man hyser ganska allmänt.

Det finns ytterligare ett skäl av ekonomisk art till att vi böra ställa oss litet avvaktande, nämligen att Sveriges andel i de totala kostnaderna för Unesco, vilka komma att uppgå till i runt tal 25 milj. kronor om året, är oproportionerligt stor, något som också erkännes i propositionen. Sverige kommer nästan i stormaktsklass, kan man säga, och i varje fall ligger inte alls bidraget på samma nivå som för länder av motsvarande storleksordning. Nu säges det visserligen att man hoppas att få bidraget nedsatt, men jag tror att det skulle ha gått lättare att åstadkomma rimligare proportioner, om man hade försökt få beloppet sänkt innan vi hade anslutit oss.

För min del är jag av den bestämda uppfattningen, att om dessa pengar hade använts till kulturella ändamål inom vårt eget land, så skulle vi därigenom bättre ha berikat kulturen inte bara i Sverige utan också i världen i övrigt.

Det har åberopats ett argument, som jag för min del kan ha respekt för i detta sammanhang, nämligen den utrikespolitiska aspekt som frågan har. Det har sagts, att man ute i världen kommer att undra var Sverige står. Det är också någon, som har antytt, att om nu inte Sverige ansluter sig till Unesco, kan detta uppfattas på det sättet, att vi inte vilja tillhöra den västerländska kulturkretsen. Men om ståndpunktstagandet till Unesco skulle innebära ett ståndpunktstagande även när det gäller de motsättningar, som nu finnas i världen, så måste jag säga, att det finns dubbel anledning för oss att icke gå med. Det skulle ju i så fall ligga i full överensstämmelse med den linje, som svensk utrikespolitik följer, att vi icke ansluta oss till Unesco.

Jag kan alltså inte finna att det för närvarande finns någon anledning för Sverige att nu gå med i Unesco, och det händer säkerligen inte någon olycka, om vi vänta ett år och se, om organisationen verkligen får den stadga som man hoppas. Det kan ju också hända, att våra egna ekonomiska resurser då äro bättre.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Boman* i *Staf-sund*.

Herr **WALLENTHEIM**: Herr talman! Jag vill liksom herr Onsjö börja med att uttrycka mitt beklagande över att det vid denna riksdag tycks vara ett oundvikligt öde att viktiga frågor — och det gäller särskilt sådana som falla under ecklesiastikdepartementet — komma upp till avgörande här i kammaren vid midnattstid, vilket självfallet starkt minskar möjligheterna att föra en ordnad diskussion i de ämnen som det gäller.

Av det resonemang, som föres i reservationen, och av det anförande, som herr Onsjö här nyss har hållit, framgår att det är i huvudsak två tankegångar,

Anslutning till Unesco.

som reservanterna stöda sitt avslagsyrkande på. Den ena tankegången är den, att Unesco är i själva verket en ineffektiv organisation. Man säger att det brister både i fråga om själva organisationen och i fråga om planläggningen av verksamheten. Det andra ledet i argumentationen är det, att man skjuter fram rent ekonomiska synpunkter och framhåller, att vi själva ju få lov att dra in på utgifterna, när det gäller en hel del ändamål, som vi gärna skulle vilja tillgodose men vilka inte rymmas inom ramen för de medel vi kunna ställa till förfogande. Vidare framhåller man också, att det finns valutapolitiska hänsyn att taga.

Herr talman! Jag skall öppet erkänna, att jag inte kan mobilisera någon översvallande entusiasm för det föreliggande förslaget, men jag kan ändå inte gå med på något avslagsyrkande. Även om det kan riktas kritik mot den verksamhet, som tidigare har utövats av Unesco, och även om det därvidlag har förekommit saker och ting, som det går ganska bra att ironisera över, så tycker jag ändå att det är alltför lättvindigt att bygga ett avslag på sådana grunder. Enligt min uppfattning är det helt enkelt inte värdigt ett kulturfolk som vårt, som har att försvara gamla traditioner på det kulturella planet och även i fråga om det internationella samarbetet, att intaga en sådan ståndpunkt.

Man säger nu från reservanternas sida, att det inte har blivit så mycket av allt det, som har planlagts inom Unesco. Jag undrar om man inte måste se dessa förhållanden mot bakgrunden av att vi leva i en söndertrasad och sargad värld, som på relativt kort tid har genomgått två världskrig och där det måste vara förenat med mycket stora svårigheter att över huvud taget knyta ihop ett internationellt samarbete. Och jag frågar mig: Kunna vi i en sådan situation underlåta att söka så mycket som står i vår förmåga befrämja ett internationellt samarbete? Är det över huvud taget en riktig position att i en fråga som den

föreliggande säga, att eftersom allt inte är bra som det är, så vilja vi, som sitta på första raden, förhålla oss avvaktande, tills situationen har förbättrats? Är det inte riktigare — om man nu har en verklig internationell inställning — att inta den ståndpunkten, att om det är något som inte är bra, så skola vi försöka hjälpa till att eliminera bristerna och få verksamheten in i bättre banor? Så ser i varje fall jag på denna fråga. Jag tror dessutom att vi skola få nytta av att gå med i denna organisation. Det har framhållits av representanter för olika vetenskapliga institutioner att just den omständigheten att vi icke äro med i Unesco skapat vissa svårigheter att knyta internationella förbindelser. Jag tror också, att man kan säga, att de framställningar, som gjorts om anslutning till Unesco, icke bara som herr Onsjö gjorde gällande kommit från en rad ungdomsorganisationer utan även från organisationer som representera ekonomiskt arbete, från organisationer som representera folkbildningssträvanden, från organisationer som representera undervisningsuppgifter samt från organisationer som representera jordbrukets forskningsråd, medicinska forskningsrådet, naturvetenskapliga forskningsrådet och tekniska forskningsrådet. Jag undrar, om vi icke där ha en rad framstötter, som äro av den arten att vi måste säga, att vi här ha påtagliga intressen även för vårt eget land att bevaka.

Jag skall sedan be att få nämna några ord om de ekonomiska skälen. Jag kan icke finna, att det är en hållbar uppfattning att säga, att vi av ekonomiska skäl böra vänta tills tiderna bli annorlunda. I utlandet tror jag, att man skulle få mycket svårt att förstå en sådan motivering, och jag är rädd för att man av ett sådant ståndpunktstagande skulle kunna draga helt felaktiga slutsatser om vår vilja att medverka i det internationella samarbetet. Jag tror ej heller, att man kan resonera som herr Onsjö och reservanterna, att vi först böra ta itu

Anslutning till Unesco.

med de många frågor och önskemål beträffande vårt inre arbete som vi hittills fått skjuta undan. Jag tror icke, att man kan föra ett sådant resonemang, när det blir tal om frågor av den här karaktären, utan man måste se den frågan ur andra utgångspunkter.

Vad slutligen de rent valutapolitiska skälen beträffar, skall jag icke ett ögonblick förneka att där möta vissa svårigheter. Men man bör då samtidigt upplysa om att den avgift som vi skola betala kan få erläggas, icke bara i amerikanska dollar utan även i engelska pund eller i franska francs. Vi skola ej här inlåta oss på ett auktionerande i fråga om storleken av den andel vi skola betala i kostnader för Unesco. Vi ha ju alla den uppfattningen, att vår andel är för kraftigt tilltagen, och det har ju gjorts framstötter för att få denna andel reducerad till rimliga proportioner. Denna strävan föreställer jag mig att man från statsmakternas sida kommer att fullfölja.

Om jag summerar alla de skäl för och emot som kunna anföras i denna fråga, kan jag ej komma till annan slutsats än till att jag anser mig böra yrka bifall till utskottets förslag på varje punkt.

I detta anförande instämde herr *Fast*.

Herr **BERGSTRAND**: Herr talman! Även jag skulle kunna säga som herr Wallentheim, att det finnes en massa invändningar att göra mot Unescos hittillsvarande verksamhet. Nästan allt vad herr Onsjö därvidlag sagt är för visso också riktigt, men jag tror icke, att man får stanna därvid. Jag tror, att det är fara å färde, om vi icke ansluta oss så fort som möjligt. Det finnes vissa tecken som tala därför.

Vi ha kanske icke för närvarande så synnerligen stark känning av att vi sannolikt redan nu äro på väg att bli isolerade i väsentlig mån från den västerländska kulturkretsen. Det finnes emellertid i en tidskrift, som alldeles

nyss kommit i min hand, en del skäl angivna för och emot en anknytning till Unesco. Det finnes där en liten anekdot som säger mig litet om förhållandena. Det är ju som här tidigare sagts mycket egendomliga arbetsmetoder som Unesco arbetar med. Man ger i tidskriften ett exempel på hur man arbetar i en viss genre. Man har skickat ut en massa frågeformulär, och ett praktexempel är när vederbörande avdelning inom världsorganisationen velat göra sig underrättad om den svenska kulturens ursprung och utveckling, dess kontakt med andra kulturer och resultatet av dess karakteristiska drag och aktuella utvecklingslinjer etc. När vi läsa sådant, kunna vi rycka på axlarna och fråga oss: Är icke detta det bästa beviset på hur ofruktbara problem Unesco sysselsätter sig med? Nu vet jag icke om den här frågan varit utsänd till andra nationer, men under alla omständigheter har den givit mig en tankeställare. Är det så att man i Unesco vet så litet om oss i Sverige, att man anser sig på allvar behöva ta reda på de här sakerna, då är det verkligen fara å färde om vi även fortsättningsvis hålla oss isolerade. Det är ur den synpunkten som jag, trots alla de skäl som hävdats, är böjd för att tro, att det är riktigt — det är det också ur andra synpunkter — och för vår egen skull nyttigt att knyta internationella kontakter där ute.

Jag skulle i det sammanhanget vilja erinra om att Unesco ju icke arbetar endast genom de avdelningar som finnas där nere i Paris. De arbeta också med de nationella råden i hemländerna.

Om det nu blir så, att vi gå in i organisationen, böra vi icke göra det i resignerad stämning.

När det väljs ledamöter för det svenska Unescorådet, är det verkligen angeläget och viktigt att vi få in personer fyllda av intresse för uppgiften och med förmåga att verkligen kunna göra svenska intressen gällande. Det är kan-

Anslutning till Unesco.

ske förmätet att tro att det skall lyckas, men det är i varje fall tillåtet att önska det. Jag är övertygad om att önskningarna äro olika från alla de olika länder som anknytat sig till Unesco. De europeiska staterna vänta sig en sak, Amerika väntar sig kanske en del andra saker. Om vi ej vänta oss några fördelar för egen räkning, så torde det dock vara tillåtet uttala en önskan om att om vi skicka dit duktiga personer, dessa i någon mån skola kunna påverka Unescos verksamhet i fortsättningen, så att det blir en fruktbare arbetsinställning än hittills. Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HJALMARSON: Herr talman! De båda föregående talarna som uttalat sig till förmån för utskottsförslaget ha sannerligen icke ådagalagt någon större entusiasm för detsamma. Att Unescoorganisationen tidigare lämnat mycket övrigt att önska, förefalla alla vara överens om. I många vetenskapliga kretsar har man ju visat en mycket kritisk inställning till Unesco. Under utskottsbehandlingen upplystes det exempelvis, att den största vetenskapliga kongressen efter kriget, nämligen den internationella geologkongressen, avböjde samarbete med Unesco. Det har sagts, att en förbättring nu skulle ha inträtt. Därav har man emellertid sett mycket litet i praktiken. Alltjämt ägnar sig Unesco åt uppgifter av utomordentligt vittfamnande karaktär. Man saknar den konkretisering, som väl ändå måste vara förutsättningen för praktiska resultat. Man kan som exempel härpå peka på det program som framlagts för Unescos blivande kongress i år. Ett av de huvudämnen, som skall diskuteras vid denna kongress, gäller förutsättningarna för uppkomsten av en världskultur. Jag har för min del, herr talman, svårt att tro, att man kan få ut något av reellt värde för

mänskligheten av dylika överläggningar.

Herr Wallentheim framhöll, att om vi icke gå med på anslaget, skulle det kunna tolkas så att vi ställa oss utanför det internationella kultursamarbetet, och herr Bergstrand var rädd för att det kunde tolkas så att vi ville isolera oss från den västerländska kulturkretsen. Som bevis för önskvärdheten av att vi ansluta oss till Unesco framhöll han, att man från denna organisations sida tycks vara mycket okunnig om kulturförhållandena i vårt land. Detta senare, herr Bergstrand, vore väl snarare ett motiv för att ha yrkat högre anslag i en föregående punkt som vi i dag behandlat, nämligen när det gällde frågan om upplysningsarbetet om Sverige i utlandet. Däremot kan väl det anförda motivet knappast tagas till intäkt för förslaget om inträde i Unesco.

Jag har här, herr talman, i min hand en förteckning över de kostnader, som vi räkna med att för nästa budgetår anslå till internationellt samarbete i olika former. Denna förteckning upptager icke mindre än 18 olika rubriker. Jag skall självfallet icke trötta kammarens ledamöter med att läsa upp dem. Om jag undantar anslaget till Förenta Nationerna och till Marshallorganisationen i Paris, sammanlagt omkring 3 miljoner kronor, finner man att för internationellt socialpolitiskt samarbete anslagits 450 000 kronor; till främjande av internationellt kulturellt samarbete 225 000 kronor; till främjande av nordiskt-kulturellt samarbete 237 600 kronor; till internationella kongresser i Sverige 75 000 kronor; till FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation 325 000 kronor och till internationellt hälsovårdsarbete 360 000 kronor o. s. v. Därtill kommer inom kort ett anslag på ett eller annat hundratusental kronor till det s. k. Europarådet. Mot denna bakgrund tror jag, herr talman, att det är svårt att

Anslutning till Unesco.

påstå, att vi icke visat ett tillräckligt intresse för internationellt samarbete.

Vad herr Onsjö anförde i kostnadsfrågan, kan jag helt för min del stryka under. Jag tror, herr talman, att det är klokt att här intaga en avvaktande hållning, och jag ber med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr von FRIESEN: Herr talman! Vid föregående riksdag tog jag vid ett par tillfällen upp frågan om Unesco, och jag tillät mig rikta en kritik mot regeringen, som icke vid det tillfället lagt fram någon proposition om Sveriges anknytning till denna kulturorganisation. Vid det meningsskifte, som utspann sig efter mitt inlägg, visade det sig, att regeringen redan vid det tillfället hade varit oenig. Utrikesministern förklarade, att han vid den beredning av ärendet som förekommit av, som han uttryckte det, politiska skäl för sin del redan då hade velat förorda vår anslutning. Det blev emellertid ingenting av saken vid det tillfället.

Då i år en proposition lagts fram, hör jag i varje fall till dem som hälsar densamma med den allra största tillfredsställelse, churu denna anslutning kommer senare än anslutningen från de flesta andra länder. Jag delar den uppfattning som utrikesministern då gav uttryck åt om frågans allmänpolitiska betydelse — den uppfattningen har ju gått igen vid några tillfällen i den här debatten. Detta får väl förstås så, att ett fortsatt uteblivande från Sveriges sida i denna mellanfolkliga organisation skulle upptagas mycket ogynnsamt ute i världen. I våra grannländer skulle man ha ganska svårt att förstå denna avvisande inställning, och för övrigt skulle man i flera andra kulturländer fråga sig vad egentligen meningen är med att Sverige håller sig borta från ett samarbete som detta. Det är helt enkelt med hänsyn till Sveriges allmänna good will i världen som jag

tror det är klokt och riktigt, om kamraren nu bifaller vad Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit.

Herr Onsjö medgav också riktigheten i dessa politiska synpunkter, men han gjorde en liten invändning i sitt anförande, som jag nog ändå måste betrakta som rätt kuriös. Han sade nämligen — om jag fattade honom rätt — att om vi gå med i Unesco, innebär detta ett utrikespolitiskt ställningstagande som vi i själva verket skola vara rädda för och som vi därför böra underlåta att göra. Jag måste nog säga, att sällan har jag väl hört — jag vågar säga — så befängda uttryck för den s. k. neutralitetspolitiken eller isolationismen som detta uttalande av herr Onsjö.

Reservanterna fästa sig mycket vid de brister som föreligga beträffande Unesco. Man har en hel rad kritiska anmärkningar att göra mot dess yviga program och en del andra saker, och herr Wallentheim har också, trots att han förordat en anslutning, ej velat alldeles förneka att förhållandena icke äro som de borde vara. I likhet med herr Wallentheim skulle jag vilja säga, att just detta, att en internationell organisation icke är alldeles perfekt och fulländad, icke är anledning nog för vårt land att rynka på näsan och ställa oss utanför. I stället vore det naturligt om vi skickade dit personer — gärna en del av de herrar som varit så utomordentligt kritiska mot Unesco — för att med sitt lysande, klara förstånd och djupa insikter i dessa frågor kunna hjälpa organisationen till en bättre utveckling och gripa sig an problemen på ett bättre och riktigare sätt. Jag kan inte underlåta, herr talman, att i detta sammanhang något brännmärka det drag av högdragen isolationism, som präglar så många uttalanden, kanske inte minst från akademiskt håll, när det gäller ett arbete av detta slag. Man lägger i dagen en självtillräcklighet och självbelåtenhet med vad vi ha uträttat och med hur vi ha det. Och

ju längre bort andra länder äro från vårt land, desto mer är man benägen att se ned på dem och betrakta dem som på något sätt mindervärdiga. Jag har mer än en gång hört den anmärkningen mot det nuvarande Unesco: Det kan väl inte vara något bevänt med en organisation, i vars spets det står en mexikanare! Ja, Mexiko är för en hel del svenskar ett sådant där land som ligger mycket långt bort, nedsjunkt i ett tillstånd av kulturell efterblivenhet. Det där är tyvärr en mycket vanlig inställning hos oss, och jag tror vi ha anledning att reagera mot den.

Herr Hjalmarson sade att ingen av dem som yttrat sig ha lagt i dagen någon större entusiasm för Unesco. Entusiasm är kanske ett stort ord, och vi svenskar vilja måhända inte gärna få namn om oss att vara alltför entusiastiska. Vi kanske många gånger bli rädda att verka en smula löjliga. Jag skall inte heller ta ordet i min mun i detta sammanhang, men jag skulle vilja säga till förmån för den internationella kulturorganisation som Unesco är, att det finns faktiskt arbetsuppgifter, skisserade i organisationens program, som äro väl värda att ta fasta på och värda att även vårt lilla land är med om dem och hjälper till på ett hörn.

Det finns exempelvis en hel rad länder som ha det mycket besvärligt med sin folkbildning och ha mycket svårt att med egna krafter kunna få till stånd den höjning av kunskaps- och bildningsnivån bland folket, som de styrande anse vara önskvärd. För dessa länder är det av utomordentligt stor betydelse att det finns just en internationell organisation av denna typ, som är beredd att rycka in och genom sina betydande resurser också stödjade dem och hjälpa dem. Jag tycker sannerligen att detta arbete för i detta avseende en smula efterblivna länder också skulle vara värdigt vårt eget land, jag tycker det vore en hederssak för oss att delta i det arbetet.

Arbetsmarknadens reglering m. m.

Det skulle utan tvivel vara mycket att tillägga, men jag skall nöja mig med detta, så mycket som klockan är. Med den motivering jag anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Ohlin* och *Håstad*.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Herr von Friesen har tydligen hört mig illa när han påstår att jag skulle ha sagt, att denna fråga har utrikespolitisk betydelse. Jag yttrade motsatsen. Men jag sade att i den mån den har utrikespolitisk betydelse — vilket jag tyckte att också herr von Friesen själv sade — tycker jag detta närmast talar för att vi icke skola gå med. I den mån anslutningen till Unesco uppfattas som ett ståndpunktstagande när det gäller motsättningarna i världen böra vi icke avsluta oss.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 12.

Arbetsmarknadens reglering m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 116, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 11 mars 1949, föreslagit riksdagen att under femte huvudtiteln anvisa dels till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. å tilläggs-

Arbetsmarknadens reglering m. m.

stat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor, dels ock för budgetåret 1949/50 såsom reservationsanslag till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. 17 000 000 kronor, till Kostnader för överflyttning av arbetskraft 100 kronor, till Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrådsverksamhet 100 kronor samt till Kostnader för främjande av företagsverksamhet m. m. 1 500 000 kronor.

Utskottet hade i detta sammanhang till behandling förhaft sex motioner.

I två likalydande i anledning av propositionen nr 116 väckta motioner, den ena inom första kammaren av herr *Gränebo m. fl.* (I: 292) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund i Rådom m. fl.* (II: 368), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att beträffande kontantunderstöden upphäva dyrortsgraderingen av dagunderstöden, så att understöden maximerades till de för närvarande för ortsgrupp III gällande beloppen, samt att i övrigt beakta vissa i motionerna framförda synpunkter.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte under femte huvudtiteln anvisa

a) till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor;

b) för budgetåret 1949/50

1) till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. ett reservationsanslag av 17 000 000 kronor;

2) till Kostnader för överflyttning av arbetskraft ett reservationsanslag av 100 kronor;

3) till Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrådsverksamhet ett reservationsanslag av 100 kronor;

4) till Kostnader för främjande av företagsverksamhet m. m. ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor;

II. att motionerna I: 292 och II: 368, i vad de avsåge dyrortsgradering av dagunderstöden, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 292 och II: 368, i den mån de icke behandlats under II, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionerna I: 131 och II: 152 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att motionerna I: 134 och II: 228 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Heiding, Gustav Emil Andersson, Svensson i Grönvik, Rubbestad och Staxäng*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 292 och II: 368, i vad de avsåge dyrortsgradering av dagunderstöden, samt att därför utskottets hemställan under II. bort hava följande lydelse:

»II. att riksdagen må i anledning av motionerna I: 292 och II: 368 beträffande kontantunderstöden besluta, att dyrortsgraderingen av dagunderstöden skall upphävas samt att dagunderstöden skola maximeras till de för ortsgrupp III gällande beloppen;».

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Till detta utskottsutlåtande är fogad en reservation, och jag skall be att få redogöra för vad som ligger bakom densamma. Den riktar sig mot den dyrortsgruppering som ännu tillämpas när det gäller kontantunderstöd vid arbetslöshet.

Här är det ju på det sättet att det ligger annorlunda till med dyrortsgraderingen än på andra områden. Vid sidan om det kontanta bidraget utgår nämligen också hyresbidrag, och detta är avsett att täcka högre kostnader på respektive dyrorter. Detta är ingen ny

Arbetsmarknadens reglering m. m.

fråga, vi ha diskuterat den vid flera riksdagar. År 1947 uttalade riksdagen att den förväntade, att denna dyrortsgradering skulle avvecklas och att det skulle bli en utredning om avvecklingen av densamma. Kungl. Maj:t tillsatte också en utredning, nämligen arbetsmarknadsstyrelsen, som försökte syssla med saken en tid. Men när det gått ett år eller något mer meddelade arbetsmarknadsstyrelsen att man inte ville fullgöra detta uppdrag utan önskade befrias därifrån. Kungl. Maj:t uppdrog då i stället åt en byråchef Jerneman att fortsätta denna utredning.

Han anför i sin utredning att när det utanordnas särskilda hyresbidrag, föreligger egentligen ingen anledning att längre bibehålla denna dyrortsgradering. I stort sett är han av den meningen, att dyrortsgradering på detta område icke borde förekomma. Men han går ändå inte in för att rekommendera en avveckling, utan han försöker hänga sig fast vid att en avveckling av dyrortsgraderingen skulle medföra skadeverkningar för vissa arbetslöshetskassor, och han nämner som exempel fabriksarbetarnas arbetslöshetskassa.

Där tillämpar man en utbetalning av 4 kronor i lägsta ortsklassen och sedan varierande belopp med hänsyn till de olika ortsklasserna. I de högsta dyrortsgrupperna betalar kassan 7 kronor och i de andra 5 å 6 kronor. Byråchefen Jerneman vill nu göra gällande, att om vi höja det statliga bidraget till 4 kronor, vilket är motionens yrkande, skulle detta kunna medföra att arbetarna inte bli intresserade av att tillhöra arbetslöshetskassan, då beloppen bli ungefär desamma. Men så torde inte vara fallet, ty av de cirka 60 000 som äro anslutna till denna kassa hör endast ungefär en tredjedel till denna lägre klass, under det att två tredjedelar höra till de högre klasserna, som få 5, 6 och 7 kronor i understöd. Dessutom föreskrives obligatorisk försäkring så att ingen kan komma undan,

utan alla måste vara försäkrade, och då är det självklart att en höjning av statsbidraget till det belopp, som är föreslaget i motionen, inte behöver inverka på anslutningen till kassorna.

Jag finner det orimligt att man skall bibehålla denna gradering, då hyresbidraget utgår med hänsyn till de olika hyreskostnaderna, och det är ju detta som är det avgörande när det gäller dyrortsgradering. Jag finner det därför vara mest ändamålsenligt om man nu toge steget fullt ut, såsom riksdagen också menade 1947, vilket betyder att det inte skall vara någon gradering av de kontanta bidragen utöver hyresbeloppen, utan att de fastställas lika för alla dyrortsgrupperna.

Det är detta förslag som ligger bakom reservationen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Det förhåller sig på det sätt som herr Rubbestad framhållit, att riksdagen tidigare hemställt om utredning i denna fråga. Denna utredning har verkställts av, skulle jag tro, den främste expert som vi ha här i landet i fråga om grunderna för arbetslöshetsunderstöd och arbetslöshetskassornas verksamhet, nämligen byråchefen Jerneman. Han skulle undersöka, huruvida det förefinnes någon möjlighet att höja kontantunderstöden i de lägre dyrortsgrupperna till samma nivå som i 3:e orisgruppen, utan att detta skulle få någon menlig inverkan på de erkända arbetslöshetskassornas verksamhet.

Utredningsmannen anser att detta inte är möjligt — jag skall bara citera ett par rader av vad han framhåller. Han lämnar en redogörelse för de dagunderstöd, som för närvarande utgår inom en viss kassa, och säger: »Skulle man nu höja nämndernas dagunderstödsbelopp för ortsgrupp 1 till 4 kronor skulle en stor del av nämndernas klientel i denna dyrortsgrupp kunna

Arbetsmarknadens reglering m. m.

erhålla samma understödsbelopp, som på grund av avgiftsinbetalning tillkommer medlemmarna i denna arbetslöshetskassas daghjälpssklass I. Detta förhållande skulle näppeligen stimulera dessa medlemmar till fortsatt medlemskap i kassan.» Det är således det resultat som denne expert kommit till efter den utredning som han företagit.

När det nu har lyckats fackförbunden här i landet att bygga upp erkända arbetslöshetskassor i en ganska stor omfattning, skulle det väl ändå vara, låt mig säga minst sagt olämpligt att vidta sådana åtgärder, att intresset för löntagarna att tillhöra dessa kassor minskades. Herr Rubbestad nämnde att försäkringarna äro obligatoriska. Låt så vara, men om ett stort antal medlemmar inom dessa arbetslöshetskassor bli missnöjda med kassornas verksamhet, så förstår nog även herr Rubbestad att detta kan förorsaka rätt stora svårigheter för kassorna i framtiden. Och det är av den anledningen, herr talman, som utskottet ansett sig inte kunna gå med på den framställning som bondeförbundarna ha gjort.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag betonade i mitt anförande nyss, att det kommer inte att medföra någon som helst nackdel för någon, om man höjer bidraget för alla till det som gäller för ortsgrupp III, alltså det högsta belopp som utgår. Jag skulle vilja fråga herr Mårtensson om han tycker det är riktigt, att ortsgrupp I skall ha betydligt lägre belopp än ortsgrupp III. Alla ha dessutom hyresbidrag, och det är ju hyran som är utslagsgivande för dyrortsgraderingen. T. o. m. utredningsmannen säger, att när man ser bort ifrån hyrorna finns det ingen anledning att ha ett dyrortsgraderat bidragssystem.

Som vi sett försöker man alltid finna något stöd för att gå emot sloandet

av dyrortsgraderingen. Det finns ett intresse härför hos vissa kretsar, särskilt här i Stockholm, där man anstränger sig allt vad man kan för att hitta på skäl mot en dylik åtgärd av rättvisa. Man har hängt sig fast vid denna dyrortsgradering, som man inte vill släppa för något i världen, och därför hittar man på än det ena, än det andra stödet för att söka hindra ett slopande av densamma. Den kommer nog därför att existera ganska länge ännu, men jag tycker att en gång bör man kunna göra slut på detta motstånd. Ingen fara kommer att uppstå om riksdagen bifaller motionen i detta hänseende, ty beträffande arbetslöshetsunderstöden blir det ändå en viss gradering, då hyresbidrag skall utgå med hänsyn till respektive ortsgrupper.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag vill hänvisa herr Rubbestad till vad utskottet har skrivit i sin motivering. Utskottet säger bland annat: »Med hänsyn till vad departementschefen anfört, vill utskottet icke motsätta sig, att dyrortsgraderingen av dagunderstöden bibehålles under budgetåret 1949/50 under förutsättning, att frågan om ett slopande av densamma kommer att ytterligare prövas.»

Detta är ett ganska klart uttalande, vilket går ut på att dyrortsgraderingen om skäl därtill föreligger bör slopas. Men utredningsmannen har framhållit att det går inte att höja dagunderstöden förrän staten lämnar ett större bidrag till de erkända arbetslöshetskassorna. Det finns emellertid ingen möjlighet i nuvarande ekonomiska läge att kunna lämna detta högre bidrag. Men jag utgår ifrån att när det ekonomiska läget förbättrats kommer Kungl. Maj:t att uppta denna fråga till förnyad prövning.

Herr RUBBESTAD: Jag vill erinra herr Mårtensson om att det skrivsätt som utskottet i stort sett nu använder är precis detsamma som användes 1947, då man också förväntade att dyrortsgraderingen skulle avvecklas. Vi ha sett resultatet. Hålla vi på med detta skrivsätt blir resultatet detsamma även i fortsättningen. Därför bör man göra slag i saken en gång för alla och bifalla reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den första propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaran bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 137, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarans ledamöter härefter intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns att flertalet röstat för ja-propositionen, vadan kammaran bifallit vad utskottet hemställt.

§ 13.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 143, i anledning av riksdagens år 1948 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av

Norrbottnens försörjningsproblem.

statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1947—den 30 juni 1948 m. m.

Punkterna 1, 4, 5, 7, 9, 12, 14—17, 19, 21 och 25—27.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 14.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 144, i anledning av väckta motioner om åtgärder för förbättring av kommunikationsförhållandena i Norrland.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Norrbottnens försörjningsproblem.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 145, i anledning av väckt motion angående Norrbottnens försörjningsproblem.

I en inom andra kammaran av herr Hagberg i Luleå m. fl. väckt motion (II: 264) hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en skyndsam utredning och förslag till

1) en kustjärnväg för att möjliggöra en manufakturindustri stödd på Norrbottens järnverk,

2) en järnväg genom Tornedalen för att möjliggöra exploatering av de rika grafit- och malmtillgångarna därstädes,

3) en plan för utbyggnad av en manufakturindustri i Norrbottens kustland,

4) ett nytt järnverk vid något av malmfälten Kiruna eller Malmberget,

5) ett pappersbruk i Norrbotten, samt

6) åtgärder för att trygga den norrbottniska träförädlingsindustriens behov av råvaror från Norrbottens skogar.

Norrbottens försörjningsproblem.

Utskottet hemställde, att motionen II: 264 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr HOLMBERG: Herr talman! Utskottet har beträffande den motion vi väckt rörande en del försörjningsfrågor i Norrbotten sagt, att det inte ansett sig kunna tillstyrka bifall till densamma, därför att den rör alltför vittfamnande ämnen. Enligt min mening är detta inte ett argument för ett avstyrkande, ty om läget i en landsända blir sådant att det krävs mycket omfattande åtgärder för att man skall kunna undvika stora sociala och ekonomiska skadeverkningar, så kan väl inte själva ämnets omfattning få utgöra ett skäl till att man lägger armarna i kors.

I Norrbotten anser man, och det är en praktiskt taget enhällig mening, att det håller på att dra ihop till ett mycket svårt läge i den nordligaste delen av länet. Fjölårets landsting behandlade detta ärende på grundval av en rapport från landstingsdirektören, och det är ingen överdrift att beteckna innehållet i denna rapport såsom mycket alarmerande. Landstingsskatten var redan förut dubbelt så hög som genomsnittet i landet, och i fjol måste man öka landstingets utgifter mycket väsentligt. Och ändå kunna vi i Norrbotten inte alls kosta på oss sjukvårdsinrättningar och annat, som i andra landsdelar anses självklart. Orsaken till att alla dessa problem äro mycket omfattande däruppe är ensidigheten i näringslivet. Det har föranlett att det för närvarande går en jämn ström av ungdom från Norrbotten. Varje år måste ca 2 500 ungdomar flytta söder ut därför att de inte kunna få sin försörjning inom länet. Detta har redan visat sig medföra mycket stora svårigheter för de industrier och andra företag, som finnas i Norrbotten, vilket bland annat framgår av en skrivelse, som Kiruna stadsfullmäk-

tige skickat till utskottet men som inte finns redovisad i det material vi fått. Befolkningsstatistiken visar nämligen en mycket hastig förskjutning från yngre till äldre åldersgrupper. Man förutser, att det inom några år inte skall finnas på långt när tillräckligt med arbetskraft i de åldrar, som krävs i ett så tungt och påkostande arbete som gruvarbetet är.

Det är den ena sidan av saken. Den andra är den mycket berättigade fruktan, som befolkningen i gruvsamhällena hyser för att järnmalmskonjunkturerna åter skola bli sämre och att dessa områden, och stora delar av Norrbotten i övrigt, skola försättas i det svåra läge, som rätt vid flera tillfällen tidigare, då det varit nedgång i de internationella järnmalmskonjunkturerna. Då ha flera hundra gruvarbetare blivit avskedade och de kvarvarande fått arbetstiden begränsad till två och en halv dag i veckan. Som medel häremot har Kiruna stadsfullmäktige, något som också kommit till uttryck i motionen, hemställt, att man från statsmakternas sida skulle åstadkomma en differentiering av näringslivet. Och när det nu gäller en ytterligare järnmalmsförädling är detta, som vi visat i motionen, väl motiverat därför att vårt land ju dock fortfarande importerar ca 70 procent av vårt järnvarubehov. Men utskottet har uppenbarligen inte självt någon mening om dessa saker och vill inte medverka till att man får dem utredda.

Sedan är det ett annat avsnitt av motionen, som gäller kustbygdens försörjningsfrågor och som är minst lika livsviktigt. När järnverket i Luleå efter många om och men äntligen kom till, knöts till detsamma allmänt den förhoppningen, att det kring järnverket också skulle gruppera sig en järnmanufaktur av betydande omfattning. Man skulle inte stanna bara vid tillverkningen av halvfabrikat utan söka få till stånd en förädlingsindustri av något slag. Hitills finns det emellertid ingenting som

Norrbottens försörjningsproblem.

tyder på, att dessa förhoppningar komma att bli verklighet. Det finns efter vad jag tror ganska starkt fog för misstanken, att privatföretagarna inte komma att göra någon större insats för att dessa önskemål skola bli förverkligade; men kan man lämna åt sido, huruvida det blir staten eller privatföretagarna, som skola gripa in här.

Oavsett hur det går med den frågan, så är tillkomsten av ytterligare förädlingsindustrier nästan helt beroende av att det blir bättre kommunikationer i kustbygden. Blev det en järnväg i kustbygden, vilket vi anse behövt, skulle man också kunna sprida industrierna till områden med god arbetskrafttillgång och gynnsamma förutsättningar i övrigt för industriell verksamhet. Och då skulle man också kunna motverka, i väsentlig mån åtminstone, den ödesdigra flykt från landsbygden, som nu sker i Norrbotten. Det är ett problem inte bara av samma slag som i andra landsdelar utan av mycket större omfattning. Till de 42 000 människor, som flyttade från landsbygden till tätorterna i fjol, bidrog det relativt folkfattiga Norrbotten med inte mindre än 18 000. Om statsutskottet hade tänkt några minuter på vilken katastrof en sådan avflyttning från landsbygden kan komma att innebära bara inom loppet av några få år, så hade det kanske inte avfärdat utredningsförslaget så lättvindigt som det nu gjort.

När det gäller själva sysselsättningen och möjligheten att leva över huvud taget på den norrbottniska landsbygden, blir det framför allt fråga om skogsbruket och träindustrin. Vi ha i motionen närmare angivit de synpunkter, som kunna läggas på denna fråga. Jag erinrar om att det finns ca 3 000 arbetare anställda vid sågverk och pappersindustri i Norrbotten. Om det virke, som avverkas i Norrbotten, också skulle förädlas där, skulle det ge arbete åt minst 8 000 man. Men så långt behöver man inte sträcka sig. Vi anse, att åtgärderna från statens sida borde gå ut på att den stat-

liga industri, som redan finns i Norrbotten, får sådan virkesförsörjning att man kan köra för fullt. Vi mena att man bör kunna utvidga den statliga träförädlingsindustrin i stället för att man som nu låter utreda frågan om det möjligen går att begränsa träförädlingsindustriens omfattning i Norrbotten. Vi anse, att man kan driva förädlingen litet längre bl. a. genom att äntligen sätta igång det pappersbruk, som statens skogsindustrier uppger sig haft planer klara på i flera år.

Medan motionen legat hos utskottet ha framtidsutsikterna mörknat ytterligare för de arbetare i Norrbotten, som äro beroende av arbete i skogarna och inom pappersmasseindustrin. Den amerikanska avsättningskrisen eller den ökade konkurrensen, vilket man nu vill kalla det, har redan föranlett varsel om att en av pappersmassefabrikerna i Norrbotten kommer att läggas ned om några veckor. För skogsarbetarna ser det också mörkt ut. Redan i fjol var avverkningen sådan, att det blev miljon-tals klampar kvar i älvarna, och i år har det varit rekordavverkning, som redan lett till en ganska omfattande arbetslöshet. Så ytterligt känsligt är nämligen näringslivet i Norrbotten, att det bara behöver bli en tillfällig stockning inom de få näringsgrenar som finnas, för att det skall bli svåra återverkningar. Detta skulle man som sagt kunna råda bot på genom ingripanden från statsmakternas sida. Att det måste bli ganska omfattande åtgärder beror på att problemen i Norrbotten över huvud taget äro mycket omfattande.

Jag kan inte dela utskottets uppfattning att det saknas skäl för en begäran om utredning av dessa eller åtminstone några av dessa problem, som berörts i motionen. Vår uppfattning delas av alla myndigheter i Norrbotten; länsstyrelse, landsting och kommunala institutioner äro helt av den mening, som vi i motionen företrätt beträffande vårt läns näringsfrågor.

Norrbottens försörjningsproblem.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till motionen II: 264.

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Kammarerna har alldeles nyss bifallit ett förslag från statsutskottet i anledning av två likalydande motioner, som voro underutredda av praktiskt taget samtliga norrländska riksdagsmän. Vi ha som norrlänningar anledning att säga oss, att vad som här beslutats är av den beskaffenhet, att vi böra vara tillfredsställda. Härvid kommer naturligtvis också Norrbotten att beröras, i den mån man kan komma till något resultat. I den kläm, som finnes i utskottets utlåtande, föreslås det, att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att de i motionerna angivna, av norrlandskommittén framställda förslagen om nedsättning av järnvägstaxorna för långa transporter och om tillämpning av s. k. virtuella avstånd samt i fråga om persontaxorna måtte upptagas till behandling utan avvaktande av slutförandet av järnvägstaxeutredningens undersökningar i övrigt, ävensom att en plan för anläggande av sådana stambil-linjer, som norrlandskommittén åsyftat, måtte upprättas.

Förutsättningarna för Norrbottens och dess näringslivs utveckling torde främst ligga på kommunikationernas område. Riksdagen har välvilligt behandlat denna motion, och beslutet innebär, att riksdagen önskar en närmare undersökning rörande dessa saker. När det gäller den speciella motion, som föreligger under denna punkt, har herr Holmberg i sitt yttrande nyss gjort gällande, att utskottet icke tänkt tillräckligt på dessa spörsmål. Jag vill erinra om att avdelningen ägnat mycken tid åt den förstnämnda motionen. Därför fanns det icke samma anledning att tänka på alla de sex speciella förslag som förts fram i den nu behandlade motionen av herr Hagberg i Luleå m. fl.

Herr Holmberg säger, att de stora projekt som man fört fram icke behöfve särskilt motiveras. Han har själv redovisat dem; jag vill redovisa dem på nytt. Vad man vill ha är följande:

1) en kustjärnväg för att möjliggöra en manufakturindustri stödd på Norrbottens järnverk,

2) en järnväg genom Tornedalen för att möjliggöra exploatering av de rika grafit- och malmtillgångarna därstädes,

3) en plan för utbyggnad av en manufakturindustri i Norrbottens kustland,

4) ett nytt järnverk vid något av malmfälten Kiruna eller Malmberget,

5) ett pappersbruk i Norrbotten samt

6) åtgärder för att trygga den norrbottniska träförädlingsindustriens behov av råvaror från Norrbottens skogar.

Nog tyckte vi i avdelningen att det var ganska vittomfattande projekt som man sålunda fört fram. Skulle mycket starka och tungt vägande skäl härför kunna förebringas, kan man naturligtvis tänka sig att utföra en utredning speciellt för ett län. Men eftersom vi nyss haft den stora och mångåriga norrlandsutredningen, som också har sysselsatt sig med dessa ting, så ha vi icke ansett nödvändigt att begära en ny särskild utredning för Norrbotten. Låt oss arbeta på att först söka få realiserat så mycket som möjligt av vad norrlandskommittén rekommenderat! Då skulle jag tro att vi ha tillräckligt att göra för åtskilliga år framåt.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HOLMBERG: Herr talman! Herr Åkerström kan väl icke riktigt mena allvar med sin hänvisning till att det är nog med att norrlandsutredningen sysslat med en del av dessa problem. Det är icke alla. Han har själv redan

refererat, hur man i ett annat fall, nämligen när det gällde taxefrågorna för Norrland, förordat en särskild utredning. Trots att norrlandskommittén behandlat denna sak och trots att det dessutom uppdragits åt en särskild taxekommitté att syssla med detta, har i alla fall utskottet ansett, att riksdagen bör ställa sig bakom kravet på en särskild utredning.

Det är nämligen så, att många av de projekt, som utretts av norrlandskommittén, blivit liggande flera år utan att någonting blivit åtgjort. Vi ha därför ansett att man borde plocka ut några av de viktigare sakerna och titta litet närmare på dem. Även i andra sammanhang har det ju ansetts vara nödvändigt att ompröva en del av vad norrlandskommittén föreslagit.

I övrigt vill jag säga, att det nyss fattade beslutet om bifall till motionerna om järnvägstaxorna naturligtvis är mycket tacknämligt. Jag har självfallet bara gott att säga om den saken. Emellertid har den frågan en ganska betecknande förhistoria. Vi behandlade i fjol samma motioner eller i varje fall motioner med precis samma motivering och yrkande som dem vi behandlat i år. Men i fjol avstyrktes motionerna av ett enhälligt utskott; i år ha de tillstyrkts av ett enhälligt utskott utan att något särskilt inträffat under mellantiden, förutom att möjligen behovet blivit större än i fjol. Denna olika behandling beror kanske på att det i fjol var kommunistiska motionärer men i år andra. Detta förfaringsätt kan kanske också ge en förhoppning om att den fråga som vi väckt i år kommer att bli bättre behandlad, om den ett annat år tages upp av andra motionärer.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16.

Vägbygge Sädvaluspen—Graddis.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 146, i anledning av väckt motion angående utredning om byggande av väg från Sädvaluspen till Graddis.

I en inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* väckt motion (II: 107) hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till byggande av väg från Sädvaluspen till Graddis.

Utskottet hemställde, att motionen II: 107 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! I början av innevarande år hölls i Norrbotten en stor sammankomst, som tillkommit på initiativ av länsstyrelsen och landstingets förvaltningsutskott. Till denna hade sammankallats en stor del av länets institutioner och samtliga länets riksdagsmän. Syftet var att diskutera aktuella norrbottensproblem och att få riksdagsmännens medverkan för framstötar hos statsmakterna. Till de frågor som därvid behandlades hörde bland annat denna vägfråga. Den tillmättes av alla norrbottningar, naturligtvis främst av dem i socknarna vid gränsen, Arvidsjaur och Arjeplog, en mycket stor betydelse.

Vi ha vid upprepade tillfällen angivit de skäl som tala för att denna väg skall byggas. Dessa skäl ha närmare utvecklats såväl i motioner tidigare som ock i årets motion. Länsjägmästaren har framhållit det stora värde som denna väg skulle ha för utnyttjandet av skog, som eljest icke kan utnyttjas. Vägbygget betingar emellertid en sådan kostnad att det icke kan inrangeras under de vanliga väganlagen. Därför

Vägbygge Sädvaluspen—Graddis.

ha vi ansett att riksdagen bör fatta ett särskilt beslut.

I år ha vi begränsat oss till att begära en utredning i saken. Och med hänsyn till att detta projekt är av största betydelse vill jag yrka bifall till motionen.

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Under hänvisning till utskottets motivering skall jag be att få yrka bifall till dess hemställan.

Jag vill bara tillägga, att det här är fråga om att bygga en väg till Norge, som skulle kosta minst 6 000 000 kronor. Det kan ifrågasättas om vi icke ha andra investeringsobjekt, som tyvärr måste komma bra långt före detta vägbygge. Måhända finnas också i Norrbotten sådana objekt.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammarén utskottets hemställan.

§ 17.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 147, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa anslag under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde.

De i detta memorial föreslagna voteeringspropositionerna godkändes.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser i avseende å kommunindelningsreformens ikraftträdande, m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1949/50 till moderskapspenning;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1949/50 till civilförsvaret;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till civilförsvaret för budgetåret 1949/50 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 141, i anledning av väckta motioner om restitution av krigskonjunkturskatt till Loss- och lastningsföreningen Hamnarbete u. p. a. i Sundsvall;

nr 142, i anledning av väckta motioner angående anslag för upplysningsverksamhet rörande reumatiska sjukdomar;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 149, i anledning av kamrarnas återremiss av den under punkten 1:o) i statsutskottets utlåtande nr 48 behandlade frågan angående anslag till nybyggnad för statens rättskemiska och farmaceutiska laboratorier jämte i ämnet väckta motioner;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av pensionsförhållandena för vissa befattningshavare m. m., i vad propositionen hänvisats till statsutskottet;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1949/50;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till teckning av aktier i Aktiebolaget Aero-transport m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statlig affärsbank m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 72, såvitt propositionen avser förlängning av giltighetstiden för förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt, samt bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall förordna om restitution av pappersskatt, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 40, i anledning av väckta motioner angående skatt på s. k. kolorerad veckopress;

nr 41, i anledning av väckta motioner angående sänkning i vissa fall av nöjesskatten för biografföreställningar, m. m.; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 33, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till vissa ändringar i lagen den 30 juni 1934 för Sveriges riksbank och i bankoreglementet m. m.;

nr 34, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till vissa ändringar av reglementet för riksgäldskontoret;

nr 35, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning i fråga om arvoden till styrelsens suppleanter;

nr 37, med förslag till ändrad lydelse av § 10 instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken;

nr 38, angående regleringen för budgetåret 1949/50 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente, m. m.;

nr 40, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning i fråga om viss ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente för riksdagens verk, m. m.; och

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av pensionsförhållandena för vissa befattningshavare, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bankoutskottet, jämte en i ämnet väckt motion;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till föräldrabalk, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus, dels ock i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303), dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård jämte i ämnet väckta motioner;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, såvitt angår jordbruksärenden;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens forskningskommitté för lantmannabyggnader under budgetåret 1949/50;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att vidtaga de åtgärder, som erfordras för Sveriges anslutning till Förenta Nationernas livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO);

nr 39, i anledning av väckta motioner angående anslag till stationerande av bevakningsfartyg för sillfisket vid Island;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för bekämpandet av hönstyfus m. m.;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.; och

nr 43, i anledning av väckt motion angående åtgärder för tryggnad av vissa jordägares rätt till fiske;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10 över motion om vissa åtgärder för att avskilja svårhanterliga och störande element från de kommunala åldersdomshemmen; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 8 över väckt motion om översyn av kristidsförvaltningen främst ur rättssäkerhetens synpunkt; och

nr 9, i anledning av väckt motion angående åtgärder för effektivisering och förenkling av förvaltningsarbetet.

§ 19.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Storbritannien för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärningen i riket m. m.;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva visst undantag från gällande villkor för åtnjutande av rätt till varvsindustri-restitution;

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva befrielse i vissa fall från skyldighet att erlagga inkomstskatt vid fusion mellan försäkringsbolag; samt

från riksdagens kansli:

nr 235, angående upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 1.11 på natten.

In fidem

Gunnar Brith.

Tisdagen den 17 maj.

Kl. 4 em.

§ 1.

Protokollet för den 11 maj.

Upplästes för justering kammarens protokoll för den 10 och 11 innevarande maj. Därvid yttrade

Herr **EDBERG**: Herr talman! Vid justeringen av protokollet från förra onsdagen har en ledamot av denna kammar gjort vissa ändringar i sitt anförande från debatten om förlängning av hyresregleringslagen, som kommit att väsentligt förändra innehållet. Enligt det stenografiska referatet yttrade talaren bland annat: »Framför allt skola vi inte tvångsvis ålägga de kommuner, som anse sig över huvud taget icke behöva denna bostadsförmedling, att införa den.» Detta har ändrats till: »Framför allt skola vi inte införa obligatorisk kommunal bostadsförmedling, som motionärerna föreslå.»

På ett annat ställe har talaren enligt det stenografiska referatet yttrat: »Andra städer och samhällen, som ansett att de behöva införa den, kunna göra det kommunalt, men man skall inte ålägga kommunerna, ty det föreligger inte sådana skäl att man bör göra det.» Detta har ändrats till: »Andra städer och samhällen, som anse att de behöva införa den, kunna göra det kommunalt, men det föreligger inte sådana skäl att man såsom motionärer och reservant påkallat inför obligatorisk kommunal bostadsförmedling.»

Det är, herr talman, mycket ogärna som jag påtalar detta, men jag är nödsakad att göra det därför att dessa ändringar ha lett till att de följande replikerna kommit att sväva fullkomligt fritt i luften.

Vidare anfördes ej. De upplästa protokollen godkändes.¹

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman Allan Andersson på grund av infektionssjukdom tills vidare under åtta dagar a dato är till tjänstgöring oförmögen intygas härmed.

Västerhaninge den 14 maj 1949.

I. Wallerström.

Kammaren beviljade herr Andersson i Tungelsta ledighet från riksdagsgöromålen under åtta dagar från den 14 innevarande maj.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 138—142 och 148—154, bevillningsutskottets betänkanden nr 38—41 och 43, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 33—35 och 37—41, första lagutskottets utlåtanden nr 33—35, andra lagutskottets utlåtande nr 28, jordbruksutskottets utlåtanden nr 13 och 35—39 samt 41—43, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 8 och 9.

§ 4.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att bevillningsutskottets betänkande nr 43, bankoutskottets utlåtande nr 41, statsutskottets utlåtande nr 154 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 38—41 måtte i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista samt övriga ärenden i den ordning

¹ Jfr § 8 i prot. för den 20 maj.

Interpellation ang. skador på bisamhällen till följd av besprutning av fruktträd och oljeväxtfält.

de förekomma å dagens föredragningslista.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 5.

Interpellation ang. skador på bisamhällen till följd av besprutning av fruktträd och oljeväxtfält.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr EKDAHL, som yttrade: Herr talman! Vid vårriksdagen i fjol — närmare bestämt den 3 juli — fäste jag regeringens uppmärksamhet på de massförgiftningar av bin och humlor, som förorsakats genom användning av vissa preparat vid besprutning av fruktträd och bepudring av oljeväxtodlingar. Interpellationen hann icke besvaras, men under hand har jag fått veta, att vissa utredningar gjorts genom jordbruksdepartementet.

Allvaret i de problem, som jag för närmare ett år sedan drog fram till regeringens övervägande, fick jag bekräftelse på genom alarmerande rapporter i Skånska Social-Demokraternas söndagsnummer för den 15 dennes, vilka jag senare fått understrukna genom samstämmiga reportage i Helsingborgs Dagblad samma dag och Nordvästra Skånes Tidningar måndagen den 16. Av ca 650 bisamhällen inom Helsingborgs stads område ha ungefär 400 gått under på några dagar, av allt att döma förgiftade i samband med besprutning av fruktträd. Liknande bidödar ha förekommit i Malmötrakten och i trakterna kring Klippan. — Jag hänvisar för övrigt till de tre citerade tidningarna.

Det bar sig så att tre biodlarföreningar hade sammanträderna denna katastrofsöndag. Nordvästra Skånes biodlareförening i Helsingborg, Bjäre biodlarförening i Ängelholm och Norra Åsbo biodlareförening i Klippan — även be-

träffande dessa hänvisar jag till de åberopade ortstidningarna. — Vid samtliga dessa organisationers möten dryftades det inträffade i en stämning, som förklarligt nog förefaller ha varit mycket mörk. Där till och med lanserades den tanken, att man genom att flytta bigårdarna ut i ljungrakter, fjärran från oljeväxtfält och större fruktodlingar, skulle gardera sig mot nya katastrofer av det här slaget. Man beklagade de risker, detta måste innebära för fruktodlingen, men man ifrågasatte, om annan utväg fanns.

Just detta sista, givetvis av en viss panikstämning färgade förslag till undvikande av nya bikatastrofer sätter fingret på en betydelsefull punkt i denna fråga: förgiftningsdödens dubbelsidiga verkan genom att dess skadeverkningar drabba både biodlare och fruktodlare. — Det är icke nog med att biodlarna åsamkats förluster, av målsmän för biodlingen taxerade till ca tio miljoner bin samt därutöver förluster i penningar om ca 16 000 kronor — märk väl endast för biodlarna i Helsingborgs stad — någon samlad värdering av förlusterna för biodlarna i Bjäre, Norra Åsbo och Malmötrakten har jag icke sett. — Det innebär också utan tveivel mycket stora förluster för de fruktodlingar, där den befruktande frömjölsöverföringen äventyras genom massdöden bland bin och humlor. En sakkunnig röst anser — enligt referat i Helsingborgs Dagblad — att det kan vara fråga om förluster för fruktodlingen på hundratusentals kronor.

Min obesvarade fjolårsinterpellation har såsom av ovanstående framgår förlänats en skrämmande dagsbetonad aktualitet. Jag anhåller därför om kammarens tillåtelse att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande fråga:

Anser statsrådet möjligheter föreligga för lagstiftningsåtgärder eller samhälleliga ingripanden av annat slag till skydd

Interpellation ang. förbudet i vissa fall att försälja islandssill.

mot sådan ödeläggelse av våra bigårdar, som hittills gånge metoder vid besprutning av frukträd och bepudring av oljeväxtodlingar visat sig åstadkomma?

Anser statsrådet förutsättningar finnas för beredande av ersättning åt bi odlare för skadegörelser av antytt slag?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.**Interpellation ang. förbudet i vissa fall att försälja islandssill.**

Herr STAXÅNG erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 6 maj 1949 må ej kryddad salt eller sockersaltad islandssill utan tillstånd av statens livsmedelskommission säljas till förbrukare under tiden från och med den 1 augusti till och med den 30 november.

Även tidigare år har dylikt försäljningsförbud tillämpats. Såväl inom fisket som inom handeln hyser man den uppfattningen, att förbudet avser att underlätta försäljningen av den svenska saltade fladensillen. Under den tid försäljningsförbudet varar och vilken tid omfattar varans egentliga säsong, kan den saltade fladensillen försälas till konsumenterna utan konkurrens av den importerade islandssillen. Den svenska produkten kommer därigenom i en gynnad ställning gentemot den importerade.

Emellertid fångas islandssill även av svenska fiskare. Också denna svenskfångade islandssill synes tidigare ha kommit att omfattas av förbudet. Självfallet lider det svenska islandsfisket ett väsentligt avbräck genom ett dylikt försäljningsförbud. Varan som införes i augusti måste lagras, förra året ända till den 1 december. Kvaliteten försämrass påtagligt genom lagringen. Den påtvungna lagringen förorsakar dessutom icke oväsentliga kostnader, varjämte varan blir tillgänglig för konsu-

menterna vid en tidpunkt, då dessas intresse för densamma är betydligt minskad. Dessa omständigheter påverka i väsentlig grad det ekonomiska resultatet av det svenska islandsfisket.

Därest försäljningsförbudet omfattar även den svenskfångade islandssillen, kommer alltså det stöd som gives åt fladenfisket att i motsvarande grad skada det svenska islandsfisket. Försäljningsförbudet, som skall utgöra ett skydd mot konkurrens av importerad vara, drabbar alltså även en inhemsk produkt, vilken därigenom kommer i samma missgynnade ställning som den importerade varan. Man torde kunna ifrågasätta, om man icke — för att undvika detta mindre önskvärda förhållande — skulle kunna begränsa ifrågavarande försäljningsförbud till att gälla endast tiden 1 augusti till och med 30 september.

Det svenska islandsfisket är av en relativt stor betydelse. Man räknar med att innevarande år komma minst 85 båtar med i genomsnitt 8 mans besättning att delta i fisket. Fångsten beräknas till 65 000 à 70 000 tunnor till ett värde av omkring 7 miljoner kr. Den vara som fångas är mycket begärlig för konsumenterna.

Med stöd av vad sålunda anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

1. Är avsikten att försäljningsförbudet skall omfatta även den svenskfångade islandssillen?

2. Om så är fallet, vilka hänsyn komma att tagas till de svenska islandsfiskarena?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bankoutskottet:

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utarbetande och tryckning av register över kyrkomötets protokoll jämte bihang för åren 1920—1948; och

nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, såvitt angår trettonde huvudtiteln; samt

från andra lagutskottet:

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.; och

nr 247, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner, dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 4.10 em.

In fidem

Gunnar Britth.